

Saml. 2:3-4 Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för år 1972

Redogörelse för riksdagens lönelegations verksamhet under år 1972

RIKSDAGENS REVISORERS
VERKSAMHETSBERÄTTELSE
FÖR ÅR 1972

Innehållsförteckning

Riksdagens revisorers skrivelse	3
Den statsfinansiella utvecklingen	5
Skatteuppbörden	39
Viktigare förvaltningsorganisatoriska förändringar m. m.	76
Revisorernas organisation och verksamhetsformer	84
Särskilda föredragningar och besök	85
Granskningsverksamheten	87
Resultatet av de till Kungl. Maj:t under år 1971 avlåtna skrivelserna	115
Bilagor	
Riksdagens revisorers remissyttrande över grundlagberedningens förslag om revisionsverksamheten	120
Till Kungl. Maj:t under år 1972 avlåtna skrivelser	131
Sakregister till granskningsärendena år 1972	184

Till RIKSDAGEN

Enligt föreskrift i 14 § instruktionen för riksdagens revisorer får revisorerna härmed avlämna redogörelse för sin verksamhet under år 1972. Redogörelsen har utformats efter samma principer som föregående år. Stockholm den 10 januari 1973.

NANCY ERIKSSON

GUNNAR LARSSON

ERIC NELANDER

SVEN GUSTAFSON

GUNNAR ENGKVIST

YNGVE NILSSON

SVEN PERSSON

TORSTEN BENGTON

STURE PALM

GILLIS AUGUSTSSON

FRITZ BÖRJESSON

NILS HJORTH

/ *Per Dahlberg*

DEN STATSFINANSIELLA UTVECKLINGEN

Riksstat och tilläggsstater

I riksstaten för budgetåret 1971/72 har inkomsterna på driftbudgeten tagits upp med 50 569 032 000 kronor och utgifterna med 45 392 468 000 kronor. Ett överskott av inkomster på 5 176 564 000 kronor har således beräknats komma att uppstå. Senare har på tilläggsstat sammanlagt 3 385 241 000 kronor anvisats, vilket innebär en minskning av det beräknade överskottet med detta belopp till 1 791 323 000 kronor.

Under riksstatens kapitalbudget har investeringsanslag om sammanlagt 7 324 964 000 kronor anvisats. Denna bruttoinvestering har avsetts skola finansieras med avskrivningsmedel från riksstaten till ett belopp av 1 139 758 000 kronor, med avskrivningsmedel inom vederbörande kapitalfond till ett belopp av 1 517 003 000 kronor, med övriga kapitalmedel till ett belopp av 141 427 000 kronor och med kapitaltillskott från riksgäldskontoret (investeringsbemyndiganden) till ett belopp av 4 526 776 000 kronor. Sistnämnda belopp motsvarar efter avdrag av 43 758 000 kronor, utgörande kapitalåterbetalning, de på kapitalbudgeten upptagna utgifterna, 4 483 018 000 kronor. På tilläggsstat har sedermera investeringsanslag om sammanlagt 572 643 000 kronor anvisats. Under rubriken Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster har vidare på tilläggsstat till driftbudgeten tagits upp ett belopp av 1 000 000 000 kronor, avseende en nedskrivning av statens järnvägars statskapital. Då denna över kapitalbudgeten reglerade kapitalåterbetalning är större än de på tilläggsstat anvisade investeringsanslagen, har de på kapitalbudgeten upptagna utgifterna minskat med 545 954 000 kronor till 3 937 064 000 kronor.

Den på grundval av drift- och kapitalbudgeterna upprättade totalbudgeten omfattar inkomster om sammanlagt 52 270 220 000 kronor och utgifter om sammanlagt 52 126 674 000 kronor, vilket innebär ett beräknat överskott på 143 546 000 kronor. Genom de till totalbudgeten hänförliga anslag på totalt 2 839 287 000 kronor som sedermera anvisats på tilläggsstat har överskottet förbytt i ett underskott på 2 695 741 000 kronor.

Budgetutfall

Totalbudgeten

Utfallet av totalbudgeten redovisas i tabell 1 på närmast följande sida. Som framgår av tabellen har de sammanlagda statsinkomsterna under budgetåret 1971/72 uppgått till 51 830,1 milj. kronor och utgifter-

Tabell 1. Totalbudgeten 1971/72 (milj. kronor).

Inkomster			Utgifter		
	Budgeterade belopp	Redovisade belopp		Budgeterade belopp	Redovisade belopp
Skatter, avgifter, m. m.	47 819,5	47 599,7	Utgiftsanslag	54 416,0	55 570,3
Inkomster av statens kapitalfonder	2 749,5	2 703,4	Beräknad övrig medelsförbrukning		
Beräknad övrig finansiering			Minskning av anslagsbehållningar	350,0	—
Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom statens kapitalfonder	1 658,4	1 516,2	Ökad disposition av rörliga krediter	200,0	— 73,1
Övrig kapitalåterbetalning	42,8	10,9			
	52 270,2	51 830,1			
Underskott	2 695,7	3 667,1			
Summa	54 966,0	55 497,2		54 966,0	55 497,2

na till 55 497,2 milj. kronor. Totalbudgeten har således utfallit med ett underskott av 3 667,1 milj. kronor.

Det redovisade underskottet anger det belopp varmed statens utgifter har bestridits genom upplåning på marknaden och motsvarar i princip statsskuldens ökning. Av olika skäl, såsom förändringar i myndigheters kassahållning, eftersläpning i inleverans av vissa uppbördsmedel m. m., avviker dock i regel den av riksgäldskontoret redovisade förändringen av statsskulden från totalbudgetens saldo. Under budgetåret 1971/72 har statsskulden ökat med 3 807 milj. kronor, vilket är 140 milj. kronor mer än totalbudgetens underskott. Statsskulden uppgick därmed vid utgången av budgetåret 1971/72 till 37 209 milj. kronor.

Sambandet mellan totalbudgetens underskott och utfallet av drift- och kapitalbudgeterna framgår av följande sammanställning.

Kapitalbudgeten	3 909 milj. kronor
Avgdr: Överskott på driftbudgeten	169 " "
Minskning av rörliga krediter	73 " "
Totalbudgetens underskott	3 667 " "

Enligt rikshuvudboken översteg statens tillgångar skulderna med 14 048 milj. kronor vid utgången av budgetåret 1971/72. Detta innebär att statens förmögenhetsställning har förbättrats med 620 milj. kronor under budgetåret.

De redovisade inkomsterna på totalbudgeten, 51 830,1 milj. kronor, understiger de beräknade, 52 270,2 milj. kronor, med 440,1 milj. kronor,

vilket motsvarar en avvikelse på — 0,8 procent. I redovisade belopp under utgiftsanslag, 55 570,3 milj. kronor, ingår utgifter på reservations- och investeringsanslag, varför förändring i anslagsbehållningar inte redovisas som en särskild post på det sätt som sker i riksstaten. För jämförelse med de redovisade beloppen under utgiftsanslag bör därför till i riksstat och tilläggsstat upptagna belopp, 54 416,0 milj. kronor, läggas den beräknade minskningen av anslagsbehållningar på 350 milj. kronor. En sådan jämförelse utvisar att de redovisade utgifterna överstiger de i riksstat och tilläggsstat beräknade med 804,3 milj. kronor, vilket motsvarar en avvikelse på + 1,5 procent.

Dispositionen av rörliga krediter under budgetåret 1971/72 har minskat med 73,1 milj. kronor mot en i riksstaten beräknad ökning av 200 milj. kronor.

Driftbudgeten

Utfallet av driftbudgeten för budgetåret 1971/72 redovisas i tabell 2 på nästföljande sida. Av tabellen framgår att de redovisade inkomsterna uppgår till 50 303,1 milj. kronor och de redovisade utgifterna till 50 134,3 milj. kronor. Som redan nämnts har således driftbudgeten utfallit med ett överskott på 168,8 milj. kronor. Om detta belopp subtraheras från ökningen av reservationerna om sammanlagt 271,9 milj. kronor, erhålls det underskott som har avförts på budgetutjämningsfonden, nämligen 103,1 milj. kronor.

Vid ingången av budgetåret 1971/72 redovisades en behållning på budgetutjämningsfonden av 3 784,7 milj. kronor. Av de på budgetutjämningsfonden upptagna posterna utgjordes 4 575,0 milj. kronor av kommunalskattemedel och 2 453,7 milj. kronor av medel som har tillförts fonden som överskott på automobilskattemedlens specialbudget. Summan av särredovisade överskott på automobilskattemedlens specialbudget och kommunalskattemedel uppgick således till 7 028,7 milj. kronor, varför för driftbudgeten i övrigt redovisades en brist på budgetutjämningsfonden på 3 244,0 milj. kronor.

I och med att underskottet på driftbudgeten för budgetåret 1971/72 om 103,1 milj. kronor avfördes på fonden har behållningen minskat till 3 681,6 milj. kronor. Fondens sammansättning har ändrats vid utgången av budgetåret 1971/72 på så sätt att de på fonden särredovisade kommunalskattemedlen ökat till 5 325 milj. kronor och överskottsmedel hänförliga till automobilskattemedlens specialbudget ökat till 2 754,0 milj. kronor, varigenom den till budgeten i övrigt hänförliga bristen har ökat till 4 397,4 milj. kronor.

Kapitalbudgeten

De sammanlagda kapitalinvesteringarna under budgetåret 1971/72 har uppgått till 7 578,0 milj. kronor. Dessa kapitalinvesteringar har finan-

Tabell 2. Driftbudgeten 1971/72 (milj. kronor).

Inkomster			Utgifter		
	Budgeterade belopp	Redovisade belopp		Budgeterade belopp	Redovisade belopp
Skatter, avgifter, m. m.	47 819,5	47 599,7	Egentliga statsutgifter	44 548,4	46 047,5
Inkomster av statens kapitalfonder	2 749,5	2 703,4	Utgifter för statens kapitalfonder	4 229,4	4 086,8
Säger för driftbudgetens inkomster	50 569,0	50 303,1	Därav Riksgäldsfonden	1 970,0	1 944,8
Reservationer från föregående budgetår	—	3 308,6	Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 258,4	1 141,0
			Avskrivning av oregrerade kapitalmedelsförluster	1 001,0	1 001,0
			Säger för driftbudgetens utgifter	48 777,7	50 134,3
			Reservationer till följande budgetår	—	3 580,6
Avräkning mot statens budgetutjämningsfond					
Avsättning till budgetutjämningsfonden av kommunalskatte-medel	— 275,0	— 750,0			
Underskott att avföras på budgetutjämningsfonden	— 1 516,3	853,1			
Säger för avräkning mot statens budgetutjämningsfond	— 1 791,3	103,1			
Summa	48 777,7	53 714,8		48 777,7	53 714,8

sierats till ett belopp av 1 141,0 milj. kronor genom avskrivningsmedel från riksstaten, till ett belopp av 1 341,5 milj. kronor genom avskrivningsmedel inom statens kapitalfonder och till ett belopp av 174,6 milj. kronor genom övriga kapitalmedel inom fonderna. Återstående belopp eller 4 920,8 milj. kronor har täckts genom belastning av de på kapitalbudgeten uppförda investeringsbemyndigandena från riksgäldskontoret till respektive kapitalfond.

	Riksstat och tilläggsstat	Utfall		Riksstat och tilläggsstat	Utfall
Lånemedel	3 937,1	4 137,0	Investeringsbe- myndiganden	4 980,8	4 920,8
			Avgdr: Kapital- återbetalning	1 043,8	1 011,9
Avgdr: Ökning av outnyttjade belopp av inve- steringsanslag	—	228,0			
Summa	3 937,1	3 909,0		3 937,1	3 909,0

Under den på kapitalbudgeten uppförda posten lånemedel har för budgetåret 1971/72 redovisats ett belopp av 4 137,0 milj. kronor. Sambandet mellan detta belopp och investeringsbemyndigandena belyses i ovanstående tablå (milj. kronor).

Om från det redovisade beloppet lånemedel dras det belopp på 228,0 milj. kronor varmed outnyttjade belopp av investeringsanslag ökat, erhålls det belopp om 3 909,0 milj. kronor varmed den på riksgäldsfonden redovisade skulden ökat. Av det redovisade beloppet för kapitalåterbetalning utgör 1 001,0 milj. kronor avskrivningsmedel som har överförs från driftbudgeten till fonden för oregrerade kapitalmedelsförluster.

Fördelningen av statens kapitalinvesteringar på olika ändamål kommer att beröras i det följande i samband med redogörelsen för utvecklingen av statsutgifterna under de olika departementens verksamhetsområden. I detta sammanhang må endast påpekas att de genom investeringsanslag finansierade kapitalinvesteringarna till väsentlig del avser statlig utlåning. Detta är främst fallet för de under statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd redovisade investeringsanslagen, vilka för budgetåret 1971/72 har belastats med 3 437,9 milj. kronor respektive 657,5 milj. kronor. De under de båda nämnda kapitalfonderna redovisade utgifterna motsvarar därmed 54 procent av de sammantagna kapitalinvesteringarna.

Statens inkomster

Skatter

Av de på totalbudgeten redovisade statsinkomsterna om sammanlagt 51 830,1 milj. kronor utgörs 45 805,2 milj. kronor av skatter, vilket motsvarar 88 procent av de sammantagna inkomsterna. Skatterna fördelar sig med 20 519,8 milj. kronor på direkta skatter och med 25 285,4 på indirekta skatter. Härvid har såsom direkta skatter räknats intäkterna under de till skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse hänförliga inkomstitlarna och såsom indirekta skatter intäkterna under inkomst-

titlar hänförliga till automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser.

I följande tablå har den procentuella fördelningen på direkta och indirekta skatter under vissa senare år sammanställts.

	1963/64	1965/66	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72
Direkta skatter	46,0	48,1	46,1	46,4	49,7	47,2	44,8
Indirekta skatter	54,0	51,9	53,9	53,6	50,3	52,8	55,2

De förskjutningar i relationerna mellan direkt och indirekt beskattning som kan iakttas hänger samman med å ena sidan den statliga inkomstskattens progressivitet samt å andra sidan de successiva höjningar som har företagits av den allmänna varuskatten, införandet fr. o. m. år 1969 av mervärdeskatt samtidigt med den allmänna varuskattens avveckling och höjningarna åren 1970 och 1971 av mervärdeskatten.

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. utgör den helt dominerande inkomstiteln under skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse. De skatter som slutligt skall redovisas på inkomstskatttiteln utgörs av statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, sjömansskatt och folkpensionsavgifter. De uträknade beloppen av dessa skatter vid 1971 och 1972 års taxeringar framgår av följande tablå (milj. kronor, där ej annat anges).

	Taxeringsår		Förändring 1971—72	
	1971	1972	Belopp	Procent
Statlig inkomstskatt	15 396	14 523	—873	— 5,7
Därav: A-längden	13 862	13 394	—468	— 3,4
B- och C-längderna	1 534	1 129	—405	—26,4
Förmögenhetsskatt	492	459	— 33	— 6,7
Folkpensionsavgift	2 669	3 246	+577	+21,6
Sjömansskatt ¹	172	135	— 37	—21,5
Totalt	18 729	18 363	—366	— 2,0

¹ Influtna belopp budgetåren 1970/71 och 1971/72.

Som framgår av tablåen har det totala beloppet uträknade skatter minskat med 366 milj. kronor, motsvarande 2,0 procent, från 1971 till 1972 års taxering. För skattskyldiga uppförda på A-längden, d. v. s. fysiska personer m. fl., på vilka den helt övervägande delen av de uträknade skatterna belöper, har skatten minskat med 3,4 procent. Denna skatteminskning beror på skattesystemets omläggning inkomståret 1970. Minskningen kan jämföras med en stegring av fysiska personers m. fl. sammanräknade inkomst på 7,0 procent.

För skattskyldiga upptagna på B- och C-längderna, d. v. s. främst

svenska aktiebolag, har de uträknade skatterna minskat med 26,4 procent efter att mellan taxeringsåren 1970 och 1971 samt 1969 och 1970 ha stigit med drygt 20 procent respektive minskat med 3 procent.

De på inkomstskattetiteln redovisade inkomsterna under budgetåret 1971/72 uppgår till 19 772 milj. kronor. Skillnaden mellan uträknade belopp för de skatter som slutligt skall redovisas på titeln och den faktiskt redovisade behållningen hänger samman med dels att det i det förra fallet är fråga om kalenderår och i det senare fallet om budgetår, dels att över titeln redovisas även andra skatter och avgifter, främst kommunal inkomstskatt, dels att betydande avvikelser regelmässigt förekommer mellan den skatt som slutligt debiteras för visst år och den för samma år influtna preliminärskatten.

De i preliminärskatten ingående kommunalskattemedlen utbetalas till kommunerna för varje kalenderår enligt kommunernas per den 1 januari framräknade fordran på statsverket. I kommunernas per den 1 januari 1971 framräknade fordran, som till halva sitt belopp har belastat budgetåret 1971/72, ingår dels förskott grundade på 1970 års taxering och de kommunala utdebiteringarna för år 1971, dels slutavräkningsmedel motsvarande skillnaden mellan slutligt uträknad kommunal inkomstskatt enligt 1970 års taxering och under kalenderåret 1969 utbetalade förskott. På motsvarande sätt har kommunernas per den 1 januari 1972 framräknade fordran, som utbetalats under kalenderåret 1972, med halva sitt belopp belastat budgetåret 1971/72.

Genom eftersläpningen i avräkningsförfarandet överstiger i regel de av staten i källskatteuppbörden uppburna kommunalskattemedlen de till kommunerna samtidigt utbetalade medlen. För att möjliggöra en utjämning av de svängningar som kunde föranledas av den då tillämpade ordningen för utbetalning av kommunalskattemedel inrättades enligt beslut av 1952 års riksdag en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel. Denna fond redovisas fr. o. m. budgetåret 1955/56 på budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar inte längre direkt påverkar de redovisade inkomsterna på inkomstskattetiteln. Som nämnts i det föregående uppgår de på budgetutjämningsfonden särredovisade medlen vid utgången av budgetåret 1971/72 till 5 325 milj. kronor, vilket motsvarar vad staten beräknats sedan budgetåret 1955/56 ha uppburit av kommunerna tillkommande skattemedel utöver vad som t. o. m. budgetåret 1971/72 faktiskt utbetalats till kommunerna.

Automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser

De redovisade inkomsterna under de största till automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser hänförliga inkomsttitlarna under budgetåren 1969/70—1971/72 framgår av följande tablå (milj. kronor).

	1969/70	1970/71	1971/72
Fordonsskatt	1 129,6	1 232,0	1 278,4
Bensin- och brännoljeskatt	1 914,3	1 990,5	2 050,5
Allmän arbetsgivaravgift	698,1	1 202,4	1 944,1
Tullmedel	1 046,0	1 036,4	955,6
Mervärdesskatt	6 741,1	9 088,3	11 625,8
Särskilda varuskatter	393,1	388,9	373,5
Omsättningsskatt på motorfordon	469,2	407,0	465,1
Tobaksskatt	1 606,7	1 650,9	1 638,2
Skatt på sprit	1 900,2	1 971,8	2 100,0
Skatt på vin	225,2	256,7	297,7
Skatt på malt- och läskedrycker	474,8	580,2	607,8
Energiskatt	971,0	1 011,3	1 073,1
Särskild skatt på motorbränslen	239,0	422,5	744,3

Utvecklingen av inkomsterna av fordonsskatt samt bensin- och brännoljeskatt under den redovisade perioden får ses mot bakgrund av den fortgående ökningen av bilbeståndet.

Allmän arbetsgivaravgift infördes fr. o. m. den 1 januari 1969. Avgiften utgick under åren 1969 och 1970 med 1 procent och utgår fr. o. m. år 1971 med 2 procent av vad arbetsgivare under respektive år utgett som lön åt arbetstagare. I fråga om rörelseidkare och jordbrukare utgår i vissa fall avgiften på den egna inkomsten (egenavgift).

Minskningen i tulluppbörden från 1970/71 till 1971/72 sammanhänger bl. a. med att den tullfria importandelen från EFTA ökade under perioden, att den sista fasen i kennedyrondens tullavtrappning upphörde den 31 december 1971 och att ett preferenssystem för import från s. k. utvecklingsländer infördes den 1 januari 1972.

Mervärdesskatten utgjorde under åren 1969 och 1970 10 procent av beskattningsvärdet. Skatten höjdes fr. o. m. år 1971 till 15 procent. Redan dessförinnan hade skatten höjts för vissa varor.

Ökningen i intäkterna av omsättningsskatt på motorfordon från budgetåret 1970/71 till 1971/72 beror till största delen på en ökad fordonsförsäljning och endast i mindre utsträckning på återstående effekt av höjningen av omsättningsskatten på motorfordon från 14 till 15 procent fr. o. m. den 1 november 1970.

Ökningarna i procent för budgetåren 1968/69—1971/72 för inkomsttitlarna skatt på sprit, skatt på vin samt skatt på malt- och läskedrycker framgår av följande sammanställning.

	Ökning i procent		
	1968/69— 1969/70	1969/70— 1970/71	1970/71— 1971/72
Skatt på sprit	+ 3,4	+ 3,8	+ 6,5
Skatt på vin	+ 6,6	+ 14,0	+ 16,0
Skatt på malt- och läskedrycker	+ 17,9	+ 22,2	+ 4,8

Skattesatserna för sprit och vin höjdes dels i februari 1968, dels i november 1970, medan skatten på öl höjdes i februari 1970. Skatten på sprit kan bedömas ha ökat i lägre takt än den som svarar mot skattehöjningarna, medan däremot skatten på vin och skatten på malt- och läskedrycker har ökat mera än vad som svarar mot ökningen i skattesatserna.

Den kraftiga uppgången i särskild skatt på motorbränslen under budgetåret 1971/72 beror framför allt på effekterna av de höjda skattesatser som trädde i kraft fr. o. m. november 1970.

Uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster

Under rubriken uppbörd i statens verksamhet redovisas inkomster för statliga myndigheter och inrättningar, i huvudsak motsvarande ersättningar eller avgifter för av vederbörande myndigheter utförda tjänster eller uppdrag. Taxor och avgifter fastställs i allt väsentligt av Kungl. Maj:t. Dessutom redovisas under uppbörd i statens verksamhet vissa andra inkomster.

I samband med den anslagstekniska omläggning som då ägde rum infördes fr. o. m. budgetåret 1969/70 en ny uppbördstitel av speciellt slag, benämnd Pensionsmedel m. m. Omläggningen innebar bl. a. att ett lönekostnadspålägg, avseende pensions- och socialförsäkringskostnader samt av den allmänna arbetsgivaravgiften föranledde utgifter, påfördes de anslag från vilka löner bestrids. Dessa lönekostnadspålägg jämte medel som tidigare redovisades under uppbördstiteln personalsjukpenningar och vissa socialförsäkringsavgifter m. m. tas upp som inkomster under uppbördstiteln pensionsmedel m. m., medan faktiskt utbetalade personalpensionsförmåner, arbetsgivaravgifter m. m. tas upp som utgifter på titeln. Det överskott som redovisas på uppbördstiteln för budgetåret 1971/72, 251,4 milj. kronor, hänger i så måtto samman med den statliga verksamhetens expansion som lönekostnadspålägget hänför sig till löner till under budgetåret anställda, medan de pensioner som utbetalats avser pensionerade tjänstemän.

Den under budgetåren 1970/71 och 1971/72 pågående försöksverksamheten med programbudgetering har medfört att verksamheten för vissa myndigheter redovisas på ett nytt sätt. Ändringen innebär bl. a. att uppdragsverksamheten för statens bakteriologiska laboratorium, lantmåteriväsendet, rikets allmänna kartverk, statens provningsanstalt, skeppsprovningsanstalten samt fr. o. m. budgetåret 1971/72 även styrelsen för teknisk utveckling redovisas över förslagsanslag på driftbudgetens utgiftssida, medan de dittillsvarande inkomstitlarna under uppbörd i statens verksamhet har utgått. En övergång från brutto- till netto-redovisning har således företagits.

Under rubriken diverse inkomster redovisas bl. a. totalisator-, tips- och lotterimedel.

De under uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster influtna medlen under budgetåren 1969/70—1971/72 redovisas i följande tablå (milj. kronor).

	1969/70	1970/71	1971/72
Uppbörd i statens verksamhet	914,2	904,5	1 107,3
Diverse inkomster	632,2	629,8	687,2

Inkomster av statens kapitalfonder

I riksstaten under inkomster av statens kapitalfonder upptagna och i budgetredovisningen redovisade belopp för budgetåret 1971/72 belyses i nedanstående sammanställning (milj. kronor).

	Riksstat	Budget-redovisning	Brist (—) resp. mer- inkomst (+)
Statens affärsverksfonder	670,6	679,9	+ 9,4
Därav: Postverket	13,1	12,7	— 0,4
Televerket	150,0	230,0	+ 80,0
Statens järnvägar	80,0	—	— 80,0
Luftfartsverket	23,9	13,7	— 10,2
Förenade fabriksverken	10,6	0,6	— 10,0
Statens vattenfallsverk	370,0	400,2	+ 30,2
Domänverket	23,0	22,7	— 0,3
Riksbanksfonden	200,0	200,0	—
Statens allmänna fastighetsfond	141,6	117,5	— 24,1
Försvarets fastighetsfond	94,5	93,5	— 1,0
Statens utlåningsfonder	1 357,9	1 339,2	— 18,6
Fonden för låneunderstöd	45,5	43,0	— 2,5
Fonden för statens aktier	18,6	19,8	+ 1,1
Fonden för beredskapslagring	73,0	65,5	— 7,5
Statens pensionsfonder	91,8	92,0	+ 0,2
Diverse kapitalfonder	55,9	52,8	— 3,1
Summa	2 749,5	2 703,4	— 46,1

Det kan påpekas att uppgifter om affärsverkens driftstater med vissa därtill knutna kommentarer är intagna på s. 25—38.

Statens utgifter

Utgifter inom de olika departementens verksamhetsområden m. m.

I tabell 3 på s. 15 har, med fördelning på de olika departementens verksamhetsområden m. m., sammanställts de belopp på drift- och kapitalbudgeterna för budgetåret 1971/72 som upptagits i riksstat och tilläggsstat (budgeterade belopp) och redovisats i budgetredovisningen. I det följande kommer utgifterna inom de olika verksamhetsområdena att kommenteras.

De inom justitiedepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1971/72 överstiger de för budgetåret 1970/71 redo-

Tabell 3. Utgifter på drift- och kapitalbudgeterna budgetåret 1971/72 (milj. kr.).

Verksamhets- område	Budgeterade belopp			Redovisade belopp		
	Drift- budge- ten	Kapital- budge- ten	Summa	Drift- budge- ten	Kapital- budge- ten	Summa
Kungl. hov- och slottsstaterna	8,5	—	8,5	8,4	—	8,4
Justitie- departementet	1 864,5	55,5	1 920,0	2 141,5	93,6	2 235,1
Utrikes- departementet	1 183,0	6,6	1 189,6	924,9	7,9	932,8
Försvars- departementet	6 325,9	309,8	6 635,7	6 689,6	327,3	7 016,9
Social- departementet	15 419,9	145,2	15 565,1	15 944,6	129,5	16 074,1
Kommunikations- departementet	2 762,6	1 181,0	3 943,6	2 666,2	1 218,4	3 884,6
Finans- departementet	2 595,1	249,9	2 845,0	2 709,9	223,9	2 933,8
Utbildnings- departementet	7 802,9	1 130,1	8 933,0	8 410,6	938,6	9 349,2
Jordbruks- departementet	1 312,1	19,5	1 331,6	1 199,7	— 5,6 ¹	1 194,1
Handels- departementet	182,6	24,6	207,2	188,6	47,6	236,2
Inrikes- departementet	3 927,3	3 404,9	7 332,2	3 862,7	3 034,6	6 897,3
Civil- departementet	781,3	4,4	785,7	877,0	10,0	887,0
Industri- departementet	293,9	1 365,9	1 659,8	326,8	1 552,2	1 879,0
Oförutsedda utgifter	1,0	—	1,0	0,6	—	0,6
Riksdagen och dess verk m. m.	87,9	—	87,9	96,5	—	96,5
Riksgäldsfonden	1 970,0	—	1 970,0	1 944,8	—	1 944,8
Summa	46 518,4	7 897,6	54 416,0	47 992,3	7 578,0	55 570,3

¹ Nettoinkomst.

visade med 424,9 milj. kronor. Av den del av ökningen som hänför sig till polisväsendet, 237 milj. kronor, motsvarar 160 milj. kronor den avtalsenligt löneökningen för en oförändrad personalstyrka, medan beloppet i övrigt har utnyttjats för finansiering av en utökning av antalet anställda vid polisväsendet. På kapitalbudgeten redovisad utgiftsökning mellan budgetåren 1970/71 och 1971/72 om 16 milj. kronor beror i allt väsentligt på investeringar i polishus m. m.

Utgifterna under utrikesdepartementets verksamhetsområde har ökat med 30,3 milj. kronor från budgetåret 1970/71 till budgetåret 1971/72, vilket motsvarar 3 procent. Utgifterna för internationellt utvecklings-samarbete uppgår under budgetåret 1971/72 till 735,8 milj. kronor, i likhet med föregående budgetår motsvarande 80 procent av de under utrikesdepartementets verksamhetsområde redovisade totalutgifterna.

Försvarsutgifternas storlek under budgetåren 1968/69—1971/72 regleras genom 1968 års försvarsbeslut. Utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde har ökat med 703,3 milj. kronor mellan budgetåren 1970/71 och 1971/72. Förbrukningen av anslagen för reglering av prisstegringar och lönekostnadspålägg för den militära ramen har dock minskat med sammanlagt 26,8 milj. kronor. Reservationsmedelsminskningen uppgår till 850,8 milj. kronor.

Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde skiljer sig från utgifterna inom övriga departementsområden såtillvida som de till övervägande del avser inkomstöverföringar till hushållen. Under de fyra största anslagen härvidlag, nämligen Folkpensioner, Allmänna barnbidrag, Bidrag till sjukförsäkringen och Bostadstillägg för barnfamiljer m. m., redovisas under budgetåret 1971/72 utgifter om sammanlagt 12 289 milj. kronor, motsvarande 76 procent av de under socialdepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna. I jämförelse med motsvarande utgifter budgetåret 1970/71 har utgifterna ökat under de fyra nämnda anslagen med 1 549 milj. kronor, vilket utgör den dominerande delen av den för departementsområdet totalt redovisade utgiftsökningen om 2 322 milj. kronor. Av utgiftsökningen svarar folkpensioner för 1 022 milj. kronor, vilket får ses mot bakgrund av dels ökat antal pensionärer och värdesäkring av folkpensionerna vid prishöjningar, dels höjning av pensionstillskotten till pensionärer som saknar ATP eller har låga ATP-belopp, dels reformering av förtidspensioneringen. Utgifterna för allmänna barnbidrag har under budgetåret 1971/72 ökat med ett ungefär lika stort belopp, 298 milj. kronor, som under budgetåret 1970/71, 272 milj. kronor, vilket huvudsakligen beror på att barnbidragshöjningen fr. o. m. den 1 januari 1971 har påverkat denna budgetposts utgiftsökning lika lång tid under vart och ett av de båda budgetåren.

De redovisade utgifterna för kommunikationsdepartementets verksamhetsområde har från budgetåret 1970/71 till budgetåret 1971/72 ökat med 107,9 milj. kronor. Denna utgiftsökning hänför sig väsentligen till trafiksäkerhetsområdet, för vilket utgiftsstegringen mellan de båda budgetåren uppgår till 69,5 milj. kronor.

De för finansdepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna är 483 milj. kronor högre under budgetåret 1971/72 än under närmast föregående budgetår. Av denna utgiftsökning faller 176 milj. kronor på bidrag och ersättningar till kommunerna. Totalt uppgår därmed dessa bidrag och ersättningar till 1 897 milj. kronor under budgetåret 1971/72, motsvarande 70 procent av de på totalbudgeten redovisade utgifterna för finansdepartementets verksamhetsområde.

Inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde redovisas för budgetåret 1971/72 de — näst utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde — största sammanlagda statsutgifterna. Av utgifter-

na belöper sig 5 364 milj. kronor, motsvarande 64 procent av de sammanlagda utgifterna inom verksamhetsområdet, på skolväsendet. Jämfört med budgetåret 1970/71 innebär detta en ökning med 735 milj. kronor. På driftbudgeten redovisade utgifter för högre utbildning och forskning har uppgått till 1 379 milj. kronor under budgetåret 1971/72, motsvarande en ökning från närmast föregående budgetår med 176 milj. kronor. Dessa utgiftsökningar motsvarar i allt väsentligt en fortsatt utbyggnad av undervisningsväsendet. För byggnadsarbeten vid universiteten m. m. redovisas för budgetåret 1971/72 investeringsutgifter på 146 milj. kronor, en minskning från föregående budgetår med 17 milj. kronor. Utgifter för studiesociala ändamål har uppgått till 1 158 milj. kronor, av vilket belopp 630 milj. kronor utgörs av studiemedel anvisade på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder.

Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde har under budgetåret 1971/72 uppgått till 1 194 milj. kronor, vilket är 207 milj. kronor mer än under budgetåret 1970/71. Den största utgiftsökningen hänför sig till miljövärdet, från 121 milj. kronor budgetåret 1970/71 till 418 milj. kronor budgetåret 1971/72, vilket innebär en ökning av 245 procent. Utgifterna på statens jordbruksnämnds delfond inom den under budgetåret 1970/71 nyinrättade Fonden för beredskapslagring uppgick nämnda budgetår till 155 milj. kronor. För budgetåret 1971/72 redovisas däremot inkomster på delfonden, vilka belöper sig till 10 milj. kronor. Eftersom inte några utgifter har belastat delfonden, har nettointkomsterna kommit att lyda på samma belopp.

Inom handelsdepartementets verksamhetsområde har de redovisade utgifterna sjunkit från 854 milj. kronor budgetåret 1970/71 till 236 milj. kronor budgetåret 1971/72, vilket till största delen förklaras av att utgifterna för beredskapslagring har sjunkit från 605 milj. kronor till 18 milj. kronor.

Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde under budgetåret 1971/72 utgörs till ett belopp av 2 831 milj. kronor av utgifter för bostadsbyggande. Av detta belopp, som motsvarar 73 procent av de sammanlagda utgifterna inom verksamhetsområdet, utgörs 2 672 milj. kronor av medel anvisade på investeringsanslag till I.lånefonden för bostadsbyggande. Utgifterna inom delområdena arbetsmarknad och regional utveckling har under budgetåret 1971/72 uppgått till 3 698 milj. kronor, innebärande en ökning i jämförelse med nästföregående budgetår på 1 160 milj. kronor.

Av de under civildepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1971/72 hänför sig 781 milj. kronor till utgifter för länsstyrelserna, vilket motsvarar 88 procent av de för verksamhetsområdet på totalbudgeten redovisade utgifterna.

De inom industridepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1971/72 på sammanlagt 1 879 milj. kronor ut-

görs till ett belopp av 1 552 milj. kronor av investeringsutgifter. Den största investeringsutgiften, 1 147 milj. kronor, avser kraftstationer m. m.

Utgifter efter anslagsform

Av de för budgetåret 1971/72 anvisade medlen på driftbudgeten om sammanlagt 48 778 milj. kronor har 11 684 milj. kronor utgjorts av reservationsanslag och 37 094 milj. kronor av förslagsanslag och obetecknade anslag. De på reservationsanslag redovisade utgifterna uppgår till 10 733 milj. kronor. Den vid budgetårets början föreliggande anslagsbehållningen av reservationer om 3 309 milj. kronor har härigenom ökat till 3 581 milj. kronor.

På kapitalbudgeten har för budgetåret 1971/72 anvisats investeringsanslag till ett sammanlagt belopp av 7 898 milj. kronor. Den redovisade nettoutgiften uppgår till 7 578 milj. kronor. Det vid budgetårets början föreliggande beloppet av outnyttjade investeringsanslag om 1 427 milj. kronor har härigenom (efter avdrag av besparingar reglerade över titeln lånemedel om 92 milj. kronor) ökat med 228 milj. kronor till 1 655 milj. kronor.

Beloppen utestående reservationer respektive outnyttjade investeringsanslag vid utgången av budgetåret 1971/72 redovisas, med fördelning på departement m. m., i följande tablå (milj. kronor).

	Utestående reservationer		Outnyttjade belopp investeringsanslag
	Egentliga statsutgifter	Avskrivning av nya kapital-investeringar	
Justitiedepartementet	45,6	20,6	43,2
Utrikesdepartementet	726,0	4,6	6,7
Försvarsdepartementet	2,0	54,3	75,2
Socialdepartementet	105,4	21,3	68,4
Kommunikationsdepartementet	1 125,2	—	75,7
Finansdepartementet	26,9	10,1	84,4
Utbildningsdepartementet	117,5	292,4	311,1
Jordbruksdepartementet	353,6	0,7	38,1
Handelsdepartementet	10,5	5,4	82,5
Inrikesdepartementet	553,6	0,7	738,8
Civildepartementet	23,0	1,6	5,8
Industridepartementet	70,2	8,9	125,0
Riksdagen och dess verk	1,1	—	—
Summa	3 160,4	420,1	1 655,0

De största beloppen för utestående reservationer och outnyttjade investeringsmedel redovisas inom inrikes-, kommunikations-, utrikes- och utbildningsdepartementets verksamhetsområden i nu nämnd ordning. Inom inrikesdepartementets verksamhetsområde har Lånefonden för bostadsbyggande ett outnyttjat investeringsbelopp på 583 milj. kronor och

de båda anslagen till Allmänna och Särskilda beredskapsarbeten m. m. reservationer på sammanlagt 473 milj. kronor. De största posterna av denna art inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde avser anslagen Drift av statliga vägar med 449 milj. kronor, Byggande av statliga vägar med 391 milj. kronor och Kostnader för nytt bilregister med 78 milj. kronor. Dessa anslag avräknas med hela sina belopp mot automobilskattemedlen.

För utrikesdepartementets verksamhetsområde redovisas de största reservationerna under anslagen Bilateralt utvecklingssamarbete med 502 milj. kronor och Bidrag till internationella biståndsprogram med 216 milj. kronor. Det största beloppet outnyttjade kapitalmedel inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde redovisas för Studiemedelsfonden med 263 milj. kronor, medan investeringsanslaget Byggnadsarbeten vid universiteten m. m. upptar 29 milj. kronor i outnyttjade medel. Reservationerna på driftbudgeten är spridda på ett stort antal anslag. Hela anslagsgruppen Högre utbildning och forskning redovisar reservationer på inalles 62 milj. kronor vid utgången av budgetåret 1971/72.

Härutöver må nämnas att på anslaget till Bidrag till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde redovisas en reservation av 301 milj. kronor. Reservationerna under anslagen till miljövård uppgår totalt till 332 milj. kronor.

Under förslagsanslag och obetecknade anslag redovisas för budgetåret 1971/72 merutgifter till ett sammanlagt belopp av 2 968 milj. kronor och besparingar till ett sammanlagt belopp av 1 325 milj. kronor. Som besparing reglerad över specialbudget redovisas dessutom ett belopp av 15 milj. kronor och som merutgift reglerad över specialbudget ett belopp av 0,2 milj. kronor. Det förstnämnda beloppet kan antingen läggas till övriga besparingar eller hellre dras ifrån merutgifterna, eftersom det till större delen motsvarar som merutgift upptagen avsättning under det på kommunikationsdepartementets huvudtitel anvisade anslaget Avsättning till statens automobilskattemedelsfond. Med sistnämnda betraktelsesätt skulle merutgifterna begränsas till 2 953 milj. kronor. Under budgetåret 1970/71 uppgick merutgifterna till 1 678 milj. kronor och besparingarna till 767 milj. kronor, om de då redovisade besparingarna och merutgifterna reglerade över specialbudget behandlas på motsvarande sätt som här skett för budgetåret 1971/72.

Eftersom utgifterna under obetecknade anslag, vilka till övervägande del utgörs av statliga bidrag till olika ändamål, i regel uppgår till hela de anvisade beloppen, faller inte endast merutgifter utan även besparingar i allt väsentligt på förslagsanslagen.

Fördelningen av besparingar och merutgifter budgetåret 1971/72 under de olika departementens huvudtitlar m. m. framgår av följande tablå (milj. kronor).

Departement m. m.	Merutgift	Besparing
Justitiedepartementet	275	7
Utrikesdepartementet	9	3
Försvarsdepartementet	451	938
Socialdepartementet	664	97
Kommunikationsdepartementet	47	1
Finansdepartementet	137	8
Utbildningsdepartementet	750	119
Jordbruksdepartementet	107	45
Handelsdepartementet	12	3
Inrikesdepartementet	386	62
Civildepartementet	97	3
Industridepartementet	3	1
Riksgäldsfonden	—	25
Övrigt	15	14
Summa	2 953	1 326

¹ Besparing (netto) som regleras över specialbudget har frångåtit.

Besparing eller merutgift redovisas för snart sagt alla förslagsanslag. Det får också anses vara naturligt att faktiskt redovisade utgifter avviker från de i riksstat och tilläggsstat beräknade beloppen.

Som framgår av tablån har merutgifterna överstigit besparingarna under budgetåret 1971/72 med 1 627 milj. kronor, medan för budgetåret 1970/71 enligt ovan lämnade uppgifter merutgifterna översteg besparingarna med 911 milj. kronor. Den betydande skillnaden kan till stor del förklaras av att utgiftsutvecklingen har underskattats på grund av att kostnader för bl. a. höjda löner till de statsanställda inte har kunnat tas upp i den ursprungliga budgeten.

Anslag	Anvisat belopp	Mer- utgift
II F 2 Fångvårdsanstalterna	227,9	21,7
IV B 12 Armén: Mathållning	68,1	2,1
IV L 4 Reseersättningar till värnpliktiga	41,9	8,9
V B 4 Folkpensioner	8 658,0	243,0
V C 3 Bostadstillägg för barnfamiljer m. m.	632,6	97,6
V C 4 Ersättning för bidragsförsäkring	115,9	22,9
V D 1 Bidrag till social hemhjälp	218,1	18,1
V G 1 Karolinska sjukhuset: Driftkostnader	291,4	46,5
V H 4 Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka	1 060,5	130,5
V K 4 Bidrag till vissa hjälpmedel för handikappade	135,6	45,6
VII D 2 Skatteutjämningsbidrag till kommunerna	1 895,2	15,2
VIII E 27 Universiteten m. m.: Gemensamma driftkostnader	171,4	15,7
VIII G 6 Bidrag till studiecirkelverksamhet	139,8	9,8
XI B 7 Arbetsmarknadsutbildning m. m.	707,9	107,9
XI B 8 Kontant stöd vid arbetslöshet	447,2	185,2
XI B 16 Undervisning för invandrare i svenska språket	69,7	28,7

I tablå på s. 20 har sammanställts vissa förslagsanslag för vilka betydande merutgifter redovisas (milj. kronor).

Automobilskattemedlens specialbudget

Automobilskattemedlens specialbudget utgör numera den enda inom riksstaten kvarstående specialstaten av någon betydelse. Redovisningsformen gör det möjligt att följa i vad mån vissa statsinkomster som direkt härleds ur motorfordonstrafiken, främst fordonsskatt samt bensin- och brännoljeskatt, kommer till användning för väg- och vägtrafikväsendet eller detta närstående ändamål. De på specialbudgeten uppkommande skillnaderna mellan inkomster och utgifter salderas år från år. Slutbeloppet visar alltså inte årsresultatet utan det slutliga saldot efter hela den tid under vilken systemet varit i tillämpning.

Inkomster och utgifter som hänför sig till automobilskattemedlens specialbudget redovisas såväl i riksstaten som i budgetredovisningen blandade med övriga poster. Någon särredovisning av medlen förekommer alltså inte. I syfte att möjliggöra en samlad överblick över dessa medel har revisorerna sedan ett antal år tillbaka i sin berättelse intagit en sammanställning av automobilskattemedlens specialbudget för det senast förflutna budgetåret.

Inkomster och utgifter på automobilskattemedlens specialbudget under budgetåret 1971/72 framgår av följande sammanställning.

Ingående balans den 1/7 1971

Tillgångar:

Reservationer	990 312 239: 64	
Fordran på budgetutjämningsfonden	<u>2 453 658 600: 59</u>	3 443 970 840: 23

Inkomster

A. I. 2. a) Fordonsskatt	1 278 430 786: 71	
2. b) Bensin- och brännoljeskatt	2 050 490 702: 73	
A. II. 13. Inkomster vid statens vägverk	1 182 779: 14	
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk	<u>18 535 661: —</u>	3 348 639 929: 58
		<u>6 792 610 769: 81</u>

Utgifter:

II. JUSTITIEDEPARTEMENTET

B. Polisväsendet

1 Rikspolisstyrelsen	6 000 000: —	
Polisverket:		
2 Inköp av motorfordon m. m.	20 200 000: —	
3 Underhåll och drift av motorfordon m. m.	28 500 000: —	
Lokala polisorganisationen:		
6 Förvaltningskostnader	203 300 000: —	
7 Utrustning	<u>1 650 000: —</u>	259 650 000: —

V. SOCIALDEPARTEMENTET

L. *Arbetsarkydd m. m.*

1	Arbetsarkyddstyrelsen	157 000: —	
2	Yrkesinspektionen	1 070 000: —	1 227 000: —

VI. KOMMUNIKATIONS-
DEPARTEMENTETA. *Kommunikationsdepartementet
m. m.*

2	Kommittéer m. m.		1 687 321: 88
---	------------------	--	---------------

B. *Vägväsendet*

1	Statens vägverk: Ämbetsverks- uppgifter	3 656 734: 74	
2	Drift av statliga vägar	768 799 670: 03	
3	Byggnade av statliga vägar	693 572 713: 53	
4	Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	126 868 092: —	
5	Bidrag till byggnade av kommu- nala vägar och gator	308 442 339: 71	
6	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.	57 862 332: 88	
7	Bidrag till byggnade av enskilda vägar	22 984 168: 06	
8	Tjänster till utomstående	720 382: 19	1 982 906 433: 14

C. *Trafiksäkerhet*

	Statens trafiksäkerhetsverk:		
1	Förvaltningskostnader	11 839 715: 24	
2	Uppdragsverksamhet	17 003 502: 14	
4	Bidrag till trafiksäkerhetsfräm- jande åtgärder vid järnvägs kors- ningar	6 500 354: —	
5	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	2 200 000: —	
6	Kostnader för nytt bilregister m. m.	— 57 663 492: 14 ¹	—20 119 920: 76

E. *Institut m. m.*

1	Transportnämnden	732 786: 81	
8	Statens väginstitut	4 928 338: —	
9	Statens väginstitut: Utrustning	188 739: 44	
15	Transportforskningsdelegationen	4 595 521: 32	10 445 385: 57

F. *Diverse*

2	Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma buss- linjer	12 107 173: 49	
3	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser	2 640 000: —	14 747 173: 49

VIII. UTBILDNINGSDEPARTE-
MENTETE. *Högre utbildning och forskning
Universiteten m. m.*

21	Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	651 000: —	
23	Chalmers tekniska högskola	524 000: —	1 175 000: —

¹ Nettotoinkomst.

IX. JORDBRUKSDEPARTE-
MENTETB. *Jordbrukets rationalisering m. m.*

13 Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen	243 600: —	
Äldre anslag 1970/71	<u>98 600: —</u>	342 200: —

D. *Skogsbruk*

4 Vägbyggnader på skogar i enskild ägo		9 599 327: 26
--	--	---------------

E. *Fiske*

7 Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen		1 455 656: 58
---	--	---------------

F. *Rennäring*

2 Kompensation för bensinskatt till rennäringen		200 000: —
---	--	------------

I. *Miljövård*

8 Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.		8 500 000: —
--	--	--------------

XI. INRIKESDEPARTEMENTET

B. *Arbetsmarknad m. m.*

3 Allmänna beredskapsarbeten m. m.	471 363 247: 77	
4 Särskilda beredskapsarbeten m. m.	<u>86 921 795: 82</u>	<u>558 285 043: 59</u>
	Summa utgifter	2 830 100 620: 75

Utgående balans den 30/6 1972

Tillgångar:

Reservationer	1 208 503 697: 27	
Fordran på budgetutjämningsfonden	<u>2 754 006 451: 79</u>	<u>3 962 510 149: 06</u>
		6 792 610 769: 81

Alltsedan budgetåret 1954/55 har ett överskott förelegat på specialbudgeten. Överskottet steg under loppet av fem budgetår från 53 till 766 milj. kronor och varierade därefter kring sistnämnda belopp t. o. m. budgetåret 1967/68. För budgetåren 1968/69—1971/72 redovisas en betydande ökning av fondens överskott. Utvecklingen framgår av uppställningen på s. 24, i vilken beloppen har avrundats till jämna miljontal kronor.

Under budgetåret 1971/72 har inkomsterna uppgått till 3 349 milj. kronor och utgifterna till 2 830 milj. kronor. Inkomsterna har alltså överstigit utgifterna med 519 milj. kronor. Samtidigt har reservationerna ökat med 219 milj. kronor, varför automobilskattemedlens fordran på budgetutjämningsfonden ökat med 300 milj. kronor. Den 30 juni 1972 utvisar specialbudgeten som följd härav en behållning på 3 963 milj. kronor, varav 1 209 milj. kronor i form av reservationer på anväsa men för sitt ändamål ännu inte utnyttjade anslag samt 2 754 milj. kronor som fordran på budgetutjämningsfonden. Sistnämnda belopp motsvarar alltså vad som vid budgetårets utgång influtit i automobil-

Budgetår	Reservationer	Överskott	Summa behållning
1954/55	398	53	451
1955/56	511	259	771
1956/57	681	287	968
1957/58	548	588	1 136
1958/59	383	743	1 126
1959/60	365	766	1 131
1960/61	376	747	1 123
1961/62	400	687	1 087
1962/63	509	742	1 251
1963/64	498	828	1 326
1964/65	784	594	1 378
1965/66	916	652	1 568
1966/67	920	718	1 638
1967/68	1 015	807	1 822
1968/69	1 013	1 270	2 283
1969/70	1 039	1 796	2 835
1970/71	990	2 454	3 444
1971/72	1 209	2 754	3 963

skattemedel men ännu inte anvisats för vägväsendet och övriga med dessa medel avsedda ändamål.

Att outnyttjade automobilskattemedel är avsedda att framdeles komma vägväsendet till godo innebär inte att någon fondering i egentlig mening förekommer. Det såsom behållning angivna beloppet visar endast specialbudgetens ställning vid budgetårets slut. Det må även anmärkas att utfallet av specialbudgeten inte lämnar något slutligt svar på frågan om automobilbeskattningen är rättvist utformad eller i vad mån vägväsendets krav tillgodoses från det allmännas sida. I den allmänna budgeten förekommer nämligen såväl inkomster som utgifter med betydande belopp, vilka äger nära samband med biltrafiken men likväl inte redovisas över automobilskattemedlens specialbudget.

Övriga specialbudgeter

Utöver automobilskattemedlens specialbudget återstår inom riksstatens ram de båda specialbudgeter som sammanhänger med bankinspektionens respektive försäkringsinspektionens verksamhet. Dessa specialbudgeter är i stort sett så konstruerade, att de företag som är underkastade nämnda ämbetsverks tillsyn har att inleverera vissa bidrag, vilka redovisas såsom uppbörd i statens verksamhet på riksstatens inkomstsida och över särskilda avsättningsanslag på finansdepartementets huvudtitel överförs till de fonder som är inrättade för att finansiera hit hörande kostnader. Eventuellt uppkommande överskott kvarstår på fonderna.

I budgetredovisningen lämnas uppgifter endast om belastningen på nyssnämnda avsättningsanslag, däremot inte om utfallet på själva spe-

cialbudgeterna, d. v. s. bankinspektionens och försäkringsinspektionens förvaltningskostnader. Uppgifter härom är intagna i efterföljande båda tabeller.

Bankinspektionens fond budgetåret 1971/72 (1 000-tal kr.)

	Banktill- synens fond	Fondtill- synens fond	Jordbruks- kassetill- synens fond	Sparbanks- tillsynens fond	Summa
Ingående balans	2 622,8	310,7	214,5	915,4	4 063,4
Inkomster					
Bidrag till bankin- spektionen	2 041,1	151,1	309,1	2 128,4	4 629,7
Summa	4 663,9	461,8	523,6	3 043,8	8 693,1
Utgifter					
Avlöningar	1 552,5	215,7	216,8	1 549,2	3 534,2
Omkostnader	357,2	49,5	77,6	398,2	882,5
Summa utgifter	1 909,7	265,2	294,4	1 947,4	4 416,7
Utgående balans	2 754,2	196,6	229,2	1 096,4	4 276,4
Summa	4 663,9	461,8	523,6	3 043,8	8 693,1

Bankinspektionen har härutöver haft vissa utgifter, redovisade under anslaget Stämpelomkostnader och uppgående till 88,4 milj. kronor. Av detta belopp avser 71,9 milj. kronor avlöningar och 16,5 milj. kronor omkostnader.

Försäkringsinspektionens fond budgetåret 1971/72 (1 000-tal kr.)

Ingående balans					1 366,4
Inkomster					
Bidrag till försäkringsinspektionen				2 835,9	
Anslag till understödsfören.avdelningen				500,0	
Uppbördsmedel: försålda publikationer				2,2	3 338,1
			Summa		4 704,5
Utgifter					
Avlöningar				2 925,8	
Omkostnader				313,4	3 239,2
Utgående balans					1 465,3
			Summa		4 704,5

Affärsverkens driftstater

Såsom erinrats i det föregående upptas i den statliga budgeten endast överskotten i affärsverkens rörelser, medan deras löpande driftinkomster och driftutgifter redovisas på s. k. driftstater, vilka fastställs utan

riksdagens medverkan. Redovisningen avser budgetår med undantag av domänverket för vilket redovisningen avser kalenderår.

Postverket

En tabell, utvisande utfallet av postverkets rörelse för budgetåret 1971/72, är införd på s. 27. I avvaktan på prövning av postverkets framställning om ersättning av statsmedel för bristande självkostnadstäckning i tidnings- och diligensrörelserna har Kungl. Maj:t inte fastställt någon driftstat för budgetåret 1971/72. De jämförelser som görs i det följande avser därför det av postverket inlämnade förslaget till driftstat.

Utfallet av rörelsen för budgetåret 1971/72 visar en lägre intäkts- och kostnadsnivå än nämnda förslag. På intäktsidan sammanhänger detta med att förslaget byggde på ett alternativ att få intäkter och kostnader att balansera vid utebliven driftersättning, vilket innebar en väsentligt högre portohöjning från den 1 oktober 1971 än den som slutligen fastställdes. Till följd av att postverkets framställning om driftersättning sedermera ej bifölls kunde ett underskott för budgetåret inte undvikas, men genom kostnadsänkande åtgärder och intensifierade säljansträngningar kunde underskottet begränsas till 60,8 milj. kronor.

Postverkets totala rörelseintäkter ökade under budgetåret med 103,1 milj. kronor eller med 4,1 procent. Rörelsekostnaderna ökade samtidigt med 122,2 milj. kronor eller med 4,9 procent. Årets avskrivningsbehov uppgick till 22,5 milj. kronor. Efter extraordinära och finansiella poster samt bokslutsdispositioner, vilka sammanlagt belöpte sig till 66,5 milj. kronor, redovisades sålunda ett underskott på 60,8 milj. kronor. Det är första gången sedan år 1920 som postverket redovisar underskott. Årets underskott förutsätts komma att täckas genom anslag på tilläggsstat i statens driftbudget för budgetåret 1972/73.

Portointäkterna inkl. tidningsavgifter, som utgör 51,5 procent av postverkets totala rörelseintäkter, ökade under budgetåret med 135,8 milj. kronor till 1 350,4 milj. kronor. Ökningen är till största delen att hänföra till avgiftshöjningar. Mätt i fasta priser minskade de rena portointäkterna med 0,8 procent.

Personalkostnaderna i postverket ökade under budgetåret med 15,3 procent eller med 212,8 milj. kronor till 1 605,5 milj. kronor. Den senaste avtalsrörelsen fick mycket starka återverkningar på postverkets ekonomi och har för budgetåret 1971/72 beräknats höja kostnadsnivån med 190 milj. kronor.

Postbankens rörelse expanderade i snabb takt under budgetåret. Bankens inlåning ökade med 11,1 procent till 16,5 miljarder kronor. Därav var 5,3 miljarder kronor inestående på postgirokonton, 1,2 miljarder kronor på personkonton och 10,0 miljarder kronor på konton inom sparrörelsen.

Postverkets totala investeringar uppgick under budgetåret till 84,4 milj. kronor, varav postbanken svarade för 45,6 milj. kronor. Av investeringarna avsåg 33,2 milj. kronor byggnader och tomter. Den om- och tillbyggnad av postgirohuset i Stockholm som pågått under flera år har kunnat slutföras under budgetåret. Lokalerna togs i bruk under våren 1972. Nya postterminaler för sortering och brevbäring har färdigställt i Gävle, Järfälla, Kristianstad och Malmö, och ett nytt posthus har tagits i bruk i Växjö. En om- och tillbyggnad av posthuset i Ängelholm har också slutförts. I Helsingborg och Ystad har arbeten med nya postterminaler startat, och i Landskrona och Norrtälje har om- och tillbyggnader av posthusen påbörjats.

Postverkets rörelse budgetåret 1971/72 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Porton	1 167,9	1 038,2
Tjänstepost	198,3	180,4
Tidningar	127,2	131,8
Transitersättning m. m.	12,5	12,5
Uppdrag åt staten	43,8	51,7
För driftkostnader ianspråktaga ränteintäkter	434,5	444,2
Industrierna	3,2	3,4
Diligenstrafiken	21,0	22,2
Fastighetsförvaltningen m. m.	3,8	4,6
Centralupphandlingen	37,6	39,9
Ersättning från Tidningstjänst AB	4,3	4,6
Vinst vid försäljning av anläggningstillgångar	0,4	0,2
Övriga intäkter	43,4	43,5
Summa intäkter	2 097,9	1 977,2
<i>Kostnader</i>		
<i>Personalkostnader</i>		
Löner m. m.	1 267,2	1 229,9
Övriga avlöningsförmåner	168,3	160,3
Pensioner m. m.	179,1	188,5
Allmän arbetsgivaravgift m. m.	25,2	26,8
<i>Sakkostnader</i>		
Transporter	127,7	116,7
Fastigheter och förhyrda lokaler	90,7	88,6
Inventarier och förbrukningsartiklar	109,7	102,5
Centralupphandlingens inköp för andra myndigheter	32,6	34,3
Avsättning till värdeminskningsskonton för byggnader, fordon m. m. (kapitalmedel)	14,5	14,2
Avsättning till värdeminskningsskonton för inventarier m. m. (driftmedel)	7,9	8,3
Övriga sakkostnader	61,9	64,7
Ränta på statsverklån, Postbanken	3,1	3,2
Summa kostnader	2 087,9	2 038,0
Överskott	10,0	—60,8
Inleverans		12,7
Därav		
från föregående budgetår		9,5
av årets överskott		—
ränta på statsverklån, Postbanken		3,2

Avskrivningarna på fastigheter och motorfordon uppgick under budgetåret till 14,9 milj. kronor, varav 0,7 milj. kronor finansierades över riksstaten. Från det statliga investeringsanslaget lyftes 26,4 milj. kronor. Därutöver ökades postverkets statskapital med 0,6 milj. kronor genom överföringar till och från byggnadsstyrelsen. Det förräntningspliktiga statskapitalet ökade — efter en avsättning på 5,0 milj. kronor av postbankens överskott för år 1971 — totalt med 32,0 milj. kronor till 239,8 milj. kronor. Postbankens andel av statskapitalet var vid budgetårets slut 97,6 milj. kronor.

Televerket

En tabell, utvisande utfallet av televerkets driftstat för budgetåret 1971/72, är införd på s. 30.

Televerkets rörelse expanderade starkt även under budgetåret 1971/72, men konjunkturavmattningen medförde en fortsatt dämpning av ökningstakten. Sålunda beställdes 297 000 nya telefonapparater under budgetåret 1971/72 mot 304 000 under föregående budgetår. Om hänsyn tas till antalet beställda annulleringar av befintliga telefonapparater, förstärks den nedåtgående trenden. Vid utgången av budgetåret 1971/72 var antalet telefonapparater i televerkets nät 4 759 200, innebärande en telefontäthet av 586 apparater per 1 000 invånare.

Flyttning av befintliga telefonapparater kräver stora resursinsatser från televerkets sida bl. a. genom att telefonstationer och telefonledningar måste anläggas i tätorternas nya bostadsområden. Antalet flyttningar av telefonapparater har kontinuerligt ökat sedan ett tiotal år tillbaka och uppgick under budgetåret 1971/72 till 543 700 jämfört med 519 100 under närmast föregående budgetår.

Det totala antalet telefonsamtal ökade under 1971/72 med ca 3,1 procent jämfört med 1970/71. Den inländska telefontrafiken var vid budgetårets utgång fullständigt automatiserad, varigenom en rationaliseringsoperation av jätteformat blivit fullbordad. Automatiseringen av telefontrafiken till utlandet har fortsatt, så att 78 procent av utlandstrafiken vid utgången av budgetåret 1971/72 expedierades automatiskt mot 73 procent ett år tidigare. Utlandstrafiken växte under året med 16 procent.

Antalet telexanslutningar ökade under budgetåret 1971/72 med 9,8 procent till 8 680. Av telextrafiken till utlandet avverkades 94 procent automatiskt. Den inländska telextrafiken är helt automatiserad.

Den minskning av telegraftrafiken som gradvis ägt rum sedan 1950-talets början har fortsatt även under budgetåret 1971/72. Minskningen torde främst förklaras av att telex- och telefonrörelserna övertagit trafik från telegrafrörelsen. Antalet telegram i inländsk trafik minskade med 14 procent och antalet telegram till utlandet med 12 procent jämfört med 1970/71.

Intäkterna under budgetåret 1971/72 var 396,7 milj. kronor större än

föregående år, vilket förklaras av trafikökningen samt av den av statsmakterna beslutade höjningen av teletaxorna fr. o. m. den 1.10.1971.

Kostnaderna ökade med 336,7 milj. kronor i jämförelse med föregående år, bl. a. på grund av en förutsedd ökning av personalkostnaderna. Sistnämnda ökning blev dock — som framgår av tabellen — mindre än vad som var väntat, vilket bl. a. sammanhänger med att personalen minskade något under 1971 — till 42 300 personer vid årets slut — samt med att utbildningskostnaderna kunde reduceras — till ca 55 milj. kronor — till följd av en lägre personalomsättning än normalt.

Det för budgetåret 1971/72 redovisade överskottet uppgick för televerksamheten till 210,0 milj. kronor, vilket innebär 9,08 procents förräntning av det under budgetåret i medeltal disponerade lånemedelskapitalet. Statens räntekostnader för i televerket investerade lånemedel har beräknats till 156 milj. kronor. Under föregående budgetår var överskottet 150,0 milj. kronor och förräntningen 6,80 procent.

Televerkets investeringsram, som ursprungligen fastställdes till 624,9 milj. kronor, höjdes sedermera genom tidigareläggningar av olika anläggningsarbeten i sysselsättningsfrämjande syfte till 687,4 milj. kronor. Av detta belopp användes 86,6 milj. kronor till fastigheter och byggnader (för telefonstationer, arbetscentraler, förrådsanläggningar, verkstäder m. m.), 577,0 milj. kronor till telefon- och fjärrskriftsanläggningar, 12,4 milj. kronor till radioanläggningar för kommersiell trafik och 8,5 milj. kronor till försvarsberedskapsanläggningar.

I rundradioanläggningar investerades 35,6 milj. kronor, varav i televisionsradioanläggningar 31,2 milj. kronor och i ljudradioanläggningar 4,4 milj. kronor. Rundradioinvesteringarna finansieras med allmänna mottagaravgifter liksom Sveriges Radios och televerkets kostnader för produktion av program respektive distribution av programmen. För rundradioverksamheten redovisas budgetåret 1971/72 ett överskott av 39,5 milj. kronor, varigenom rundradiorörelsens balanserade överskottsmedel per den 30.6.1972 ökade till 217,2 milj. kronor.

Statens järnvägar

En tabell, utvisande utfallet av statens järnvägars driftstat för budgetåret 1971/72, är införd på s. 31.

Statens järnvägars trafikomfattning och ekonomi under budgetåret 1971/72 påverkades starkt av lågkonjunkturen, dels direkt genom den minskade efterfrågan på företagets tjänster, dels indirekt genom ökad konkurrens på grund av kapacitetsöverskott inom transportsektorn. Som följd härav blev de redovisade intäkterna 14,3 milj. kronor mindre än enligt driftstaten, vars fastställande senarelades. Hänsyn kunde därvid i stor utsträckning tas till konjunkturdämpningen. Även på kostnadssidan återspeglades den svaga konjunkturen, men avvikelsen mot budgeten berodde även på vissa periodiseringar i samband med bokslutet.

Televerkets driftstat budgetåret 1971/72 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Telefon	2 728,3	2 796,2
Telex	60,1	57,9
Telegraf	58,1	49,6
Rundradio	161,5	161,2
Övrig radio	13,0	12,8
Övriga intäkter	108,3	138,3
Summa intäkter	3 129,3	3 216,0
<i>Kostnader</i>		
Personalkostnader		
Avlöningar m. m.	587,0	551,0
Pensioner m. m.	228,2	224,2
Övriga personalkostnader	141,4	127,7
Sakkostnader		
Underhållskostnader	829,3	874,2
Ränta för disposition av rundradiomedel	14,8	15,4
Övriga räntekostnader	47,5	36,3
Övriga sakkostnader	397,5	489,8
Avsättning till värdeminskningsskonton		
Teleanläggningar m. m.	626,0	651,8
Rundradioanläggningar	35,6	35,6
Summa kostnader	2 907,3	3 006,0
<i>Överskott</i>	222,0	210,0
Inleverans		230,0
Därav		
från föregående budgetår		37,5
av årets överskott		192,5

I jämförelse med det konflikttrabbade budgetåret 1970/71 ökade intäkterna med 179,9 milj. kronor eller 7 procent, vilket delvis berodde på taxehöjningen i oktober 1971. Järnvägstrafikens persontrafikintäkter steg med 75,8 milj. kronor, godstrafikintäkterna med 19,1 milj. kronor och den statliga ersättningen för olönsam järnvägsdrift med 65,5 milj. kronor. Kostnaderna steg med 47,7 milj. kronor (2 procent), vilket var betydligt mindre än under de båda föregående budgetåren. En förklaring härtill är att resultaträkningen fr. o. m. 1971/72 belastas med endast försäkringstekniskt beräknade pensionskostnader och att personalantalet för drift och underhåll kunde minskas med 1 070 personer (2,5 procent) trots arbetstidsförkortningen den 1 januari 1972. De planenliga avskrivningarna minskade med 5,8 milj. kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut har statskapitalet skrivits ned med sammanlagt 1 252,6 milj. kronor, varav 1 063 milj. kronor motsvarar värdet av anläggningar som helt eller delvis avskrivits.

Resultatet för 1971/72 efter planenliga avskrivningar blev ett underskott om 75,9 milj. kronor. Det har i bokslutet tills vidare balanserats genom en minskning av avskrivningarna i enlighet med Kungl. Maj:ts

medgivande. Med stöd av detta har också 88,4 milj. kronor av tidigare avsatta pensionsmedel disponerats för pensionsutgifter, som fr. o. m. 1971/72 inte skall belasta resultaträkningen. Den beräknade räntan på statskapitalet under budgetåret 1971/72 uppgick till 120,9 milj. kronor.

Statens järnvägars investeringar uppgick under budgetåret till 361,7 milj. kronor. Därav användes 158,3 milj. kronor för fasta anläggningar (bangårdar, fjärrblockeringsanläggningar, spåröverbyggnader m. m.). 141,5 milj. kronor för lok och vagnar, 33,2 milj. kronor för färjor och bussar samt 28,7 milj. kronor för inventarier (arbetsmaskiner, transportredskap, container etc.), försvarsberedskap m. m.

Staten järnvägars driftstat budgetåret 1971/72 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Järnvägs-, färje- och busstrafik		
Gods- och posttrafik	1 454,0	1 433,7
Persontrafik	823,0	826,3
Ersättning för drift av olönsamma järnvägs- linjer m. m.	296,7	296,7
Övriga rörelseegrener	25,0	22,8
Diverse intäkter	49,0	53,8
Summa intäkter	2 647,7	2 633,4
<i>Kostnader</i>		
<i>Personalkostnader</i>		
Löner m. m.	1 600,0	1 587,6
Pensioner m. m.	391,5	397,7
Övriga personalkostnader	62,7	63,0
<i>Sakkostnader</i>		
Planenliga avskrivningar	253,6	253,6
Övriga sakkostnader	420,2	407,4
Summa kostnader	2 728,0	2 709,3
<i>Resultat före bokslutsdispositioner</i>	—80,3	—75,9
Minskning av planenliga avskrivningar	80,3	75,9
Nettoresultat	0	0

Luftfartsverket

En tabell, utvisande utfallet av luftfartsverkets driftstat för budgetåret 1971/72, är införd på s. 32.

Luftfartsverkets intäkter under budgetåret 1971/72 uppgick till 157,0 milj. kronor eller 7,0 milj. kronor mer än det budgeterade beloppet. Ökningen av de totala intäkterna utgjorde 21 procent om jämförelse görs med budgetåret 1970/71. Ökningen berodde i stor utsträckning på att flera typer av avgifter höjdes, de flesta den 1.10.1971. De viktigaste var landnings- och passageraravgifterna, vilka höjdes med 15 procent. Intäkterna av landningsavgifterna höjdes med 21 procent och av passageraravgifterna med 25 procent. I dessa värden återspeglas bl. a. en ökning med nära 18 procent i landningsfrekvensen för utrikes chartertrafik, med 8 procent för utrikes linjefart och 5 procent för inrikes linjefart.

Luftfartsverkets driftstat budgetåret 1971/72 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Flygplatserna		
Trafikintäkter:		
Landningsavgifter	45,7	44,6
Passageraravgifter	52,4	54,9
Stationstjänstavgifter	14,4	17,4
Hangar- och parkeringsavgifter	1,4	1,5
Övriga intäkter	31,0	32,9
Centralförvaltningen, exkl. luftfartsinspektionen	1,6	1,9
Luftfartsinspektionens avgifter	3,5	3,8
Summa intäkter	150,0	157,0
<i>Kostnader</i>		
Ledning och gemensamt	1,1	1,4
Driftavdelningen		
Centralt	16,0	17,8
Flygplatserna		
Ledning och gemensamt	2,9	3,8
Avskrivning	14,8	16,9
Flygsäkerhetstjänst	30,5	34,2
Markttjänst	33,6	31,0
Stationstjänst	7,5	9,3
Ersättning till kommunerna (ränta)	2,4	1,7
Ekonomiavdelningen	2,4	2,3
Administrativa avdelningen	13,6	14,4
Luftfartsinspektionen	5,1	5,3
Summa kostnader	129,9	138,1
Överskott	20,1	18,9

¹ Härutöver tillkom sedermera 2,0 milj. kronor, vilka avsåg extra avskrivning av Bulltofta flygplats.

Utgifterna under budgetåret 1971/72 översteg utgifterna under näst-föregående budgetår med 25,6 milj. kronor. Utgifter för löner inkl. sociala kostnader uppgick under budgetåret 1971/72 till sammanlagt 63,7 milj. kronor, vilket var 11,2 milj. kronor mer än budgetåret 1970/71, motsvarande en ökning med 21 procent.

Investeringarna under budgetåret 1971/72 uppgick till totalt 78,3 milj. kronor, varav luftfartsverkets del utgjorde 55,4 milj. kronor och kommunernas del 22,9 milj. kronor. Av verkets investeringsutgifter hänförde sig 37,6 milj. kronor till den nya flygplatsen Sturup, vilken togs i drift i december 1972. På Arlanda flygplats uppgick de totala investeringarna till 15,9 milj. kronor, varav 5,7 milj. kronor avsåg en ny charterhall, vilken avses skola tas i bruk i maj 1973.

Det av luftfartsverket disponerade statskapitalet uppgick den 30 juni 1972 till 299 milj. kronor. Räntekostnaden härför uppgick för budgetåret 1971/72 till 20,1 milj. kronor, vilket inte fullt svarade mot förräntningskravet. Att detta krav inte uppfyllades berodde på att en extra avskrivning avseende Bulltofta flygplats gjordes med 2 milj. kronor.

Förenade fabriksverken (FFV)

En tabell utvisande utfallet av förenade fabriksverkens driftstat för budgetåret 1971/72 är införd på s. 35.

FFV:s totala externa fakturering — inkl. diverse andra intäkter — ökade från budgetåret 1970/71 till budgetåret 1971/72 med 29 procent till 719,7 milj. kronor. Av faktureringen 1971/72 hänförde sig 513,7 milj. kronor till försvarsmateriel — innebärande en ökning med 41 procent — och resten till civila produkter och tjänster. För de sistnämnda var faktureringen i stort sett oförändrad jämförd med föregående budgetår. Av den totala faktureringen hänförde sig 65,8 milj. kronor till exportleveranser, varav huvuddelen, 60,7 milj. kronor, avsåg försvarsmateriel. Häri ingår bl. a. försäljningen av kryssaren Göta Lejon.

Den totala orderingången ökade under 1971/72 med 6 procent till 625 milj. kronor, varav 449,9 milj. kronor avsåg försvarsmateriel — som därmed ökade med 5 procent — och resten civila produkter. 37,9 milj. kronor av den totala orderingången hänförde sig till exportbeställningar, vilka minskade med 30 procent. Den sammanlagda orderstocken uppgick vid budgetårets utgång till 602,5 milj. kronor, innebärande en minskning med 9 procent.

FFV:s arbetare erhöll, liksom övrig statsanställd arbetarpersonal, tjänstemannaanställning fr. o. m. den 1.1.1972. Den nya tjänstemannakategorin (R-tjänstemän) har i stort sett erhållit samma sociala förhållanden som lönegradsplacerade tjänstemän, vilket bl. a. inneburit att antalet semesterdagar utökats, varjämte principerna för semesteruttag ändrats. Dessa omständigheter jämte avtalsmässiga lönehöjningar och personalökning med 6 procent har medfört att de totala lönekostnaderna stigit med 45,2 milj. kronor, eller 20 procent. Utöver detta har verksamheten belastats med sociala kostnader om 60,2 milj. kronor.

Under 1971/72 har arbetet med översyn av verkets organisation fortsatt. Chefen för industridepartementet har tillsatt en utredning — 1972 års FFV-utredning — som skall framlägga förslag till den framtida inriktningen av verksamheten. Utredningen skall också överväga lämplig företagsform för FFV.

Tidigare igångsatta åtgärder för att förbättra materiel- och produktionsstyrningen har under 1971/72 intensifierats. Utrangeringar av övertaliga maskiner och annan produktionsutrustning har ägt rum i större omfattning än tidigare. Med hänsyn till överkapaciteten på såväl maskiner som byggnader har största restriktivitet iakttagits med nya investeringar. Investeringsprogrammet har därför huvudsakligen omfattat ett fullföljande av tidigare påbörjade eller från rationaliserings-, miljö- och säkerhetssynpunkter nödvändiga åtgärder. Investeringarna uppgick till 35,9 milj. kronor, varav 14,7 milj. kronor i fastigheter och 21,2 milj. kronor i maskiner.

Produktutvecklingsarbetet har i likhet med tidigare år till övervägande del ägt rum på eget initiativ och med egna risktaganden. Betalda utvecklingsuppdrag har förekommit endast i mindre omfattning. Det tidigare påbörjade arbetet att i större utsträckning marknadsinriktat produktutvecklingsarbetet har avsevärt intensifierats. Sålunda har bedrivits en undersökning av materielbehovet på längre sikt, varjämte ett system för produktplanering i syfte att styra verksamheten mot de mål som bedöms ge bästa möjliga resultat är under införande. Inom det militära området inriktas arbetet mot sådana produktområden där FFV besitter speciell kompetens. Ett genomgående drag är härvid en inriktning mot vapensystem i stället för enbart produkter. Utvecklingen av det civila produktprogrammet har bedrivits för att få ett komplement till de militära produkterna och för att få användning för de produktionsresurser som kan bli frigjorda till följd av minskade beställningar på försvarsmateriel. Det civila produktutvecklingsarbetet har dominerats av deltagandet i det stirlingmotorprojekt som bedrivs av intressentbolaget KB United Stirling (Sweden) AB & Co. För finansiering av detta projekt erhöll FFV under 1971/72 på tilläggsstat ett anslag på 5,25 milj. kronor, vilket tagits i anspråk. Vidare medgavs FFV teckna borgen för lån avseende projektet.

Antalet årsanställda har ökat från 7 078 till 7 541, varav 4 472 R-tjänstemän (f. d. arbetarpersonal) och 3 069 L-tjänstemän (löneplansanställda tjänstemän).

Trots kostnadshöjningarna och en skärpt konkurrens har rörelseresultatet efter avskrivningar kunnat förbättras från 7,4 milj. kronor till 15,7 milj. kronor. Det är dock alltjämt otillfredsställande, och ett intensivt arbete pågår för att förbättra lönsamheten. Liksom under föregående budgetår har det varit nödvändigt att företa vissa extraordinära nedskrivningar beroende på upprepningar främst i varubeståndet. De extraordinära nedskrivningarna, som uppgår till 14,0 milj. kronor, är till största delen att hänföra till tidigare års verksamhet och resultat. En total förlust redovisas för budgetåret 1971/72 på 16,2 milj. kronor mot 23,0 milj. kronor föregående budgetår. Driftstatens konstruktion medger ej att förlusten kommer till synes i denna.

Statens vattenfallsverk

En tabell, utvisande utfallet av statens vattenfallsverks driftstat för budgetåret 1971/72, är införd på s. 36.

De redovisade intäkterna för statens vattenfallsverk under budgetåret 1971/72 översteg de för 1970/71 med 120,2 milj. kronor men understeg de budgeterade med 48,1 milj. kronor. Kraftförsäljningen ökade värdemässigt med nära 10 procent eller något mer än föregående år, medan den volymmässiga ökningen var 5 procent, vilket är en lägre ökningstakt

Förenade fabriksverkens driftstat budgetåret 1971/72 (milj. kr.)

	Budgerat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
<i>Fakturerings</i>		
Svenska beställare		
Försvarsbeställningar	409,0	418,3
Civila beställningar	58,0	53,4
Tvätteriverksamheten	117,0	118,3
Utländska beställare	27,0	64,1
Intäkter vid försäljning av överskottsmateriel	22,2	17,9
Diverse intäkter	10,0	18,2
Särskilda uppbördsmedel	-23,9	-21,2
Summa intäkter	619,3	669,0
<i>Kostnader</i>		
Gemensamma driftkostnader	59,0	64,3
Vissa kostnader för försöks- och utvecklings-		
arbeten m. m.	17,0	15,7
Driftkostnader vid fabriker		
Avlöningar	187,5	195,5
Material	133,0	173,7
Diverse driftkostnader	66,0	85,8
Avsättning till vårdeminskningskonto	9,3	9,4
Driftkostnader vid tvätterier		
Avlöningar	55,4	61,2
Material	9,6	12,6
Diverse driftkostnader	35,0	27,3
Avsättning till vårdeminskningskonto	6,0	7,1
Kostnader vid försäljning av överskottsmateriel	20,9	15,6
Driftkostnader vid vissa försvarets materielverk		
tillhöriga anläggningar för krigstillverkning	0,4	0,8
Summa kostnader	599,1	669,0
Överskott	20,2	—

än föregående år. Orsaken till den lägre ökningstakten var den allmänna konjunkturavmattningen. Intäkterna har påverkats av att indextillägg utgått på den fasta engrosförsäljningen i enlighet med kraftkontraktens indexklausul och att detaljtaxorna höjts från den 1 januari 1972. Effekten av beslutad höjning av engrostaxorna med 10 procent blir på grund av kontraktsbindning märkbar först på längre sikt.

Drift- och underhållskostnaderna översteg de budgeterade med 18,1 milj. kronor. Orsakerna till kostnadsökningen var huvudsakligen dels en kraftig ökning av personalkostnaderna till följd av avtalsmässiga förbättringar av skilda slag, dels att inträffade haverier i Stenungsunds kraftstation krävt omfattande reparationsåtgärder. I jämförelse med budgetåret 1970/71 ökade kostnaderna med endast 7,4 milj. kronor, beroende på att jämförelseåret belastades av kostnader för särskilda insatser, bl. a. för igångsättning av nya projekt och åtgärder för att förbättra driftsäkerheten samt att haverier i Stenungsunds kraftstation även detta år krävde reparationsåtgärder utöver det normala.

Kosnader för inköpt kraft minskade från budgetåret 1970/71 med 92,0 milj. kronor. Volymmässigt var kraftköpen endast något lägre än 1970/71, men den goda vattentillgången i landet och sjunkande oljepriser medförde betydligt lägre priser för kraftköpen. Kostnader för inköpt kraft understeg också de budgeterade med 29,7 milj. kronor.

Avskrivningarna var 110,3 milj. kronor högre än 1970/71. De ogynnsamma verkningarna på verkets ekonomi av en långvarig period av låg vattentillrinning medförde att avskrivningarna för 1970/71 kom att betydligt understiga avskrivningsbehovet enligt långsiktiga avskrivningsplaner, vilket är förklaring till den kraftiga ökningen budgetåret 1971/72.

Totalt uppgick kostnaderna inkl. avskrivningar till 1 017,5 milj. kronor, vilket var 49,0 milj. kronor mer än under budgetåret 1970/71. Intäkterna ökade som nämnts i det föregående med 120,2 milj. kronor. Nettoöverskottet översteg därmed överskottet för 1970/71 med 71,2 milj. kronor och uppgick till 418,4 milj. kronor.

Statens vattenfallsverks driftstat budgetåret 1971/72 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Kraftverk		
Intäkter av elkraft	1 445,7	1 391,5
Diverse intäkter	26,6	33,7
Kanalverk		
Trafikintäkter	11,3	10,2
Diverse intäkter	0,4	0,5
Summa intäkter	1 484,0	1 435,9
<i>Driftkostnader</i>		
Kraftverk		
Kostnader för drift och underhåll av särskilda förvaltningsobjekt		
Fastigheter inkl. bostäder	6,3	7,3
Primärstationer och vattenregleringsanläggningar	87,8	102,0
Stam- och primärledningar	13,6	13,8
Sekundärstationer	26,9	26,7
Sekundärledningar, tertiärstationer, tertiärledningar och kvartärnät	36,3	39,8
Diverse distributionsanläggningar	3,4	3,5
Gemensamma driftkostnader	46,5	46,0
Bränslekostnader i värmekraftstationer	153,6	91,5
Kostnader för från främmande kraftverk inköpt kraft	188,9	159,2
Kostnader för hyrda stamlinje- och anläggningar	12,2	12,1
Allmänna omkostnader		
Centrala administrativa kostnader	25,3	23,0
Lokala administrativa kostnader	9,8	10,6
Kostnader för planering och projektering	22,1	24,8
Kostnader för utveckling, forskning och standardisering	7,8	7,8
Övriga omkostnader		
Gratifikationer, belöningar och studieresor	0,3	0,2

	Budgeterat	Redovisat
Propaganda och upplysningsverksamhet	3,2	1,7
Representationskostnader	0,3	0,3
Postavgifter	1,8	1,9
Pensionsutgifter	26,1	28,5
Avskrivning av inventarier	6,6	6,8
Bidrag till idrotts- och fritidsverksamhet		
bland verkets personal	0,1	0,1
Utbildning och övningar med verkets driftvärn	0,1	0,1
Civilförsvär, ränta på rörlig kredit		
samt diverse kostnader	17,6	31,4
Kommunalskatter	18,0	19,6
Avsättning till värdeminskningsskonto	347,8	348,4
Kanalverk		
Kostnader för drift och underhåll av särskilda förvaltningsobjekt		
Farleden med därtill hörade anläggningar	4,6	4,3
Bostäder och andra fastigheter	0,1	0,1
Gemensamma driftkostnader	0,7	0,7
Kostnader för lotsning	2,5	2,6
Allmänna omkostnader		
Centrala administrativa kostnader	0,1	0,1
Lokala administrativa kostnader	0,4	0,5
Pensionsutgifter	1,4	1,6
Diverse kostnader	0,1	-0,2
Kommunalskatter	0,0	0,0
Avsättning till värdeminskningsskonto	0,7	0,7
Summa driftkostnader	1 073,0	1 017,5
Överskott		
Kraftverk	409,9	418,1
Kanalverk	1,1	0,3
Summa överskott	411,0	418,4
Inleverans		400,2
Därav		
från föregående budgetår		107,2
årets överskott		293,0

Domänverket

En tabell, utvisande utfallet av domänverkets driftstat för kalenderåret 1971, är införd på s. 38.

Riksdagens på proposition 1968: 103 grundade beslut har bl. a. medfört vissa ändringar i domänverkets ekonomiska redovisning. Kungl. Maj:t har med en av domänverket ingiven "Ekonomisk femårsplan 1970—74" som underlag fastställt ett årligt avkastningskrav på 23 milj. kronor. Domänverkets styrelse fastställer årsbudgeten sedan år 1969.

Omsättningen (intäkterna) uppgick till 529,5 milj. kronor för år 1971 mot 492,5 milj. kronor för år 1970, motsvarande en ökning av 7,5 procent.

Rörelseresultatet efter avskrivningar blev 49,2 milj. kronor mot 54,4 milj. kronor året innan.

Årets vinst efter räntenetto, bokslutsdispositioner och skatter uppgick

till 28,2 milj. kronor mot 33,1 milj. kronor för år 1970. Återstoden av vinsten, sedan 23 milj. kronor inlevererats till statsverket under år 1971, har tillförts dispositionsfonden.

Försäljningsvärdet för i egen regi upparbetat virke uppgick till 467,8 milj. kronor mot 430,8 milj. kronor för år 1970. Bruttointäkten av försäljning av rotposter utgjorde 20,4 milj. kronor mot 23,9 milj. kronor föregående år.

På grund av stora kalavverkningar år 1970 inom de stormhärjade områdena ökades skogsvårdsinsatserna under år 1971 med väsentligt ökade kostnader som följd. Största ökningen ligger på plantering och skogs-gödsling.

Avverkningskostnaderna har, trots gynnsamma avverkningsförhållanden under år 1971, fortsatt att stiga. Den snabba rationaliseringen i avverknings- och transportprocessen har sålunda inte helt kunnat kompensera lönestegringarna.

Årets investeringar i maskiner och inventarier uppgick till 40,3 milj. kronor mot 27,8 milj. kronor under föregående år.

Domänverkets driftstat kalenderåret 1971 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
Virkesrörelsen		
Försäljning	456,3	488,2
Avverkningskostnader, m. m.	—220,0	—255,2
	236,3	233,0
Skogsvårdsåtgärder, plantskolor m. m.	—39,0	—39,3
Övriga driftkostnader	—9,6	—9,7
Nyttjanderätter		
Intäkter	35,7	38,0
Kostnader	—13,1	—12,4
Övriga verksamheter		
Intäkter }	2,5	3,3
Kostnader }		
Förvaltning och administration	—131,0	—131,7
Rörelseresultat före avskrivningar	81,8	81,2
Avskrivningar		
Vägar	—6,9	—4,7
Byggnader	—5,8	—5,3
Maskiner, inventarier	—24,6	—22,0
Rörelseresultat efter avskrivningar	44,5	49,2
Finansiella intäkter och kostnader		
Ränteintäkter och aktieutdelning	3,5	5,4
Avgår i räntekostnader	—1,5	—3,2
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	46,5	51,4
Extraordinära kostnader	—	—1,5
Resultat före bokslutsdispositioner	46,5	49,9
Bokslutsdispositioner	—2,0	—4,1
Resultat före skatt	44,5	45,8
Kommunala skatter	14,5	17,6
Årets vinst	30,0	28,2
Inleverans för år 1971		23,0

SKATTEUPPBÖRDEN

Från riksskatteverket har revisorerna erhållit en redogörelse för dels den ordinarie uppbörden av preliminär skatt under uppbördsåret 1971—72 (tabell 1), dels den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt under uppbördsåret 1972—73 (tabell 2). Från ämbetsverket har även erhållits uppgifter om den slutliga, kvarstående och överskjutande skatten för beskattningsåret 1971 (tabell 1). Vidare har revisorerna från exekutionsväsendets organisationsnämnd mottagit vissa redogörelser för resultatet av restindrivningen t. o. m. utgången av år 1971 i fråga om särskilt uppbäddad A-skatt, preliminär B-skatt, kvarstående skatt, särskilt uppbäddad preliminär allmän varuskatt, mervärdesskatt, arbetsgivaravgifter och bötesmedel. Av redogörelserna framgår såväl det årliga som det ackumulerade resultatet. Slutligen omfattar redogörelserna summariska sammanställningar av alla skatter och allmänna avgifter samt bötesmedel som under år 1971 redovisats till länsstyrelserna i utmätningsmännens månadsräkningar.

Såsom de överlämnade redogörelserna utvisar inflöt under uppbördsterminerna uppbördsåret 1971—72 preliminärskatt med ett sammanlagt belopp av 40 617 milj. kronor, varav 34 954 milj. kronor såsom A-skatt (86 procent) och 5 663 milj. kronor såsom B-skatt (14 procent). I jämförelse med närmast föregående uppbördsår har A-skattens andel av den totala preliminärskatteuppbörden ökat med en procent. I förhållande till senast förflutna uppbördsår har den totalt influtna preliminärskatten ökat med 2 807 milj. kronor. Av ökningen hänför sig 2 742 milj. kronor till A-skatt och 65 milj. kronor till B-skatt.

Av den debiterade B-skatten, 5 863 milj. kronor, inflöt i rätt tid med bortseende från verkställda överbetalningar 5 557 milj. kronor (95 procent). Närmast föregående uppbördsår, då den debiterade B-skatten uppgick till 5 762 milj. kronor, inflöt i rätt tid 5 489 milj. kronor (95 procent).

För erhållande av en fullständig bild av preliminärskatteuppbörden måste till de belopp som influtit under uppbördsterminerna läggas de fyllnadsinbetalningar av preliminärskatt som verkställts efter uppbördsårets utgång och som tas med vid avräkningen av den preliminära skatten mot den slutliga. För uppbördsåret 1971—72 uppgick fyllnadsinbetalningarna till 1 923 milj. kronor, varav 848 milj. kronor (44 procent) såsom A-skatt och 1 075 milj. kronor (56 procent) såsom B-skatt (tabell 1). För närmast föregående uppbördsår uppgick inbetalningar av sådant slag till 2 034 milj. kronor, av vilket belopp 806 milj. kronor (40 procent) utgjorde A-skatt och 1 228 milj. kronor (60 procent) B-skatt. Fyllnadsinbetalningarna har således minskat med 11 milj. kronor under det

Tabell 1. Preliminär, slutlig, kvarstående och överskjutande skatt för beskattningsåret 1971.

Län	Influten preliminär skatt							
	Under uppbördsterminerna				Såsom fyllnadsinbetalningar			
	Prel. A-skatt		Prel. B-skatt		Prel. A-skatt		Prel. B-skatt	
	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt
Stockholms	9 011,55	79	1 653,05	15	261,26	2	344,01	3
Uppsala	918,38	83	128,12	12	24,79	2	24,99	2
Södermanlands	1 022,77	85	134,99	11	21,02	2	23,48	2
Östergötlands	1 558,21	83	237,59	13	34,37	2	40,96	2
Jönköpings	1 137,57	82	165,99	12	35,34	3	31,82	2
Kronobergs	596,88	79	109,55	15	12,66	2	27,74	4
Kalmar	828,71	81	144,26	14	19,67	2	20,40	2
Gotlands	167,14	81	30,99	15	3,56	2	3,48	1
Blekinge	568,07	85	73,49	11	9,94	1	15,08	2
Kristianstads	885,26	79	180,27	16	21,86	2	23,46	2
Malmöhus	3 059,24	80	548,33	14	83,47	2	98,23	3
Hallands	681,24	78	139,29	16	19,22	2	22,32	3
Göteborgs och Bohus	3 326,99	82	511,59	13	71,89	2	100,15	2
Älvsborgs	1 519,56	82	224,66	12	35,70	2	58,38	3
Skaraborgs	834,18	77	184,92	17	18,04	1	38,06	4
Värmlands	1 065,57	85	141,67	11	23,90	2	17,43	1
Örebro	1 163,40	85	146,77	11	24,61	2	24,18	2
Västmanlands	1 108,08	85	158,98	12	17,10	1	18,61	1
Kopparbergs	1 037,00	84	150,67	12	22,48	2	24,27	2
Gävleborgs	1 112,19	86	131,02	10	21,16	1	29,55	2
Västernorrlands	1 053,29	84	147,21	12	19,03	1	31,62	2
Jämtlands	424,99	83	62,88	12	10,36	2	9,28	2
Västerbottens	836,87	82	130,69	13	20,77	2	22,50	2
Norrbottens	1 036,87	86	126,34	10	16,15	1	24,71	2
Hela riket	34 954,01	82	5 663,32	13	848,35	2	1 074,71	2

sistförflutna uppbördsåret. De största beloppen har i fråga om A-skatt inbetalats i Stockholms län (261 milj. kronor), Malmöhus län (83 milj. kronor) och Göteborgs och Bohus län (72 milj. kronor). Beträffande B-skatten, som i huvudsak avser aktiebolag m. fl. juridiska personer, har de största beloppen influtit i Stockholms län (344 milj. kronor), Göteborgs och Bohus län (100 milj. kronor) och Malmöhus län (98 milj. kronor).

Av den kvarstående skatten, som enligt 1971 års taxering uppgick till 3 242 milj. kronor, inflöt under uppbördsterminerna 2 531 milj. kronor (78 procent). Enligt närmast föregående års taxering uppgick den kvarstående skatten till 2 830 milj. kronor; av detta belopp inflöt i rätt tid 2 203 milj. kronor (78 procent). Den kvarstående skatten har ökat i samtliga län. Den största ökningen uppvisar Stockholms län (75 milj. kronor), Göteborgs och Bohus län (60 milj. kronor) och Älvsborgs län

S:a prel. skatt	Restförd prel. B-skatt		S:a infl. o. restf. prel. skatt	Slutlig skatt	Kvarstående skatt		Å kvar- stående skatt påförd ränta	Över- skjutande prel. skatt
Milj. kr.	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.	% av slutlig skatt	Milj. kr.	Milj. kr.
11 269,87	98,65	1	11 368,52	10 828,12	616,54	6	45,23	1 045,44
1 096,28	6,88	1	1 103,16	1 044,72	56,84	5	3,39	113,28
1 202,26	6,27	—	1 208,53	1 127,55	54,44	5	3,28	130,88
1 871,13	9,52	—	1 880,65	1 749,97	85,00	5	4,98	191,44
1 370,72	7,97	1	1 378,69	1 317,92	88,77	7	5,66	150,23
746,83	4,14	—	750,97	708,80	43,84	6	2,65	85,34
1 013,04	5,98	1	1 019,02	965,46	59,50	6	3,53	111,93
205,17	2,09	1	207,26	196,56	13,76	7	0,78	24,47
666,58	5,07	1	671,65	628,00	38,04	6	2,44	79,65
1 110,85	10,92	1	1 121,77	1 043,05	63,60	6	3,94	143,95
3 789,27	31,67	1	3 820,94	3 550,24	181,81	5	11,57	440,42
862,07	6,28	1	868,35	823,74	57,68	7	3,62	102,96
4 010,62	27,79	1	4 038,41	3 798,60	206,98	5	13,82	414,46
1 838,30	11,78	1	1 850,08	1 733,69	97,31	6	5,90	213,20
1 075,20	9,01	1	1 084,21	1 011,88	61,48	6	3,71	134,66
1 248,57	8,19	1	1 256,76	1 180,52	71,44	6	4,23	147,76
1 358,96	7,16	—	1 366,12	1 283,87	65,23	5	4,18	147,13
1 302,77	7,83	1	1 310,60	1 212,24	51,74	4	3,10	137,66
1 234,42	6,74	—	1 241,16	1 145,91	63,31	6	3,81	139,42
1 293,92	8,83	1	1 302,75	1 221,20	63,65	5	3,80	141,37
1 251,15	8,18	1	1 259,33	1 164,70	52,27	6	3,17	145,93
507,51	4,20	1	511,71	481,59	31,86	6	1,96	61,62
1 010,83	5,41	1	1 016,24	945,59	48,60	5	2,75	116,71
1 204,07	6,05	1	1 210,12	1 121,23	48,41	4	2,83	136,36
42 540,39	306,61	1	42 847,00	40 285,15	2 222,10	6	144,33	4 556,27

(27 milj. kronor). Uppbördsresultatet har förbättrats i 19 län och försämrats i 5. Den högsta inflytandeprocenten uppvisar Kronobergs län (88,57 procent), Skaraborgs län (87,37 procent) och Västerbottens län (86,61 procent). Den lägsta förekommer i Stockholms län (69,04 procent) och i Göteborgs och Bohus län (71,16 procent).

Enligt föreliggande uppgifter beräknas den slutliga skatten enligt årets taxering uppgå till 40 285 milj. kronor, den kvarstående skatten till 2 222 milj. kronor och den överskjutande preliminära skatten till drygt 4 556 milj. kronor (tabell 1). Jämförda med de uppgifter som vid motsvarande tidpunkt förra året förelåg i fråga om 1971 års taxering har den slutliga skatten ökat med 20 milj. kronor, den kvarstående skatten minskat med 1 075 milj. kronor och den överskjutande skatten ökat med 1 429 milj. kronor. Den kvarstående skatten uppgår till 6 procent av den slutliga skatten, vilket innebär att den kvarstående skattens andel i den

Tabell 2. Resultatet av den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt enligt 1971 års taxering med fördelning efter län.

Län	Debiterade belopp (kr.)	Influtna belopp (kr.)	Inflytande- procent	Restförda belopp (kr.)
Stockholms	816 365 706	563 661 569	69,04	252 704 137
Uppsala	77 506 459	63 027 412	81,32	14 479 047
Södermanlands	90 056 248	72 644 399	80,67	17 411 849
Östergötlands	127 513 832	107 525 417	84,32	19 988 415
Jönköpings	124 362 643	106 600 969	85,71	17 761 674
Kronobergs	64 124 525	56 793 655	88,57	7 330 870
Kalmar	89 505 470	75 976 273	84,88	13 529 197
Gotlands	19 542 196	16 307 911	83,45	3 234 285
Blekinge	52 194 831	42 271 274	80,99	9 923 557
Kristianstads	100 360 187	84 634 596	84,33	15 725 591
Malmöhus	282 967 220	219 058 592	77,41	63 908 628
Hallands	88 521 081	73 673 607	83,23	14 847 474
Göteborgs och Bohus	310 689 491	221 092 014	71,16	89 597 477
Älvsborgs	149 494 680	125 359 669	83,85	24 135 011
Skaraborgs	93 212 564	81 442 493	87,37	11 770 071
Värmlands	109 656 148	86 288 081	78,69	23 368 067
Örebro	97 295 475	80 450 634	82,69	16 844 841
Västmanlands	85 759 383	66 524 366	77,57	19 235 017
Kopparbergs	96 010 401	82 089 378	85,50	13 921 023
Gävleborgs	91 922 918	75 097 058	81,70	16 825 860
Västernorrlands	80 938 890	67 573 911	83,49	13 364 979
Jämtlands	43 474 003	35 152 456	80,86	8 321 547
Västerbottens	76 008 061	65 830 941	86,61	10 177 120
Norrbottens	74 428 289	61 496 216	82,62	12 932 073
Hela riket	3 241 910 701	2 530 572 891	78,06	711 337 810

slutliga skatten minskat med två procent i jämförelse med 1971 års taxering. Den ränta som med vissa begränsningar utgår på kvarstående skatt uppgår till 144 milj. kronor, vilket innebär en minskning med 65 milj. kronor i förhållande till föregående års taxering.

Av den restförda B-skatten för uppbördsåret 1965—66 har t. o. m. år 1971 83 procent levererats och 17 procent avskrivits. Vad som levererats och avskrivits har vid denna beräkning ställts i relation till vad som restförts efter avdrag för avkortade belopp, eftersom avkortningsförfarandet är en från restindrivningen skild företeelse. Leveransprocentalet är en enhet lägre i förhållande till närmast föregående års B-skatt. I 13 län uppgår leveransprocenten till 90 procent eller mer.

Av 1970—71 års restförda B-skatt har hittills 67 procent levererats av det efter avkortning återstående beloppet. Inflytandeprocenten efter ett års indrivning för ifrågavarande skatteslag har från föregående år ökat med drygt en enhet. Sju distrikt har uppnått leveranstal överstigande 90 procent, medan ytterligare trettionio distrikt redovisar leveranstal överstigande 80 procent. En jämförelse av resultatet efter ett års indrivning i fråga om B-skatt för hela riket visar alltifrån indrivningsåret 1958 en stigande skala med undantag av en viss nedgång åren närmast efter förstatligandet. Resultatet för indrivningsåret 1966 var 56 procent och hade för indrivningsåret 1970 stigit till 66 procent. Under det senast förflutna året steg resultatet till 67 procent.

I tabell 3 återfinns en sammanställning av indrivningsresultatet i fråga om B-skatt för uppbördsåren 1965-66—1970-71 (B 65—B 70).

Av den restförda kvarstående skatten enligt 1964 års taxering har 76 procent levererats, vilket är slutresultatet för denna skatt. I förhållande till närmast föregående års skatt har inflytandeprocenten sjunkit med en enhet. Två län har uppnått ett resultat över 90 procent och sex ett resultat mellan 85 och 90 procent. Av den restförda kvarstående skatten enligt 1969 års taxering har vid 1971 års utgång hittills 55 procent levererats av det efter avkortning återstående beloppet. I fyra distrikt har mer än 80 procent influtit.

Resultatet av indrivningen av kvarstående skatt efter ett år uppgick år 1966 till 57 procent och hade för indrivningsåret 1970 minskat till 56 procent. För det senaste indrivningsåret har 55 procent uppnåtts.

Av tabell 4 framgår indrivningsresultatet för kvarstående skatt enligt 1964—69 års taxering (K 65—K 70).

Under år 1971 restfördes skatter och allmänna avgifter till ett sammanlagt belopp av 1 835 milj. kronor mot 1 525 milj. kronor under närmast föregående år. Vid ingången av år 1971 utestod oredovisat ett belopp av 1 416 milj. kronor. Vid årets utgång kvarstod oredovisade 1 705 milj. kronor. Under året avkortades 357 milj. kronor, inflöt 856 milj. kronor och avskrevs 332 milj. kronor. Under närmast föregående år inflöt 808 milj. kronor och avskrevs 276 milj. kronor. Uttryckt i relativa tal inflöt under år 1971 29,6 procent av vad som skulle ha indrivits; detta innebär en försämring med 2,7 procent i jämförelse med år 1970. Den högsta leveransprocent som uppnåtts i ett distrikt är 54,1 och den lägsta 19,4. En sammanställning häröver återfinns i tabell 5.

Av tabellerna 6—8 framgår indrivningsresultatet under år 1971 för särskilt uppdebiterad A-skatt, särskilt uppdebiterad preliminär allmän varuskatt och arbetsgivaravgifter enligt lagen om allmän försäkring.

Tabell 3. Restindrivningen beträffande preliminär B-skatt för uppbördsåren 1965-66--1970-71 (B65-B70) t. o. m. år 1971. Uppgifterna om resultatet efter ett års indrivning avser förhållandena vid utgången av det kalenderår under vilket den sista av de sex uppbördsterminerna infallit.

Län	Guldna poster i % av restfördä efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
		B65	B66	B67	B68	B69	B70	B65	B66	B67	B68	B69	B70	
Stockholms kronofogdedistrikt	Efter 1 år	—	—	—	—	—	—	35	30	35	52	—	—	
	" 2 "	—	—	—	—	—	—	54	44	49	64	—	—	
	" 3 "	—	—	—	—	—	—	60	56	59	69	—	—	
	" 4 "	—	—	—	—	—	—	65	62	63	—	—	—	
	" 5 "	—	—	—	—	—	—	69	65	—	—	—	—	
	" 6 "	—	—	—	—	—	—	70	—	—	—	—	—	
Stockholms ¹	" 1 "	57	57	60	63	58	61	54	56	60	64	45	47	
	" 2 "	72	73	75	75	71	—	72	73	75	78	58	—	
	" 3 "	79	79	81	80	—	—	79	80	80	82	—	—	
	" 4 "	81	82	84	—	—	—	82	82	83	—	—	—	
	" 5 "	82	83	—	—	—	—	83	83	—	—	—	—	
	" 6 "	83	—	—	—	—	—	83	—	—	—	—	—	
Uppsala	" 1 "	68	69	75	76	75	72	67	70	76	81	74	70	
	" 2 "	80	80	85	85	85	—	81	84	86	88	85	—	
	" 3 "	87	85	89	88	—	—	87	89	91	91	—	—	
	" 4 "	89	86	91	—	—	—	89	91	92	—	—	—	
	" 5 "	90	87	—	—	—	—	89	91	—	—	—	—	
	" 6 "	90	—	—	—	—	—	90	—	—	—	—	—	
Södermanlands	" 1 "	79	82	81	82	84	83	82	83	87	86	87	84	
	" 2 "	88	88	87	89	89	—	91	90	92	91	91	—	
	" 3 "	91	91	91	91	—	—	93	92	94	93	—	—	
	" 4 "	91	92	91	—	—	—	94	93	94	—	—	—	
	" 5 "	92	92	—	—	—	—	94	93	—	—	—	—	
	" 6 "	92	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	
Östergötlands	" 1 "	70	72	75	78	79	79	73	76	79	81	81	81	
	" 2 "	82	83	85	85	85	—	85	87	88	88	87	—	
	" 3 "	85	86	87	88	—	—	88	89	89	90	—	—	
	" 4 "	86	87	88	—	—	—	89	89	89	—	—	—	
	" 5 "	86	87	—	—	—	—	89	89	—	—	—	—	
	" 6 "	86	—	—	—	—	—	89	—	—	—	—	—	
Jönköpings	" 1 "	68	67	71	81	80	80	64	64	72	84	83	79	
	" 2 "	83	86	86	88	87	—	82	86	88	90	89	—	
	" 3 "	88	90	90	91	—	—	87	90	92	93	—	—	
	" 4 "	89	91	91	—	—	—	88	91	92	—	—	—	
	" 5 "	89	91	—	—	—	—	88	91	—	—	—	—	
	" 6 "	89	—	—	—	—	—	88	—	—	—	—	—	
Kronobergs	" 1 "	79	81	70	82	84	80	76	80	78	81	83	81	
	" 2 "	87	89	88	89	89	—	88	90	89	89	89	—	
	" 3 "	91	93	92	91	—	—	92	93	93	92	—	—	
	" 4 "	93	94	93	—	—	—	94	94	94	—	—	—	
	" 5 "	93	95	—	—	—	—	94	95	—	—	—	—	
	" 6 "	93	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—	
Kalmar	" 1 "	74	74	80	82	81	81	76	77	82	85	83	83	
	" 2 "	83	83	87	87	87	—	85	88	88	90	89	—	
	" 3 "	87	87	90	90	—	—	88	90	90	92	—	—	
	" 4 "	88	88	90	—	—	—	89	91	91	—	—	—	
	" 5 "	88	89	—	—	—	—	89	91	—	—	—	—	
	" 6 "	88	—	—	—	—	—	89	—	—	—	—	—	

¹ I procenttalen för guldna poster ingår ej Stockholms kronofogdedistrikt. Fr. o. m. B 69 omfattar procenttalen även Stockholms kronofogdedistrikt.

Län	Guldna poster i % av rest-förda efter avdrag för avkortade								Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
			B65	B66	B67	B68	B69	B70	B65	B66	B67	B68	B69	B70	
Gotlands	Efter 1 år	82	89	86	92	88	87		92	92	87	92	89	88	
	" 2 "	96	93	94	95	93			95	94	95	94	94		
	" 3 "	97	95	96	96				96	96	96	96			
	" 4 "	97	95	96					97	96	96				
	" 5 "	97	96						97	96					
	" 6 "	97							97						
Blekinge	" 1 "	60	57	65	61	68	60		65	58	66	67	59	68	
	" 2 "	75	78	78	74	83			80	83	81	79	79		
	" 3 "	85	83	82	85				88	87	86	84			
	" 4 "	86	85	86					90	89	87				
	" 5 "	87	88						90	89					
	" 6 "	90							90						
Kristianstads	" 1 "	66	65	77	79	79	79		64	69	78	81	82	81	
	" 2 "	83	84	85	84	85			83	86	85	87	87		
	" 3 "	87	88	87	87				87	89	88	89			
	" 4 "	88	91	89					88	90	89				
	" 5 "	89	91						88	90					
	" 6 "	89							88						
Malmöhus	" 1 "	49	49	55	61	55	53		47	51	56	73	54	51	
	" 2 "	70	72	72	76	69			71	76	76	85	71		
	" 3 "	77	78	78	79				79	82	81	88			
	" 4 "	79	79	79					80	83	82				
	" 5 "	79	80						81	84					
	" 6 "	79							81						
Hallands	" 1 "	70	72	77	75	73	79		68	69	76	82	78	77	
	" 2 "	84	85	87	86	86			85	84	87	89	85		
	" 3 "	89	89	90	91				89	88	91	92			
	" 4 "	90	90	92					90	89	92				
	" 5 "	90	91						92	90					
	" 6 "	91							92						
Göteborgs och Bohus	" 1 "	43	41	43	44	50	57		40	39	41	49	47	57	
	" 2 "	60	63	64	63	63			62	65	66	71	67		
	" 3 "	67	71	73	71				69	73	74	76			
	" 4 "	71	74	76					72	75	75				
	" 5 "	74	76						72	76					
	" 6 "	74							73						
Älvsborgs	" 1 "	75	79	85	86	83	83		74	78	84	88	83	83	
	" 2 "	87	88	90	90	87			88	89	90	91	88		
	" 3 "	90	90	92	91				90	90	91	92			
	" 4 "	91	91	92					91	91	91				
	" 5 "	91	91						91	91					
	" 6 "	91							91						
Skaraborgs	" 1 "	79	71	83	87	89	87		79	70	83	89	90	88	
	" 2 "	88	89	91	92	93			88	90	92	94	94		
	" 3 "	92	92	93	94				93	93	95	95			
	" 4 "	93	93	94					94	94	96				
	" 5 "	93	94						94	94					
	" 6 "	93							94						
Värmlands	" 1 "	75	75	81	81	81	80		71	69	77	74	77	76	
	" 2 "	88	90	92	90	89			87	88	90	88	86		
	" 3 "	91	93	94	92				91	92	93	91			

Län	Guldna poster i % av rest-förda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		B65	B66	B67	B68	B69	B70	B65	B66	B67	B68	B69	B70
	Efter 4 år	92	94	95				91	92	94			
	" 5 "	92	94					92	93				
	" 6 "	92						92					
Örebro	" 1 "	65	72	77	82	83	84	64	74	76	86	84	84
	" 2 "	79	81	85	88	88		80	85	87	91	90	
	" 3 "	84	86	88	90			84	89	90	93		
	" 4 "	85	87	89				85	90	91			
	" 5 "	86	88					86	90				
	" 6 "	86						86					
Västmanlands	" 1 "	61	65	73	77	78	77	62	65	73	80	77	75
	" 2 "	77	81	82	85	83		77	81	83	87	83	
	" 3 "	84	85	86	87			85	87	88	89		
	" 4 "	85	87	88				86	88	89			
	" 5 "	87	88					87	88				
	" 6 "	87						87					
Kopparbergs	" 1 "	67	71	75	74	81	83	59	63	70	76	79	82
	" 2 "	79	84	86	82	87		75	79	83	86	88	
	" 3 "	86	88	90	88			84	86	88	90		
	" 4 "	88	90	91				86	88	89			
	" 5 "	89	91					87	89				
	" 6 "	89						88					
Gävleborgs	" 1 "	69	70	77	85	84	84	64	68	75	86	85	84
	" 2 "	79	81	87	90	90		77	81	86	92	91	
	" 3 "	85	88	90	93			85	87	90	94		
	" 4 "	88	90	91				88	89	91			
	" 5 "	89	90					88	89				
	" 6 "	89						88					
Västernorrlands	" 1 "	74	69	74	73	81	80	74	70	76	85	81	79
	" 2 "	85	79	85	81	86		87	87	87	91	87	
	" 3 "	89	82	88	83			91	90	90	93		
	" 4 "	90	83	89				92	91	91			
	" 5 "	90	84					92	91				
	" 6 "	90						92					
Jämtlands	" 1 "	80	86	90	92	91	89	78	83	90	92	90	87
	" 2 "	91	93	94	95	94		90	92	94	95	93	
	" 3 "	94	95	95	96			93	94	95	96		
	" 4 "	95	96	96				95	95	96			
	" 5 "	96	96					95	95				
	" 6 "	96						95					
Västerbottens	" 1 "	81	82	84	86	87	88	84	83	83	90	88	89
	" 2 "	91	91	91	93	94		93	91	92	96	95	
	" 3 "	94	93	95	95			95	93	95	97		
	" 4 "	95	94	95				95	94	96			
	" 5 "	96	95					96	95				
	" 6 "	96						96					
Norrbottens	" 1 "	77	82	79	84	82	82	78	81	78	89	84	86
	" 2 "	89	90	89	92	90		89	90	89	95	92	
	" 3 "	93	93	91	94			92	93	92	96		
	" 4 "	94	94	92				93	94	93			
	" 5 "	94	95					93	95				
	" 6 "	94						94					

Län		Guldna poster i % av rest- förda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		B65	B66	B67	B68	B69	B70	B65	B66	B67	B68	B69	B70
Hela riket	Efter 1 år	—	—	—	—	—	—	56	58	62	71	66	67
	" 2 "	—	—	—	—	—	—	74	75	76	81	77	
	" 3 "	—	—	—	—	—	—	80	80	81	85		
	" 4 "	—	—	—	—	—	—	82	83	83			
	" 5 "	—	—	—	—	—	—	83	84				
	" 6 "	—	—	—	—	—	—	83					

Tabell 4. Restindrivningen beträffande kvarstående skatt enligt 1964—1969 års taxeringar (K65—K70) vid utgången av respektive första, andra, tredje, fjärde, femte och sjätte kalenderåret efter det skatten förfallit till betalning.

Län	Guldna poster i % av restfördä efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfördä efter avdrag för avkortat						
	K65 K66 K67 K68 K69 K70							K65 K66 K67 K68 K69 K70						
Stockholms kronofogdedistrikt	Efter 1 år	—	—	—	—	—	—	36	34	29	38	—	—	
	" 2 "	—	—	—	—	—		48	44	41	48	—		
	" 3 "	—	—	—	—			54	52	49	53			
	" 4 "	—	—	—				58	58	54				
	" 5 "	—	—					62	61					
	" 6 "	—						62						
Stockholms ¹	" 1 "	66	64	66	67	64	67	53	56	56	56	43	41	
	" 2 "	73	71	72	73	71		66	68	67	66	51		
	" 3 "	76	75	75	76			72	73	71	71			
	" 4 "	78	77	77				74	76	74				
	" 5 "	79	77					75	77					
	" 6 "	79						76						
Uppsala	" 1 "	68	72	71	60	71	71	62	57	63	65	65	61	
	" 2 "	75	80	77	68	78		72	67	72	72	73		
	" 3 "	80	81	79	70			77	70	78	76			
	" 4 "	81	81	81				79	72	80				
	" 5 "	82	82					80	72					
	" 6 "	82						80						
Södermanlands	" 1 "	73	73	74	73	75	76	73	75	77	74	71	69	
	" 2 "	77	77	77	77	79		79	81	82	80	76		
	" 3 "	78	78	78	78			82	83	84	81			
	" 4 "	79	79	79				83	84	85				
	" 5 "	79	79					83	84					
	" 6 "	79						83						
Östergötlands	" 1 "	68	69	71	72	73	73	72	73	73	71	70	69	
	" 2 "	73	75	75	76	77		79	80	79	77	75		
	" 3 "	75	76	77	77			82	82	80	79			
	" 4 "	76	77	77				82	82	81				
	" 5 "	76	77					83	83					
	" 6 "	76						83						
Jönköpings	" 1 "	69	68	68	70	70	71	66	67	67	61	66	67	
	" 2 "	76	76	74	75	77		76	77	75	69	74		
	" 3 "	79	78	77	78			81	80	79	72			
	" 4 "	80	79	78				82	82	81				
	" 5 "	80	80					83	83					
	" 6 "	80						83						
Kronobergs	" 1 "	80	78	82	74	77	76	75	78	70	72	71	65	
	" 2 "	84	83	82	78	81		82	84	79	78	76		
	" 3 "	86	85	84	79			86	87	82	81			
	" 4 "	87	86	85				87	88	83				
	" 5 "	87	87					88	89					
	" 6 "	87						88						
Kalmar	" 1 "	72	72	72	72	75	76	73	76	74	73	71	73	
	" 2 "	78	77	76	76	80		79	83	80	78	77		
	" 3 "	80	79	78	77			81	85	83	80			
	" 4 "	80	80	79				83	86	83				
	" 5 "	80	80					83	86					
	" 6 "	80						83						

¹ I procenttalen för guldna poster ingår ej Stockholms kronofogdedistrikt. Fr.o.m. K69 omfattar procenttalen även Stockholms kronofogdedistrikt.

Län	Guldna poster i % av restförlorade efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
			K65	K66	K67	K68	K69	K70	K65	K66	K67	K68	K69	K70
Gotlands	Efter 1 år	83	84	81	85	85	83		81	86	85	86	80	79
	" 2 "	88	87	87	89	89			88	89	90	90	84	
	" 3 "	90	89	89	90				89	91	92	91		
	" 4 "	91	90	90					90	91	92			
	" 5 "	91	90						91	92				
	" 6 "	91							91					
Blekinge	" 1 "	72	72	74	73	71	72		69	71	64	68	63	64
	" 2 "	79	81	80	80	78			78	81	75	76	71	
	" 3 "	83	83	83	82				82	83	78	79		
	" 4 "	84	84	85					83	85	80			
	" 5 "	84	85						84	86				
	" 6 "	84							85					
Kristianstads	" 1 "	73	76	79	79	78	76		66	71	72	71	70	69
	" 2 "	80	83	84	83	81			75	80	80	76	76	
	" 3 "	83	85	85	85				80	84	82	79		
	" 4 "	85	86	86					82	85	83			
	" 5 "	85	87						83	86				
	" 6 "	85							83					
Malmöhus	" 1 "	57	57	61	63	61	60		56	58	58	60	54	52
	" 2 "	65	66	67	69	68			67	69	69	69	63	
	" 3 "	70	69	70	72				72	73	73	72		
	" 4 "	70	70	70					74	74	74			
	" 5 "	71	71						75	75				
	" 6 "	71							75					
Hallands	" 1 "	78	76	77	80	76	82		73	71	71	72	68	66
	" 2 "	83	81	82	84	84			82	80	80	79	77	
	" 3 "	86	85	84	85				85	83	82	83		
	" 4 "	87	86	85					87	85	84			
	" 5 "	88	87						88	86				
	" 6 "	88							88					
Göteborgs och Bohus	" 1 "	52	51	53	54	56	55		46	46	47	45	43	41
	" 2 "	61	61	62	63	63			59	60	59	56	52	
	" 3 "	66	65	67	67				65	65	63	60		
	" 4 "	68	68	69					68	67	65			
	" 5 "	71	69						69	68				
	" 6 "	71							69					
Älvsborgs	" 1 "	74	73	73	73	75	76		71	73	73	73	71	71
	" 2 "	79	79	77	77	79			78	80	78	78	77	
	" 3 "	81	81	79	79				81	82	81	80		
	" 4 "	81	81	79					81	82	81			
	" 5 "	82	81						82	83				
	" 6 "	82							82					
Skaraborgs	" 1 "	77	78	77	79	80	81		74	76	79	79	78	78
	" 2 "	82	86	83	82	83			81	84	85	85	82	
	" 3 "	85	88	85	84				85	87	88	87		
	" 4 "	86	88	85					86	88	89			
	" 5 "	86	89						86	88				
	" 6 "	86							86					
Värmlands	" 1 "	73	75	75	75	76	76		72	74	73	71	69	67
	" 2 "	79	80	80	79	81			80	82	80	77	76	
	" 3 "	81	81	81	81				82	84	83	81		

Län	Guldna poster i % av rest-förda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
		K65	K66	K67	K68	K69	K70	K65	K66	K67	K68	K69	K70	
Örebro	Efter 4 år	81	82	82				83	85	84				
	" 5 "	81	82					84	86					
	" 6 "	81						84						
	" 1 "	66	68	71	73	75	76	62	66	70	72	74	71	
	" 2 "	73	75	76	76	79		73	74	77	77	79		
	" 3 "	75	77	77	78			76	77	80	79			
Västmanlands	" 4 "	76	77	78				77	78	80				
	" 5 "	76	77					77	78					
	" 6 "	76						78						
	" 1 "	64	68	69	70	71	72	59	65	64	67	64	63	
	" 2 "	72	74	76	75	76		69	74	73	74	72		
	" 3 "	75	77	78	77			74	78	76	77			
Kopparbergs	" 4 "	77	79	79				76	79	77				
	" 5 "	78	79					77	80					
	" 6 "	78						78						
	" 1 "	65	70	72	75	77	78	57	65	65	70	70	71	
	" 2 "	73	77	78	80	82		70	77	77	79	78		
	" 3 "	77	80	81	81			77	82	82	82			
Gävleborgs	" 4 "	78	81	81				80	85	83				
	" 5 "	79	82					82	86					
	" 6 "	80						82						
	" 1 "	66	66	67	71	75	76	61	65	66	69	71	69	
	" 2 "	73	72	74	76	79		73	75	75	77	78		
	" 3 "	76	77	77	78			79	80	79	79			
Västernorrlands	" 4 "	77	77	77				81	82	81				
	" 5 "	78	78					81	82					
	" 6 "	78						82						
	" 1 "	72	72	72	74	76	73	70	69	68	71	68	66	
	" 2 "	77	78	77	79	80		78	78	78	78	74		
	" 3 "	79	80	79	81			82	82	81	80			
Jämtlands	" 4 "	80	80	79				83	83	82				
	" 5 "	80	80					83	83					
	" 6 "	80						83						
	" 1 "	83	84	84	86	85	85	79	80	80	78	75	71	
	" 2 "	88	88	88	89	89		87	85	86	82	79		
	" 3 "	90	90	89	90			89	87	89	84			
Västerbottens	" 4 "	90	90	90				90	88	89				
	" 5 "	91	91					91	89					
	" 6 "	91						91						
	" 1 "	77	79	80	81	81	82	78	77	77	77	78	76	
	" 2 "	83	84	84	85	86		85	84	85	83	83		
	" 3 "	87	86	86	86			87	86	87	85			
Norrbottens	" 4 "	88	87	87				88	87	88				
	" 5 "	88	87					89	87					
	" 6 "	88						89						
	" 1 "	67	66	71	71	73	75	70	68	71	72	71	71	
	" 2 "	76	74	76	77	80		79	76	79	80	78		
	" 3 "	78	77	79	79			83	80	82	82			
	" 4 "	79	78	80				85	83	83				
	" 5 "	80	78					85	84					
	" 6 "	80						85						

Län		Guldna poster i % av rest- förda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		K65	K66	K67	K68	K69	K70	K65	K66	K67	K68	K69	K70
Hela riket	Efter 1 år	—	—	—	—	—	—	57	58	56	57	56	55
	" 2 "	—	—	—	—	—	—	67	68	66	66	64	
	" 3 "	—	—	—	—			72	72	71	70		
	" 4 "	—	—	—				74	75	73			
	" 5 "	—	—					75	76				
	" 6 "	—						76					

Tabell 5. Restindrivningen under år 1971.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	34 772 022	42 440 530	9 235 180	67 977 372
Handen	20 327 787	24 719 319	5 198 744	39 848 362
Huddinge	23 652 703	25 689 396	4 354 987	44 987 112
Nacka	15 410 976	19 420 192	3 064 528	31 766 640
Norrtälje	8 139 692	10 594 100	2 229 158	16 504 634
Sollentuna	31 489 837	34 937 145	6 524 558	59 902 424
Solna	26 345 823	31 575 436	5 882 976	52 038 283
Stockholm	375 778 352	381 528 217	101 293 607	656 012 962
Södertälje	19 779 404	22 635 194	4 720 089	37 694 509
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	27 781 702	35 075 806	5 607 134	57 250 374
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	11 267 209	19 413 621	4 390 987	26 289 843
Katrineholm	5 366 863	8 381 100	926 672	12 821 291
Nyköping	5 032 534	11 590 312	1 369 358	15 253 488
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	11 263 998	17 606 225	3 366 374	25 503 849
Motala	7 562 408	14 248 107	2 331 726	19 478 789
Norrköping	13 006 311	25 167 205	3 391 268	34 782 248
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	17 356 360	20 280 255	3 705 802	33 930 813
Jönköping	14 418 132	21 282 307	3 294 364	32 406 075
Värnamo	8 525 702	12 853 197	2 412 550	18 966 349
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	19 645 112	27 109 850	3 504 613	43 250 349
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	9 686 022	17 284 072	2 289 364	24 680 730
Oskarshamn	7 018 424	10 809 798	1 173 322	16 654 900
Västervik	7 798 874	13 000 534	1 397 017	19 402 391
<i>Gotlands län</i>				
Visby	5 316 421	8 429 924	734 293	13 012 052
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	9 998 364	13 662 753	2 242 621	21 418 496
Karlskrona	11 320 092	15 767 105	3 298 349	23 788 848
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	10 038 632	14 869 970	1 963 693	22 944 909
Kristianstad	22 052 645	23 674 877	3 855 164	41 872 358
Ängelholm	8 848 580	17 132 053	2 084 987	23 895 646
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	6 187 377	9 143 801	1 560 064	13 771 114
Helsingborg	28 163 509	37 356 843	6 360 840	59 159 512
Landskrona	5 672 903	9 109 067	1 575 820	13 206 150
Lund	12 700 031	16 666 751	2 165 531	27 201 251
Malmö	73 676 027	110 231 137	21 376 546	162 530 618
Trelleborg	5 639 107	7 472 964	993 385	12 118 686
Ystad	7 063 037	9 435 736	1 631 624	14 867 149

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
5 968 308	8,8	20 644 292	30,4	41 364 772	60,8
6 493 505	16,3	9 082 877	22,8	24 271 979	60,9
4 183 839	9,3	10 189 427	22,6	30 613 845	68,1
3 963 396	12,5	7 232 754	22,8	20 570 488	64,7
1 561 173	9,4	5 556 759	33,7	9 386 701	56,9
5 617 388	9,4	12 814 871	21,4	41 470 164	69,2
6 166 457	11,8	12 324 978	23,7	33 546 848	64,5
113 213 913	17,3	129 983 324	19,8	412 815 724	62,9
4 440 306	11,8	10 043 413	26,6	23 210 790	61,6
6 258 521	10,9	19 813 995	34,6	31 177 858	54,5
2 563 720	9,7	9 880 350	37,6	13 845 773	52,7
972 172	7,6	5 116 427	39,9	6 732 692	52,5
1 155 119	7,6	6 733 471	44,1	7 364 897	48,3
3 376 986	13,3	9 954 939	39,0	12 171 923	47,7
1 185 824	6,1	8 583 859	44,1	9 709 106	49,8
3 552 786	10,2	14 335 309	41,2	16 894 153	48,6
2 569 568	7,6	9 782 604	28,8	21 578 640	63,6
2 326 327	7,2	10 275 714	31,7	19 804 035	61,1
2 509 586	13,2	6 786 643	35,8	9 670 119	51,0
2 931 694	6,8	13 600 019	31,4	26 718 635	61,8
2 089 207	8,5	10 269 949	41,6	12 321 575	49,9
1 307 956	7,8	6 310 573	37,9	9 036 371	54,3
1 912 646	9,9	7 788 599	40,1	9 701 146	50,0
1 062 813	8,2	5 868 816	45,1	6 080 423	46,7
2 909 274	13,6	7 073 099	33,0	11 436 122	53,4
2 577 876	10,8	7 664 035	32,2	13 546 936	57,0
2 362 143	10,3	8 922 100	38,9	11 660 666	50,8
3 905 529	9,3	14 094 897	33,7	23 871 932	57,0
2 120 353	8,9	10 175 479	42,6	11 599 813	48,5
851 360	6,2	5 778 882	42,0	7 140 873	51,8
4 782 847	8,1	14 107 972	23,8	40 268 694	68,1
1 073 737	8,1	4 663 486	35,3	7 468 925	56,6
1 536 622	5,7	8 443 418	31,0	17 221 210	63,3
12 827 265	7,9	31 588 473	19,4	118 114 879	72,7
962 136	7,9	3 355 937	27,7	7 800 611	64,4
1 526 213	10,3	6 362 958	42,8	6 977 977	46,9

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	11 531 692	15 542 733	2 084 973	24 989 452
Varberg	12 253 889	17 583 137	2 308 357	27 528 669
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	161 456 034	156 615 102	35 683 657	282 387 479
Uddevalla	12 692 214	17 382 883	2 635 198	27 439 899
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	5 004 996	11 352 073	2 619 515	13 737 554
Borås	23 199 717	36 394 171	6 630 204	52 963 684
Trollhättan	4 548 699	10 216 591	1 607 856	13 157 434
Vänersborg	5 477 383	12 591 403	2 005 638	16 063 148
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	3 521 210	8 200 215	734 354	10 987 071
Lidköping	7 584 379	13 936 711	1 778 515	19 742 575
Mariestad	4 924 701	10 161 383	1 037 539	14 048 545
Skövde	7 657 326	12 436 539	1 236 151	18 857 714
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	4 792 622	11 300 907	1 787 876	14 305 653
Karlstad	14 544 155	21 409 034	3 337 153	32 616 036
Kristinehamn	5 434 783	9 409 265	1 573 963	13 270 085
Sunne	2 951 574	6 791 507	639 934	9 103 147
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	4 571 855	8 886 804	1 589 507	11 869 152
Karlskoga	3 899 453	5 835 041	977 320	8 757 174
Lindesberg	2 942 360	10 102 818	1 731 089	11 314 089
Örebro	9 241 617	19 693 346	3 124 428	25 810 535
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	7 662 402	10 769 974	1 211 606	17 220 770
Västerås	25 682 296	38 570 553	6 793 491	57 459 358
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	6 353 168	5 976 137	1 242 531	11 086 774
Borlänge	6 753 512	12 632 052	5 183 460	14 202 104
Falun	8 068 596	13 769 917	5 159 234	16 679 279
Ludvika	2 652 654	4 826 546	853 495	6 625 705
Mora	4 709 150	9 361 053	1 497 099	12 573 104
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	12 587 998	16 354 866	2 243 593	26 699 271
Hudiksvall	4 803 402	11 395 424	2 890 806	13 308 020
Sandviken	6 182 290	7 890 280	1 913 119	12 159 451
Söderhamn	6 307 837	10 808 296	2 030 303	15 085 830
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	4 388 382	9 241 589	1 155 203	12 474 768
Sollefteå	4 812 920	4 721 255	529 433	9 004 742
Sundsvall	16 520 789	18 786 459	3 243 982	32 063 266
Örnsköldsvik	4 155 197	6 308 579	1 058 463	9 405 313
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	9 689 257	20 533 072	2 896 602	27 325 727
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	6 124 348	6 742 149	898 197	11 968 300
Skellefteå	6 252 989	9 447 686	1 676 721	14 023 954
Umeå	6 494 647	18 746 307	1 576 231	23 664 723

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
1 666 936	6,7	10 073 636	40,3	13 248 881	53,0
2 060 727	7,5	10 150 899	36,9	15 317 042	55,6
37 560 671	13,3	58 742 218	20,8	186 084 590	65,9
2 206 275	8,0	10 193 426	37,2	15 040 197	54,8
936 117	6,8	6 390 647	46,5	6 410 789	46,7
5 518 961	10,4	17 853 078	33,7	29 591 644	55,9
547 342	4,2	6 094 354	46,3	6 515 737	49,5
716 475	4,5	7 372 619	45,9	7 974 054	49,6
621 104	5,7	4 923 762	44,8	5 442 205	49,5
1 425 928	7,2	8 512 860	43,1	9 803 787	49,7
972 922	6,9	5 776 707	41,1	7 298 915	52,0
1 754 337	9,3	8 782 505	46,6	8 320 872	44,1
1 333 283	9,3	5 882 433	41,1	7 089 937	49,6
2 904 628	8,9	12 198 965	37,4	17 512 443	53,7
921 659	7,0	4 913 728	37,0	7 434 697	56,0
337 366	3,7	4 865 321	53,4	3 900 459	42,9
1 583 546	13,3	5 302 379	44,7	4 983 226	42,0
2 041 757	23,3	3 080 787	35,2	3 634 630	41,5
726 453	6,4	6 122 629	54,1	4 465 006	39,5
3 558 666	13,8	11 456 328	44,4	10 795 541	41,8
1 461 311	8,5	6 326 258	36,7	9 433 200	54,8
4 932 258	8,6	19 687 027	34,3	32 840 072	57,1
1 334 356	12,0	3 692 519	33,3	6 059 899	54,7
1 431 693	10,1	6 285 307	44,2	6 485 102	45,7
1 771 358	10,6	6 444 819	38,7	8 463 101	50,7
466 969	7,0	2 994 453	45,2	3 164 281	47,8
395 431	3,2	5 348 408	42,5	6 829 264	54,3
1 712 365	6,4	10 693 623	40,1	14 293 281	53,5
1 711 470	12,9	7 078 049	53,2	4 518 500	33,9
1 191 368	9,8	5 295 807	43,6	5 672 275	46,6
1 705 065	11,3	6 325 262	41,9	7 055 503	46,8
1 352 289	10,9	5 941 333	47,6	5 181 145	41,5
585 682	6,5	3 081 196	34,2	5 337 863	59,3
4 167 053	13,0	11 077 493	34,5	16 818 719	52,5
571 888	6,1	3 834 098	40,8	4 999 327	53,1
1 937 440	7,1	12 882 105	47,1	12 506 182	45,8
729 461	6,1	4 676 024	39,1	6 562 814	54,8
1 417 010	10,1	6 372 661	45,4	6 234 282	44,5
2 243 595	9,5	8 210 748	34,7	13 210 380	55,8

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	4 616 503	5 744 969	750 548	9 610 924
Gällivare	3 936 841	5 836 019	806 159	8 966 701
Haparanda	6 411 664	7 302 889	1 118 984	12 595 569
Kiruna	3 045 074	4 748 008	544 996	7 248 086
Luleå	7 456 549	10 840 049	1 420 483	16 876 115
Piteå	4 122 395	6 923 184	1 479 655	9 565 924
Hela riket	1 416 124 491	1 834 713 874	356804916	2 894033 449

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
898 188	9,3	3 666 741	38,2	5 045 995	52,5
736 012	8,2	2 534 676	28,3	5 696 013	63,5
915 301	7,3	4 649 245	36,9	7 031 021	55,8
674 840	9,3	3 198 882	44,1	3 374 363	46,6
3 196 122	18,9	7 140 735	42,3	6 539 258	38,8
680 435	7,1	4 869 625	50,9	4 015 864	42,0
332 432 678	11,5	856 201 073	29,6	1 705 399 651	58,9

Tabell 6. Indrivningen av särskilt uppdebiterad A-skatt under år 1971.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	2 335 102	3 118 127	121 261	5 331 968
Handen	3 032 962	1 424 017	25 087	4 431 892
Huddinge	2 470 926	2 448 244	40 368	4 878 802
Nacka	925 670	1 082 140	43 268	1 964 542
Norrtälje	506 657	542 065	200	1 048 522
Sollentuna	5 514 742	3 381 935	125 694	8 770 983
Solna	2 722 046	2 644 710	29 641	5 337 115
Stockholm	47 091 854	39 744 336	415 526	8 642 064
Södertälje	4 719 393	2 173 325	34 281	6 858 437
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	4 505 188	2 185 602	43 761	6 647 029
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	1 590 424	1 540 314	217	3 130 521
Katrineholm	1 289 053	686 178	10 007	1 965 224
Nyköping	701 210	1 000 736	—	1 701 946
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	2 081 875	1 181 407	18 195	3 245 087
Motala	1 328 630	1 776 893	135 064	2 970 459
Norrköping	1 832 394	2 593 015	84 292	4 341 117
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	3 119 384	2 045 483	13 437	5 151 430
Jönköping	2 155 852	2 050 193	16 725	4 189 320
Värnamo	1 820 920	1 211 721	15 650	3 016 991
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	4 854 697	2 737 328	15 306	7 576 719
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	1 947 890	1 853 766	92 562	3 709 094
Oskarshamn	1 210 380	2 212 974	189 099	3 234 255
Västervik	2 034 123	1 273 759	60 196	3 247 686
<i>Gotlands län</i>				
Visby	912 465	1 041 119	10 232	1 943 352
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	1 346 258	1 160 716	—	2 506 974
Karlskrona	1 533 249	1 107 823	9 413	2 631 659
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 267 136	1 547 408	6 907	2 807 637
Kristianstad	5 390 671	1 814 414	39 738	7 165 347
Ängelholm	1 497 287	2 374 531	11 600	3 860 218
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	734 782	859 926	—	1 594 708
Helsingborg	2 787 726	2 078 786	10 137	4 856 375
Landskrona	1 213 636	846 391	39 751	2 020 276
Lund	1 646 009	2 180 554	690	3 825 873
Malmö	9 822 588	6 769 053	36 276	16 555 365
Trelleborg	1 378 875	812 408	—	2 191 283
Ystad	1 227 160	1 407 629	—	2 634 789

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
762 958	14,3	2 061 102	38,7	2 507 908	47,0
1 506 647	34,0	846 802	19,1	2 078 442	46,9
268 522	5,5	1 453 360	29,8	3 156 918	64,7
318 469	16,2	591 203	30,1	1 054 865	53,7
97 473	9,3	261 255	24,9	689 794	65,8
1 012 858	11,5	1 367 540	15,6	6 390 585	72,9
890 513	16,7	1 187 778	22,2	3 258 824	61,1
15 077 374	17,4	17 155 458	19,9	54 187 830	62,7
934 816	13,6	1 798 445	26,2	4 125 174	60,2
1 212 674	18,2	1 687 917	25,4	3 746 437	56,4
361 862	11,6	992 407	31,7	1 776 250	56,7
170 596	8,7	669 810	34,1	1 124 817	57,2
163 662	9,6	657 039	38,6	881 244	51,8
591 988	18,3	828 829	25,5	1 824 269	56,2
210 351	7,1	953 715	32,1	1 806 393	60,8
340 509	7,8	1 261 285	29,1	2 739 322	63,1
532 729	10,4	877 540	17,0	3 741 161	72,6
262 782	6,3	1 004 682	24,0	2 921 855	69,7
612 307	20,3	614 645	20,4	1 790 038	59,3
727 542	9,6	1 556 135	20,5	5 293 042	69,9
226 862	6,1	1 372 558	37,0	2 109 673	56,9
227 923	7,1	1 081 623	33,4	1 924 709	59,5
503 368	15,5	657 684	20,3	2 086 633	64,2
180 360	9,3	746 356	38,4	1 016 635	52,3
756 283	30,2	848 062	33,8	902 632	36,0
660 412	25,1	569 234	21,6	1 402 013	53,3
474 509	16,9	1 063 584	37,9	1 269 544	45,2
795 342	11,1	1 494 262	20,9	4 875 743	68,0
452 675	11,7	1 134 651	29,4	2 272 890	58,9
201 481	12,6	563 251	35,3	829 977	52,1
906 387	18,7	1 588 135	32,7	2 361 852	48,6
71 924	3,6	519 286	25,7	1 429 065	70,7
118 956	3,1	1 311 223	34,3	2 395 693	62,6
787 231	4,8	4 096 393	24,7	11 671 740	70,5
177 943	8,1	318 553	14,6	1 694 786	77,3
292 764	11,1	1 071 344	40,7	1 270 680	48,2

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	1 611 330	1 378 409	50 557	2 939 182
Varberg	2 227 387	1 737 322	8 743	3 955 966
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	18 510 057	14 273 277	221 846	32 561 488
Uddevalla	1 847 725	1 780 441	11 293	3 616 873
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	1 090 900	903 330	—	1 994 230
Borås	4 991 179	3 287 040	55 612	8 222 607
Trollhättan	753 476	1 463 245	36 183	2 180 538
Vänersborg	1 106 126	1 174 504	736	2 279 894
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	625 337	1 443 017	—	2 068 354
Lidköping	1 550 836	1 650 937	94 786	3 106 987
Mariestad	1 626 186	2 006 921	10 163	3 622 944
Skövde	1 516 419	1 482 250	27 849	2 970 820
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	836 915	1 416 238	101 920	2 151 233
Karlstad	1 609 732	2 207 691	6 061	3 811 362
Kristinehamn	782 062	1 022 685	20 858	1 783 889
Sunne	419 402	493 488	919	911 971
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	705 834	1 311 138	14 357	2 002 615
Karlskoga	1 031 203	262 157	2 973	1 290 387
Lindesberg	331 953	1 469 894	34 828	1 767 019
Örebro	1 237 858	2 122 729	22 173	3 338 414
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	1 320 137	1 281 910	18 306	2 583 741
Västerås	4 985 360	4 192 716	342 697	8 835 379
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	1 443 383	395 084	4 419	1 834 048
Borlänge	1 115 160	621 475	981	1 735 654
Falun	1 404 329	874 795	1 619	2 277 505
Ludvika	162 802	327 912	12 799	477 915
Mora	605 199	859 955	2 460	1 462 694
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	2 984 030	1 824 106	27 220	4 780 916
Hudiksvall	674 123	685 533	21 281	1 338 375
Sandviken	502 425	762 022	6 179	1 258 268
Söderhamn	898 867	634 041	23 470	1 509 438
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	1 613 826	1 137 753	14 812	2 736 767
Sollefteå	879 840	295 337	—	1 175 177
Sundsvall	2 070 483	1 738 428	14 876	3 794 035
Örnsköldsvik	439 074	320 262	—	759 336
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	1 248 033	1 588 195	49 578	2 786 650
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	803 015	769 768	10 136	1 562 647
Skellefteå	894 265	745 397	41 734	1 597 928
Umeå	1 493 449	3 130 507	72 800	4 551 156

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
281 535	9,6	808 475	27,5	1 849 171	62,9
317 612	8,0	1 326 292	33,5	2 312 061	58,5
5 482 436	16,9	7 175 419	22,0	19 903 633	61,1
418 483	11,6	726 313	20,1	2 472 076	68,3
140 071	7,0	520 070	26,1	1 334 089	66,9
1 686 667	20,5	1 670 670	20,3	4 865 270	59,2
2 420	0,1	812 321	37,3	1 365 796	62,6
155 560	6,8	628 687	27,6	1 495 646	65,6
94 968	4,6	659 549	31,9	1 313 836	63,5
420 807	13,6	892 622	28,7	1 793 558	57,7
196 942	5,4	757 932	20,9	2 668 069	73,7
479 860	16,2	1 129 098	38,0	1 361 861	45,8
861 257	40,0	607 199	28,2	682 775	31,8
483 094	12,7	1 474 529	38,7	1 853 742	48,6
35 314	2,0	665 905	37,3	1 082 670	60,7
22 558	2,5	483 264	53,0	406 149	44,5
360 846	18,0	912 062	45,6	729 707	36,4
790 497	61,2	251 191	19,5	248 698	19,3
140 791	8,0	902 434	51,1	723 794	40,9
760 682	22,8	1 175 136	35,2	1 402 595	42,0
1 244 027	9,5	940 924	36,4	1 398 789	54,1
525 593	6,0	2 776 041	31,4	5 533 745	62,6
302 368	16,5	342 276	18,7	1 189 405	64,8
336 569	19,4	726 522	41,9	672 563	38,7
261 105	11,4	730 402	32,1	1 285 997	56,5
8 111	1,7	237 253	49,6	232 551	48,7
20 232	1,4	639 689	43,7	802 772	54,9
1 172 369	3,6	1 733 346	36,3	2 875 200	60,1
343 951	25,7	488 206	36,5	506 216	37,8
140 571	11,2	531 350	42,2	586 346	46,6
171 706	11,4	655 952	43,4	681 779	45,2
711 831	26,0	598 655	21,9	1 426 281	52,1
19 851	1,7	129 386	11,0	1 025 940	87,3
973 412	25,7	1 219 815	32,1	1 600 807	42,2
1 43 789	5,8	279 025	36,7	436 521	57,5
136 730	4,9	768 465	27,6	1 881 455	67,5
92 757	5,9	615 880	39,4	854 010	54,7
232 428	14,6	470 218	29,4	895 281	56,0
262 576	5,8	644 496	14,1	3 644 083	80,1

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	858 059	628 170	705	1 485 524
Gällivare	470 288	776 280	—	1 246 568
Haparanda	906 206	397 106	16 960	1 286 352
Kiruna	381 667	442 448	556	823 559
Luleå	1 865 439	940 011	6 033	2 799 417
Piteå	546 709	527 371	4 998	1 069 082
Hela riket	205 527 299	173 692 321	3 111 057	376 108 563

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
206 579	13,9	381 739	25,7	897 205	60,4
156 613	12,6	147 091	11,8	942 864	75,6
131 863	10,2	194 080	15,1	960 409	74,7
88 085	10,7	314 092	38,1	421 382	51,2
1 277 523	45,6	780 790	27,9	741 104	26,5
40 996	3,8	435 115	40,7	592 969	55,5
52 925 087	14,1	96 623 122	25,7	226 560 303	60,2

Tabell 7. Indrivningen av mervärdeskatt under år 1971.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	1 797 758	4 696 709	887 525	5 606 942
Handen	1 006 245	2 926 900	485 171	3 447 974
Huddinge	905 513	3 738 863	630 572	4 013 804
Nacka	694 728	1 848 339	279 650	2 263 417
Norrtälje	825 175	2 494 096	711 397	2 607 874
Sollentuna	1 247 255	5 034 737	769 701	5 512 291
Solna	2 126 411	4 956 962	551 166	6 532 207
Stockholm	19 342 968	48 281 709	9 251 573	58 373 104
Södertälje	586 938	3 616 634	860 085	3 343 487
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	2 558 222	3 274 255	493 231	5 339 246
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	972 968	2 343 456	439 346	2 877 078
Katrineholm	641 531	1 134 197	110 554	1 665 174
Nyköping	494 237	1 743 404	223 973	2 013 668
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	1 187 675	2 511 535	442 391	3 256 819
Motala	860 515	2 940 724	418 206	3 383 033
Norrköping	1 473 744	3 121 415	425 638	4 169 521
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	2 292 122	3 200 354	969 070	4 523 406
Jönköping	2 219 440	2 869 807	709 259	4 379 988
Värnamo	1 500 866	2 292 772	480 174	3 313 464
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	2 533 596	4 130 459	707 263	5 956 792
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	1 183 758	2 812 185	309 736	3 686 207
Oskarshamn	708 639	1 728 016	195 009	2 241 646
Västervik	830 609	1 718 894	156 862	2 392 641
<i>Gotlands län</i>				
Visby	739 287	1 393 487	147 375	1 985 399
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	1 191 098	1 978 830	569 489	2 600 439
Karlskrona	1 256 362	2 065 307	682 476	2 639 193
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	932 144	2 120 188	350 081	2 702 251
Kristianstad	2 731 562	3 588 551	983 816	5 336 297
Ängelholm	1 247 581	2 861 703	701 772	3 407 512
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	400 241	1 490 830	189 327	1 701 744
Helsingborg	1 581 963	4 328 585	580 426	5 330 122
Landskrona	694 903	1 629 891	362 328	1 962 466
Lund	954 840	1 981 732	309 702	2 626 870
Malmö	3 942 388	10 521 288	1 086 267	13 377 409
Trelleborg	533 999	1 281 371	143 784	1 671 586
Ystad	872 573	1 551 440	427 219	1 996 794

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
137 496	2,4	739 398	13,2	4 730 048	84,4
130 143	3,8	559 854	16,2	2 757 977	80,0
113 706	2,8	607 288	15,1	3 292 809	82,1
59 686	2,6	423 263	18,7	1 780 468	78,7
173 747	6,7	511 353	19,6	1 922 774	73,7
506 386	9,2	831 221	15,1	4 174 683	75,7
541 717	8,3	1 076 380	16,5	4 914 109	75,2
5 824 497	10,0	8 656 196	14,8	43 892 411	75,2
138 082	4,1	797 525	23,9	2 407 879	72,0
200 257	3,7	1 387 194	26,0	3 751 793	70,3
123 417	4,3	1 054 782	36,7	1 698 879	59,0
88 388	5,3	534 697	32,1	1 042 088	62,6
135 454	6,7	781 747	38,8	1 096 466	54,5
51,008	1,6	1 516 869	46,6	1 688 941	51,8
—	—	1 320 904	39,0	2 062 129	61,0
—	—	1 585 560	38,0	2 583 961	62,0
317 304	7,0	1 289 361	28,5	2 916 739	64,5
—	—	1 059 155	24,2	3 320 832	75,8
243 498	7,4	932 679	28,1	2 137 285	64,5
—	—	1 728 223	29,0	4 228 568	71,0
115 341	3,1	1 237 355	33,6	2 333 510	63,3
191 010	8,5	786 638	35,1	1 263 997	56,4
87 381	3,7	909 578	38,0	1 395 681	58,3
32 686	1,6	941 136	47,4	1 011 577	51,0
169 624	6,5	734 167	28,2	1 696 648	65,3
241 492	9,2	710 461	26,9	1 687 238	63,9
189 450	7,0	1 277 478	47,3	1 235 322	45,7
547 929	10,3	1 753 964	32,9	3 034 403	56,8
42 017	1,2	1 370 681	40,2	1 994 813	58,6
116 580	6,8	586 307	34,5	998 857	58,7
152 495	2,9	927 836	17,4	4 249 790	79,7
93 624	4,8	423 698	21,6	1 445 143	73,6
4 800	0,2	469 118	17,8	2 152 952	82,0
700 934	5,2	1 616 505	12,1	11 059 970	82,7
163 662	9,8	221 771	13,3	1 286 152	76,9
156 688	7,9	665 155	33,3	1 174 951	58,8

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	1 398 738	2 307 119	399 518	3 306 339
Varberg	2 078 624	2 156 636	494 636	3 740 624
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	7 145 413	11 313 243	1 518 216	16 940 440
Uddevalla	710 688	942 273	165 457	1 487 504
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	476 423	1 853 302	291 519	2 038 206
Borås	3 169 252	5 277 812	1 112 028	7 335 036
Trollhättan	656 388	1 049 368	324 911	1 380 845
Vänersborg	990 467	2 682 993	478 028	3 195 432
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	471 968	1 589 294	132 036	1 929 226
Lidköping	868 035	1 894 152	160 790	2 601 397
Mariestad	808 172	1 401 372	144 463	2 065 081
Skövde	1 086 416	2 304 803	153 397	3 237 822
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	591 315	1 866 356	262 301	2 195 370
Karlstad	1 880 781	3 145 212	419 923	4 606 070
Kristinehamn	736 564	1 369 292	201 228	1 904 628
Sunne	406 622	808 543	110 080	1 105 085
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	295 778	1 368 059	80 519	1 583 318
Karlskoga	397 986	789 646	153 593	1 034 039
Lindesberg	361 950	1 344 392	163 874	1 542 468
Örebro	791 167	2 737 861	379 746	3 149 282
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	661 792	1 815 770	174 303	2 303 259
Västerås	2 260 951	6 870 890	859 958	8 271 883
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	639 070	1 065 785	282 961	1 421 894
Borlänge	807 282	1 176 146	312 688	1 670 740
Falun	1 031 751	1 789 808	327 237	2 494 322
Ludvika	339 226	798 418	176 290	961 354
Mora	709 807	1 816 096	415 463	2 110 440
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	1 616 948	2 122 183	539 255	3 199 876
Hudiksvall	871 498	1 776 160	550 210	2 097 448
Sandviken	861 728	814 670	420 603	1 255 795
Söderhamn	1 032 034	1 615 095	513 127	2 134 002
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	218 393	977 671	181 854	1 014 210
Sollefteå	207 134	448 313	41 867	613 580
Sundsvall	1 029 032	1 578 235	196 354	2 410 913
Örnsköldsvik	305 245	577 608	89 110	793 743
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	940 064	3 629 121	474 395	4 094 790
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	946 278	1 055 749	218 768	1 783 259
Skellefteå	783 559	1 699 278	230 604	2 252 233
Umeå	813 804	2 508 159	386 366	2 935 597

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
162 571	4,9	1 012 804	30,6	2 130 964	64,5
196 135	5,2	1 161 750	31,1	2 382 738	63,7
685 110	4,0	2 704 802	16,0	13 550 526	80,0
—	—	389 798	26,2	1 097 706	73,8
—	—	827 065	40,6	1 211 140	59,4
116 033	1,6	1 894 702	25,8	5 324 300	72,6
—	—	565 202	40,9	815 643	59,1
—	—	1 155 360	36,2	2 040 071	63,8
59 715	3,1	904 481	46,9	965 029	50,0
64 324	2,5	990 702	38,1	1 546 371	59,4
172 410	8,4	745 816	36,1	1 146 854	55,5
259 059	8,0	1 621 520	50,1	1 357 241	41,9
5 000	0,2	807 409	36,8	1 382 960	63,0
5 480	0,1	1 616 339	35,1	2 984 250	64,8
—	—	487 423	25,6	1 417 205	74,4
14 912	1,4	470 011	42,5	620 161	56,1
194 990	12,3	663 315	41,9	725 012	45,8
116 471	11,3	349 097	33,7	568 471	55,0
71 737	4,7	580 638	37,6	890 092	57,7
314 064	10,0	1 231 129	39,1	1 604 089	50,9
89 442	3,9	810 465	35,2	1 403 351	60,9
261 195	3,2	2 459 416	29,7	5 551 271	67,1
111 837	7,9	471 948	33,2	838 108	58,9
122 364	7,3	526 204	31,5	1 022 171	61,2
306 938	12,3	555 324	22,3	1 632 058	65,4
32 250	3,4	401 992	41,8	527 111	54,8
12 500	0,6	830 131	39,3	1 267 808	60,1
160 113	5,0	1 170 143	36,6	1 869 620	58,4
308 891	14,7	873 372	41,7	915 184	43,6
90 213	7,2	423 867	33,7	741 715	59,1
349 792	16,4	796 423	37,3	987 786	46,3
20 464	2,0	566 693	55,9	427 053	42,1
—	—	227 362	37,1	386 218	62,9
115 706	4,8	794 860	33,0	1 500 347	62,2
—	—	218 137	27,5	575 606	72,5
122 062	3,0	1 989 382	48,6	1 983 345	48,4
22 690	1,3	548 689	30,8	1 211 879	67,9
69 767	3,1	944 135	41,9	1 238 330	55,0
104 868	3,6	1 118 361	38,1	1 712 368	58,3

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	557 644	1 025 310	249 692	1 333 262
Gällivare	540 834	1 112 331	267 874	1 385 291
Haparanda	767 106	1 498 384	398 518	1 866 972
Kiruna	486 836	943 752	113 932	1 316 656
Luleå	782 350	1 425 683	432 530	1 775 503
Piteå	571 093	1 157 930	397 885	1 331 138
Hela riket	110 174 060	239 709 898	42 439 721	307 444 237

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
74 807	5,6	425 294	31,9	833 160	62,5
58 728	4,2	221 050	16,0	1 105 513	79,8
22 579	1,2	695 783	37,3	1 148 609	61,5
17 780	1,3	525 046	39,9	773 829	58,8
146 441	8,3	604 074	34,0	1 024 987	57,7
90 443	6,8	598 540	45,0	642 155	48,2
16 940 380	5,5	81 001 551	26,4	209 502 248	68,1

Tabell 8. Indrivningen av arbetsgivaravgifter m. m. under år 1971.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	2 878 785	5 792 780	1 466 061	7 205 504
Handen	1 575 205	2 580 919	483 839	3 672 285
Huddinge	1 895 531	2 640 726	338 957	4 197 300
Nacka	967 937	1 687 397	173 618	2 481 716
Norrtälje	799 278	1 731 346	128 267	2 402 357
Sollentuna	3 669 264	4 048 137	1 215 961	6 501 440
Solna	2 593 133	4 605 823	1 386 989	5 811 967
Stockholm	35 522 204	70 867 968	34 183 748	72 206 424
Södertälje	2 364 559	2 233 519	458 283	4 139 795
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	3 744 466	6 541 277	667 522	9 618 221
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	1 224 149	3 150 895	481 080	3 893 964
Katrineholm	879 480	1 922 967	178 325	2 624 122
Nyköping	529 842	1 934 996	289 289	2 175 549
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	2 052 729	3 736 812	915 896	4 873 645
Motala	1 275 648	2 611 707	510 536	3 376 819
Norrköping	1 449 102	3 572 806	690 297	4 331 611
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	2 620 549	5 329 102	1 428 202	6 521 449
Jönköping	1 431 268	4 266 015	701 947	4 995 336
Värnamo	2 041 318	3 419 251	1 089 406	4 371 163
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	3 519 805	6 828 748	734 261	9 614 292
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	1 406 709	3 646 620	523 073	4 530 256
Oskarshamn	682 231	2 378 736	291 854	2 769 113
Västervik	1 385 221	2 833 991	410 491	3 808 721
<i>Gotlands län</i>				
Visby	855 243	1 172 389	175 591	1 852 041
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	1 337 800	2 713 818	536 724	3 514 894
Karlskrona	1 148 280	2 502 808	203 628	3 447 460
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 338 387	2 791 177	554 132	3 575 432
Kristianstad	3 129 072	4 194 054	741 307	6 581 819
Ängelholm	1 398 274	3 248 506	360 388	4 286 392
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	768 521	1 730 269	553 280	1 945 510
Helsingborg	2 842 408	4 516 198	995 598	6 363 008
Landskrona	1 004 790	1 623 559	198 819	2 429 530
Lund	1 766 922	2 376 633	348 284	3 795 271
Malmö	9 231 439	24 313 624	10 757 122	22 787 941
Trelleborg	670 308	1 189 658	60 157	1 799 809
Ystad	1 042 275	1 508 925	345 828	2 205 372

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
866 888	12,0	1 864 092	25,9	4 474 523	62,1
704 305	19,2	866 281	23,6	2 101 697	57,2
204 593	4,9	1 056 354	25,2	2 936 352	69,9
341 605	13,8	778 783	31,4	1 361 326	54,8
253 791	10,6	784 074	32,6	1 364 491	56,8
497 150	7,7	1 301 804	20,0	4 702 486	72,3
648 865	11,2	1 257 847	21,6	3 905 255	67,2
11 171 981	15,5	19 626 962	27,2	41 407 480	57,3
876 541	21,2	1 047 380	25,3	2 215 873	53,5
1 157 950	12,0	3 805 866	39,6	4 654 404	48,4
424 349	10,9	1 408 293	36,2	2 061 322	52,9
166 696	6,4	1 008 705	38,4	1 448 721	55,2
160 694	7,4	821 147	37,7	1 193 708	54,9
501 482	10,3	1 948 498	40,0	2 423 664	49,7
128 372	3,8	1 542 856	45,7	1 705 590	50,5
318 652	7,4	1 781 200	41,1	2 231 759	51,5
561 075	8,6	1 652 739	25,3	4 307 633	66,1
177 678	3,6	1 453 448	29,1	3 364 209	67,3
1 010 340	23,1	1 235 216	28,3	2 125 606	48,6
967 526	10,1	2 450 759	25,5	6 196 006	64,4
303 019	6,7	1 376 527	30,4	2 850 709	62,9
207 423	7,5	1 092 592	39,5	1 469 098	53,0
584 425	15,4	1 139 382	29,9	2 084 913	54,7
141 555	7,6	583 617	31,5	1 126 869	60,9
394 206	11,2	1 013 188	28,8	2 107 499	60,0
337 901	9,8	1 149 614	33,3	1 959 945	56,9
579 710	16,2	1 662 875	46,5	1 332 845	37,3
506 107	7,7	2 016 408	30,6	4 059 302	61,7
285 839	6,7	1 462 923	34,1	2 537 629	59,2
75 206	3,9	922 116	47,4	948 187	48,7
557 403	8,8	1 973 652	31,0	3 831 950	60,2
296 285	12,2	1 007 321	41,5	1 125 923	46,3
117 143	3,1	779 243	20,5	2 898 884	76,4
979 421	4,3	4 000 263	17,6	17 808 257	78,1
98 386	5,5	514 196	28,6	1 187 227	65,9
276 907	12,5	870 155	39,5	1 058 309	48,0

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Halland län</i>				
Halmstad	1 522 838	2 950 127	478 925	3 994 040
Varberg	1 345 653	3 212 299	422 461	4 135 491
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	16 745 046	22 109 301	5 479 707	33 374 640
Uddevalla	1 615 651	2 980 522	420 723	4 175 450
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	687 787	2 323 508	810 453	2 200 842
Borås	3 821 907	9 181 394	2 842 095	10 161 206
Trollhättan	529 514	1 470 697	101 721	1 898 490
Vänersborg	760 311	2 382 994	526 414	2 616 891
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	542 485	1 279 611	161 872	1 660 224
Lidköping	1 286 585	2 674 920	477 963	3 483 542
Mariestad	949 459	2 203 590	435 398	2 717 651
Skövde	1 416 470	2 731 019	347 727	3 799 762
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	785 713	1 912 238	428 975	2 268 976
Karlstad	2 005 745	3 167 617	487 029	4 686 333
Kristinehamn	540 377	1 335 717	283 069	1 593 025
Sunne	309 327	1 038 390	92 951	1 254 766
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	592 220	1 650 425	506 924	1 735 721
Karlskoga	327 624	886 088	171 409	1 042 303
Lindesberg	326 133	1 658 331	297 429	1 687 035
Örebro	1 180 565	3 255 158	916 281	3 519 442
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	969 315	1 485 554	183 609	2 271 260
Västerås	2 703 630	7 168 176	2 748 471	7 123 335
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	1 219 683	1 295 683	187 349	2 328 017
Borlänge	749 160	5 834 620	4 160 575	2 423 205
Falun	947 875	5 598 580	3 797 112	2 749 343
Ludvika	232 174	683 033	88 812	826 395
Mora	781 867	1 852 869	296 566	2 338 170
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	1 228 281	2 752 772	494 707	3 486 346
Hudiksvall	606 514	2 890 159	1 324 825	2 171 848
Sandviken	1 216 438	993 177	770 196	1 439 419
Söderhamn	801 465	1 961 562	523 069	2 239 958
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	527 949	2 075 104	422 026	2 181 027
Sollefteå	885 972	1 148 176	223 723	1 810 425
Sundsvall	2 720 635	3 463 782	1 140 964	5 043 453
Örnsköldsvik	498 514	1 146 016	245 094	1 399 436
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	712 892	3 512 675	846 705	3 378 862
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	834 373	1 186 670	276 405	1 744 638
Skellefteå	1 024 889	1 895 196	662 022	2 258 063
Umeå	783 083	5 254 468	554 441	5 483 110

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
398 603 367 952	10,0 8,9	1 491 830 1 294 012	37,3 31,3	2 103 607 2 473 526	52,7 59,8
2 957 752 413 551	8,9 9,9	8 312 080 1 239 913	24,9 29,7	22 104 806 2 521 986	66,2 60,4
169 885 844 701 24 861 70 610	7,7 8,3 1,3 2,7	945 575 2 985 581 1 122 412 1 025 183	43,0 29,4 59,1 39,2	1 085 382 6 330 923 751 216 1 521 096	49,3 62,3 39,6 58,1
134 513 482 395 197 205 341 617	8,1 13,9 7,3 9,0	712 396 1 366 646 726 395 1 688 333	42,9 39,2 26,7 44,4	813 315 1 634 501 1 794 050 1 769 811	49,0 46,9 66,0 46,6
128 603 462 723 100 369 36 604	5,7 9,9 6,3 2,9	759 214 1 769 720 599 456 612 410	33,4 37,8 37,6 48,8	1 381 158 2 453 889 893 199 605 752	60,9 52,3 56,1 48,3
204 507 439 099 216 299 788 255	11,8 42,1 12,8 22,4	731 387 316 279 875 637 1 764 114	42,1 30,4 51,9 50,1	799 827 286 925 595 098 967 073	46,1 27,5 35,3 27,5
277 421 822 526	12,2 11,6	885 501 2 681 025	39,0 37,6	1 108 337 3 619 782	48,8 50,8
210 708 244 279 205 978 47 068 101 494	9,1 10,1 7,5 5,7 4,3	540 920 971 795 1 053 753 292 555 810 883	23,2 40,1 38,3 35,4 34,7	1 576 388 1 207 131 1 489 611 486 771 1 425 792	67,7 49,8 54,2 58,9 61,0
175 208 312 985 139 629 443 227	5,0 14,4 9,7 19,8	1 588 684 1 214 123 458 201 709 103	45,6 55,9 31,8 31,7	1 722 453 644 739 841 588 1 087 627	49,4 29,7 58,5 48,5
158 637 33 518 765 470 59 986	7,3 1,9 15,2 4,3	901 243 567 410 1 932 594 529 638	41,3 31,3 38,3 37,8	1 121 147 1 209 495 2 345 388 809 812	51,4 66,8 46,5 57,9
106 695	3,2	1 692 667	50,1	1 579 499	46,7
80 139 218 675 206 160	4,6 9,7 3,8	491 663 1 030 129 1 011 879	28,2 45,6 18,4	1 172 836 1 009 258 4 265 070	67,2 44,7 77,8

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	539 102	1 091 103	127 471	1 502 734
Gällivare	394 242	1 334 346	181 791	1 546 797
Haparanda	889 239	1 217 546	211 424	1 895 361
Kiruna	390 851	782 732	66 575	1 107 008
Luleå	1 251 698	3 930 513	361 367	4 820 844
Piteå	456 063	1 574 982	457 468	1 573 577
Hela riket	163 699 446	334 777 596	100 621 053	397 855 989

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
195 543	13,0	532 671	35,5	774 519	51,5
66 933	4,3	364 074	23,6	1 115 790	72,1
121 323	6,4	613 230	32,4	1 160 807	61,2
142 067	12,8	518 158	46,8	446 786	40,4
641 927	13,3	2 652 516	55,0	1 526 400	31,7
97 002	6,2	736 290	46,8	740 284	47,0
41 536 171	10,4	124 375 654	31,3	231 944 101	58,3

VIKTIGARE FÖRVALTNINGSORGANISATORISKA FÖRÄNDRINGAR M. M.

Kungl. Maj:ts kansli

Ärenden rörande justeringsväsendet och kontrollstämplingen samt mått och vikt överfördes den 1 juli från finansdepartementet till industridepartementet.

I försvarsdepartementet finns fr. o. m. den 1 juli ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret.

En samordnande *beredning för långsiktig totalförsvarsplanering* har samtidigt, d. v. s. den 1 juli, inrättats inom Kungl. Maj:ts kansli. I beredningen ingår kabinetssekreteraren respektive statssekreterarna i de närmast berörda departementen och statsrådsberedningen. Statssekreteraren i försvarsdepartementet utövar ordförandeskapet.

Den 1 juli bildades *statens delegation för rymdverksamhet* som direkt under regeringen har det sammanhållande ansvaret för rymdverksamheten i Sverige och för Sveriges medverkan i det internationella samarbetet på rymdområdet. Delegationen, som utses av Kungl. Maj:t, består av ordförande, vice ordförande och högst sju andra ledamöter, däribland företrädare för industri-, kommunikations-, utbildnings- och utrikesdepartementen. Bland ledamöterna förordnar Kungl. Maj:t en verkställande ledamot, som är anställd hos delegationen. Delegationens verkställande uppgifter har anförtrots ett nybildat statsägt aktiebolag, *Svenska rymdaktiebolaget*, likaså inrättat den 1 juli.

Justitiedepartementet

En omfattande förvaltningsrättsreform trädde i kraft den 1 januari. Denna innebar bl. a. att tyngdpunkten i den domstolsmässiga besvärspövningen i förvaltningsärenden flyttades från regeringsrätten till kammarrätt.

Kammarrätt fick ställning av allmän förvaltningsdomstol närmast under regeringsrätten och med i stort sett samma målområde som denna. I samband därmed byggdes kammarrättsorganisationen ut kraftigt. Den 1 januari ersattes riksdomstolen av två domstolar, nämligen *kammarrätten i Stockholm* med nio dömande avdelningar och *kammarrätten i Göteborg* med sex dömande avdelningar. Två av avdelningarna i stockholmskammarrätten förlades i juni till Sundsvall.

För *regeringsrättens* del innebar reformen att domstolen fr. o. m. den 1 januari huvudsakligen skall fungera som prejudikatsinstans. Mål som fullföljs från kammarrätt till regeringsrätten skall prövas av denna endast om prövningstillstånd meddelats. Som en konsekvens av regeringsrättens ändrade arbetsuppgifter minskades antalet regeringsråd från tjugotvå till

högst arton. Genom reformen upplöstes vidare det administrativa samband mellan departementen och regeringsrätten som inneburit att beredning och föredragning av regeringsrättens mål handhåfts av departementstjänstemän. I stället inrättades den 1 januari *regeringsrättens kansli* med kanslichef och regeringsrättssekreterare. Regeringsrättssekreterarna bereder och föredrager de mål som skall prövas av regeringsrätten.

Fastighetsdomstolarna, som utgörs av tingsrätter i särskild sammansättning (se 1969 års verksamhetsberättelse, s. 74), har den 1 januari fått en väsentligt utvidgad kompetens. Bl. a. skall fastighetsdomstolen handlägga mål rörande fastighetsbildning och expropriation, vilka tidigare prövades av ägodelningsrätt och expropriationsdomstol. Ägodelningsrätterna och expropriationsdomstolarna har därmed avskaffats.

Vattendomstolarna upphörde fr. o. m. den 1 januari som fristående enheter och knöts till tingsrättsorganisationen på samma sätt som fastighetsdomstolarna. Den tingsrätt som Kungl. Maj:t bestämmer skall vara vattendomstol. Vattendomstol består av ordförande, en — eller efter ordförandens bestämmande — två tekniska ledamöter samt två nämndemän. Ordföranden skall vara lagfaren domare i tingsrätten. Teknisk ledamot skall ha erfarenhet i vattenfrågor, och nämndeman skall tillika vara nämndeman i fastighetsdomstol inom vattendomstolens domsområde.

Nedre justitierevisionen upphörde den 1 juli som en självständig myndighet, varvid dess föredragande- och kansliorganisation inordnades i *högsta domstolen*. — HD har därmed fått en kansliorganisation likartad den som byggts upp för regeringsrätten. HD:s ordförande är således domstolens administrativa chef. Under honom förestås *högsta domstolens kansli* av en kanslichef. Revisionssekreterare svarar för beredning och föredragning av mål.

Försvarsdepartementet

En omorganisation av *försvarets materielverk* (se 1968 års verksamhetsberättelse, s. 70) trädde i kraft den 1 juli. Verket skall därefter vara indelat i sex huvudenheter, nämligen enheten för central planering, huvudavdelningarna för armémateriel, marinmateriel, flygmateriel och administration samt huvudavdelningen i Karlstad. Dessutom skall tills vidare intendenturmaterieförvaltningen (som sedermera kommer att ingå i huvudavdelningen för armémateriel) finnas kvar som en sjunde huvudenhet.

Socialdepartementet

En arbetarskyddsfond, finansierad genom arbetsgivaravgifter, tillskapades den 1 januari för stöd till forskning, utbildning och information på arbetsmiljöns område. Fondmedlen fördelas av *styrelsen för arbetarskyddsfonden*. Fondens ändamål är att stödja sådana insatser som kan

motverka uppkomsten av yrkesskador och annan av arbetsmiljön be-
tingad ohälsa eller förbättra arbetsmiljön och därigenom främja hälsa
och säkerhet i arbetslivet. Styrelsens nio ledamöter utses för högst tre
år av Kungl. Maj:t. En av ledamöterna förordnas som ordförande. För
annan ledamot skall finnas ersättare. Representation för arbetsmark-
nadens parter har tillgodosetts sålunda, att två av ledamöterna respektive
ersättarna skall utses efter förslag av Landsorganisationen i Sve-
rige, en efter förslag av Tjänstemännens centralorganisation, två efter
förslag av Svenska arbetsgivareföreningen och en efter gemensamt för-
slag av Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet.
Kansliarbetet hos styrelsen leds av en kanslichef. Utbetalning av medel
från arbetarskyddsfonden ombesörjs efter styrelsens anvisningar av
riksförsäkringsverket, som även sköter fondens räkenskaper.

Arbetsmedicinska institutet har den 1 juli upphört som självständigt
organ och integrerats i *arbetarskyddsstyrelsen*, som i samband därmed
omorganiserats till en samordnad och förstärkt chefsmyndighet för de
statliga arbetarskyddsorganen. En lekmanastyrelse bestående av högst
nio ledamöter har inrättats. Därjämte ingår i styrelsen verkets general-
direktör som ordförande och en överdirektör som vice ordförande. Lek-
mannedamöterna jämte ersättare för dem utses av Kungl. Maj:t för
högst tre år. Myndigheten har uppdelats på tre huvudavdelningar, var-
under det nya verkets olika byråer och enheter sorterar, nämligen
en tillsynsavdelning för anvisnings- och granskningsarbete m. m., en
arbetsmedicinsk avdelning och en administrativ avdelning, var och en
under ledning av en avdelningschef. För handläggning av ärenden om
arbetstidens längd och förläggning finns inom det nya verket en *arbets-
tidsnämnd*, bestående av generaldirektören som ordförande, chefen för
arbetstidsbyrån, en tjänsteman inom verket som utses av generaldirek-
tören samt sex av Kungl. Maj:t särskilt valda ledamöter (partsrepresen-
tanter) efter förslag av rikssammanslutningar på arbetsgivar- och ar-
betstagarsidan.

Den 1 juli tillkom *socialstyrelsens hjälpmedelsråd*, ett sakkunnigorgan
som skall bistå styrelsen med bedömningar och råd i fråga om hjälp-
medel för handikappade. Rådet har även beslutanderätt i hjälpmedels-
frågor i den omfattning styrelsen bestämmer. Ordförande i hjälpmedels-
rådet är chefen för den avdelning inom socialstyrelsen som handlägger
hjälpmedelsfrågor. Rådets övriga ledamöter, sex till antalet, utses av
Kungl. Maj:t för en tid av tre år. De skall besitta sakkunskap på olika
specialområden som ingår i eller sammanhänger med hjälpmedelsverk-
samheten.

Kommunikationsdepartementet

Nämnden för flygtrafikledarskolan i Sturup inrättades den 1 juni för
att som centralt organ planlägga och leda arbetet med omläggning till
ny gemensam utbildning av civila och militära flygtrafikledare. Näm-
n-

den, som utses av Kungl. Maj:t, består av ordförande och två andra ledamöter samt har till sitt förfogande ett kansli under ledning av en kanslichef.

Enligt en kungörelse om åtgärder mot radiostörningar, som trätt i kraft den 1 juli, skall elektrisk materiel som kan orsaka radiostörningar genom elektromagnetiska vågor utföras så, att sådana störningar förebyggs. För handläggning av ärenden om utförande av radiostörningskontroll finns sedan den 1 juli inom *televerket* en *radiostörningsnämnd*. Ledamöter av denna är två företrädare för televerket och högst sex andra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Inom nämnden finns ett arbetsutskott, som utses av nämnden och till vilket beslutanderätten i ärenden av mindre principiell vikt kan delegeras.

Finansdepartementet

En omorganisation av *riksrevisionsverket* har trätt i kraft den 1 juli i samband med att verkets resurser för förvaltningsrevision förstärkts genom inrättandet av en tredje revisionsavdelning. Inom verket finns fr. o. m. nämnda datum fem avdelningar, nämligen tre revisionsavdelningar, en prognosavdelning och en ekonomiadministrativ avdelning. I den sistnämnda har administrativa byrån inordnats. Den tidigare revisionsbyrån har upphört.

Mynt- och justeringsverket har den 1 juli fått en ny organisation i samband med att avdelningarna för mått och vikt samt kontroll av ädelmetallarbeten överförts till statens provningsanstalt. I sin nya benämning, *myntverket*, är myndigheten uppdelad på fyra enheter — en för administrativa ärenden, en för tillverkning av mynt, en för tillverkning av präglingsverktyg och medaljer samt en för materialkontroll. Verket har också getts möjlighet att i mån av resurser bedriva affärsmässig uppdragsverksamhet.

Nämnden för psykologiska undersökningar bildades den 1 juli. Nämnden skall ge de statliga myndigheterna råd och vägledning rörande psykologiska testningar m. m. Den skall vidare verka för att tillförlitliga och ändamålsenliga undersökningsmetoder används och att undersökningar utförs med största hänsyn till individens integritet. Verksamheten har försökskaraktär. Nämnden består av ordförande och högst åtta andra ledamöter, vilka samtliga förordnas av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna skall högst tre företräda personalorganisationer. I administrativt hänseende är nämnden knuten till statens personalnämnd.

Till riksskatteverket har den 1 juli knutits en särskild nämnd, *reklamskattenämnden*, med uppgift att till verket avge yttrande i ärende rörande förhandsbesked enligt förordningen om skatt på annonser och reklam. Den formella beslutanderätten i dylika ärenden har således förbehållits verket. Nämnden består av fyra ledamöter jämte personliga ersättare, samtliga förordnade av Kungl. Maj:t för en tid av tre år.

Utbildningsdepartementet

Institutet för arbetsmarknadsfrågor har den 1 januari ombildats till ett *institut för social forskning*. Till institutet har knutits dels från den 1 januari en professur i socialpolitik, dels från den 1 juli en professur i arbetsmarknadspolitik jämte en tjänst som biträdande professor med inriktning på välfärds- och levnadsnivåforskning. Det nya institutet skall bedriva målinriktad forskning rörande sociala frågor och arbetsmarknadsfrågor, verka för samordning av sådan forskning samt medverka i utbildning som anordnas av universitet och högskolor. Institutet står under universitetskanslersämbetets inseende och leds av en styrelse, bestående av en föreståndare för institutet och tio andra av Kungl. Maj:t för tre år utsedda ledamöter. Bland sistnämnda ledamöter utser Kungl. Maj:t ordförande och vice ordförande. Föreståndaren är chef för institutet och förordnas därtill av Kungl. Maj:t för högst tre år bland dem som innehar ordinarie tjänst som professor eller biträdande professor vid institutet.

Inom *centrala studiehjälpsnämnden* tillkom den 1 januari en särskild *delegation för utländska studerande* med uppgift att handlägga ärenden om rätt till studiehjälp eller studiemedel för den som ej är svensk medborgare. Delegationen består av ordförande och fyra andra ledamöter, vilka samtliga utses av Kungl. Maj:t.

En *bibliotekshögskola* inrättades den 1 juli i Borås. Skolan skall svara för den egentliga yrkesutbildningen (tvåårig) av bibliotekarier för folkbibliotek, forskningsbibliotek och skolbibliotek. Samtidigt upphörde verksamheten vid skolöverstyrelsens biblioteksskola. Ledningen av den nya bibliotekshögskolan utövas av en styrelse, en utbildningsnämnd och en rektor. Central myndighet för skolan är universitetskanslersämbetet.

Med anledning av de senaste årens starka tillväxt av vuxenutbildningen har inom *skolöverstyrelsen* den 1 juli inrättats en särskild undervisningsavdelning för sådana frågor. Undervisningsfrågorna för ungdomsskolan har i samband därmed förts samman i en gemensam avdelning för grundskolan och gymnasieskolan, varför överstyrelsen efter omorganisationen liksom förut är uppdelad på fem avdelningar.

För frågor rörande barncensur tillskapades den 1 juli *statens barnfilmnämnd*, vilken knöts till statens biografbyrå. Nämnden har till uppgift att vara rådgivande organ åt biografbyrån i frågor om granskning av film som önskas tillåten till förevisning för barn under elva år eller barn som fyllt elva men ej femton år. Det nya organets fem ledamöter jämte personliga suppleanter utses av Kungl. Maj:t för en tid av högst tre år. Bland ledamöterna skall ingå företrädare för barnpsykiatrisk och barnpsykologisk sakkunskap samt personer med erfarenhet från barn- och ungdomsverksamhet. Hos nämnden finns en sekreterare, förordnad av Kungl. Maj:t.

Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv, som tidigare varit ett enbart rådgivande organ och vars ledamöter utsetts av riksarkivet, har den 1 juli fått ökade befogenheter och i samband därmed ändrad sammansättning. Den vidgade kompetensen innebär att nämnden tillagts beslutsfunktioner i ärenden om statsbidrag och annat statligt stöd till folkrörelsearkiv. Nämnden består i sin nya sammansättning av riksarkivarien som ordförande och sex andra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter samt är alltjämt knuten till riksarkivet.

Jordbruksdepartementet

En ny central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor, *statens livsmedelsverk*, inrättades den 1 januari för att fullgöra de arbetsuppgifter som aktualiserats av den nya livsmedelslagstiftningen. Verket har ersatt den tidigare relativt splittrade centrala organisation som handlagt frågor om livsmedelskontroll m. m. Sålunda har huvuddelen av veterinärstyrelsen (undantagna är allmänna byrån och hälsokontrollbyrån, jfr nedan) inordnats i det nya verket. Till detta har också överförts födoämnesshygieniska avdelningen och vitaminavdelningen vid statens institut för folkhälsan. Vidare har livsmedelsverket övertagit vissa begränsade uppgifter i fråga om livsmedelskontroll som tidigare ankom på kommerskollegium och statens jordbruksnämnd. Till dess förvaltningsområde hör även besiktningsveterinärorganisationen. Ledningen av livsmedelsverket utövas av en styrelse med verkschefen, en generaldirektör, som ordförande och högst åtta andra av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter. Verket är organiserat på tre avdelningar — en hygienavdelning, en undersökningsavdelning och en administrativ avdelning. Som rådgivande organ har verket ett *vetenskapligt råd*. Ledamöter av rådet utses av Kungl. Maj:t efter anmälan av generaldirektören. Vidare finns vid verket ett *råd för Codex Alimentarius Commission* med generaldirektören som ordförande och högst elva andra ledamöter, vilka förordnas av Kungl. Maj:t. Detta råd skall biträda vid utarbetande av internationella standardföreskrifter för livsmedelsprodukter.

De arbetsuppgifter som tidigare fullgjordes av veterinärstyrelsens allmänna byrå och hälsokontrollbyrå fördes den 1 januari över till *lantbruksstyrelsen*, som därigenom även blev central förvaltningsmyndighet för ärenden om hälso- och sjukvård av husdjur och om djurskydd samt huvudman för veterinärväsendet i allmänhet och distriktsveterinärorganisationen. De övertagna veterinära byråerna har inorganiserats i styrelsen genom inrättandet av en särskild veterinäravdelning. Till lantbruksstyrelsen har samtidigt knutits veterinärstyrelsens disciplinnämnd under den nya benämningen *veterinärväsendets ansvarsnämnd*.

I *statens naturvårdsverk* inordnades den 1 januari provisoriskt — i avvaktan på resultatet av miljökontrollutredningens arbete — den omgivningshygieniska avdelningen vid statens institut för folkhälsan.

Till följd av ovan nämnda omorganisationer har veterinärstyrelsen och folkhälsoinstitutet upphört som självständiga myndigheter.

Handelsdepartementet

I samband med affärstidsregleringens upphörande inrättades den 1 januari *affärstidsnämnden* med uppdrag att följa utvecklingen av affärstiderna och undersöka verkningarna för konsumenterna och de handelsanställda. Nämnden består av generaldirektören i statens pris- och kartellnämnd, ordförande, och sju andra ledamöter, av vilka fyra representerar Handelsanställdas förbund och Handelstjänstemannaförbundet.

Patent- och registreringsverket har fr. o. m. den 1 juli förstärkts organisatoriskt genom inrättandet av en lekmannastyrelse. Styrelsen består av generaldirektören som ordförande och högst sju andra ledamöter, vilka Kungl. Maj:t utser särskilt.

Enligt avtal mellan staten och Sveriges allmänna exportförening inrättades den 1 juli *Sveriges exportråd* — ett centralt organ som skall planera, samordna och genomföra åtgärder för att främja Sveriges export. Till det nya rådet överflyttades den exportfrämjande verksamhet som dittills bedrivits vid Sveriges allmänna exportförening, exportrådet för den mindre industrin och kollegiet för Sverige-information i utlandet, varigenom de båda senare organen upphörde. Till rådet kommer också att knytas den verksamhet som är förlagd till den specialiserade kommersiella utlandsrepresentationen — handelssekreterare och handelskamrar i utlandet. Rådet skall samverka med utrikesrepresentationen. Enligt avtalet skall exportrådet ledas av en styrelse på åtta ledamöter med sex suppleanter, av vilka hälften utses av Kungl. Maj:t och hälften av Sveriges allmänna exportförening.

Inrikesdepartementet

En ny organisation av *arbetsmarknadsstyrelsen* genomfördes den 1 juli i syfte att förstärka ledningsfunktionerna och föra ihop arbetsuppgifter med inbördes samband i funktionella enheter. Styrelsen har således under verksledningen indelats i tre avdelningar — avdelningen för arbetsmarknadsservice, som under sig har sex enheter, avdelningen för sysselsättningsplanering med fem enheter samt avdelningen för ekonomi och administration med fem enheter. Varje avdelning och enhet förestås av en chef.

Civildepartementet

Den 1 januari inordnades länsveterinären i länsstyrelsens planeringsavdelning (se 1971 års verksamhetsberättelse, s. 95).

Industriedepartementet

Statens provningsanstalt är fr. o. m. den 1 juli central förvaltningsmyndighet för officiell provning och kontroll jämte allmän och legal metrologi. Samtidigt har till anstalten överförts mynt- och justeringsverkets avdelningar för mått och vikt (jämte statens justerarkår) samt för kontroll av ädelmetallarbeten, vilka inordnats i två av provningsanstaltens tre tekniska avdelningar. För fullgörande av de nya uppgifter som sålunda tillagts provningsanstalten har två nya enheter, provcentrum och mätcentrum, tillskapats med uppgift att organisera och samordna provning, kontroll och legal metrologi (provcentrum) och allmän metrologi (mätcentrum). Till anstalten har vidare knutits två rådgivande organ — rådet för provning, kontroll och legal metrologi samt rådet för allmän metrologi — som skall biträda provningsanstalten i frågor inom sina respektive kompetensområden. Vartdera rådet består av högst åtta ledamöter, som Kungl. Maj:t utser för högst tre år i sänder.

Vissa uppgifter om den statliga personalorganisationen

Antalet statstjänstemän uppgick den 1 oktober 1971 till 308 904, varav 178 625 inom den allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet samt 130 279 inom affärsverken. Motsvarande antal vid samma tidpunkt året dessförinnan var respektive 296 653, 168 646 och 128 007.

Den allmänna civilförvaltningens och försvarsväsendets tjänstemannapersonal fördelade sig på statsdepartement m. m. på följande sätt (1970 års tal inom parentes).

Justitiedepartementet	29 941	(28 588)
Utrikesdepartementet	1 931	(1 802)
Försvarsdepartementet	46 910	(43 283)
Socialdepartementet	11 603	(10 728)
Kommunikationsdepartementet	8 202	(8 069)
Finansdepartementet	9 726	(9 003)
Utbildningsdepartementet	30 783	(29 560)
Jordbruksdepartementet	5 833	(5 760)
Handelsdepartementet	1 442	(1 371)
Inrikesdepartementet	10 470	(9 570)
Civildepartementet	19 334	(18 591)
Industriedepartementet	1 179	(1 118)
Riksdagen och dess verk	1 271	(1 203)

Motsvarande redovisning för affärsverkens tjänstemän har följande utseende.

Postverket	47 489	(45 351)
Statens järnvägar	41 349	(42 431)
Televerket	30 356	(29 748)
Luftfartsverket	1 351	(1 066)
Förenade fabriksverken	3 075	(2 957)
Statens vattenfallsverk	5 152	(4 886)
Domänverket	1 507	(1 568)

De kvinnliga tjänstemännens antal var 109 257 eller 35 procent.

Statstjänstemännen fördelade sig procentuellt efter löneplan m. m. som följer.

Löneplan A	82,0
Löneplan B	1,1
Löneplan C	0,9
Löneplan U	4,1
Löneplan D, E, S	0,3
Arvodister (icke löneplansplacerade)	11,6

Under tiden oktober 1970—september 1971 nyanställdes 40 424 och avgick 27 740 statstjänstemän.

Antalet av staten anställda arbetare utom städpersonal var år 1971 46 474 (ett år tidigare 54 033). Städningsspersonal, inklusive vikarier, uppgick den 31 december 1971 till 14 906 (13 947). Den 1 oktober 1971 fanns det 109 832 (106 611) tjänstemän inom statsunderstödd verksamhet.

Under år 1971 utbetalade staten i löner till personal i egen verksamhet 11 907 (1970 10 689) milj. kronor, varav 10 380 (9 252) milj. kronor avsåg tjänstemän och 1 526 (1 437) milj. kronor arbetare, inklusive städningsspersonal.

REVISORERNAS ORGANISATION OCH VERKSAMHETSFORMER

Grundlagberedningens båda betänkanden med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning jämte följdörfattningar (SOU 1972: 15 och 16) innehåller några avsnitt om riksdagens revisorer och deras verksamhet. Betänkandena har remitterats till revisorerna, som i ett den 20 september 1972 dagtecknat yttrande tagit upp frågan om revisionsverksamhetens principer och organisation till närmare belysning och i anslutning därtill förordat vissa ändringar i förslaget till grundlagsbestämmelser i ämnet. Remissyttrandet är såsom *bilaga 1* fogat vid denna berättelse.

Verksamheten under år 1972 har haft den allmänna uppläggning som förutsattes av riksdagen i samband med 1971 års beslut om en ny personalorganisation för riksdagens revisorer. Som framgår av den i fjolårets berättelse lämnade redogörelsen har beslutet haft till syfte att utöver en erforderlig personalförstärkning få till stånd en klarare ansvars- och arbetsfördelning inom revisorernas kansli. Vid övergången till den nya organisationen har vissa omställningssvårigheter mött, men samtidigt har värdefull erfarenhet vunnits, vilken verksamt kan underlätta strävandena att nå fram till de mest ändamålsenliga arbetsformerna.

Under året har en presskonferens hållits, varvid deltagarna informerats om revisorernas uppgift och löpande verksamhet.

I personalorganisationen har de förändringar vidtagits, att med stöd av riksdagens förvaltningsstyrelses lämnade bemyndigande ett göromålsförordnande meddelats på tjänst som byråchef i Cr 2 och att en tjänst som assistent i Ae 15 inrättats samtidigt som en tjänst som kontorsskrivare i Ae 13 dragits in.

Till sist kan nämnas att revisorernas registrator under året har avslutat en av statens personalutbildningsnämnd anordnad kanslistkurs.

SÄRSKILDA FÖREDRAGNINGAR OCH BESÖK

Aven under år 1972 har ett antal särskilda föredragningar hållits inför revisorerna i plenum. Syftet därmed har liksom tidigare varit att ge revisorerna en närmare inblick i verksamheten inom centrala statliga förvaltningsområden. Redogörelser av nu angivet slag har lämnats av följande chefstjänstemän:

överintendenten Dahlbäck, nationalmuseet;
riksbankschefen Asbrink;
ambassadören Kleen, utrikesdepartementet;
generaldirektören Olsson, arbetsmarknadsstyrelsen;
generaldirektören Ohlsson, statistiska centralbyrån;
överdirektören Resare, statens institut för företagsutveckling.

Riksbankschefens föredragning har avsett det penningpolitiska läget, medan ambassadör Kleen redogjort för sin verksamhet som utrikesförvaltningens inspektör och generaldirektör Olsson lämnat uppgifter om arbetsmarknadsverkets befattning med den statliga lokaliseringspolitiken. I övrigt har redogörelserna gällt de allmänna förhållandena inom respektive myndigheters förvaltningsområden.

I några fall har föredragningarna varit förlagda till myndigheternas egna lokaler, vilka alltså har besökts av revisorerna. Sådana besök har avlagts vid nationalmuseet med moderna museet och östasiatiska museet, vid statistiska centralbyrån och vid statens institut för företagsutveckling. I samband därmed har revisorerna beretts tillfälle att studera speciella anordningar och verksamhetsgrenar hos de nämnda myndigheterna.

I anslutning till behandlingen av frågan om samordning av det statliga värdetrycket (se s. 97) har särskilda föredragningar inför revisorerna hållits av företrädare för postverket och för AB Tumba Bruk.

Härutöver har revisorerna eller tjänstemän hos revisorerna företagit ett antal besök som i allmänhet stått i samband med resor till skilda delar av landet. Vid resornas planläggning och genomförande har i stort sett samma principer som tidigare följts. De sålunda avlagda besöken har varit följande.

Gemensamma resor

Kopparbergs län

Revisorerna har under fem dagar i juni månad gjort en resa i Kopparbergs län. Resan började med ett besök vid länsstyrelsen i Falun, varvid landshövdingen lämnade en översiktlig redogörelse för aktuella förhållanden och problem inom länet. Mera ingående belystes därjämte länsprogram 1970, lokaliseringspolitiken, åtgärder för turistnäringens främjande samt rationaliseringen inom jordbruk och skogsbruk genom särskilda föredragningar.

Föredragningarna fullföljdes genom ett antal resor i länet, vilka gav revisorerna möjlighet att närmare studera de frågor som hade behandlats vid sammanträdet på länsstyrelsen. Sålunda besöktes olika industrier och turistanläggningar som hade kommit i åtnjutande av statligt lokaliseringsstöd, varjämte revisorerna av representanter för landstinget och kommunala myndigheter orienterades om den sjukvårdande verksamheten och om den lokala samhällsutvecklingen inom länet. På platsen för pågående arbeten fick revisorerna vidare ta del av uppgifter om ett planerat riksskidstadion i Lugnet utanför Falun.

Revisorerna ägnade uppmärksamhet även åt den av vissa kulturella institutioner bedrivna verksamheten och besökte i anslutning därtill Dalarnas museum i Falun, Falu gruva, Linnés bröllopsstuga i Sveden, Carl Larsson-gården i Sundborn och Zorn-gården i Mora. Också artilleriets skjutskola i Älvdalen blev föremål för revisorernas studium.

Särskilt intresse visades slutligen domänverkets regionala och lokala förvaltning, varom ingående upplysningar inhämtades. I samband därmed demonstrerades för revisorerna slutavverkningen av ett skogsbestånd, hyggesbehandling och beståndsanläggning. Revisorerna fick även tillfälle att bese vissa av domänverket vidtagna anordningar till turistlivets främjande.

Värmlands län

En motsvarande resa har under fem dagar i augusti månad företagits i Värmlands län. Även denna resa inleddes med ett besök vid länsstyrelsen, varvid landshövdingen lämnade en allmän redogörelse för länets aktuella utveckling. I anslutning härtill togs vissa frågor upp till speciell behandling. Sålunda lämnades närmare uppgifter om länsprogram 70, lokaliseringsverksamheten, arbetsmarknadsläget, jordbruksrationaliseringen samt vägtrafik och väginvesteringar.

Med Karlstad som utgångspunkt företogs ett antal resor i avsikt att bereda revisorerna tillfälle att på ort och ställe göra sig förtrogna med de förhållanden som hade berörts vid föredragningarna på länsstyrelsen. Huvudintresset ägnades därvid åt företag som hade lokaliserats till olika orter med statligt ekonomiskt stöd och åt de lokaliseringspolitiska

strävandena inom respektive kommuner. Driften vid ett rationaliserat jordbruk studerades också.

Revisorerna fick vidare möjlighet att besöka Uddeholms AB och orienterades därvid ingående om skogstillgångar, skogsavverkning och skogsvård på bolagets marker. Samma frågor belystes av länsjägmästaren med särskild hänsyn tagen till skogsvårdsstyrelsernas uppgifter. I anslutning till besöket besågs Brattfors hytta, varjämte verksamheten vid Uddeholms fiskodlingsanstalt och Sjögränds plantskola demonstrerades.

Förutom åt spörsmål sammanhängande med länets ekonomiska utveckling ägnade revisorerna avsevärt intresse åt olika kulturella aktiviteter. Sålunda besöktes Föreningen Värmlandsarkivs depå i Forshaga, Geijersgården och Ransäters hembygdsgård, Torsby gymnasium, finngården Kvarntorp vid Lekvattnet, folkliga musikskolan i Ingesund, Lenungshammars bygdegård, von Echstedtska gården i Västra Smedbyn i Kila och Värmlands museum i Karlstad. På samtliga platser blev revisorerna informerade om den verksamhet som är knuten till eller utgör bakgrunden till de nämnda besöksobjekten. De upplysningar som lämnades i Lenungshammars bygdegård avsåg Glaskogens naturreservat.

Resans sista dag var anslagen åt studium av de militära förhållandena inom länet. Militärbefälhavaren för Bergslagens militärområde lämnade därvid en detaljerad redogörelse för militärbefälhavarens och militärområdesstabens uppgifter, medan verksamheten vid Värmlands regemente i Karlstad på motsvarande sätt blev belyst av regementschefen. Revisorerna fick även följa den pågående utbildningen vid förbandet, varjämte olika utbildningsanordningar och lokaler förevisades.

Övriga resor

Industridepartementet

I samband med utredningen av frågan om domänverkets fastighetsinköp (se s. 114) har besök avlagts vid Kosta revir i Växjö och vid Kinne revir i Skara. Utredningen har föranlett besök även vid de till jordbruksdepartementets kompetensområde hörande lantbruksnämnderna i Växjö, Kalmar och Skara.

GRANSKNINGSVERKSAMHETEN

I verksamhetsberättelsen för år 1971 anmäldes bl. a. att fyra under året aktualiserade granskningsärenden ej hunnit slutbehandlas. Det samma gällde ett från år 1970 balanserat ärende. I samtliga dessa ärenden har revisorerna fattat definitivt beslut under år 1972. De slutliga avgöranden som träffats har i tre fall föranlett skrivelser till Kungl. Maj:t, medan de båda övriga ärendena har lagts till handlingarna, då något skäl att föra dem vidare inte har ansetts föreligga. De i ärendena

upprättade tilläggspromemoriorna har dock tillställts vederbörande myndigheter för kännedom.

Under år 1972 har inom revisorernas kansli färdigställts tio granskningspromemior och fyra granskningsrapporter.

Av granskningspromemoriorna har sex efter sedvanligt remissförfarande slutbehandlats av revisorerna. Denna prövning har föranlett skrivelser till Kungl. Maj:t i tre fall, medan i övriga tre fall någon annan åtgärd inte har ansetts erforderlig än att vederbörande myndigheter har fått ta del av de tilläggspromemior som har upprättats i ärendena. Revisorerna har vidare fattat beslut i ett ärende utan föregående remissbehandling av färdigställd granskningspromemoria; denna har för kännedom sänts över till vissa av de av granskningen berörda myndigheterna. Beträffande återstående tre granskningspromemior är remissbehandlingen ännu inte avslutad i två fall, medan beslut om remiss ännu ej har hunnit fattas i ett fall.

Av de under året färdigställda granskningspromemoriorna har sju avsett principfrågor och andra frågor av större räckvidd, medan tre har gällt mer speciella problem. Genom den angivna fördelningen på olika typer av ärenden har den utveckling inom granskningsverksamheten mot spörsmål av mera allmänt intresse, vilken av speciella skäl avbröts under år 1971, numera återställts.

Förutom de inledningsvis omnämnda fem ärendena har den av revisorerna för år 1972 fastställda granskningsplanen omfattat 19 ärenden, av vilka två är helt nya. Genom särskilda beslut av revisorerna har granskningsplanen sedermera påförts ytterligare sex ärenden.

Som berörts tidigare har samtliga från år 1971 balanserade ärenden, i vilka granskningspromemoria funnits upprättad vid ingången av år 1972, slutbehandlats under sistnämnda år. Granskningen av övriga på den ursprungliga granskningsplanen upptagna ärenden har i åtta fall kunnat föras så långt, att resultatet därav redovisats i särskilda granskningspromemior, medan efter förberedande undersökning ett ärende har avskrivits, beroende på att en speciell händelse inträffat som gjort ytterligare granskning obehövlig. Detta innebär att granskningen i tio fall får fullföljas under år 1973. I fem av dessa ärenden torde granskningspromemior komma att färdigställas under början av året.

Av de sex ärenden som i efterhand påförts granskningsplanen har två gett upphov till granskningspromemior, medan tre av olika skäl har avskrivits. Ett sådant ärende återstår alltså att granska.

En jämförelse med de uppgifter om granskningsverksamheten som lämnades i fjolårets berättelse ger vid handen, att ärendesbalansen har kunnat nedbringas i inte obetydlig utsträckning. Revisorerna har för avsikt att i fortsättningen planlägga verksamheten så, att på granskningsplanen inte tas upp fler ärenden än att de, bortsett från en viss reserv, hinner granskas under det löpande året. Genom den ökade inriktningen

på frågor av större räckvidd och den samtidiga strävan att fördjupa granskningen blir utredningen av varje särskilt ärende alltmer tidsödande, vilket sätter en bestämd gräns för det antal ärenden som årligen kan behandlas.

Om de under år 1972 granskade ärendena kan i varje särskilt fall följande uppgifter lämnas.

Kungl. hov- och slottsstaterna

Avslutade ärenden

Kungl. Djurgårdens förvaltning

(granskningspromemoria nr 9/1971)

Enligt beslut av 1809 års riksdag är djurgårdsmarken upplåten till Kungl. Maj:ts enskilda disposition. Inkomsterna därav får dock användas endast för vissa speciella ändamål, nämligen Djurgårdens förbättring och förskönande samt underhåll av dess vägar och broar.

En på revisorernas uppdrag företagen granskning av djurgårdsförvaltningens tre huvudaktiviteter — parkvård och väghållning, trädgårdsdrift samt mark- och byggnadsupplåtelse — har redovisats i en promemoria, i vilken framhållits att undersökningen gett ett övervägande positivt intryck. Erinringar har dock framställts beträffande vissa förvaltningsavsnitt. Dessa gäller bl. a. bokföringssystemet, tidsfrister för inbetalning av hyror och arrenden, redovisningen av markupplåtelser av benefik karaktär, hyresnivån för personalbostäder, finansieringen av reparationer och underhåll av vissa bostadslägenheter samt trädgårdsdriften vid Rosendal.

Granskningspromemorian har för yttrande tillställts riksmarskalksämberet, som ombetts höra djurgårdsförvaltningen, samt riksrevisionsverket. Remissmyndigheterna har i huvudsak instämt i de synpunkter som anförts i granskningspromemorian eller i vart fall inte haft något väsentligt att erinra däremot. De båda förstnämnda myndigheterna har förklarat sig vara beredda att vidta åtgärder av angivet innehåll eller att beakta de anförda synpunkterna i kommande utredningssammanhang. I några fall har lämnats kompletterande upplysningar eller förklaringar till rådande förhållanden och tillämpad förvaltningspraxis.

Med hänsyn till innehållet i remissmyndigheternas svar har revisorerne beslutat, att ärendet inte skall föranleda annan åtgärd än att en upprättad tilläggspromemoria jämte yttrandena för kännedom tillställs riksmarskalksämberet.

Justitiedepartementet

Avslutade ärenden

Planfrågornas ställning i den departementala organisationen

(granskningspromemoria nr 16/1970)

Den fortsatta samhällsutbyggnaden i vårt land och den därmed nära sammanhängande frågan om dispositionen av landets naturtillgångar utgör ett av dagens mest brännande problem. Orsakerna härtill är flera. Genom den ständigt fortskridande industrialiseringen och urbaniseringen har skapats ett nytt näringsgeografiskt mönster. De omställnings-svårigheter som vållats av denna process har framhävts på ett speciellt sätt genom den regionala obalans som blivit en följd av de areella näringarnas tillbakagång och glesbygdernas uttunning. Den ökade fritiden och den större rörligheten bland befolkningen har medfört krav på en ändamålsenlig avvägning mellan olika intressen. De miljöproblem som utnyttjandet av den moderna tekniken medfört har vidare blivit alltmer uppenbara. Alla dessa omständigheter har medverkat till att det i dag föreligger ett mycket påtagligt behov av en aktiv samhällsplanering.

Samhällsplaneringen har sedan länge framstått som en i första hand kommunal angelägenhet. Genom att problemen även fått en riksomfattande karaktär har emellertid staten i växande omfattning kommit att ta del i denna verksamhet. Enär antalet centrala statsorgan som på olika sätt medverkar i arbetet med samhällsplaneringen numera är förhållandevis stort, har frågan om samordningen av de statliga insatserna blivit alltmer aktuell.

Riksdagens revisorer har därför låtit närmare granska hithörande förhållanden. Syftet med undersökningen har varit att få utränt om fördelar kan stå att vinna genom att alla organisationsenheter som på ämbetsverksnivå sysslar med samhällsplanering hänförs till ett och samma departement. Vid undersökningen har gjorts en systematisk genomgång av de centrala statliga myndigheter som handlägger frågor med anknytning till den allmänna samhällsplaneringen. Sammanlagt har ett tjugotal myndigheter omfattats av utredningen.

Av granskningspromemorian framgår att något enhetligt departementalt huvudmannaskap inte föreligger på hithörande område. Även de myndigheter som sysslar enbart med frågor om samhällsplanering i vid mening lyder under olika departement. I promemorian erinras vidare om att en särskild arbetsgrupp för regional utvecklingsplanering är verksam inom inrikesdepartementet, samtidigt som en annan arbetsgrupp har knutits till civildepartementet för att utforma metoder för en översiktlig fysisk riksplanering och en speciell miljövärdsberedning har inrättats inom jordbruksdepartementet.

I granskningspromemorian hävdas därför den uppfattningen, att ad-

ministrationen av statens insatser på samhällsplaneringens område behöver samordnas i långt högre grad än nu är fallet. Kritiken mot råddande organisation grundas framför allt på det förhållandet, att mellan samhällsplaneringens olika grenar föreligger ett mycket starkt samband. Bristen på samordning av de statliga insatserna kan emellertid enligt promemorian få till följd, att planeringsfrågorna löses isolerade från varandra.

I promemorian föreslås en utredning rörande möjligheterna att sammanföra väsentliga delar av ämbetsverkens befattning med planfrågorna till en ny planmyndighet. Även frågan om planväsendets ställning i den departementala organisationen bör därvid övervägas.

Enligt revisorernas beslut har granskningspromemorian för yttrande tillställts centralnämnden för fastighetsdata, socialstyrelsen, statens vägverk, kammarkollegiet, statistiska centralbyrån, statskontoret, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, länsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Värmlands och Västernorrlands län samt Föreningen för samhällsplanering.

Det övervägande antalet remissinstanser har vitsordat behovet av en bättre samordning av planarbetet. Flera av remissmyndigheterna sätter dock i fråga lämpligheten av ett organisatoriskt samgående mellan nu självständiga ämbetsverk men biträder tanken på vissa jämkningar i ansvarsområden och arbetsuppgifter. En ökad samordning på departemental nivå framstår som en betydelsefull fråga för flertalet remissinstanser.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har revisorerna uttryckt den uppfattningen, att de i granskningspromemorian avhandlade frågorna är av den räckvidd och betydelse, att de snarast bör bli föremål för närmare övervägande. I första hand bör härvid frågan om fördelningen mellan departementen av de ärenden som kan hänföras till samhällsplaneringen i vid mening beaktas. Även de principer som bör tillämpas vid fördelningen av ansvar och arbetsuppgifter på förevarande område mellan departement, ämbetsverk och länsstyrelser synes revisorerna närmare behöva klarläggas.

Skrivelsen är såsom *bilaga 2* fogad vid denna berättelse. I skrivelsen åberopade bilagor har dock inte blivit avtryckta. Detta gäller, med visst undantag, om samtliga i det följande återgivna skrivelser.

Vissa organisatoriska förhållanden inom polisväsendet
(granskningspromemoria nr 3/1971)

Från och med år 1965 övertog staten huvudmannskapet för polisväsendet, och i samband därmed genomfördes vissa organisatoriska

förändringar. En undersökning har företagits rörande ändamålsenligheten av de nya organisationsformerna och möjligheten till ytterligare effektivisering. Speciell uppmärksamhet har därvid ägnats verksamhetsplanering och rapportsystem, det administrativa förfarandet, den kamerala förvaltningen och materielförsörjningen.

Resultatet av den verkställda undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, vilken för yttrande tillställts 22 olika remissinstanser. I en skrivelse till Kungl. Maj:t har revisorerna tagit ställning till vissa av de i promemorian framförda förslagen.

I skrivelsen har till en början berörts frågan om utbyggnad av den regionala polisorganisationen. Revisorerna har erinrat om att de stora och medelstora polisdistrikten i regel har goda möjligheter till specialisering av utrednings- och andra arbetsuppgifter, medan de små distrikten är mindre väl rustade i detta hänseende. En viss arbetsspecialisering vid de mindre distrikten kan åstadkommas genom den s. k. stödjande verksamhet som nu utgår från de större enheterna, men förhållandena har ansetts förenade med vissa brister. Det har syns revisorerna sannolikt, att en ytterligare effektivisering av utredningsverksamheten skulle kunna vinnas genom en mera koncentrerad handläggning av vissa utredningsärenden. Exempel utgör utredningar om skatte- och vissa förmögenhetsbrott. Ett övervägande väntas nu komma till stånd rörande en mera definitiv organisation av polisväsendet, innebärande bl. a. minskning av antalet polisdistrikt. Detta övervägande bör enligt revisorernas mening omfatta även alternativet att åstadkomma en koncentration av utredningsverksamheten genom att viss del av utredningsverksamheten förläggs till det regionala planet.

I fråga om de administrativa och kamerala förvaltningsrutinerna har revisorerna framhållit, att resultatet av pågående försök med programbudgetering och kostnadsredovisning bör avvaktas, innan försöken ytterligare utvidgas. Vissa delar av försökssystemen bör emellertid kunna tillgodogöras redan nu. Främst gäller detta rapportsystemet, som bör kunna tillförsäkra polisväsendets regionala och lokala ledningar de ekonomiska uppgifter som erfordras för styrning av verksamheten. Såvitt gäller rutinerna för inköp av utrustning och materiel framhåller revisorerna önskvärdheten av ökad decentralisering, varigenom lokal polischef får större möjlighet att tillgodose speciella behov. Vissa andra i granskningspromemorian framförda förslag bör enligt revisorernas mening övervägas av det vid rikspolisstyrelsen nyinrättade interna revisionsorganet och i samband med pågående utredning rörande ett nytt avlöningssystem för statsförvaltningen.

Skrivelsen är såsom *bilaga 3* fogad vid denna berättelse.

Försvarsdepartementet

Avslutade ärenden

Försvarets centrala stabsorganisation

(granskningspromemoria nr 2/1972)

Inom försvaret har den tidigare efter försvarsgrenar indelade organisationen numera i stor utsträckning ersatts av ett system, uppbyggt på organ som är gemensamma för hela krigsmakten. Exempel på detta är dels de militära förvaltningsmyndigheterna, dels överbefälhavaren med försvarsstaben och militärbefälhavarna med militärområdesstaberna. Undantag från den angivna principen utgör å andra sidan de tre försvarsgrensledningarna, bestående av cheferna för armén, marinen och flygvapnet jämte dem underställda staber. Försvarets högsta ledning är därmed i vissa betydelsefulla avseenden fyrhövdad.

Mot denna bakgrund har frågan om försvarets centrala stabsorganisation tagits upp på revisorernas granskningsplan. Den undersökning som med anledning därav har utförts inom revisorernas kansli har haft till syfte att utröna förutsättningarna för en mer ändamålsenlig organisation för handläggningen av de ärenden som nu ankommer på försvarsgrensledningarna, under samtidigt beaktande av både det sakliga sambandet mellan dessa arbetsuppgifter och gällande programindelning för försvaret.

Undersökningens utgångspunkt har varit de krav beträffande principerna för krigsmaktens högsta ledning som har fastställts av statsmakterna. Enligt den i ärendet upprättade granskningspromemorian är det med nuvarande organisation inte möjligt för ledningen att till alla delar uppfylla dessa krav. Härutinnan pekas särskilt på det förhållandet, att de tre försvarsgrensstaberna i händelse av krig skall gå upp i högkvarteret och därför måste ställa om sin verksamhet i ett kritiskt skede, vilket kan inställa sig snabbt och överraskande. Fyrdubblingen av ledningsorganen anses vidare skapa oklarhet i ansvars- och befälsförhållandena inom försvaret samt innebära en överorganisation med betydande merkostnader till följd. I samband med undersökningen har gjorts en genomgång av de arbetsuppgifter som ankommer på den vid försvarets centrala staber tjänstgörande personalen. Genomgången ger vid handen att ca 60 procent av denna personal arbetar i parallella funktioner, varmed förstås arbetsuppgifter av sådant slag att de i princip inte hör till någon viss försvarsgren. Undantag har alltså gjorts för personal som handlägger ärenden om vapen samt dessas taktiska utnyttjande och tekniska beskaffenhet. I promemorian har samtidigt framhållits att en integration av stabsarbetet på central nivå sannolikt är möjlig även beträffande frågor om stridskrafternas personal, organisation och utrustning, d. v. s. frågor som enligt nu gällande

principer betraktas tillhöra varje enskild försvarsgrens kompetensområde.

I granskningspromemorian dras slutsatsen att en integration av försvarets centrala staber bör genomföras. Den rationaliseringsvinst som därvid skulle uppnås har uppskattats till ett belopp av ca 17 milj. kronor. Enligt promemorian bör denna vinst i första hand komma trupptjänsten till godo genom att frigjord personal tas i anspråk för att fylla ut luckor i utbildningsorganisationen.

Sammanfattningsvis har i granskningspromemorian anförts följande.

Vägledande för förslagen i denna promemoria har varit de krav som måste kunna ställas på försvarets centrala staborganisation, nämligen att den skall

1. fungera omedelbart redan vid ett snabbt och våldsamt inledningskede av ett krig;
2. medge en enkel och effektiv ledningsfunktion även i fred;
3. rationellt utnyttja den militärt utbildade kvalificerade ledningspersonalen; samt
4. tillgodose rimliga ekonomiska synpunkter.

I enlighet härmed bör förutsättningarna för en förenkling av den centrala staborganisationen efter de i nedanstående punkter angivna riktlinjerna närmare prövas genom en särskild utredning.

1. Försvarsgrensstaberna integreras med försvarsstaben till en ny enhet, benämnd försvarsstaben. I samband därmed övervägs lämpligaste sätt att fördela och precisera ansvaret för stabens ledning.
2. De uppgifter som nu ankommer på försvarsgrenscheferna förs över till en inspektionsenhet, som direkt under överbefälhavaren svarar för inspektionsverksamheten inom försvaret.
3. Därvid undersöks om de göromål som avser inspektion av den s. k. förbandsproducerande verksamheten fortfarande skall vara organiserade försvarsgrensvis.
4. Övriga uppgifter inom staberna som inte redan är gemensamma för krigsmakten slås samman funktionsvis inom den nya försvarsstaben och förs till huvudsakligen en i stället för som nu till fyra enheter.
5. Därvid tas till vara samtliga möjligheter att frigöra kvalificerad militär personal för tjänstgöring på lägre regional nivå och vid truppförband.
6. För att avlasta försvarsstaben detaljarbete förs sådan administrativ databehandling som inte har direkt stridsledande karaktär över till lämpliga sidoordnade eller underställda myndigheter. Överflyttning av personalvårdsbyrån, totalförsvarets signalskyddsavdelning och attachéavdelningen till andra myndigheter övervägs av samma anledning.

Därutöver synes följande åtgärder böra vidtas.

7. Krigsmaktens indelning ses över genom en särskild undersökning.
8. Pågående försök med integration av försvarsområdesstaber och förband påskyndas. Slutmålet bör vara att försvarets fredsorganisation skall innehålla bara tre nivåer, nämligen central, regional och lokal nivå, i stället för som nu är fallet fem nivåer.
9. Övergången till det nya planerings- och budgeteringssystemet inom försvaret synes, i de delar som avser systemets infogande i gällande

organisation för krigsmakten, böra samordnas med den översyn av den centrala stabsorganisationen som föreslås i denna promemoria. Syftet med förslagen är ytterst att förstärka försvarseffekten.

Granskningspromemorian har av revisorerna sänts på remiss till överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets rationaliseringsinstitut och statskontoret.

Överbefälhavaren, som har avgett sitt yttrande gemensamt med de tre försvarsgrensheferna, uttalar att en översyn av den militära ledningsorganisationen i kostnadsminskande syfte blir nödvändig till följd av 1972 års försvarsbeslut men att granskningspromemorian inte lämpar sig som grund för en sådan översyn. Promemorian sägs sålunda sakna en realistisk syn på försvarets organisation även i ett framtidsperspektiv. De däri framförda förslagen avstyrks därför. Till stöd för sin ståndpunkt åberopar överbefälhavaren framför allt den omständigheten, att gällande organisation är resultatet av ett omfattande studie- och utredningsarbete, redovisat i 1958 års försvarsledningskommittés och 1960 års försvarsledningsutrednings betänkanden, och att det inte har framkommit några nya faktorer som pekar på att de av utredningarna angivna kraven på de militära ledningsorganen förändrats sedan statsmakterna fattade beslut i frågan.

Försvarets rationaliseringsinstitut tillstyrker i princip förslaget om en översyn av försvarets centrala stabsorganisation och anför vissa skäl som talar för en sådan översyn. Institutet är dock kritiskt mot vissa delar av granskningspromemorian och anser att det finns mer närliggande rationaliseringsobjekt, varför beslut i frågan bör anstå några år. Statskontoret däremot ansluter sig utan förbehåll till promemorians förslag om en särskild utredning i ämnet.

Revisorernas slutliga prövning av ärendet har resulterat i en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken slås fast att den i överbefälhavarens remissyttrande framförda kritiken ligger på ett allmänt plan och inte är konkretiserad i något försök att påvisa i vilka hänseenden den föreslagna organisationsmodellen skulle vara olämplig. Revisorerna framhåller också att i de av överbefälhavaren särskilt åberopade betänkandena kan hämtas belägg snarare för granskningspromemorians betraktelsesätt än för den syn som kännetecknar överbefälhavarens remissyttrande.

Revisorerna uttalar vidare att enligt deras mening åtskilligt av intresse för den nu behandlade frågans bedömning har inträffat under den period som förflutit sedan statsmakterna fattade sina beslut om den nuvarande militära ledningsorganisationen. Revisorerna hänvisar härutinnan dels till vissa reformer på det militära området som genomförts på senare tid, dels till införandet av försvarets nya planerings- och ekonomisystem, dels till den militärtekniska utvecklingen, dels ock till de beslut om försvarets utformning som nyligen har fattats i Norge

och Kanada. Samtliga dessa fyra omständigheter ger enligt revisorerna stöd åt tanken på ett totalintegrerat system för försvarets högsta ledning.

Som ett sammanfattande omdöme uttalar revisorerna, att de inte har funnit den i överbefälhavarens remissyttrande framförda kritiken vara sådan, att de grundläggande tankegångarna i granskningspromemorian därigenom skulle ha rubbats.

Som nämnts i det föregående har försvarets rationaliseringsinstitut, under hänvisning till andra angelägna rationaliseringsbehov, funnit den lämpliga tidpunkten för en översyn av försvarets centrala stabsorganisation ännu inte vara inne. Revisorerna framhåller emellertid att den centrala ledningen i vissa avseenden har en utslagsgivande betydelse för krigsmaktens effektivitet, varför ett klarläggande av frågan om denna lednings mest ändamålsenliga organisation måste vara en grundförutsättning för ett framgångsrikt rationaliseringsarbete inom försvaret. Med hänsyn såväl härtill som till innebörden av 1972 års försvarsbeslut anser revisorerna det därför motiverat att en översyn kommer till stånd snarast möjligt. Därvid bör enligt revisorerna granskningspromemorians förslag allsidigt prövas i syfte att ernå en efter funktionella grunder uppbyggd och därigenom mer effektiv och mindre kostnadskrävande organisation av det centrala stabsarbetet inom försvaret.

Skrivelsen, som utmynnar i en hemställan att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en översyn av försvarets centrala stabsorganisation enligt nu angivna riktlinjer, är såsom *bilaga 5* fogad vid denna berättelse. De skrivelsen närslutna bilagorna 5—7 är likaledes tryckta här.

Socialdepartementet

Ej avslutade ärenden

Datadrift vid karolinska sjukhuset

(granskningspromemoria nr 7/1972)

Sedan början av 1960-talet har försök pågått att utnyttja datadrift inom sjukhusen. Från år 1965 har statskontoret i samarbete med karolinska sjukhuset engagerat sig i utredningar och försök på området, och efter hand har ett antal rutiner utvecklats och tagits i drift vid sjukhuset. Verksamheten har avsett både sjukvård och administration. Sedan år 1970 har verksamheten drivits helt i sjukhusets regi. Utvecklingskostnaderna under budgetåren 1965/66—1971/72 har beräknats till mer än 20 milj. kronor.

För revisorernas räkning har en granskning företagits med syfte att undersöka, om datadriften lett till förväntad rationalisering och om de därav föranledda kostnaderna kan anses rimliga. En i ämnet utarbetad granskningspromemoria har blivit föremål för remissbehandling.

Kommunikationsdepartementet

Avslutade ärenden

Samordning av det statliga värdestrycket

(granskningspromemoria nr 1/1972)

Alltsedan år 1920 har det statliga värdestryckets huvudmannaskap, organisation och produktionslokalisering tid efter annan utretts. I slutet av 1950-talet och under 1960-talet kulminerade denna utredningsverksamhet.

Riksdagen beslöt hösten 1964 att fullmäktige i riksbanken skulle utreda frågorna om en av dem förordad förflyttning av riksbankens sedeltryckeri till Tumba och om AB Tumba Bruks framtida ställning. Bolaget hade tillkommit enligt ett riksdagsbeslut år 1963 om en väsentlig utbyggnad av riksbankens pappersbruk i Tumba och brukets överförande till bolagsform. Från år 1964 kom Tumba bruk att arrenderas och drivas av riksbanken.

Den av bankofullmäktige tillkallade "Sedeltryckeriutredningen 1965" föreslog i sitt år 1967 framlagda betänkande att sedeltryckeriet skulle flytta från sina lokaler i Stockholms innerstad till riksbankens industri- mark i Tumba och integreras i AB Tumba Bruk. Däremot fann inte utredningsmännen några vägande skäl som motiverade en utflyttning av det i centralpostkvarteret vid Vasagatan i Stockholm liggande frimärkstryckeriet, även om de ansåg en sammanslagning i framtiden av de båda tryckerierna vara möjlig.

Riksdagen beslöt år 1968 att sedeltryckeriet skulle förläggas till Tumba och integreras med pappersbruket i AB Tumba Bruk. En ny byggnad uppfördes på riksbankens mark invid pappersbruket i Tumba. Den togs i bruk sommaren 1970.

I bankofullmäktiges skrivelse år 1968 till riksdagen med hemställan om sedeltryckeriets förläggning till Tumba framhöll fullmäktige att det inte fanns något behov för frimärkstryckeriet att flytta från den befintliga platsen i Stockholm. Bankoutskottet refererade endast fullmäktiges åsikter utan kommentarer i frågan om frimärkstryckeriets eventuella integration med sedeltryckeriet.

Sedan frågan om frimärkstryckeriets utflyttning till Tumba och integration i AB Tumba Bruk tagits upp av riksdagens revisorer år 1971 för närmare undersökning, har en granskningspromemoria lagts fram i ärendet. De olika ståndpunkter som visat sig föreligga i sakfrågan har i promemorian sammanfattats på följande sätt.

Mot tanken på en integration har anförts följande argument.

Sedeltillverkning och frimärkstillverkning har skilda tekniska förutsättningar. Sedeltryckeriets maskiner kan inte utnyttjas vid frimärksframställningen och vice versa. Alla arbetsstadier vid frimärkstillverk-

ningen bör vara skilda från övrig tillverkning med tanke på arbetets effektivitet. För märkesdistributionen till postkontoren i landet är det nödvändigt att ha en stor, rent postal organisationsenhet.

Postverkets frimärksavdelning är i dag en tillräckligt stor enhet för att produktionen där skall kunna ske effektivt. Personal kan knappast inbesparas vid ett samgående mellan de båda tryckerierna. Visserligen skulle Tumba bruk inte behöva utöka antalet tjänstemän för personalärenden, kameral verksamhet, underhållsarbeten, försäljning och bevakning efter samgåendet. Å andra sidan väntas postverket inte kunna minska antalet anställda inom nämnda personalgrupper efter det att frimärkstryckeriet flyttat.

För en integrering har bl. a. anförts att frimärkstryckeriet skulle få goda utrymmen i Tumba, om det integrerades med sedeltryckeriet. Det finns ledig lokalkapacitet i den nya sedeltryckeribygnaden och markutrymme för utbyggnad av denna anläggning.

Enligt AB Tumba Bruk efterfrågas produktion av frimärken för portobruk mer och mer ute i världen, bl. a. i Afrika och Sydamerika. Om frimärkstryckeriet samordnas med sedeltryckeriet, kan det tänkas bli ändamålsenligt att använda djuptryck för den samlade framställningen av sedlar, frimärken och annat värdestryck. I sådant fall skulle marknadsföringen av frimärken kunna inordnas i Tumba bruks försäljnings- och exportorganisation.

I granskningspromemorian understryks att en översiktlig marknadsundersökning måste göras, innan ett eventuellt beslut fattas om att marknadsföra svensktillverkade frimärken utomlands. Sammanfattningsvis ställs i promemorian frågan, om vinsten med en integration av sedel- och frimärkstryckerierna blir mindre än den fördel som kan vinnas genom att alla avdelningar, vilka har med tillverkning, lagring och distribution av frimärken att göra, får gemensamma lokaler i Stockholms innerstad.

Granskningspromemorian har för yttrande tillställts postverket, statskontoret och fullmäktige i riksbanken. De båda förstnämnda myndigheterna har avstyrkt tanken på en integration av frimärkstryckeriet med Tumba bruk, medan bankofullmäktige uttalat sig till förmån för en sådan åtgärd. Fullmäktige har även överlämnat ett yttrande i ärendet av bruksledningen.

I en i ärendet upprättad tilläggspromemoria har sammanfattningsvis anförts följande.

De förhållanden som föranledde riksdagens revisorer att år 1956 ta upp frågan om det statliga värdestrycket är inte längre för handen. Då hade inte lokalfrågan lösts för vare sig sedeltryckeriet eller myntverket. Postverket hade dessutom en viss press på sig att tämligen snabbt lösa vissa lokalproblem, bl. a. frimärkstryckeriets. I dag föreligger inte någon av dessa omständigheter.

"Sedeltryckeriutredningen 1965" avstyrkte i sitt år 1967 avlåtna betänkande en integration av sedeltryck och frimärkstryck. Fullmäktige i riksbanken anslöt sig till denna uppfattning. Det kan noteras att fullmäktige och Tumba Bruk nu, i motsats till tidigare, yrkar på en flyttning till Tumba även för frimärkstryckeriet. Något nytt som skulle kunna motivera en ändrad ståndpunkt i frågan har emellertid inte inträffat sedan år 1967, bortsett från att en viss överkapacitet visat sig föreligga i den år 1970 ianspråktagna nybyggnaden i Tumba för sedeltryckeriet.

Alltjämt gäller att man inte kan göra några egentliga personalbesparingar. Framärkstryckeriet har inte någon särskilt avdelad personal för bevakning i dag men skulle få dela kostnaderna med sedeltryckeriet för bevakningspersonalen i Tumba. Kostnaderna per anställd i frimärkstryckeriet för löneservice, personalvård m. m. torde inte förändras påtagligt vid en sammanläggning av de båda tryckerierna. Det har inte heller påvisats att personal som nu är sysselsatt i den direkta frimärkproduktionen skulle kunna dras in efter en flyttning av frimärkstryckeriet till Tumba, eftersom det även i fortsättningen skulle komma att fordras en separat produktionslinje för framställning av frimärken.

Med hänsyn till att man alltså måste arbeta med två skilda produktionslinjer kan inte heller maskinparkerna på respektive enheter föras samman i en tekniskt enhetlig produktionsprocess. I vissa andra avseenden kan möjligen en samordning av de båda verksamhetsgrenarna göras, men de besparingar som skulle bli en följd därav är sannolikt inte särskilt stora.

I stället får man räkna med inte obetydliga kostnader för nyinvestering. Därtill kommer flyttningskostnader, vilka sannolikt inte skulle bli små, eftersom man förutom de direkta kostnaderna måste räkna med kostnader orsakade av störningar i den postala verksamheten på grund av flyttningen.

Frimärkstryckeriet arbetar, såvitt kan bedömas, efter rationella principer. Någon effektivisering av verksamheten torde därför inte vara att påräkna genom omläggning av arbetsmetoder och tryckförfarande. I sammanhanget bör även den vikande efterfrågan på portofrimärken i Sverige uppmärksammas.

Några fakta som stöder antagandet att förutsättningar skulle finnas för en svensk export av frimärken för portobruk i andra länder har inte lagts fram. Om ett sådant intresse skulle föreligga, torde postverket mot ersättning kunna begagna sig av Tumba Bruks marknadsföringstjänster.

Av vad som framgått av den föregående framställningen föreligger, såvitt för närvarande kan bedömas, inte tillräckligt starka skäl för en äganderättslig och lokalmässig integration av postverkets frimärkstryckeri jämte förråd med AB Tumba Bruk.

Revisorerna har beslutat, med godkännande av tilläggspromemorian, att ärendet inte skall föranleda annan åtgärd än att promemorian för kännedom sänds över till postverket och fullmäktige i riksbanken.

Mot beslutet har reservation avgetts av herrar Larsson, Sven Gustafson, Yngve Nilsson och Torsten Bengtson, vilka har uttalat följande.

I den upprättade promemorian finns åtskilliga synpunkter och uppfattningar som vi icke kan dela och därför ber vi att som en sammanfattning av våra synpunkter få framföra följande.

"Sedeltryckeriutredningen 1965" avstyrkte i sitt år 1967 avlåtna betänkande en integration av sedeltryck och frimärkstryck. Fullmäktige i riksbanken anslöt sig till denna uppfattning. Det kan noteras att fullmäktige och Tumba Bruk nu, i motsats till tidigare, yrkar på en flyttning till Tumba även för frimärkstryckeriet. Orsaken till fullmäktiges och Tumba Bruks förändrade inställning är givetvis att ett nytt modernt sedeltryckeri togs i bruk år 1970. Väsentliga förändringar har sålunda inträffat sedan år 1967, vilket utgör en av motiveringarna för att frimärkstryckeriet flyttas till Tumba.

Principiellt måste det ifrågasättas om en industriell verksamhet, om och i mindre skala som frimärkstryckeriet, skall förläggas till de centrala delarna av Stockholm. Även om lokaler för närvarande finns i de av posten disponerade utrymmena, måste de dock taga upp ett utrymme som skulle kunna användas till andra för allmänhetens service lämpliga utrymmen i hjärtat av Stockholm. Oavsett alla kortsiktiga detaljberäkningar om kostnader och tryckförfaranden måste det vara opraktiskt och mera kostnadskrävande att ha två statliga tryckerier med liknande uppgifter på så nära avstånd som Stockholm och Tumba.

Sedeltryckeriet i Tumba förfogar över en ytterst modern och allsidig utrustning, väl lämpad för sådant tryck som sedlar, obligationer, lottsedlar o. dyl. Det torde därför vara mycket lämpligt att ett så likartat tryck som frimärkstrycket förläggas till sedeltryckeriet. Om det anses att tryck i rullar och häften är det lämpligaste, kan detta lika bra utföras vid sedeltryckeriet. De maskiner som nu finns på frimärkstryckeriet kan givetvis utan svårighet överföras till Tumba.

Det ringa avståndet från Tumba till Stockholm gör att enligt vår uppfattning inga som helst svårigheter föreligger vid den konstnärliga utformningen av frimärkena eller vid transporter o. dyl. Att en verksamhet som tryckning av frimärken måste te sig lika främmande inom postal organisation som den naturligt hör hemma inom ett tryckeriföretag, specialiserat på värdetryck, förefaller ligga i öppen dag.

Då det inte avses att för närvarande flytta filateliavdelningen till Tumba har det ingen relevans att i detta sammanhang ta upp denna fråga.

Med beaktande av de omställningskostnader som en flyttning innebär, anser vi ändå att en integration av det statliga värdetrycket till en gemensam enhet innebär fördelar i kostnadshänseende och tillika ökade förutsättningar att möta en framtida utveckling, tekniskt och marknadsmässigt.

Med anledning av vad som sålunda anförts anser vi att riksdagens revisorer bort hemställa att Kungl. Maj:t överväger att flytta postens frimärkstryckeri till sedeltryckeriet i Tumba.

Finansdepartementet

Avslutade ärenden

De statliga betalningarnas fördelning över budgetårets olika månader
(granskningspromemoria nr 6/1972)

Det statliga betalningssystemet omfattar transaktioner som hänför sig framför allt till riksstatsens driftbudget. I tekniskt avseende är det knutet

till statsverkets checkräkning i riksbanken, vilken därmed kan sägas utgöra driftbudgetens kassasida. Till denna checkräkning förs således alla de inkomster som redovisas på driftbudgeten, medan den omvänt tas i anspråk för att täcka utgifterna under driftbudgetens olika anslag. Överskott och underskott på checkräkningen regleras på så sätt, att riksgäldskontoret får utnyttja de likvida medel som inte omedelbart behövs för den löpande driftbudgeten, medan ämbetsverket har att i motsatt fall ställa erforderlig kassaförstärkning till statsverkets förfogande. För ändamålet disponerar riksgäldskontoret en egen checkräkning i riksbanken, vilken finansieras med upplånade medel i den mån andra inkomstkällor inte står till buds.

Inom revisorernas kansli har gjorts en undersökning av det löpande budgetutfallet sådant det avspeglar sig i betalningstransaktionerna på statsverkets checkräkning. Därvid har på grundval av ett omfattande statistiskt material konstaterats, att stora variationer årligen uppstår i budgetutfallet. Härtill samverkar flera omständigheter. Inkomstflödet är således inte jämnt fördelat över budgetårets olika månader. Rytmen i de utgiftsbeslut som föranleder utbetalningar från checkräkningen är likaledes mycket oregelbunden. Av betydelse är vidare att inkomster och utgifter inte är samordnade till tiden enligt något speciellt system.

I första hand kommer variationerna till synes som skillnader i inbetalningsvolym mellan årets udda och jämna månader. Dessa skillnader beror huvudsakligen på att uppbörden av preliminärskatt, som genom sitt dominerande inslag av vanlig inkomstskatt representerar statens största inkomstpost men som omfattar även kommunala skatter, äger rum under de udda månaderna. Av den i ärendet upprättade granskningspromemorian framgår att de månatliga svängningarna är betydande; för den undersökta perioden uppgick de i genomsnitt till 6,7 mdr kronor eller, om beloppet minskas med kommunalskattemedlen, till 4,0 mdr kronor. En viss utjämning torde dock ha inträffat på sistone till följd av att mervärdeskatten, som betalas in under de jämna månaderna, har ökat sin relativa andel av det statliga inkomstflödet. Det kan tilläggas att månadsvariationerna är stora även efter en avräkning av utgifter mot inkomster.

Inom varje enskild månad förekommer vidare mycket kraftiga likviditetssvängningar mellan dess olika veckor. Detta gäller speciellt för de udda månaderna, vilket hänger samman med att kommunalskattemedlen, d. v. s. landstingens och primärkommunernas andel av den samlade skatteuppbörden, då betalas ut enligt ett visst system. Tidpunkten härför har fastställts till den 8 i de månader under vilka preliminärskatteuppbörd äger rum. Denna kulminerar emellertid först den 18 i samma månader, varför således ett tidsavstånd på ca tio dagar uppstår mellan kommunalskattemedelsutbetalningar och preliminärskatteuppbörd, vilka svarar för de största uttagen respektive insättningarna på statsverkets

checkräkning. Genom att skatteutjämningsbidragen till kommunerna betalas ut samtidigt med kommunalskattemedlen förstärks den negativa effekt som den nyssnämnda tidsskillnaden har på den statliga likviditeten. Denna påverkas självfallet även av andra statliga utgifter, för vilka dock — med vissa viktiga undantag — några exakta utbetalningsterminer inte är fastställda. Till belysande av de veckovis framträdande svängningarna på checkräkningen må följande från granskningspromemorian hämtade exempel återges. För mars månad år 1972 kan sålunda noteras först ett inkomstöverskott på 376 milj. kronor, sedan ett utgiftsöverskott på 6 360 milj. kronor, därefter ett inkomstöverskott på 6 813 milj. kronor och slutligen ett utgiftsöverskott på 423 milj. kronor.

De i granskningspromemorian intagna uppgifterna utvisar även att en säsongsmässig skillnad mellan budgetårets båda hälfter föreligger. Sammantagna visar således månaderna juli—december regelmässigt ett underskott, medan övriga månader eller januari—juni lika regelbundet kännetecknas av ett överskott. För de tre budgetår som omfattas av undersökningen uppgick underskotten till respektive 3,3, 4,0 och 4,4 mdr kronor samt överskotten till respektive 2,5, 3,5 och 3,7 mdr kronor. Svängningarna förklaras till väsentlig del av att överstigande skatt betalas ut i november—december, medan kvarstående skatt levereras in under årets båda första uppbördsterminer.

Som ett led i den förevarande undersökningen har gjorts en specialanalys av utgiftsbeteendet hos 27 statliga myndigheter, vilka tillsammans svarar för mellan 60 och 70 procent av "egentliga statsutgifter" på driftbudgeten. Därvid erhållna uppgifter ger vid handen, att i åtskilliga fall en mycket stark utgiftskoncentration till budgetårsskiftena förekommer med hos vissa myndigheter upp till 200 à 300 procent större utbetalningar i juni än under budgetårets övriga månader. Förhållandet får enligt promemorian ses som en följd av det sätt på vilket det statliga anslagssystemet är utformat.

De olägenheter som är förbundna med de kraftiga svängningarna i den statliga driftbudgetens kassamässiga utfall har i granskningspromemorian sammanfattats sålunda.

För det första inträffar störningar på penningmarknaden genom att den reella innebörden av likviditetssläget vid varje särskild tidpunkt fördunklas. För det andra försvåras de penningvårdande organens arbete genom att det underlag på vilket de skall grunda sina åtgärder blir sämre. För det tredje får statsverket i vissa fall vidkännas ränteutgifter till icke ohetydliga belopp genom den kortfristiga upplåning som riksgäldskontoret nödgas tillgripa för att täcka temporära underskott på statsverkets checkräkning.

Om den utgiftsforcering som har kunnat konstateras till budgetårsskiftena sägs i promemorian, att den kan leda till att de beslut som fattas inte blir tillräckligt genomtänkta utan får en prägel av improvisa-

tion och kortsiktigt bedömande. Om den överdrivna utgiftsbenägenheten är följden av en under budgetårets sista månad på grund av medelsbrist iakttagen återhållsamhet, kan den även vara ett tecken på att myndighetens produktionsresurser i viss omfattning har stått outnyttjade. I båda fallen föreligger enligt promemorian risk för en mindre god hushållning med tilldelade anslagsmedel.

I granskningspromemorian uttalas att särskilda åtgärder för avhjälpande av de med det statliga betalningssystemet förknippade olägenheterna bör vidtas. Beträffande variationerna i det löpande budgetutfallet anges problemet vara att så långt möjligt få till stånd en jämn inleverans av statsinkomsterna och en däremot svarande tidsanpassning av de statliga utbetalningarna. I detta syfte föreslås en översyn av samtliga statliga inbetalningsrutiner, en förändring av tidpunkten för kommunalskattemedlens utbetalning under samtidigt beaktande av de konsekvenser som gällande bestämmelser om återbetalning av överskjutande skatt har på den statliga likviditeten samt en prövning av utbetalningsföreskrifter och tillämpad praxis i fråga om myndigheternas anslagsdispositioner. Vidare förordas, för att man skall få till stånd en jämnare medelsförbrukning i det statliga förvaltningsarbetet, att en särskild likviditetsbudgetering införs hos myndigheterna. Promemorian utmynnar i ett förslag om att riksrevisionsverket och riksgäldskontoret skall få i uppdrag att gemensamt och i nära samarbete med budgetutredningen göra en närmare undersökning i ämnet.

Granskningspromemorian har varit utsänd på remiss till riksrevisionsverket, riksskatteverket, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, budgetutredningen, Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Remissinstanserna är i sak positiva till promemorians grundläggande tankegångar men framhåller samtidigt att de aktualiserade frågorna har ett nära samband med det åt budgetutredningen lämnade uppdraget, varför de bör bedömas mot bakgrunden av de resultat som utredningen kan komma till. Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet har ställt sig avvisande till tanken på en förändring av tidpunkten för kommunalskattemedlens utbetalning.

Revisorerna har i en skrivelse till Kungl. Maj:t förklarat sig i allt väsentligt kunna ansluta sig till de synpunkter och reformförslag som har lagts fram i granskningspromemorian. Med hänsyn till förslagens räckvidd i vissa avseenden har emellertid revisorerna funnit det vara lämpligt att promemorian och de däröver avgivna remissyttrandena överlämnas till budgetutredningen för att beaktas under det fortsatta utredningsarbetet. Enligt revisorernas mening bör dock några i promemorian berörda specialfrågor kunna tas upp till prövning och avgörande utan hinder av detta arbete. Revisorerna föreslår därför att riksrevisionsverket får i uppdrag att utarbeta förslag till en likviditetsbudgetering hos myndigheterna samt att frågan om lämpligaste former för statsmyndig-

hcternas inbetalning av personalskatter, mervärdeskatt och punktskatter hänskjuts till riksskatteverket för övervägande. Revisorerna anser vidare att en teknisk översyn av de föreskrifter som reglerar det statliga betalningssystemet jämte därpå grundade rutiner bör göras genom en för ändamålet särskilt tillsatt arbetsgrupp med företrädare för riksrevisionsverket, riksskatteverket och riksgäldskontoret.

Skrivelsen är såsom *bilaga 7* fogad vid denna berättelse.

Kostnaderna för avgiftsuppbörden hos vissa statliga myndigheter
(granskningspromemoria nr 9/1972)

De statliga affärsverken finansierar i princip sin löpande verksamhet med de avgifter som tas ut för tillhandahållna tjänster och varor. Även en rad andra myndigheter fullgör prestationer, för vilka kostnaderna i växlande omfattning täcks genom inflytande avgifter. Avgiftsuttaget grundar sig på taxor och bestämmelser i övrigt som inbördes uppvisar stora skiljaktigheter. Detsamma gäller om de administrativa system som har byggts upp för uppbörden av avgifterna.

Den företagna granskningen har inriktats på att försöka fastställa kostnaderna för de olika system för avgiftsuppbörd som tillämpas inom olika delar av statsförvaltningen och att undersöka möjligheterna till rationalisering av förfarandet. Undersökningen har omfattat två affärsverk, televerket och vattenfallsverket, som bedömts ha en avgiftsuppbörd av ungefär samma typ som åtskilliga andra myndigheter. I undersökningen har vidare ingått tolv myndigheter, vilkas avgiftsuppbörd redovisas på driftbudgetens inkomstsida under rubriken Uppbörd i statens verksamhet. De undersökta myndigheternas avgiftsuppbörd uppgick till ca 41 procent av de sammanlagda inkomsterna vid affärsverken och vid de myndigheter som redovisar avgifter under Uppbörd i statens verksamhet.

Undersökningen har gett vid handen att avgiftsuppbörden har avsevärt olika karaktär inom de olika delar av statsförvaltningen som de undersökta myndigheterna representerar. Detta sammanhänger med verksamhetens natur och omfattning i de skilda fallen. Vissa myndigheter fakturerar utförda tjänster med noggrann specificering av i fakturan ingående poster samt ombesörjer ett tämligen omfattande bokföringsarbete jämte påminnelse- och inkassorutiner; vid andra myndigheter bortfaller i stort sett dessa arbetsuppgifter, enär erforderliga avgifter erläggs förskottsvis av kunderna. Åtskilliga variationer mellan dessa yttterlighetsfall förekommer även. Uppbördsarbetet vid verken företer så stora olikheter att jämförelser myndigheterna emellan kräver detaljstudier av uppbördsarbetet. Det har visat sig svårt att beräkna eller uppskatta den resursinsats i fråga om personal, utrustning och lokaler som de undersökta myndigheterna avdelar för avgiftsuppbörden. Detta sam-

manhänger med att arbetet med avgiftsuppbörden har marginell karaktär, d. v. s. produktionsresurser som huvudsakligen används för myndigheternas övriga uppgifter används även för avgiftsuppbörden. Kostnaderna för denna uppgång vanligtvis till mindre än en procent av totalkostnaderna.

Av angivna orsaker måste de värden som under undersökningens gång framräknats för att belysa uppbörsarbetets kostnader vid de olika verken behandlas försiktigt. Säkrare underlag för en bedömning av dessa kostnaders inbördes storlek kan erhållas om undersökningsarbetet fördjupas på verksplanet. Det är tvivelaktigt om värdet av de förbättringar som därvid skulle kunna påvisas väsentligen skulle överstiga kostnaderna för en vidareförd, mera detaljerad undersökning från revisorernas sida.

Kostnadsjämförelserna ger inte anledning till kommentarer annat än i fråga om en myndighet. Vattenfallsverkets kostnader för uppbörd i samband med engrosleveranser uppgår till 353 kronor per faktura med åtföljande specifikationer. Beloppet är påfallande högt i jämförelse med andra myndigheters fakturakostnader. Givetvis inverkar här fakturornas särpräglade natur och debiteringsmaterialets beskaffenhet. Med hänsyn till de betydande belopp som debiteras i varje faktura och den komplicerade taxetillämpning och avräkning som är förenad med prissättningen på elkraftleveranser utförs arbetet i huvudsak manuellt. Att vissa möjligheter till minskning av dessa kostnader föreligger synes dock antagligt. Vattenfallsverket har också uppgett att dithörande arbetsrutiner nu studeras i rationaliseringssyfte. Möjligheterna att använda moderna tekniska mätningmetoder har nämnts i sammanhanget.

I övrigt har ansetts att lantmäteriväsendets avgiftssystem möjligen kan förenklas och faktureringen centraliseras. Lantmäteristyrelsens material visar att undersökningar i denna riktning pågår inom lantmäteriväsendet.

Undersökningen har vidare berört de principer efter vilka taxor och avgifter fastställs inom myndigheterna. På grund av denna frågas räckvidd och allmänna omfattning har den behandlats endast i sina huvuddrag.

Principen om full kostnadstäckning för lämnade tjänster, tillämpad med tämligen stora variationer, ligger till grund för de tillfrågade myndigheternas taxesättning. Kostnadsnivån för tjänsterna synes vara fastställd enligt självkostnadsmetoden. Granskningspromemorian säger i detta avsnitt följande.

De avgifter som redovisas under rubriken Uppbörd i statens verksamhet uppbärs med stöd av taxor o. d., som fastställs efter noggrant utredningsarbete. Riksrevisionsverket utövar i samråd med berörda myndigheter tillsyn av att taxornas utformning i princip och i detalj medger att statsverkets intäkter bibehålls vid avsedd reell nivå. I princip gäller därvid att statens kostnader för verksamheten skall täckas. Sedan en följd av år har den allmänna prisutvecklingen gett utslag beträffande ifrågavarande taxor, som blivit föremål för successiva höjningar. Det förhållan-

det att en taxa inte lämnar full kostnadstäckning bör emellertid inte hänföras uteslutande till omständigheter, över vilka myndigheterna inte kan råda. Det är numera en allmänt vedertagen samhällsekonomisk princip att tendenser till kostnadsstegringar skall motverkas genom strukturförändringar och rationaliseringar. Givetvis bör denna princip gälla även för statliga myndigheter som tillhandahåller allmänheten tjänster och annat mot avgift. I nu förevarande sammanhang finns därför anledning att understryka önskvärdheten av att det nyssnämnda löpande översynsarbetet rörande taxenivåerna koncentreras till samlade rationaliseringsinsatser vid varje tillfälle då frågan om höjning av en statlig taxa blir aktuell. I vart fall bör vid sådana tillfällen respektive myndigheter redovisa sitt rationaliseringsläge och resultatet av det interna arbetet med dessa frågor.

Ärendet har i övrigt inte föranlett annan åtgärd från revisorernas sida än att granskningspromemorian har tillställts statskontoret, riksrevisionsverket, lantmäteristyrelsen och statens vattenfallsverk för kännedom.

Statsmyndigheternas information till och kontakt med allmänheten

(granskningspromemoria nr 5/1972)

Kunskap om sina rättigheter och skyldigheter erhåller den enskilde medborgaren i första hand genom de författningar av olika valör som samhällsorganen utfärdar. Författningarna är emellertid ofta svåröverskådliga och komplicerade, vilket medför krav på mer lättillgänglig information. Sådan lämnas också av myndigheterna genom allmän information i form av annonser, broschyrer och liknande alster eller genom individuella svar vid direkt förfrågan. Under senare år har allt starkare betonats att myndigheternas information måste vara anpassad till allmänhetens behov och önskemål. Som ett led i arbetet på en förbättrad samhällsinformation har bl. a. inrättats en särskild nämnd, nämnden för samhällsinformation (NSI), med uppgift bl. a. att verka för samordning av myndigheternas informationsverksamhet.

Även om den allmänna samhällsinformationen ökar, kvarstår ett behov för den enskilde medborgaren att genom förfrågningar hos myndigheterna få upplysning om handläggningen av ärenden som är av betydelse för honom. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av den växande omfattningen av statsverksamheten har riksdagens revisorer undersökt om statsmyndigheterna har sitt arbete organiserat på sådant sätt att de kan lämna allmänheten upplysningar i olika ärenden utan onödig tidsutdräkt.

Undersökningen har i första hand inriktats på att klarlägga, huruvida olika myndigheter har sin administration så uppbyggd att allmänhetens krav på information kan tillgodoses. I andra hand har den allmänna informationsverksamheten hos myndigheterna studerats. Då en fullständig genomgång av alla myndigheters verksamhet på detta område inte varit möjlig, har undersökningen begränsats till att avse sådana myndigheter som har ett förvaltningsområde som berör flest talet medborgare.

Undersökningen inleddes med en genomgång av de olika författningar som reglerar myndigheternas skyldighet att gå allmänheten till handa med upplysningar. Därefter genomfördes en enkät hos 24 myndigheter för att kartlägga vilka åtgärder myndigheterna vidtar för att ge allmänheten service i förevarande avseende. Samtidigt inhämtades myndigheternas uppfattning om informationsverksamheten och uppgifter om den arbetsbelastning som allmänhetens krav på information ger. Då den kanske viktigaste och mest närliggande informationskällan för allmänheten är telefonkatalogen, gjordes också en genomgång av de upplysningar som kan utvinnas av den, särskilt i vad avser ärendesfördelningen inom olika myndigheter och öppethållandetider. Undersökningen har vidare omfattat en stickprovskontroll av den service som kunde erhållas vid förfrågan i ett antal konkreta ärenden av allmänt intresse, såsom skattespörsmål och ärenden om pass- och bilregistring.

Undersökningen har gett vid handen att statsmyndigheterna bedriver omfattande arbete för att ge medborgarna erforderliga kunskaper om deras rättigheter och skyldigheter. Men den har också visat att den information som lämnas skiljer sig i olika avseenden, bl. a. beträffande omfattning och inriktning, från myndighet till myndighet. På grundval av det material som samlats in har därför i den granskningspromemoria som upprättades lagts fram vissa förslag om förbättringar som utan större förändringar i myndigheternas resursinsatser kan bidra till att öka effektiviteten och likformigheten i informationsgivningen.

De i granskningspromemorian framlagda förslagen avser dels åtgärder av administrativ art, dels åtgärder som berör den allmänna informationsverksamheten. I det förstnämnda fallet föreslås att statsmyndigheternas expeditionstider anordnas på sådant sätt att allmänheten bekvämt kan utnyttja dem, att myndigheternas arbets- och expeditionstider samt deras organisation och ärendesfördelningen inom dem alltid anges i telefonkatalogen, att arbetet vid myndigheternas telefonväxlar effektiviseras, att nuvarande diarie- och registreringssystem ses över och att därvid enhetliga diariesystem införs samt att personalen hos myndigheterna ges bättre instruktioner om sina skyldigheter att lämna allmänheten service i form av upplysningar.

När det gäller den allmänna samhällsinformationen föreslås i promemorian att en utvidgad och moderniserad upplaga av socialkatalogen ges ut i form av en medborgarkatalog, omfattande de förvaltningsområden som är av speciellt intresse för allmänheten, och att katalogen eventuellt tas in i telefonkatalogen. Vidare föreslås översyn av spridningen av visst allmänt informationsmaterial. Dessutom förordas en utvidgad och systematisk användning av TV och radio i samhällsinformationens tjänst.

Granskningspromemorian har för yttrande remitterats till 16 olika

myndigheter, institutioner och organisationer. Vid remissbehandlingen har de föreslagna åtgärderna i allt väsentligt tillstyrkts. Dock har vissa erinringar gjorts i fråga om förslagen om generella diarieplaner och utgivandet av den s. k. medborgarkatalogen.

Med beaktande av vad som anförts vid remissbehandlingen har riksdagens revisorer i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslagit åtgärder för genomförande av de i granskningspromemorian framlagda förslagen. Skrivelsen är som *bilaga 6* fogad vid denna berättelse.

Utbildningsdepartementet

Avslutade ärenden

Viss genom statsmedel bekostad utställningsverksamhet
(granskningspromemoria nr 8/1971))

Bland de kulturella aktiviteter som finansieras över den statliga budgeten har utställningsverksamheten tilldragit sig allt större intresse under senare tid. I en del fall har den nu berörda verksamheten väckt speciell uppmärksamhet och gett upphov till en livlig debatt. Detta har berott mindre på utställningarnas konstnärliga beskaffenhet än på deras påstådda karaktär av extrem politisk propaganda. Med hänsyn härtill och även under beaktande av det statliga kulturstödets starka ökning på sistone har riksdagens revisorer funnit det vara av intresse att ta upp hithörande frågor till närmare granskning.

Den i ärendet upprättade granskningspromemorian innehåller — utöver en redogörelse för utställningsverksamhetens organisation, planering och utformning — kritik mot vissa särskilt angivna utställningar, anordnade av riksutställningar, moderna museet och nämnden för utställningar av nutida svensk konst i utlandet (NUNSKU). Kritiken gäller närmast den starka inriktning på propaganda för speciella grupper och åsikter som anses ha präglat dessa utställningar. I promemorian uttalas den uppfattningen att nuvarande riktlinjer för de nämnda institutionerna har en alltför generell utformning, vilket i flera fall kommit att utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Med hänsyn härtill sätts i fråga om det inte i spetsen för den med statliga medel finansierade utställningsverksamheten borde stå styrelser med parlamentariskt inslag, varigenom verksamhetens ledning skulle tillförsäkras en värdefull sakkunskap om det demokratiska samhällets funktionssätt och värderingar. I granskningspromemorian efterlyses vidare en fastare administrativ styrning av verksamheten från respektive ledningars sida och en bättre dokumentation av utställningarnas innehåll.

Enligt revisorernas beslut har granskningspromemorian för yttrande tillställts justitiekanslern, stiftelsen Svenska institutet, chefen för statens försöksverksamhet med riksutställningar efter hörande av Folkro-

relsernas konstfrämjande, Föreningen Konst i skolan och Riksförbundet för bildande konst, chefen för nationalmuseet efter hörande av föreståndaren för avdelningen för nyare måleri och skulptur (moderna museet), nämnden för utställningar av nutida svensk konst i utlandet, kulturrådet, Svenska kommunförbundet, Sveriges allmänna exportförening och Konstnärernas riksorganisation.

Justitiekanslern har, med hänsyn till den av revisorerna vid remissen åberopade kungörelsens avfattning, ej ansett sig behöva avge något yttrande. Svenska kommunförbundet ställer sig positivt till tankegångarna i granskningspromemorian. En liknande ståndpunkt intas av Konstfrämjandet samt, i någon mån, av Föreningen Konst i skolan och av Riksförbundet för bildande konst. Flertalet remissinstanser anser sig emellertid ej kunna instämma i promemorians synpunkter och rekommendationer. Den avvisande hållning som dessa instanser intar till granskningspromemorian motiveras genomgående med att ett förverkligande av promemorians rekommendationer befaras kunna leda till censur.

I skrivelse till Kungl. Maj:t tar revisorerna inledningsvis upp detta spörsmål. Enligt revisorernas mening kan man bara genom att göra våld på verkligheten jämföra ett samhällstillstånd, kännetecknat av en hård förhandskontroll av praktiskt taget alla inom ett land förekommande kulturyttringar, med granskningspromemorians förslag om att de statliga museerna och motsvarande institutioner skall fördes med parlamentariskt sammansatta styrelser och att administrativa former bör utvecklas för att säkerställa att verksamheten bedrivs enligt de av statsmakterna fastställda riktlinjerna.

Revisorerna diskuterar därefter den av de granskade institutionerna bedrivna verksamheten. Sammanfattningsvis framhåller revisorerna därvid att den verksamhet som bedrivs av riksutställningar, moderna museet och NUNSKU utan tvivel är av stort värde för svenskt kulturliv. Vissa tendenser, som närmare redovisas i skrivelsen, ger dock enligt revisorernas mening anledning till betänkligheter, delvis av allvarlig natur. Betänkligheterna grundar sig på det förhållandet, att ideologiskt färgade framträdanden och värderingar utan varje samband med de av statsmakterna angivna ändamålen i somliga fall har lämnats ett otillbörligt utrymme i verksamheten.

Med hänsyn härtill anser revisorerna att det bör slås fast, att de nämnda institutionerna inte har någon annan uppgift än att på ett opartiskt sätt svara för de kulturella angelägenheter som har anförtrotts dem. Revisorerna anser att ett sådant klarläggande bör följas av en reform, innebärande att institutionerna ställs under ledning av särskilda styrelser med parlamentariskt inslag. Därmed skulle verksamheten förankras i en bredare opinion, och risken för en snedvridning av verksamheten för ovidkommande syften skulle lättare kunna undvikas.

Herr Sven Gustafson har anmält reservation. Skrivelsen och reservationen är såsom *bilaga 4* fogade vid denna berättelse.

Upphandling av visst tandvårdsmaterial

(granskningspromemoria nr 4/1972)

Den vetenskapliga provningen och upphandlingen av tandvårdsmaterial för statens räkning har under senare år varit föremål för kritik, dels i interpellationer i riksdagen, dels i en skrivelse till riksdagens revisorer. Med anledning därav har på revisorernas uppdrag företagits en utredning för att undersöka om de statliga tandvårdsinstitutens upphandlingsverksamhet bedrivs i ändamålsenliga former och i enlighet med gällande bestämmelser.

Statens kostnader för tandvårdsmaterial uppgår till 25—30 milj. kronor per år och hänför sig till den tandvård som bedrivs inom fångvården och försvaret samt vid de odontologiska fakulteterna. Upphandlingen för fakulteterna och numera även för försvaret ombesörjs av utrustningsnämnden för universitet och högskolor, medan fångvården står utanför den centrala inköpsverksamheten.

I granskningspromemorian har framhållits, att fångvårdens upphandling av tandvårdsmaterial är av så begränsad omfattning att det är osäkert om det skulle innebära några kostnadsmässiga fördelar om materialinköpen inordnades i den centrala upphandlingen. Kriminalvårdsstyrelsen borde dock företa en översyn av inköpsverksamheten och därvid särskilt uppmärksamma möjligheterna att minska antalet inköpstillfällen och på så sätt erhålla fördelaktigare priser.

De odontologiska fakulteterna upphandlade ungefär en fjärdedel av sitt årsbehov av tandvårdsmaterial direkt från leverantörerna. Inköpen avsåg i viss omfattning materialslag som inte ingick i utrustningsnämndens upphandling. Det har i granskningspromemorian föreslagits att direktköpen till denna del borde kunna begränsas genom att nämnden utökade sitt sortiment. Vid direktköp av varor som normalt upphandlades av nämnden hade fakulteterna visserligen lyckats behålla samma priser som vid årsupphandlingarna, men sådana inköp borde ändå undvikas. Tillvägagångssättet kunde nämligen på längre sikt verka fördyrande på upphandlingen som helhet. Åtgärder borde därför övervägas i syfte att minska kompletteringsköpens omfattning och att reglera återstående inköp genom avropsavtal.

Granskningen har även omfattat det förhållandet att fakulteterna infordrat anbud på särskilda fabrikat av vissa varor, ehuru andra och billigare sådana funnits i marknaden. Undersökningen har inte gett belägg för att vissa leverantörer skulle ha gynnats på ett otillbörligt sätt. I granskningspromemorian har emellertid framhållits, att en minskning av sortimentsdjupet syntes kunna leda till ytterligare kostnadsfördelar och att inköp av dyrare fabrikat borde kunna motiveras med sakliga skäl.

De i granskningspromemorian framförda förslagen har i huvudsak rönt positivt gensvar vid remissbehandlingen. Såväl kriminalvårdsstyrelsen som utrustningsnämnden för universitet och högskolor har uppgett sig dela de i promemorian anförda synpunkterna. Åtgärder har redan vidtagits eller kommer att vidtas av föreslaget innehåll. Nämnden har dock framhållit att kompletteringsinköp ibland kan sammanhänga med att nya artikelslag tillkommit under året. I fråga om köp av märkesvaror har erinrats om att delade meningar råder inom landets odontologiska expertis rörande beskaffenheten hos vissa dentalmaterial. De akademiska undervisningsanstalterna har framhållit, att möjlighet till direktköp bör behållas i viss omfattning — bl. a. har lagringsproblemen betonats — och att vederbörande institutioner eller tandläkare bör ha befogenhet att välja material av önskade fabrikat. Samtidigt har vitsordats att inköp på s. k. avropsavtal kan antas vara en framkomlig väg för att minska direktköpen.

Då berörda myndigheter har förklarat sig ämna beakta de synpunkter och rationaliseringsförslag som framförts i granskningspromemorian och då de behandlade problemen härigenom syntes komma att få en godtagbar lösning, har ärendet inte föranlett någon ytterligare åtgärd från revisorernas sida.

Ej avslutade ärenden

Den statliga forskningsverksamheten

(granskningspromemoria nr 8/1972)

Till forskningsändamål anvisas årligen statliga medel till betydande belopp, dels direkt till statliga myndigheter samt universitet och högskolor, dels indirekt via statliga forskningsråd och fonder m. m. Det har därför synts revisorerna angeläget att genom utredning försöka fastställa utbytet av dessa finansiella bidrag och att undersöka de rutiner som tillämpas vid den fortlöpande bevakningen av forskningsmedlens användning.

En granskningspromemoria i ärendet har upprättats inom revisorernas kansli. Denna promemoria har dock ej slutbehandlats av revisorerna och därför ännu ej sänts ut på remiss.

Inrikesdepartementet

Avslutade ärenden

Visst bostadsbyggnadsföretag i Fröjereds kommun

(granskningspromemoria nr 3/1972)

En undersökning har företagits av handläggningen av ett arbetsvårdsfall från Älvsborgs och Skaraborgs län.

Av den i ärendet upprättade granskningspromemorian framgår att arbetsmarknadsstyrelsen under åren 1966—1970 lämnat en person näringshjälpsbidrag med sammanlagt 40 500 kronor samt låtit uppföra en bostadsbyggnad för vederbörande persons räkning till en kostnad som kunde beräknas komma att uppgå till omkring 630 000 kronor. Avsikten med dessa åtgärder var att medverka till att personen i fråga skulle kunna bidra till sin egen och familjens försörjning genom en egen rörelse i form av huvudsakligen kalkonuppfödning. Kostnaderna för näringshjälpen hade bestritts med anlitande av det under riksstatens elfte huvudtitel uppförda anslaget Särskilda beredskapsarbeten (1971/72 XI B 4), anslagsposten Näringshjälp (eller dess tidigare motsvarighet), medan i fråga om kostnaderna för byggnadsföretaget det under samma huvudtitel uppförda anslaget till Förläggningsbyggnader m. m. anlåtats.

Sammanfattningsvis har framhållits i granskningspromemorian bl. a. att ifrågavarande fall hade bort påkalla särskild noggrannhet i fråga om planering och kostnadskalkyler med hänsyn till vederbörande persons tidigare försörjningsförhållanden och personliga förutsättningar. Redan i samband med beslutet att medverka vid förvärvet av jordbruksfastigheten hade mera preciserade planer och bedömanden bort föreligga, exempelvis rörande användningen av åkermarken, hållbarheten i uppgjorda driftkalkyler, vederbörandes personliga förutsättningar för verksamheten och byggnadsbeståndets beskaffenhet och lämplighet. Mera ingående överväganden av dessa faktorer hade troligen kunnat leda till att arbetsmarknadsstyrelsen avstått från att fullfölja stödåtgärderna på ett tidigt stadium.

I fråga om bostadsbyggnaden har uttalats i promemorian att det, även om byggnaden hade kunnat uppföras till normal kostnad, syntes synnerligen tvivelaktigt om arbetsmarknadsstyrelsen hade bort engagera sig i företaget, särskilt med hänsyn till att ansökning om statligt bostadslån avslagits i alla instanser och till de negativa synpunkter som anförts från flera håll. De ägande- och säkerhetsrättsliga förhållandena syntes inte heller ha klarlagts i full utsträckning. Rikstatsanslaget till Förläggningsbyggnader m. m. hade uppenbarligen inte bort anlitas för ändamålet.

Rörande byggnadskostnadernas belopp har framhållits, att vissa olyckliga omständigheter kunde ha medverkat till den uppseendeväckande mångdubblingen av kostnaderna. Ärendets behandling lämnade dock ett intryck av att bristande styrning från arbetsmarknadsstyrelsens sida utgjort den huvudsakliga anledningen därtill. Företaget hade tillåtit utveckla sig på ett sådant sätt att styrelsen förlorat kontrollen över kostnaderna, och ärendet utvisade brister i fråga om planering, styrning och kontroll i anmärkningsvärd omfattning.

Granskningspromemorian har av revisorerna tillställts bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen för yttrande. Styrelsen har uppgett sig dela den upp-

fattning som promemorian ger uttryck för; åtgärder hade vidtagits för att förhindra ett upprepande av det inträffade.

Under tiden för remissbehandlingen har företagits ytterligare utredning angående storleken av näringshjälpen. Den sammanlagda hjälpen har därvid visat sig ha uppgått till 95 270 kronor, varav 39 770 kronor som lån.

Med hänsyn till vad arbetsmarknadsstyrelsen framhållit i sitt yttrande över granskningspromemorian har revisorerna vid slutbehandlingen av ärendet inte funnit någon annan åtgärd av revisionell natur påkallad än att en upprättad tilläggspromemoria tillställs arbetsmarknadsstyrelsen, som har anmodats att framdeles meddela revisorerna vissa angivna förhållanden rörande ärendets fortsatta utveckling. Då revisorernas utredning och överväganden inte omfattat frågan, huruvida fel eller försummelse i tjänsten eventuellt förekommit i ärendet, har det synts motiverat att en prövning av denna fråga kom till stånd. I detta syfte har de upprättade promemoriorna översänts till riksdagens ombudsmän för kännedom.

Industridepartementet

Avslutade ärenden

Driftavbrott vid värmekraftverket i Stenungsund (granskningspromemoria nr 11/1971)

Vid värmekraftverket i Stenungsund, som successivt tagits i drift under åren 1959—1969, har tio olika haverier inträffat. En redogörelse för haverierna och deras uppgivna orsaker har lämnats i en granskningspromemoria, färdigställd i november 1971.

Haverierna har berört samtliga av stationens fyra aggregat och föranlett driftavbrott för ett eller flera aggregat under sammanlagt 41 månader. Tre avbrott respektive tolv månader hänför sig till fel som inte äger samband med aggregatens konstruktion. Återstående sju avbrott och 29 månader hänger samman med den tekniska lösning som valts för ångturbinererna, särskilt med det s. k. radialsystemet. Nämnda system har visat sig lämpligt i fråga om mindre aggregat men har prövats i mycket ringa omfattning på större aggregat; de dimensioner som gäller för aggregat 3 och 4 i Stenungsund har ingen motsvarighet på annat håll. Eftersom några av de svårare haverierna inträffade samtidigt med att stor brist på vattenkraft rådde i landet, orsakade de betydande merkostnader för inköp av elektrisk kraft från annat håll inom och utom landet. Förlusterna har uppskattats till i runt tal 100 milj. kronor.

I granskningspromemorian har sammanfattningsvis uttalats, att vattenfallsstyrelsens beslut att vid Stenungsund pröva en nykonstruktion av ifrågavarande slag torde få betraktas som ett risktagande mot vilket styrelsen kunde väga fördelen att i utbyte erhålla vinster i form av elkraft

till låg produktionskostnad. Driftstörningar eller haverier hade ännu inte inträffat, då styrelsen fattade beslut om upphandling av de senast anskaffade aggregaten. Med hänsyn till att valet av aggregatsystem i värmekraftverk och haverier i dylika system utgör problem av tekniskt komplicerad natur, har något sammanfattande omdöme i dessa frågor inte ansetts vara påkallat i samband med redogörelsen.

Granskningspromemorian har för yttrande tillställts statens vattenfallsverk. I yttrandet har framhållits, bl. a., att verket inför den kommande utbyggnaden av värmekraft ansett det vara värdefullt att ha tillgång till en svensk turbinleverantör. Haverierna, som i stor utsträckning hängde samman med vibrationer i turbinernas roterande delar, hade föranlett omkonstruktioner, i vissa fall av betydande omfattning. Ändringarna hade utförts på leverantörens garantiansvar. Ett flertal åtgärder hade också vidtagits för att för framtiden minska risken för haverier och förkorta eventuella avbrottstider.

Med hänsyn till att utredningen inte gett anledning till antagande att en mera ingående undersökning skulle ge påtagliga resultat av rationaliserings- eller kontrollvärde, har revisorerna beslutat att ärendet inte skall föranleda ytterligare åtgärd.

Ej avslutade ärenden

Domänverkets fastighetsinköp

(granskningspromemoria nr 10/1972)

Domänverket har under ett antal år bedrivit en omfattande inköpsverksamhet, särskilt såvitt gäller större skogsegendomar. Verkets inflytande på fastighetsmarknaden har vid flera tillfällen varit föremål för allmän debatt, bl. a. i riksdagen. Mot bakgrunden därav har hos revisorerna en granskning företagits av inköpens omfattning och deras inverkan på statens skogsinnehav samt av principerna för verkets inköpspolitik. I samband därmed har metoderna för domänverkets värdering av växande skog och skogsmark studerats. Även reglerna för användningen av de medel som redovisas på domänverkets investeringsfond har ägnats uppmärksamhet.

En i ärendet upprättad granskningspromemoria är för närvarande föremål för remissbehandling.

Avskrivna ärenden

Såsom nämnts i det föregående har en del granskningsärenden avskrivits, sedan det vid förberedande undersökningar har konstaterats att ytterligare granskning hos revisorerna inte kunde anses motiverad. Ärendena i fråga avser indrivningsåtgärder i anslutning till mål vari part har åtnjutit fri rättegång,

försäljning av vissa förläggingsbyggnader,
samordning av statens vägverks och arbetsmarknadsstyrelsens förråds-
organisationer,
personalläget vid det s. k. Muskö-varvet samt reparation och underhåll
av vissa statliga fartyg.

I samtliga dessa ärenden har s. k. granskningsrapporter upprättats.

Särskilda berättelser

Berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1971 har avlämnats.

Berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1970/71 har avlämnats.

Berättelse över verkställd granskning av stiftelsen riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1971 har avlämnats.

Beträffande den närmare innebörden av den sålunda verkställda granskningen och därvid gjorda iakttagelser torde få hänvisas till finansutskottets betänkanden nr 9 och 10 år 1972 samt finansutskottets betänkande nr 14 år 1972.

RESULTATET AV DE TILL KUNGL. MAJ:T UNDER ÅR 1971 AVLÅTNA SKRIVELSENA

Av verksamhetsberättelsen för år 1971 framgår att riksdagens revisorer under detta år har avlåtit sju skrivelser till Kungl. Maj:t med anhängan om vissa åtgärder. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för resultatet av de sålunda gjorda framställningarna.

Beträffande frågan om *utgallring av arkivalier hos statsförvaltningen* har revisorerna uttalat, att de velat bringa den i ämnet gjorda utredningen till Kungl. Maj:ts kännedom för att i förekommande fall beaktas vid den fortsatta behandlingen av hithörande ärenden. Därvid har särskilt understrukits angelägenheten av att alla åtgärder vidtas som för närvarande är möjliga för att stimulera myndigheterna till självverksamhet beträffande gallringsgöromålen. Revisorerna har vidare sagt det vara i hög grad önskvärt att riksarkivet jämsides med pågående översyn av landsarkivens organisation i god tid söker alternativa vägar för att åstadkomma en effektiv begränsning av arkivalietillväxten. Uppmärksamheten borde därvid inriktas på utfärdandet av generella och mera genomgripande gallringsbestämmelser, som i högre grad än de gällande efterger kravet på att material bevaras för framtiden.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har expeditionschefen i utbildningsdepartementet i en den 16 november 1972 dagtecknad skrivelse meddelat följande.

Revisorernas utredning berör frågor av delvis ganska komplicerad natur sammanhängande bl. a. med ekonomiska förhållanden samt med forskningens intresse att bevara ett representativt urval av handlingsbestånd. Representanter för utbildningsdepartementet har under hand diskuterat skrivelsen med tjänstemän vid riksarkivet och därvid kommit fram till att ett eventuellt uppdrag till riksarkivet i hithörande frågor bör föregås av ett utarbetande av en PM med de arbetsuppgifter som kan bli aktuella. En sådan PM finns preliminärt utarbetad och är nu föremål för beredning inom vederbörande departement.

Utbildningsdepartementet avser att inom kort ge riksarkivet instruktion om vad myndigheten i fråga bör företa sig med anledning av skrivelsen från riksdagens revisorer.

Beträffande frågan om *statens kostnader för skatteadministrationen* har revisorerna sammanfattat sina synpunkter på följande sätt.

Sammanfattningsvis kan sägas att det svenska beskattningssystemet, vilket successivt har växt fram under inflytande av olika politiska, ekonomiska och fiskala hänsynstaganden, både av myndigheter och skattskyldiga uppfattas som komplicerat och svårtillgängligt. Detta förhållande jämte storleken av skatteadministrationens kostnader synes revisorerna motivera ett ökat beaktande av att alla möjligheter till rationaliseringar tas till vara. I detta syfte bör försöksverksamhet med programbudgetering snarast påbörjas inom skatteadministrationen. Vidare synes en förutsättningslös utredning böra komma till stånd i syfte att pröva olika vägar att öka den administrativa hanterligheten av det författningskomplex som reglerar det nuvarande skatte- och avgiftsområdet. Härvid bör även mer genomgripande förändringar tas upp till studium.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har från finansdepartementet meddelats följande.

Några åtgärder till följd av riksdagens revisorers skrivelse har inte vidtagits. Däremot pågår ett fortlöpande arbete på de av revisorerna berörda områdena. Ett exempel är den nyligen framlagda prop. 1972: 145 med förslag till lag om ändring i taxeringsförordningen, m. m. I denna nämns också i korthet en del av det aktuella arbetet. Revisorernas skrivelse torde komma att läggas ad acta i samband med att beslut fattas om det i prop. 1972: 145 (s. 21) aviserade utredningsuppdraget till statskontoret och riksskatteverket.

Beträffande frågan om *den statliga vaccintillverkningen* har revisorerna gjort följande sammanfattning av sina förslag.

Sammanfattningsvis föreslår revisorerna att en utredning av beredskapsläget på vaccinförsörjningens område i enlighet med vad som har föreslagits i granskningspromemorian företas. Samtidigt därmed bör hälsovårdens mål ses över, varvid bl. a. bör beaktas önskvärdheten av att få till stånd en inbördes avgränsning och precisering av hälsovårdens olika delsektorer. Utredningen bör även lägga fram förslag till en konkret bestämning av SBL:s uppgift samt till en metod för periodisk kontroll av den grad i vilken förväntade resultat faktiskt har nåtts i verksamheten. Uppmärksamhet bör likaledes ägnas frågorna om

lämpligaste driftform för den vid SBL bedrivna tillverkningen, om taxeringsansättningen anpassning till uppställda mål och om samordning av den på flera huvudmän spridda laboratoricorganisationen, i första hand såvitt gäller SBL:s ämnesområde.

Revisorerna vill vidare betona angelägenheten av att snabba och planmässiga åtgärder vidtas för att bringa SBL:s lokalfrågor till en ändamålsenlig lösning. I anslutning därtill föreslår revisorerna att en rullande planering av behovsutvecklingen genomförs vid SBL och att en rullande lokalförsörjningsplan på längre sikt upprättas. Principbeslut om att byggnader i vilka bakteriologiska preparat tillverkas eller hanteras skall uppfylla de krav som har fastställts av WHO bör även fattas, varjämte så långt möjligt sådana lösningar av SBL:s lokalproblem bör undvikas, vilka innebär att provisoriska lokaler uppförs.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har från socialdepartementet meddelats följande.

Statens bakteriologiska laboratorium har under 1971 till socialstyrelsen överlämnat en huvudsakligen inom laboratoriet genomförd utredning benämnd Översyn av beredskapen i fråga om sera, vacciner och antibiotika.

I utredningen — som är hemlig — läggs förslag fram i fråga om den framtida beredskapslagringens omfattning för vaccin-, immunglobulin- och antibiotikaområdet med angivande av lagernivåer av olika hel- och halvfabrikat jämte kostnader för lagringen. Ett förslag till ympningsprogram ingår också. Förslaget avser såväl den civila som den militära sektorn och behandlar både fredsmässigt läge och krigsläge. Utredningen har remissbehandlats av socialstyrelsen. Remissmyndigheterna har genomgående varit positiva till förslagen. En utvärdering och bearbetning av utredningen har sedan gjorts inom socialstyrelsen, varefter den remitterats till försvarets sjukvårdsstyrelse. Förslag till åtgärder torde inom kort komma att föreläggas Kungl. Maj:t.

Beträffande den av revisorerna föreslagna långsiktiga planeringen har den direkt samband med den av delegationen för lokalisering av statlig verksamhet föreslagna omlokaliseringen av SBL. I nämnda förslag framhåller delegationen att vid en omlokalisering måste överenskommelse träffas med berörda landsting om en samordning med SBL av deras bakteriologiska och virologiska verksamhet.

Vidare framhåller delegationen, att omlokaliseringen av en så stor och komplicerad institution som SBL också torde kräva en omfattande planering och sannolikt få genomföras successivt under flera år. Mot den bakgrunden förordar delegationen att formerna för omlokaliseringen utreds genom särskilda sakkunniga.

Delegationens förslag till lokalisering av statlig verksamhet torde komma att föreläggas 1973 års riksdag. Beslut i denna fråga avvaktas nu. Det kan här även påpekas att det vid SBL finns en särskild projekteringsgrupp som sysslar med laboratoriets olika byggnadsproblem.

Slutligen bör här framhållas att socialstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag utreder hur hälsoundersökningar och annan förebyggande hälsovård kan samordnas och författningsmässigt och organisatoriskt inordnas i det system som gäller för den av samhället bedrivna sjukvården. Utredningen kan beräknas bli klar under år 1973.

Beträffande frågan om *det statliga kommittéväsendet* har revisorerna föreslagit vissa rationaliseringsåtgärder, främst inrättandet av en till statsrådsberedningen knuten enhet för kommittéfrågor med biträdande och betjänande uppgift. Revisorerna har vidare strukit under angelägenheten av dels att återhållsamhet iakttas vid bedömningen av förslag om tillsättandet av nya kommittéer, vilkas arbete kan väntas leda till ökade krav på statskassan, dels att de kommittéer som tillkallas för att utreda frågor som inte är av speciellt teknisk karaktär får ett tillräckligt starkt inslag av riksdagsledamöter och förtroendemän över huvud taget.

Som svar på en under hand gjord förfrågan har rättschefen i statsrådsberedningen meddelat följande.

Som svar på den i skrivelsen den 23 oktober 1972 ställda frågan får jag meddela att någon åtgärd i anledning av vad revisorerna anfört om inrättandet av ett särskilt organ för kommittéverksamheten inte vidtagits. Tilläggas bör emellertid att statsrådsberedningen — nu lik-som tidigare — kontinuerligt följer denna verksamhet. Därvid ägnas samordnings- och effektivitetsfrågorna särskild uppmärksamhet.

Beträffande frågan om *det statliga remissförfarandet* har revisorerna föreslagit att remissverksamheten ses över i rationaliseringssyfte enligt vissa i skrivelsen angivna riktlinjer. Från finansdepartementet har under hand meddelats, att någon åtgärd till följd av revisorernas skrivelse inte har vidtagits.

Beträffande frågan om *frånvarofrekvensen hos statsmyndigheterna* har revisorerna sammanfattningsvis anfört följande.

Den genomförda undersökningen visar att även mindre förändringar i frånvarons omfattning är av stor betydelse för effektiviteten i statsförvaltningen. Någon enhetlig statistik som redovisar frånvarons omfattning och orsaker vid statsmyndigheterna upprättas ej för närvarande. Då denna brist försvårar personaladministrativa insatser i syfte att minska frånvaron, synes en sådan statistik böra tillskapas. Frånvaron och dess bakomliggande orsaker måste i första hand angripas genom olika former av personalvård. Man kan dock ej se bort ifrån att även aktiva kontrollåtgärder har betydelse i detta sammanhang. I synnerhet torde detta gälla den korttidsfrånvaro som ej styrks med läkarintyg. Mot bakgrund härav synes statens personalnämnd i samråd med riks-försäkringsverket böra utreda formerna för en närmare samverkan mellan myndigheterna och försäkringskassorna i vad avser sjukkontroll-kungörelsens tillämpning.

Från finansdepartementet har under hand meddelats följande.

1. En delrapport avgiven av statskontorets personaladministrativa översyn med förslag till ett enhetligt personaladministrativt informationssystem (PAI) för statsförvaltningen har nyligen överlämnats till finansdepartementet (statskontorets PA-serie, skrift nr 15/72). Delrapporten innehåller bl. a. förslag till enhetlig redovisning av frånvarons

omfattning och orsaker. Delrapporten har remitterats och svarstid har angivits till 1973-02-01. — — —

2. I vilken utsträckning *formerna* för en närmare samverkan mellan myndigheterna och försäkringskassorna i vad avser sjukkontrollkungörelsens tillämpning bör utredas kommer Kungl. Maj:t att ta ställning till efter det att remissbehandlingen avslutats.

Beträffande frågan om *statlig kreditgaranti till visst företag i piano-branschen* har revisorerna överlämnat visst vid undersökningen i ärendet framkommet material för att tagas i beaktande vid pågående arbete inom inrikesdepartementet rörande frågan om hur företagareföreningarnas tillsyns- och bevakningsverksamhet skall ordnas i framtiden. Revisorerna har vidare uttalat önskemål om att de i skrivelsen anförda synpunkterna måtte delges kommerskollegiet för kännedom.

Som svar på en under hand ställd förfrågan har expeditionschefen i inrikesdepartementet meddelat följande.

Revisorernas skrivelse har beaktats i 1972 års statsverksproposition, bil. 13. Jag får i detta avseende hänvisa särskilt till sid. 166 och sid. 175—176 i bil. 13.

Av visst intresse i detta sammanhang är vidare inrikesministerns svar på en enkel fråga av herr Olle Westberg i Ljusdal angående snabbare behandling av lokaliseringsärenden, vilket svar lämnades i riksdagen den 26 oktober 1972.

Beträffande frågan om *förläggning av myndigheters arbete utom stationeringsorten* erinrades i 1970 års verksamhetsberättelse, att revisorerna i en skrivelse år 1969 hade föreslagit att Kungl. Maj:t måtte meddela statsmyndigheterna närmare riktlinjer för deras handlande i berört avseende. Samtidigt upplystes om att frågan var föremål för Kungl. Maj:ts prövning och att ställning däri torde komma att tas under första halvåret 1971. I 1971 års verksamhetsberättelse nämndes att frågan syntes komma att anmälas för Kungl. Maj:t i början av år 1972.

Som svar på en under hand ställd förfrågan har från finansdepartementet meddelats att för frågans reglering numera två författningar utfärdats, nämligen kungörelse om ändring i allmänna verksstadgan (SFS 1971: 1041) och cirkulär till statsmyndigheterna om förläggning av arbete utom stationeringsorten (SFS 1971: 1207).

Riksdagens revisorers remissyttrande till justitiedepartementet den 20 september 1972 över grundlagberedningens båda betänkanden Ny regeringsform Ny riksdagsordning (SOU 1972: 15) och Ny regeringsform Ny riksdagsordning Följdförfattningar (SOU 1972: 16)

Genom remiss den 5 april och den 8 maj 1972 har tillfälle beretts riksdagens revisorer att avge yttrande över grundlagberedningens båda betänkanden Ny regeringsform Ny riksdagsordning (SOU 1972: 15) och Ny regeringsform Ny riksdagsordning Följdförfattningar (SOU 1972: 16), i det följande kallade huvudbetänkandet och följdbetänkandet. Revisorerne har funnit lämpligt att begränsa sitt yttrande till de delar av betänkandena som rör revisorernas organisation och verksamhet.

Grundläggande bestämmelser om riksdagens revisorer återfinns för närvarande i 72 § riksdagsordningen. Däri föreskrivs bl. a. att revisorerne har till uppgift "att enligt särskild instruktion granska statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning". Grundlagberedningen föreslår att motsvarande stadgande i den nya regeringsformen (11 kap. 7 § första stycket, huvudbetänkandet s. 31) skall ha följande lydelse.

Riksdagen väljer revisorer att granska de statliga myndigheternas förvaltning. Riksdagen kan besluta att revisorernas granskning skall omfatta även annan verksamhet. Riksdagen fastställer instruktion för revisorerne.

Enligt det föreslagna grundlagsstadgandet skulle således revisorernas granskningsområde komma att definieras som "de statliga myndigheternas förvaltning". Att den nuvarande formuleringen inte har behållits torde bero på att begreppet "statsverket" genomgående har utmönstrats ur författningstexten. Någon ändring i sak har, såvitt kan bedömas, inte åsyftats.

Vid 1967 års riksdag gjordes vissa uttalanden om revisorernas uppgift, vilka får betraktas som en allmän programförklaring från riksdagens sida. Därvid framhölls som en huvudpunkt (KU 1967: 60, s. 10), att revisorerne vid sin granskning borde lägga tyngdpunkten på frågor av principiell och generell innebörd inom ramen för en helhetssyn på statsverksamheten. Samma mening har hävdats vid andra tillfällen när inriktningen av den revisionella kontrollen har behandlats. Vid valet av granskningsobjekt under senare år har också revisorerne medvetet strävat efter att ge företräde åt spörsmål av större räckvidd. Grundlagberedningen har för egen del strukit under angelägenheten av att denna tendens förstärks (huvudbetänkandet s. 211).

Enligt en samstämmig uppfattning skall således revisorerne vid sin

granskning utgå från en helhetssyn på statsverksamheten. Det synes revisorerna naturligt att denna uppfattning kommer till uttryck också i den grundläggande författningstexten, så att regeringsformens föreskrifter i ämnet på ett klart och otvetydigt sätt anger den uppgift som åligger revisorerna och därmed det område som de har att granska.

Sett mot denna bakgrund lider grundlagberedningens förslag till frågans författningsreglering av en viss oklarhet, eftersom uppgiften att granska de statliga myndigheternas förvaltning knappast kan sägas svara mot den inriktning på generella och principiella frågor som skall utmärka revisorernas verksamhet. Det bör vidare påpekas, att en granskning som syftar till ett mera horisontellt betraktelsesätt vid bedömningen av de statliga insatserna inom olika samhällsområden måste grundas på systematiska studier av den samlade statsverksamheten, på breda budgetanalyser och på undersökningar av administrativa funktioner som är gemensamma för alla statsmyndigheter eller i varje fall avser statsfinansiellt viktiga förhållanden. En sådan granskning låter sig mindre väl förenas med det föreslagna grundlagsstadgandet, vilket närmast leder tanken till en vertikalt inriktad förvaltningsrevision av varje enskild myndighet för sig.

Även vissa andra omständigheter bör beaktas i sammanhanget. Riksdagen har sålunda uttalat (se konstitutionsutskottets förut åberopade utlåtande), att revisorerna särskilt bör uppmärksamma frågan om i vad mån samhällsutvecklingen eller andra förhållanden har gjort vissa statliga åtaganden mindre angämpliga eller rent av föråldrade. Överväganden av detta slag kan inte gärna sägas vara en granskning av "de statliga myndigheternas förvaltning". Till en sådan granskning kan lika litet hänföras den redovisning av olika reformers utfall som revisorerna enligt samma utlåtande likaledes skall kunna lämna. Det föreslagna stadgandet ger ej heller utrymme för en revisionell prövning av budgetens inkomstsida och därmed av formerna för statsverksamhetens finansiering, varvid inte minst bör erinras om den mycket aktuella frågan om skäligheten av att statliga prestationer i ökad omfattning beläggs med avgift.

Stadgandet om revisionen i den nya regeringsformen bör enligt revisorernas mening ges en mera allmän utformning, vilken närmare knyter an till den nuvarande riksdagsordningens bestämmelser och därmed bättre täcker den grundläggande granskningsuppgiften.

Vid sina överväganden i frågan har revisorerna kommit till den uppfattningen, att uttrycket "den statliga verksamheten" väl fyller kravet på en klar och koncentrerad beskrivning av det principiella granskningsområdet och därför är att föredra framför uttrycket "de statliga myndigheternas förvaltning". Även det förra uttrycket är dock något för snävt i så måtto som revisorerna redan enligt gällande bestämmelser har befogenhet att granska inte bara statlig utan också statsunderstödd verksamhet. Grundlagberedningen föreslår inte någon ändring i detta

avseende. Med hänsyn härtill synes det revisorerna vara mest naturligt att förhållandet kommer till positivt uttryck i själva grundlagstexten, även om frågan närmare regleras i annan ordning. Enligt revisorernas mening bör därför den grundläggande uppgift som ankommer på revisorerna definieras som en granskning av den statliga och statsunderstödda verksamheten.

I detta sammanhang torde få erinras om att riksdagens revisorer saknar generell rätt att granska statsägda bolag. Förhållandet har berörts av grundlagberedningen, som avvisar tanken på att revisorerna skulle tillerkännas utökade befogenheter härutinnan (huvudbetänkandet s. 210). En möjlighet hålls dock öppen av beredningen genom föreskriften i det nu behandlade paragrafförslaget, att riksdagen skall kunna besluta att revisorernas granskning skall omfatta även annan verksamhet än statliga myndigheters förvaltning.

Revisorerna delar för sin del grundlagberedningens åsikt, att det bör ankomma på riksdagen att särskilt besluta om revisorernas rätt att granska statsägda bolag. Med sitt förslag till bestämning av revisorernas grundläggande uppgift har revisorerna ej heller åsyftat någon utvidgning av det område som revisorerna för närvarande kan granska. För undvikande av varje missförstånd synes dock, om detta förslag vinner riksdagens bifall, i en kommentar till den nya regeringsformens bestämmelser i ämnet böra slås fast, att revisorerna inte har befogenhet att granska statlig eller statsunderstödd verksamhet i bolagsform med mindre riksdagen har gett sitt medgivande härtill i varje särskilt fall. Det kan också sättas i fråga, om inte en föreskrift av angivet innehåll framdeles bör tas in i revisorernas instruktion.

Det förevarande paragrafförslaget innehåller också ett andra stycke, som lyder sålunda (huvudbetänkandet s. 31).

Revisorerna äger enligt bestämmelser i lag infordra handlingar, upplysningar och yttranden, som de behöver för sin granskning.

Stadgandet har motiverats med att revisorerna måste få tillgång till det underlag som erfordras för granskningen. Emellertid saknas i uppräknningen en hänvisning till den typ av granskningsunderlag som med nu tillämpade revisionsmetoder har störst betydelse, nämligen uppgifter. Enligt gängse språkbruk är upplysning och uppgift inte identiska begrepp. Mellan dem föreligger en betydelseskillnad på så sätt att upplysning i ett sammanhang som det förevarande avser en underrättelse eller en förklaring, medan uppgift i motsvarande sammanhang innebär ett huvudsakligen i kvantitativa termer redovisat material för belysning av faktiska förhållanden, såsom personalantal, intäkter/kostnader, anslagsbelastning och liknande. Eftersom granskningsverksamheten grundar sig i högre grad på uppgifter än på upplysningar från myndigheterna, torde ordet "uppgift" böra tas med i den nya regeringsformens uppräkning av det material som myndigheterna har att ställa till revisorernas förfogande.

Liksom i 72 § gällande riksdagsordning talas i 11 kap. 7 § förslaget till ny regeringsform om "revisorerna". I andra sammanhang använder grundlagberedningen benämningen "riksdagens revisorer", vilket ju i dag är revisorernas officiella beteckning. Denna beteckning är emellertid oklar i så måtto som den kan föranleda missuppfattningen, att den av revisorerna bedrivna verksamheten avser en granskning enbart av riksdagens egen förvaltning. Det är vidare lätt att förväxla riksdagsrevisorerna med "riksrevisorerna", en benämning som numera allt oftare brukas om riksrevisionsverket eller dess granskningspersonal. Med hänsyn härtill synes riksdagens revisorer i fortsättningen böra kallas statsrevisorerna, en benämning som har gammal hävd och därtill ger ett bättre uttryck för verksamhetens syfte och karaktär. Genom en sådan namnändring skulle det vidare bli möjligt att tillgodose det praktiska behovet av en kort och koncentrerad beteckning på den institution som revisorerna har ledningen för. Den långa och något otympliga benämningen "riksdagens revisorer och deras kansli" skulle nämligen då kunna ersättas av det enda ordet "statsrevisionen".

Det förda resonemanget leder fram till följande konkreta förslag till lydelse av den nya regeringsformens bestämmelser i ämnet (11 kap. 7 §).

Riksdagen väljer statsrevisorerna att granska den statliga och statsunderstödda verksamheten. Riksdagen fastställer instruktion för revisorerna.

Statsrevisorerna äger enligt bestämmelser i lag infordra de handlingar, uppgifter, upplysningar och yttranden som erfordras för deras granskning.

Vissa särskilda bestämmelser om revisorerna skall enligt grundlagberedningens förslag tas in i den nya riksdagsordningen (8 kap. 12 §, huvudbetänkandet s. 58). Paragrafen i fråga har följande lydelse.

Riksdagens revisorer skall vara tolv. De väljes inom riksdagen för riksdagens valperiod.

Riksdagen väljer bland revisorerna en ordförande och en eller flera vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljes för sig.

Förslaget innehåller två nyheter. Medan riksdagen för närvarande har full frihet vid val av revisorer, skall sådant uppdrag i fortsättningen kunna lämnas enbart ledamot av riksdagen. Vidare skall riksdagen ges möjlighet att utse bara en vice ordförande. Enligt gällande bestämmelser omfattar motsvarande val alltid en förste och en andre vice ordförande.

Eftersom revisorernas granskning av den statliga och statsunderstödda verksamheten är ett led i den konstitutionella kontrollen, synes det vara både formellt och sakligt mest korrekt att revisorsuppdraget förbehålls riksdagens ledamöter. Med hänsyn härtill tillstyrker revisorerna förslaget i denna del.

Däremot är revisorerna inte övertygade om lämpligheten av att nuvarande regler för val av vice ordförande frångås. Utöver sin funktion

att utgöra presidium för revisorsinstitutionen i dess helhet har ordföranden och dennes båda ställföreträdare den speciella och för ärendenas behandling viktiga uppgiften att vara ordförande på envar av de tre avdelningar på vilka revisorerna arbetar. Någon ändring i avdelningsorganisationen har inte förutsatts av grundlagberedningen. Då revisorerna således även i fortsättningen skall vara organiserade på tre avdelningar och då det knappast finns anledning att göra någon skillnad mellan avdelningarnas ordförande i fråga om sättet för deras val, torde det vara mest ändamålsenligt att nuvarande regler härutinnan kvarstår oförändrade. Även rent praktiska skäl talar för lämpligheten av att antalet ordförande hos revisorerna inte varierar med mandatperioderna utan förblir fast så länge nu tillämpad organisation består.

Tidigare har framhållits att revisorerna bör ges den officiella beteckningen statsrevisorerna.

Under hänvisning till nu anförda synpunkter får revisorerna föreslå följande lydelse av 12 § i den nya riksdagsordningens åttonde kapitel.

Statsrevisorerna skall vara tolv. De väljes inom riksdagen för riksdagens valperiod.

Riksdagen väljer bland statsrevisorerna en ordförande, en förste vice ordförande och en andre vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljes för sig.

Förutom i nu behandlade paragraf återfinns uttrycket "riksdagens revisorer" i 9 kap. 8 § respektive i tillägsbestämmelserna (4.6.2) till 4 kap. 6 § förslaget till riksdagsordning. Av förut anförda skäl bör dessa båda ord bytas ut mot beteckningen "statsrevisorerna".

De nyssnämnda tillägsbestämmelserna innebär att handläggningen av riksdagsärenden som rör revisorerna flyttas över från konstitutionsutskottet till finansutskottet. Då revisorernas granskningsområde i väsentliga avseenden sammanfaller med finansutskottets kompetensområde, synes den av grundlagberedningen förutsatta omläggningen vara lämplig och tillstyrks av revisorerna.

Gemensamma bestämmelser om val inom riksdagen är intagna i 7 kap. förslaget till riksdagsordning (huvudbetänkandet s. 52—55). För revisorernas vidkommande medför ett antagande av förslaget i denna del att det personliga bandet mellan ledamot och suppleant upphör (9 §), att ledamot och suppleant som har lämnat riksdagen eller som har utsetts till riksdagens talman eller till minister måste avgå från sitt uppdrag (10 §), att ledamot och suppleant inte får dra sig undan sitt uppdrag utan riksdagens medgivande (11 §) och att efterträdare till ledamot och suppleant som har lämnat sitt uppdrag alltid utses (12 §). Revisorerna har för sin del inte något att erinra mot de sålunda föreslagna bestämmelserna.

Närmare föreskrifter om skyldighet för statsmyndighet och mottagare av statsbidrag att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar

och upplysningar m. m. är för närvarande meddelade i kungörelsen 1949: 357. Grundlagberedningen föreslår att denna kungörelse ersätts av en särskild lag med följande lydelse (följdbetänkandet s. 29 och 30).

1 §

Statlig myndighet skall på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de allmänna handlingar, upplysningar och yttranden som revisorerna anser sig behöva för sin granskning. I fråga om handling eller uppgift som enligt lag skall hållas hemlig kan dock myndigheten, om den finner särskilda skäl härtill föreligga, underställa regeringen frågan om handlingen eller uppgiften skall tillhandahållas.

2 §

Kommun som har mottagit statsmedel som understöd till viss verksamhet skall på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de allmänna handlingar, upplysningar och yttranden som revisorerna anser sig behöva för granskning av verksamheten. I fråga om handling eller uppgift som enligt lag skall hållas hemlig äger 1 § andra meningen motsvarande tillämpning.

3 §

Har annan än kommun mottagit statsmedel som understöd till viss verksamhet, skall den som har mottagit medlen på begäran tillhandahålla riksdagens revisorer de handlingar, upplysningar och yttranden som erfordras för granskning av verksamheten, såvida riksdagen icke för visst fall har bestämt annorlunda. Revisorerna äger vid vite förelägga den som har mottagit medel som nu har sagts att fullgöra sin uppgiftsskyldighet.

Av förut anförda skäl torde ordet "uppgift" böra tas med i beskrivningen av det granskningsunderlag som skall vara tillgängligt för revisorerna. Några smärre redaktionella jämkningar i övrigt, av den innebörd som framgår av sammanfattningen av revisorernas ståndpunkt i slutet av detta remissyttrande, kan likaledes synas befogade. Vidare bör benämningen "riksdagens revisorer" bytas ut mot "statsrevisorerna".

Enligt revisorernas mening kan även sättas i fråga om inte den föreslagna lagen bör förses med ytterligare en paragraf, innehållande bestämmelser om rätt för revisorerna och deras tjänstemän att som ett led i granskningsarbetet besöka statsmyndigheter och statsunderstödda institutioner. Denna fråga är för närvarande reglerad genom en föreskrift i revisorernas instruktion (10 §). Då emellertid instruktionen närmast får betraktas som av riksdagen meddelade interna ordningsföreskrifter för ett dess verk och således inte kan anses ha samma allmänna rättskraft som en av riksdagen stiftad lag, synes det vara konstitutionellt mest korrekt att motsvarande stadgande återfinns i den föreslagna lagen, vilken ju skall fastställa de skyldigheter som statsmyndigheter och andra av granskningen berörda parter har gentemot revisorerna.

Den av revisorerna ifrågasatta paragrafen kan i viss analogi med 10 § instruktionen lämpligen få följande lydelse.

Statsrevisorerna och deras suppleanter äger för sitt uppdrag avlägga

besök hos statlig myndighet samt hos institution och företag som har tagit emot statsmedel såsom bidrag till finansieringen av verksamheten. Revisorerna kan även uppdraga åt sina tjänstemän eller anlitade experter att avlägga sådant besök.

I specialmotiveringen till 11 kap. 7 § förslaget till regeringsform uttalar grundlagberedningen bl. a. följande (huvudbetänkandet s. 209 och 210).

Enligt grundlagberedningens mening finns det nu inte anledning att göra några större ändringar i fråga om riksdagens revisorer. Sålunda bör deras ställning vara densamma som nu. Omvandling till utskott bör inte ske. Vidare bör man icke befordra en utveckling i den riktningen, att den under riksdagen lydande revisionen alltmär får karaktären av ett riksrevisionsverket motsvarande verk, för vilket riksdagens revisorer utgör styrelse med bara ett måhända översiktligt grepp om verksamheten. Tvärtom bör revisorerna och deras suppleanter så mycket som möjligt ta personlig del i granskningen. Detta innebär att någon sänkning av revisorernas antal inte aktualiseras. Vidare synes det bli naturligt att behålla det nuvarande avdelningssystemet.

I likhet med grundlagberedningen är revisorerna av den uppfattningen, att några egentliga ändringar i revisorernas organisation inte är påkallade. Däremot finner revisorerna de uttalanden med vilka beredningen motiverar sin ståndpunkt något oklara och knappast ägnade att ge en rättvisande bild av det sätt på vilket granskningsverksamheten i dag är upplagd och fungerar.

Den av riksdagens revisorer utövade kontrollen var ursprungligen baserad på en ren räkenskapsgranskning, i vilken revisorerna personligen tog del. Sedan länge är emellertid denna kontrollmetod övergiven, vilket i huvudsak sammanhänger med de ändrade förhållanden som inträtt genom statsverksamhetens oavbrutna tillväxt och alltmer komplicerade natur. Granskningen har numera karaktären av stickprovsvis insatta undersökningar från allmänt ekonomiska utgångspunkter, varvid frågor av principiell och generell innebörd i ökad utsträckning ställts i förgrunden för intresset. Denna utveckling har i sin tur föranlett en omläggning av revisionsarbetets former, varigenom även revisorernas ställning påverkats. Det system enligt vilket granskningsverksamheten bedrivs i dag kännetecknas framför allt av ett nära och fortlöpande samspel mellan revisorerna och det kansli som står till deras förfogande. Huvudpunkterna i detta system är följande.

1. Kansliet bevakar kontinuerligt den statliga verksamheten och lägger på grundval härav fram förslag till årlig granskningsplan för revisorerna.

2. Revisorerna gör en bedömning av detta förslag och fastställer därefter, eventuellt med önskade jämkningar och tillägg, granskningsplan för det aktuella året. De olika ärenden som är upptagna på planen kan sägas innefatta lika många utredningsuppdrag åt kansliet.

3. Kansliet utreder ärendena enligt en av revisorerna bestämd tur-

ordning och redovisar i varje särskilt fall resultatet därav i en s. k. granskningspromemoria. Denna promemoria föredras först på vederbörande avdelning och sedan i plenum.

4. Revisorerna gör, utan att binda sig för promemorians synpunkter och slutsatser, en bedömning av dess innehåll och sänder den därefter på remiss till de myndigheter och organisationer som har berörts av utredningen.

5. Sedan remissyttrandena kommit in, gör kansliet upp ett förslag till slutlig åtgärd från revisorernas sida. Även detta förslag föredras både på avdelning och i plenum.

6. Revisorerna gör en bedömning av förslaget och beslutar antingen att ärendet i fråga skall läggas till handlingarna eller att det skall föras vidare genom en skrivelse till Kungl. Maj:t eller till riksdagen.

7. Vid sidan av den i arbetsordningen sålunda bestämda gången för ärendenas handläggning förekommer under granskningsverksamhetens hela förlopp ett nära samarbete mellan revisorernas ordförande och kansliets chef.

Den arbetsfördelning mellan revisorer och kansli som på angivet sätt präglar den i dag bedrivna verksamheten innebär att kansliet har en förvaltningsbevakande, förslagsställande och utredande uppgift, medan revisorerna gör bedömningar av granskningsärendena i deras olika faser och har alla beslutsfunktioner samlade hos sig. Inte minst sistnämnda förhållande är värt att notera, då det utgör en garanti för att revisorerna trots de ändrade arbetsmetoderna har full insyn i och full kontroll av varje granskningsärende. Revisorerna har således en principiellt annan ställning inom organisationen än exempelvis riksrevisionsverkets styrelse.

Det kan tilläggas att 1970 års revisionsutredning, som hade att närmare pröva revisorernas verksamhetsformer, fann den ovan beskrivna arbetsfördelningen ändamålsenlig och att 1971 års riksdag inte hade något att invända mot utredningens uttalande på denna punkt (KU 1971: 37, s. 4). Det var också 1971 års riksdag som slutligt fastställde revisorernas nuvarande personalorganisation, vilken är utformad med hänsyn till nu tillämpade granskningsmetoder.

Den därefter vunna erfarenheten har visat att det system för granskningsverksamheten som tecknats till sina konturer i det föregående är väl lämpat för sitt syfte. Anledning saknas därför att nu vidta någon åtgärd som kunde rubba dess bärande principer. Revisorerna förutsätter också att grundlagberedningens nyss återgivna uttalande inte skall tolkas som någon rekommendation i denna riktning.

Slutligen vill revisorerna erinra om följande.

I skrivelse till talmanskonferensen den 26 februari 1970 hemställde revisorerna, att talmanskonferensen måtte låta utreda frågan om riksdagens revisorers uppgift i konstitutionellt och principiellt avseende jämte därmed sammanhängande spörsmål. Revisorerna yttrade därvid bl. a. följande.

Allmän enighet torde råda om att revisorernas förvaltningskontroll, hur den sedan än bestäms till sina utgångspunkter, skall ha formen av stickprovsvis insatta undersökningar. På grund av statsverksamhetens allt snabbare expansion har emellertid frågan om de principer som skall ligga till grund för urvalet av granskningsprojekt alltmer kommit att aktualiseras under senare tid. I samband med de speciella beslut om riksdagens revisorer som fattats av både 1967 och 1969 års riksdagar har starkt understrukits angelägenheten av att revisorerna i ökad omfattning tar upp större frågor av principiell och generell karaktär. En närmare precisering och konkretisering av vad som rätteligen bör förstås därmed torde vara nödvändig för att den av riksdagen önskade inriktningen av revisionsverksamheten skall kunna komma till stånd i full omfattning och för att den mera långsiktiga planläggning av verksamheten för vilken förutsättningar har skapats genom 1969 års riksdagsbeslut skall kunna få erforderlig stadga.

Den utredning som sedermera tillsattes av talmanskonferensen, 1970 års revisionsutredning, ägnade detta spörsmål stor uppmärksamhet och gjorde, i anslutning till en allmän bedömning av de riktlinjer som borde följas vid granskningsverksamhetens uppläggning, ett försök att närmare klarlägga innebörden av uttrycket "frågor av principiell och generell karaktär". Vid riksdagsbehandlingen av utredningens betänkande hänsköts hela detta problemkomplex till grundlagberedningen "för vidare prövning" (KU 1971: 37, s. 5). Grundlagberedningen har dock inte gått in på detta spörsmål i annan mån än att beredningen, som redan berörts, strukit under angelägenheten av att granskningsverksamheten i ökad utsträckning tar sikte på frågor av nu nämnt slag.

Revisionsutredningens begreppsbestämning innehåller i och för sig inte något nytt utan kan betecknas närmast som en utveckling och konkretisering av de grundläggande tankegångar i ämnet åt vilka redan 1969 års riksdag gav uttryck. Genom det inträngande och systematiska sätt på vilket den angripit problemet har emellertid utredningen lämnat ett värdefullt bidrag till förståelsen för de principer efter vilka granskningsverksamheten skall bedrivas. Revisorerna utgår också ifrån att revisionsutredningens uttalande i berörda delar (betänkandet, s. 13—20) får betraktas som en allmän vägledning för revisionsarbetets planläggning och utförande.

Revisorernas ståndpunkt, sådan den skiljer sig från grundlagberedningens förslag eller avser av beredningen inte närmare berörda frågor, kan sammanfattas sålunda.

1. Revisorerna anser att 11 kap. 7 § den nya regeringsformen bör ha följande lydelse.

Riksdagen väljer statsrevisorer att granska den statliga och statsunderstödda verksamheten. Riksdagen fastställer instruktion för revisorerna.

Statsrevisorerna äger enligt bestämmelser i lag infordra de handlingar, uppgifter, upplysningar och yttranden som erfordras för deras granskning.

2. Revisorerna anser att 8 kap. 12 § den nya riksdagsordningen bör ha följande lydelse.

Statsrevisorerna skall vara tolv. De väljes inom riksdagen för riksdagens valperiod.

Riksdagen väljer bland statsrevisorerna en ordförande, en förste vice ordförande och en andre vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljes för sig.

3. Revisorerna anser att lag om skyldighet att tillhandahålla riksdagens revisorer vissa handlingar m. m. bör kallas lag om skyldighet att tillhandahålla statsrevisorerna vissa handlingar m. m. och att den bör ha följande lydelse.

1 §

Statlig myndighet skall på begäran tillhandahålla statsrevisorerna de allmänna handlingar, uppgifter, upplysningar och yttranden som revisorerna anser sig behöva för sin granskning. Om handling eller uppgift som enligt lag skall hållas hemlig fordras in av revisorerna, kan dock myndigheten, när den finner särskilda skäl härtill föreligga, underställa regeringen frågan för avgörande.

2 §

Kommun som har tagit emot statsmedel såsom bidrag till finansieringen av viss verksamhet skall på begäran tillhandahålla statsrevisorerna de allmänna handlingar, uppgifter, upplysningar och yttranden som revisorerna anser sig behöva för granskning av verksamheten. I fråga om handling eller uppgift som enligt lag skall hållas hemlig äger bestämmelsen i 1 § andra meningen motsvarande tillämpning.

3 §

Har annan än kommun tagit emot statsmedel såsom bidrag till finansieringen av viss verksamhet, skall den som har tagit emot medlen på begäran tillhandahålla statsrevisorerna de handlingar, uppgifter, upplysningar och yttranden som erfordras för granskning av verksamheten, såvida riksdagen icke för visst fall har bestämt något annat. Revisorerna äger vid vite förelägga den som har tagit emot medel av nu nämnt slag att fullgöra sin uppgiftsskyldighet.

4 §

Statsrevisorerna och deras suppleanter äger för sitt uppdrag avlägga besök hos statlig myndighet samt hos institution och företag som har tagit emot statsmedel såsom bidrag till finansieringen av verksamheten. Revisorerna kan även uppdraga åt sina tjänstemän eller anlitade experter att avlägga sådant besök.

4. Revisorerna anser att benämningen "riksdagens revisorer" bör bytas ut mot benämningen "statsrevisorerna" även i annan författningstext.

5. Revisorerna förutsätter att det system för granskningsverksamhetens bedrivande som har stadfästs genom 1971 års riksdags beslut om revisorernas personalorganisation inte nu ändras till sina grundläggande principer.

6. Revisorerna förutsätter att 1970 års revisionsutrednings uttalanden om granskningsverksamhetens uppläggning (utredningens betänkande, s. 13—20) får tjäna som allmän vägledning för revisionsarbetets planering och utförande.

*Bilaga 2***Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 februari 1972 med anledning av granskningspromemoria nr 16/1970 angående planfrågornas ställning i den departementala organisationen jämte däröver avgivna remissyttranden**

Frågan om den fortsatta samhällsutbyggnaden i vårt land och den därmed nära sammanhängande frågan om dispositionen av landets naturtillgångar utgör ett av dagens mest brännande problem. Orsakerna härtill är flera. Genom den ständigt fortskridande industrialiseringen och urbaniseringen har skapats ett nytt näringsgeografiskt mönster, som samtidigt har lett till ett sönderbrytande av traditionella boendeformer och tillkomsten av en i princip ny typ av orter, kännetecknade av en stark bebyggelsekoncentration och en rikt differentierad arbetsmarknad. De omställningssvårigheter som vållats av denna process har framhävts på ett speciellt sätt genom den regionala obalans som blivit en följd av de areella näringarnas tillbakagång och glesbygdernas uttunning. Den ökade fritiden och den större rörligheten bland befolkningen har likaledes medfört krav på en ändamålsenlig avvägning mellan olika intressen, varvid inte minst de regionala aspekterna trätt i förgrunden. De faror av olika slag som den moderna tekniken utsätter vår livsmiljö för har slutligen gett de nu antydda spörsmålen en ny och vidare dimension, både till rum och tid. De beslut som måste fattas på förevarande område berör således inte bara en enstaka ort eller landsända utan är av riksomfattande karaktär. Deras följder sträcker sig därjämte långt in i framtiden.

Alla dessa omständigheter har medverkat till att det i dag föreligger ett mycket påtagligt behov av en aktiv samhällsplanering, så utformad att den ger riktlinjer för en samlad lösning av de många delproblem som har visat sig vara förknippade med den pågående omdaningsprocessen och därmed skapar förutsättningar för en styrning av utvecklingen mot i förväg uppställda mål.

Samhällsplaneringen har sedan länge framstått som en i första hand kommunal angelägenhet. Detta får anses vara naturligt med tanke på att samhällsbildningsprocessen framför allt har varit bunden till den rent fysiska dispositionen av mark för olika lokala ändamål. Genom att problemen fått den ändrade karaktär som berörts i det föregående har emellertid staten i växande omfattning kommit att ta del i denna verksamhet, inte bara som lagstiftare utan också som administrativ huvudman för olika åtgärder av praktisk natur. Det finns grundad anledning att tro att det ansvar som staten därigenom har tagit på sig kommer att

bli ännu större i fortsättningen. Samtidigt kan konstateras att antalet centrala statsorgan som på olika sätt medverkar i arbetet med samhällsplaneringen är förhållandevis stort, vilket gör frågan om samordningen av de statliga insatserna alltmer aktuell.

Riksdagens revisorer har funnit det vara av intresse att låta närmare granska hithörande förhållanden genom en särskild undersökning. Syftet därmed har varit att få utrönt om fördelar kan vara att vinna genom att alla organisationsenheter som på ämbetsverksnivå sysslar med samhällsplanering hänförs till ett och samma departement. Resultatet av den sålunda beslutade undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, som för yttrande har tillställts 20 olika remissinstanser. Granskningspromemorian, en förteckning över remissinstanserna samt av dessa instanser avgivna yttranden är som bilagor fogade vid denna skrivelse (bil. 1—21).

Vid undersökningen har gjorts en systematisk genomgång av de centrala statliga myndigheter som handlägger frågor med anknytning till den allmänna samhällsplaneringen. Myndigheterna har därvid delats in i två huvudgrupper. Den ena gruppen omfattar myndigheter med sådana arbetsuppgifter, att deras verksamhet antingen helt eller genom någon klart avgränsad organisationsenhet faller inom samhällsplaneringens område, medan till den andra gruppen har förts myndigheter som i växlande omfattning och i skilda former medverkar i planeringen vid sidan av den egentliga ämbetsutövningen. Promemorian räknar med ett tiotal myndigheter av vartdera slaget.

Av den redogörelse som lämnas i granskningspromemorian framgår vidare, att något enhetligt departementalt huvudmannaskap inte föreligger på hithörande område. Även de myndigheter som sysslar enbart med frågor om samhällsplanering i vid mening lyder under olika departement. I en del fall tar dessutom vederbörande departement direkt befattning med det grundläggande planeringsarbetet. I promemorian har härutinnan erinrats om att en särskild arbetsgrupp för regional utvecklingsplanering är verksam inom inrikesdepartementet, samtidigt som en annan arbetsgrupp har knutits till civildepartementet för att utforma metoder för en översiktlig fysisk riksplanering och en speciell miljö-
vårdsberedning har inrättats inom jordbruksdepartementet.

I granskningspromemorian hävdas den uppfattningen, att administrationen av statens insatser på samhällsplaneringens område behöver samordnas i långt högre grad än nu är fallet. Kritiken mot rådande organisation grundas framför allt på det förhållandet, ingående belyst i promemorian, att mellan samhällsplaneringens olika grenar föreligger ett mycket starkt funktionellt och sakligt samband. För att planeringen skall bli effektiv och tjäna det avsedda syftet fordras därför en helhetssyn på problemen, vilken beaktar de inbördes sammanhangen och konsekvenserna för angränsande förvaltningsavsnitt. Bristen på samordning av de

statliga insatserna kan emellertid enligt promemorian få till följd, att planeringsfrågorna lösas isolerade från varandra.

Det övervägande antalet remissinstanser har gett uttryck åt den åsikten, att betydande nackdelar är förbundna med nuvarande system, samtidigt som de vitsordat behovet av en bättre samordning av planarbetet och de däri på olika nivåer deltagande enheterna. Bland de myndigheter som har uttalat sig i denna riktning återfinns centralnämnden för fastighetsdata, statens vägverk, statskontoret, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetsmarknadsstyrelsen och statens planverk. Av särskilt intresse att notera är att flera av de tillfrågade länsstyrelserna hänvisar till sina egna erfarenheter av de vådor som bristen på samordning har medfört.

När det gäller sättet att komma till rätta med svagheterna i det organisationsmönster som kännetecknar de statliga insatserna inom samhällsplaneringen är samstämmigheten bland de hörda myndigheterna inte lika stor. I granskningspromemorian har närmast förordats en lösning, innebärande bildandet av en genom sammanslagning av vissa ämbetsverk eller delar av ämbetsverk mera allsidigt sammansatt planmyndighet, samtidigt som behovet av en koncentration även av den departementala handläggningen av planeringsfrågorna betonats. I enlighet med dessa tankegångar har en särskild utredning om planväsendets organisation och departementala ställning ansetts vara påkallad. Bara fem remissinstanser ger detta förslag sitt oreserverade stöd, medan tio intar en avvisande hållning. Fem myndigheter redovisar inte någon bestämd mening i frågan.

Att det nyssnämnda förslaget inte har vunnit större anslutning kan synas överraskande med hänsyn till den uppfattning om önskvärdheten av en bättre samordning inom den samhällsplanerande verksamheten som kommit till uttryck i det stora flertalet remissyttranden. Denna motsättning är dock bara skenbar. En närmare analys av själva grundsynen i de avgivna yttrandena ger sålunda vid handen, att endast fem remissinstanser — nämligen socialstyrelsen, kammarkollegiet, bostadsstyrelsen, lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk — kan sägas vara i princip negativa till tanken på en förändring av rådande organisatoriska förhållanden. Med undantag av statistiska centralbyrån, som inte tar någon direkt ställning, anser övriga femton remissinstanser reformer påkallade, om ock i annan ordning än den som förutsatts i granskningspromemorian.

Vad som på denna punkt skiljer promemorian från de i sak positiva remissyttrandena är att de senare starkare framhäver behovet av en omprövning av departementsindelningen, medan lämpligheten av ett organisatoriskt samgående mellan nu självständiga ämbetsverk sätts i fråga, även om tanken på vissa jämkningar i ansvarsområden och arbetsuppgifter inte utesluts. Statens vägverk uttalar sålunda, för att

nämna ett enda exempel, att samordningen på departemental nivå av samhällsplaneringsfrågorna framstår som mera betydelsefull i nuläget än genomgripande organisatoriska förändringar på ämbetsverksnivå. Av de tretton remissinstanser som gett sin mening till känna i detta spörsmål har inte mindre än elva mer eller mindre klart förordat en departementsreform. Värt att notera i sammanhanget är att statens planverk säger sig ha gjort den erfarenheten, att de hittillsvarande strävandena att med hjälp av departementala beredningar försöka åstadkomma bättre samordning av planärendenas handläggning inom Kungl. Maj:ts kansli har visat sig vara otillräckliga. Planverket har vidare framhållit, att även på det departementala planet torde gälla vad chefen för civildepartementet vid anmälan av propositionen 1970: 103 har uttalat i fråga om samordningen på regional nivå, nämligen att enbart ett vidgat samrådsförfarande inte ger tillräckliga garantier för att de för samhällsplaneringen avgörande besluten blir samstämda.

Revisorerna är för sin del av den uppfattningen, att de sålunda avhandlade frågorna är av den räckvidd och betydelse, att de snarast bör bli föremål för närmare övervägande. Därvid bör prövas olika vägar i syfte att nå fram till en organisation för statens insatser på förevarande område, vilken svarar mot det alltmer framträdande behovet av en effektiv samordning av de många åtgärder som krävs för att möta hotet mot vår livsmiljö och för att skapa gynnsamma yttre förutsättningar för den fortsatta samhällsutvecklingen. Uppbyggnaden av det administrativa system som i dag utgör den organisatoriska grunden för nyssnämnda insatser är till stor del historiskt betingad och har inte i alla avseenden kunnat anpassas efter de nya behov som vuxit fram efter hand. Detta är i och för sig föga förvånande, särskilt med tanke på snabbheten i de förändringar som inträtt.

En prövning av förevarande organisationsspörsmål aktualiserar en rad inbördes sammanhängande delpproblem. Hit hör i första hand frågan om fördelningen mellan departementen av de ärenden som kan hänföras till samhällsplaneringen i vid mening. Av speciellt intresse därvidlag är förhållandet mellan yttre miljövard och fysisk riksplanering liksom mellan fysisk och ekonomisk planering samt de konsekvenser som sambandet mellan dessa olika former för övergripande planering kan få för den departementala organisationen. Även om en ändrad organisation skulle komma till stånd, innebärande en större koncentration av nu avsedda ärenden till ett och samma departement, torde dock åtskilliga myndigheter med arbetsuppgifter som berör samhällsplaneringen komma att kvarstå inom respektive fackdepartements ämbetsområden. Frågan om hur dessa myndigheter i sin sektoriella planering skall bringas att följa den allmänna samhällsplaneringens principer tarvar därför särskild uppmärksamhet. Om jämkningar kan vara påkallade också i de hithörande ämbetsverkens organisation synes likaledes böra undersökas. De princi-

per som bör tillämpas vid fördelningen av ansvar och arbetsuppgifter på förevarande område mellan departement, ämbetsverk och länsstyrelser torde slutligen behöva klarläggas.

Revisorerna får hemställa att Kungl. Maj:t måtte närmare överväga nu berörda spörsmål.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 april 1972 med anledning av granskningspromemoria nr 3/1971 angående vissa organisatoriska förhållanden inom polisväsendet jämte däröver avgivna remissyttranden

I samband med att huvudmannaskapet för polisväsendet den 1 januari 1965 övertogs av staten genomfördes omfattande organisatoriska förändringar. Bland annat minskades antalet polisdistrikt från 554 till 119. För de ledande funktionerna inrättades en central förvaltningsmyndighet, rikspolisstyrelsen.

Enligt sin instruktion skall rikspolisstyrelsen bl. a. meddela instruktioner, råd och anvisningar för hur polistjänsten skall bedrivas samt öva tillsyn över polisväsendet och dess anordningar. Styrelsen fullgör alltså sina uppgifter huvudsakligen genom generella direktiv, och dess verksamhet är i stor utsträckning rådgivande, samordnande och inspekterande. I fråga om vissa verksamhetsgrenar har styrelsen därutöver den mera direkta ledningen av polisarbetet. Detta gäller bl. a. sådan brottsbekämpning som kräver riksomfattande insatser samt trafikövervakning som fordrar samordning över länsgränserna.

Den regionala nivån inom polisverksamheten sammanfaller med respektive län. Enligt länsstyrelseinstruktionen tillkommer det länsstyrelsen att såsom länets högsta polismyndighet ha ansvaret för och ledningen av polisväsendet inom länet.

Den fr. o. m. år 1965 genomförda organisationen av polisväsendet har tillämpats i drygt sex år. Revisorerna har velat undersöka om de organisationsformer, i vilka verksamheten nu bedrivs, är ändamålsenliga eller om möjligheter till ytterligare effektivisering föreligger. Den utförda undersökningen har redovisats i en den 12 december 1970 dagtecknad granskningspromemoria, som för yttrande tillställts 22 olika remissinstanser. Promemorian och de avgivna yttrandena samt en förteckning över de sistnämnda har såsom bilagor 1—23 fogats vid denna skrivelse.

Såsom framgår av granskningspromemorian har i samband med undersökningen uppgifter inhämtats från rikspolisstyrelsen och försvarets civilförvaltning samt från samtliga länsstyrelser och polisdistrikt. Speciell uppmärksamhet har ägnats den kamerala förvaltningen vid de 119 polisdistrikten. För att bedöma möjligheterna att uppnå rationalisering av polisväsendet genom koncentration av arbetsuppgifter, arbetsspecialisering och förändring av arbetsrutiner har verksamhetsplanering och rapportsystem studerats. Det administrativa förfarandet har granskats

genom studier av tillämpade rutiner, bl. a. såvitt gäller den interna ekonomiska kontrollen. Slutligen har materielförsörjningen undersökts.

Under den tid undersökningen pågått har 1967 års polisutredning avgett sitt betänkande "Polisen i samhället" (SOU 1970: 32). Utredningens redogörelser och förslag har kunnat jämföras med de iakttagelser som gjorts vid undersökningen.

Granskningspromemorians förslag kan sammanfattas i följande fyra punkter.

1. I samband med övervägandena om polisväsendets organisation borde det närmare utredas om rationalisering och effektivisering av verksamheten skulle stå att vinna genom att den regionala nivån — som nu utgörs av länsstyrelserna — byggdes ut till en starkare organisation, vilken kunde överta vissa uppgifter från de lokala distrikten, särskilt de mindre.

2. Den pågående försöksverksamheten med programbudgetering, vilken omfattar enbart sex av landets 119 polisdistrikt, borde utsträckas till att avse i första hand övriga delar av den lokala polisorganisationen men även den centrala styrelsen och de regionala organen.

3. De nu tillämpade principerna för polisväsendets materielförsörjning borde underkastas en allmän översyn.

4. De ekonomiska förvaltningsrutinerna, däribland den interna kontrollen, syntes i vissa avseenden kunna ges en effektivare utformning.

Granskningspromemorians förslag behandlas i det följande i nyss angiven ordning.

1. *Utbyggd regional organisation*

I granskningspromemorian liksom i polisutredningens ovan berörda betänkande konstateras att de stora och medelstora distrikten haft godtagbara möjligheter till specialisering av utrednings- och andra arbetsuppgifter men att de små distriktens förutsättningar i detta hänseende är otillräckliga. Frekvensen av utredningsärenden är vanligen inte så stor att någon sådan uppdelning av arbetskraften är möjlig. Det har därför ej ansetts motiverat att tillföra de små distrikten specialiserad personal och tekniska hjälpmedel i den omfattning som i och för sig hade varit önskvärd. En viss arbetsspecialisering kommer i stället till stånd genom den s. k. stödande verksamhet som nu utgår från de större polisdistrikten och som innebär att de mindre distrikten erhåller biträde i form av rutinerad personal vid handläggningen av svårare ärenden.

Av polisutredningens betänkande framgår att det krävs omkring 50 ordinarie polismän i ett polisdistrikts huvudstyrka för att det skall bli möjligt att åstadkomma den specialisering som förutsätts i rikspolisstyrelsens principorganisation. För närvarande har inte mer än ett trettio-tal polisdistrikt en huvudstyrka av denna storlek. Principorganisationen har genomförts vid huvudstyrkorna i något mer än hälften av de nuva-

rande distrikten, men de sektioner som bildats är, framhålls i betänkandet, ofta alltför små för att polisverksamheten skall kunna bedrivas effektivt och rationellt.

En lösning av problemet med de alltför små polisdistrikten skulle enligt granskningspromemorians förslag kunna åstadkommas genom att tillskapa ett starkare regionalt organ. På detta organ skulle ankomma att svara för planering, samordning och tillsyn samt att ombesörja huvuddelen av den till regionen hänförliga utredningsverksamheten.

Flertalet remissinstanser tar avstånd från tanken att i större omfattning föra över utredningsverksamheten till ett regionalt organ. Brottsbekämpningen anses till sin natur vara i hög grad beroende av ett intimt samarbete mellan övervakande, spanande och utredande personal. Åtskilliga remissinstanser anser sig dock kunna tillstyrka antingen att viss kvalificerad utredningsverksamhet koncentreras till ett regionalt organ eller att denna fråga närmare utreds. Ställningstagandet har i vissa fall motiverats med att den nuvarande stödjande verksamheten ej alltid fungerat tillfredsställande. Sålunda har anförts, att systemet kan skapa motsättningar och orsaka olägenheter för de större distriktens planering och organisation.

I oktober 1971 — när remissbehandlingen av den förevarande granskningspromemorian var avslutad — lade Kungl. Maj:t i propositionen 1971: 173 fram förslag om vissa reformer inom polis- och åklagarväsendet. Propositionen, som väsentligen bygger på 1967 års polisutrednings betänkande, innehåller bl. a. principförslag om att polisdistrikten erhåller en sådan storlek att personalen kan specialiseras för utredningar av i vart fall de vanligast förekommande brottstyperna och att kontinuerlig rörlig övervakning kan anordnas i större utsträckning än vad som nu är möjligt. Detta skulle i praktiken komma att leda till en minskning av antalet distrikt med 35—40, d. v. s. att antalet blir mindre än 90. Som en konsekvens av den skisserade polisdistriktsindelningen har i propositionen vidare föreslagits en provisorisk reform av den regionala polisverksamheten. Förslaget innebär att i vissa fall två eller möjligen tre län förs samman till ett verksamhetsområde. Det har förutsatts att denna provisoriska reform inte föregriper eller försvårar statsmakternas framtida ställningstagande till frågan om den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. Denna är för närvarande föremål för en sammanfattande bedömning inom länsberedningen.

Propositionen 1971: 173 godkändes av riksdagen den 23 februari 1972 (JuU 1972: 1). Principbeslutet innebär att polisdistriktens personal kommer att kunna specialiseras för utredningar av i huvudsak de vanligast förekommande brottstyperna. Systemet med stödjande verksamhet kan alltså beräknas komma att bestå såvitt gäller mera speciella utredningar av brott av grövre art och av mera speciell karaktär.

Såsom redan nämnts riktades i samband med remissbehandlingen av den på revisorernas uppdrag utförda undersökningen viss kritik mot den nuvarande stödjande verksamheten. Framför allt åklagarmyndigheterna och länsstyrelserna ansåg sig i princip kunna tillstyrka att viss kvalificerad brottsutredning koncentrerades till det regionala planet.

Med beaktande av de utredningar och synpunkter, för vilka ovan redogjorts, synes det revisorerna sannolikt att en ytterligare effektivisering av utredningsverksamheten skulle kunna åstadkommas genom en mera koncentrerad handläggning av vissa utredningsärenden. Den brottsutredande verksamheten torde i åtskilliga fall vara av så kvalificerad natur att den bör bedrivas på högre nivå än polisdistrikten. Särskilt torde detta gälla i fråga om sådana utredningar som inte har samband med spaningsverksamheten eller eljest kräver särskild personkännedom och fortlöpande kontakt med lokala förhållanden. Exempel utgör utredningar om skatte- och vissa förmögenhetsbrott. Eventuellt skulle frågan kunna lösas genom att länspolischeferna erhöi resurser för sagda ändamål.

Det övervägande som nu kommer till stånd rörande en mera definitiv organisation av polisväsendet bör alltså enligt revisorernas mening omfatta även alternativet att åstadkomma en koncentrerad utredningsverksamheten i nu angiven begränsad omfattning.

2. Försöksverksamhet med programbudgetering

Som tidigare nämnts har i granskningspromemorian föreslagits att den nu pågående försöksverksamheten med programbudgetering utsträcks till i princip hela polisväsendet. I promemorian har i detta sammanhang framhållits att någon kostnads- eller prestationsredovisning i dag ej förekommer i flertalet polisdistrikt.

De ekonomiska rapporter som lokal polischef erhåller upptar sålunda enbart uppgifter om utbetalningar, uppställda enligt en kontoplan som ger föga ledning för kostnadsbedömningar. Polischeferna blir därigenom för planeringen av verksamheten i huvudsak hänvisade till personlig uppfattning och erfarenhet. Länspolischeferna har endast i begränsad utsträckning tillgång till de rapporter som sänds till de lokala polisdistrikten.

Revisorerna är liksom ett flertal remissinstanser av den uppfattningen, att polisväsendet kan effektiviseras om moderna styrningsinstrument såsom programbudgetering och kostnadsredovisning utnyttjas för verksamhetens ledning. Som framgår av rikspolisstyrelsens petita för budgetåret 1972/73 har beslut fattats om ökad försöksverksamhet med programbudgetering inom polisväsendets förvaltningsområde. Revisorerna anser att resultatet av denna verksamhet bör avvaktas innan en ytterligare utvidgning av försöken kommer till stånd. Revisorerna vill emellertid framhålla möjligheten av att vissa delar av försökssystemen

tillgodogörs redan nu. Främst torde detta gälla rapportsystemet, som bör kunna tillförsäkra polisväsendets regionala och lokala ledningar de ekonomiska uppgifter som erfordras för styrning av verksamheten.

3. *Materielförsörjningen*

Vid den företagna granskningen har även principerna för polisväsendets materielförsörjning studerats. Genom de av rikspolisstyrelsen utarbetade normalutrustningsplanerna har, såsom framhållits i promemorian, en snabb och mycket påtaglig upprustning av polisväsendet kunnat genomföras. Från vissa polischefers och remissmyndigheters sida har emellertid uttalats önskemål om en ökad delegering, varigenom lokal polischef skulle få större inflytande över materielanskaffningen. En sådan modifiering av inköpsrutinerna förefaller revisorerna rimlig. Härigenom skulle distriktens skilda behov kunna tillgodoses på ett smidigt sätt. De lokala inköpen bör i regel verkställas genom avrop på centralt träffade avtal. Genom ett sådant förfarande bibehålls de fördelar som är förknippade med en centraliserad upphandling. Enligt vad som framgår av rikspolisstyrelsens remissyttrande synes styrelsen även för egen del motse en utveckling mot ökad delegering såvitt gäller materielanskaffningen.

4. *De ekonomiska förvaltningsruinerna*

Som framgår av granskningspromemorian har en omfattande genomgång gjorts av de ekonomiska förvaltningsrutinerna. Den genomförda granskningen har dock inte gett något entydigt stöd för uppfattningen, att en koncentration av den lokala kamerala förvaltningens arbetsuppgifter till ett färre antal enheter skulle leda till kostnadsbesparing eller till ökad effektivitet. Vissa förslag till förbättringar av den löpande inre kontrollen har dock förts fram. Förslagen har avsett både de av rikspolisstyrelsen och försvarets civilförvaltning administrerade förvaltningsrutinerna. Av rikspolisstyrelsens yttrande framgår att styrelsen redan vidtagit åtgärder för en förbättrad likvidövervakning. I likhet med riksrevisionsverket är revisorerna av den meningen att granskningspromemorians övriga förslag i detta avseende bör övervägas av det vid rikspolisstyrelsen nyinrättade interna revisionsorganet.

Beträffande det av försvarets civilförvaltning administrerade avlöningssystemet föreslås i promemorian att det interna kontrollsystemet skall ses över i vissa avseenden. Både statskontoret och försvarets civilförvaltning framhåller i sina yttranden att ett nytt avlöningssystem för statsförvaltningen för närvarande utreds. Revisorerna delar dessa myndigheters uppfattning att det därför inte är lämpligt att nu vidta några större förändringar i det tillämpade avlöningssystemet. De synpunkter som förs fram i granskningspromemorian bör därför i första hand övervägas vid det nyssnämnda utredningsarbetet. Såsom framhålls av riks-

revisionsverket synes emellertid lönekassorna inom polisväsendet böra erinras om civilförvaltningens nu gällande föreskrifter angående kontrollen av de rapportkort som ligger till grund för löneuträkningarna.

Sammanfattningsvis vill revisorerna framhålla följande.

Möjligheterna att ytterligare effektivisera polisorganisationen genom koncentrerad av viss kvalificerad utredningsverksamhet till regional nivå synes böra närmare prövas i samband med det slutliga ställningstagandet till polisväsendets regionala organisation.

Vissa i granskningspromemorian framförda synpunkter på den ekonomiska förvaltningen, särskilt såvitt gäller programbudgetsystemets ekonomiska rapportering, delegering av beslut i materielanskaffningsärenden och vissa andra förvaltningsrutiner, synes böra närmare övervägas, bl. a. av rikspolisstyrelsens nyinrättade revisionskontor och av den vid statskontoret pågående utredningen om ett nytt avlöningssystem.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 april 1972 med anledning av granskningspromemoria nr 8/1971 angående viss genom statsmedel bekostad utställningsverksamhet

Bland de kulturella aktiviteter som finansieras över den statliga budgeten har utställningsverksamheten tilldragit sig allt större intresse under senare tid. Anledningen härtill är att denna verksamhet anses utgöra ett mycket effektivt medel för att sprida kunskap om olika kulturyttringar till en bred allmänhet och därmed nå kontakt med nya publikkategorier. Ett uttryck för den betydelse man från statsmakternas sida tillmäter utställningen som kulturförmedlare är att 1965 års musei- och utställningssakkunniga (MUS 65) har fått i uppdrag att jämsides med sitt utredningsarbete och till stöd för detta bedriva försöksverksamhet med utställningar på riksplanet. Vidare har inrättats en särskild nämnd för utställningar av nutida svensk konst i utlandet (NUNSKU). I sammanhanget bör även erinras om moderna museet, som formellt är en avdelning av nationalmuseet och fortlöpande anordnar utställningar i skilda ämnen.

I en del fall har den nu berörda verksamheten väckt speciell uppmärksamhet och gett upphov till en livlig debatt. Detta har berott mindre på utställningarnas konstnärliga beskaffenhet än på deras påstådda karaktär av extrem politisk propaganda. Med hänsyn härtill och även under beaktande av det statliga kulturstödets starka ökning på sistone har riksdagens revisorer funnit det vara av intresse att ta upp hithörande frågor till närmare granskning. Resultatet av den på revisorernas uppdrag utförda undersökningen har i vanlig ordning redovisats i en granskningspromemoria, vilken tillsammans med de i ärendet införskaffade remissyttrandena i avskrift har närslutits denna skrivelse (*bilagor 1—10*).

Utöver en redogörelse för utställningsverksamhetens organisation, planering och utformning innehåller granskningspromemorian kritik mot vissa särskilt angivna utställningar, anordnade av de förut nämnda institutionerna. Kritiken gäller närmast den starka inriktning på propaganda för speciella grupper och åsikter som sägs ha präglat dessa utställningar. I promemorian uttalas den uppfattningen, att museer och andra utställande statsinstitutioner bör äga en omfattande frihet i sitt arbete och ha rätt att använda även kontroversiella motiv men att de torde vara skyldiga, liksom vanliga statsmyndigheter, att ställa sig av Kungl. Maj:t och riksdag meddelade riktlinjer för verksamheten till efterrättelse. Samtidigt hävdas att nuvarande riktlinjer har en alltför generell utformning, vilket i flera fall kommit att utnyttjas på ett otillbörligt

sätt. Med hänsyn härtill sätts i fråga om det inte i spetsen för den med statliga medel finansierade utställningsverksamheten borde stå styrelser med parlamentariskt inslag, varigenom verksamhetens ledning skulle tillförsäkras en värdefull sakkunskap om det demokratiska samhällets funktionssätt och värderingar. Vidare efterlyses en fastare administrativ styrning av verksamheten från respektive ledningars sida och en bättre dokumentation av utställningarnas innehåll.

Av remissinstanserna har justitiekanslern med hänsyn till den av revisorerna vid remissen åberopade kungörelsens avfattning ansett sig ej behöva avge något yttrande, medan Sveriges allmänna exportförening har avstått av andra skäl.

Svenska kommunförbundet ställer sig positivt till tankegångarna i granskningspromemorian och tillstyrker förslaget om styrelser med förtroendemannainslag för den med statliga medel finansierade utställningsverksamheten. En liknande ståndpunkt intas av Konstfrämjandet samt, i någon mån, av Föreningen Konst i skolan och av Riksförbundet för bildande konst. Sistnämnda tre organisationer tar genom ett samarbetsavtal del i statens försöksverksamhet med riksutställningar.

Om man bortser från att ordföranden i styrelsen för Svenska institutet i ett särskilt yttrande ger uttryck åt den uppfattningen, att NUNSKU i visst i granskningspromemorian påtalat fall har gjort sig skyldig till en allvarlig omdömeslöshet, tar samtliga övriga remissinstanser avstånd från promemorians synpunkter och rekommendationer. De uttalanden som därvid görs är i långa stycken starkt affektbetonade. Även i pressen har förekommit en delvis ganska häftig debatt med anledning av granskningspromemorian.

Mycket av det som anförs i remissyttrandena skulle i och för sig vara värt att kommentera, varigenom både missuppfattningar och vantolkningar skulle kunna läggas till rätta. En fortsatt debatt från angivna utgångspunkter torde dock knappast befördra intresset av att nå fram till en positiv lösning av de problem som har aktualiserats i sammanhanget. Revisorerna har därför avstått från att närmare gå in på vissa speciella sidor av remissyttrandena för att i stället inrikta sin förevarande framställning på den principiellt avgörande frågan om de granskade institutionernas uppgift. I anslutning därtill kommer revisorerna att behandla den näraliggande frågan om de krav på verksamhetens utformning och innehåll som kan härledas ur gällande bestämmelser i ämnet.

Revisorerna vill dock först ta upp ett särskilt spörsmål som de kritiskt inställda remissinstanserna har fäst stort avseende vid.

Den avvisande hållning som dessa instanser intar till granskningspromemorian motiveras genomgående med att ett förverkligande av promemorians rekommendationer skulle leda till eller kunde befaras leda till censur. En argumentation av detta slag visar emellertid, att de för remissyttrandena ansvariga inte har gjort klart för sig vad statlig cen-

sur i själva verket innebär. Enligt revisorernas mening kan man bara genom att göra våld på verkligheten jämföra ett samhällstillstånd, kännetecknat av en hård förhandskontroll av praktiskt taget alla inom ett land förekommande kulturyttringar, med granskningspromemorians förslag om att de statliga museerna och motsvarande institutioner skall förses med styrelser, vilka har även ett parlamentariskt inslag, och att administrativa former bör utvecklas för att ge institutionsledningarna möjlighet att se till att verksamheten bedrivs enligt de av statsmakterna fastställda riktlinjerna.

Inte minst anmärkningsvärt finner revisorerna det vara att MUS 65, vilka själva förklarar sig ämnat lägga fram ett förslag om särskilda museistyrelser, instämmer i kritiken. Det torde även böra noteras att de sakkunnigas ordförande, sedan han inskridit mot ett utställningsprojekt som hade formats ut på ett annat sätt än ursprungligen varit avsikten, blivit beskyddad för "manipulation" och för en önskan att "bromsa kulturinitiativ som vill genomlysas den härskande maktapparaten". Skrivningarna kring den av riksutställningar anordnade handikapputställningen visar att det finns grupper som kommer att sätta beteckningen "censur" på varje försök att hindra dem från att utnyttja de statliga kulturinstitutionerna för ovidkommande syften. Det är därför all anledning att undvika känsloladdade ord och beskyllningar av detta slag i seriösa sammanhang.

Revisorerna övergår härnäst till den grundläggande frågan om det egentliga ändamålet med den verksamhet som utövas av de granskade institutionerna.

Enligt de av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet lämnade direktiven skall MUS 65, såsom inledningsvis har angetts, parallellt med utredningsarbetet och till stöd för detta bedriva en försöksverksamhet med utställningar på riksplånet. Med hänsyn till vad departementschefen i övrigt har uttalat i sammanhanget torde avsikten ha varit att verksamheten i huvudsak skall ha formen av vandringsutställningar och omfatta konst samt kultur- och naturhistoriska föremål. Varken direktiven eller det samarbetsavtal som har slutits mellan MUS 65 och vissa konsthälsningsorganisationer innehåller några uttalanden om att politiska samtidsproblem skall tas upp i verksamheten. Vissa av de i riksutställningars regi anordnade utställningarna är dock av sådant slag, att det med fog kan sättas i fråga om de verkligen ryms inom det uppdrag som sålunda har lämnats MUS 65. Detta gäller i första hand den i förevarande ärende särskilt uppmärksammade utställningen "Sköna stund". Såvitt framgår av alltfjämt tillgängliga handlingar, däribland den omfattande katalogen, är det här fråga om mindre en utställning av konst eller av kultur- och naturhistoriska föremål än en politisk manifestation av en extremistgrupp, därtill innehållande talrika inslag av misstänklighetsförändringar av vårt lands demokratiska institutioner och folkförelser.

I det av MUS 65 avgivna remissyttrandet görs gällande, att "det tveklöst skulle framgå att detta var ett engagerat, partiskt diskussionsinlägg från producentgruppen, och inte något försök till objektiv redovisning av fakta och argument från en offentlig myndighet". Det material från utställningen som har ställts till revisorernas förfogande ger emellertid knappast något belägg för att det skulle ha varit producentgruppens uppfattning som förts fram. Den förut nämnda utställningskatalogen presenteras tvärtom som "en utskällning från Riksutställningar". Och i det första häftet med studiematerial om utställningen sägs att den är "ett försök att med konstnärliga medel åskådliggöra ett världsproblem, u-landsproblemet". I den mån de av MUS 65 angivna reservationerna förekommit, har de i varje fall inte kunnat dokumenteras i efterhand. I sammanhanget må också erinras om den starka kritik som utställningen på sin tid väckte, bl. a. från Landsorganisationens sida.

"Sköna stund" kan självfallet inte sägas vara typisk för den verksamhet som bedrivs av riksutställningar, och mot det stora flertalet utställningar torde inte vara något att invända. Exempel på liknande förkunelse, innefattande propaganda för en viss politisk meningsriktning, saknas emellertid inte från senare år. Ett exempel är den nyligen visade utställningen "Konsten att dressera människor", en vänsterextremistisk kommentar till den av Folksam startade kampanjen för mental hälsa. Helt oavsett ensidigheten i uppläggningsen står utställningar av detta slag, såsom redan har påpekats, i dålig överensstämmelse med de direktiv som gäller för MUS 65 och därmed för riksutställningar.

Till frågan om utställningsverksamhetens utformning återkommer revisorerna i det följande.

I det remissyttrande som avgetts av NUNSKU sägs avslutningsvis följande.

Promemorian är skriven i en anda som visar upp en anmärkningsvärd oförståelse för den problematik som avhandlas. Det ligger i konstens "natur" att vara i motsatsställning till byråkratin och att stå emot etablerade åsiktsriktningar. Problemets botten ligger djupare än vad promemorian gör gällande. Det har bl. a. att göra med vilken Sverigebild vi vill exportera, den tillrättalagda eller den problematiska, den som ifrågasätter.

Revisorerna skall inte gå in på de sålunda gjorda påståendena i vidare mån än att det kan konstateras, att NUNSKU:s ledning uppenbarligen anser sig böra träffa ett bestämt val i sin utställningsverksamhet och då väljer att presentera en s. k. samhällskritisk syn på Sverige. I det kungl. brev vari bestämmelser om NUNSKU är meddelade står emellertid enbart att nämnden "har till uppgift att anordna utställningar i utlandet av nutida svensk konst". Formuleringen utesluter självfallet inte att kontroversiell konst visas på de utställningar som NUNSKU tar del i. Å andra

sidan går det inte att däri finna stöd för uppfattningen, att syftet med NUNSKU:s verksamhet skulle vara att exponera en viss falang svenska konstnärer i utlandet.

I det särskilda yttrandet av ordföranden i styrelsen för Svenska institutet har påtalats "den slående ensidigheten i urvalet av de deltagande i de NUNSKU-utställningar som omnämns i promemorian". Huruvida detta är en tillfällighet eller en fråga om medveten styrning är svårt att avgöra. Med hänsyn till NUNSKU:s nyss återgivna uttalande är emellertid förhållandet värt uppmärksamhet. Ytterligare en anledning härtill är NUNSKU:s åtgöranden i samband med ungdomsbiennalen i Paris år 1969, då nämnden inför en internationell publik lät distribuera ett specialnummer av tidningen *Puss* med dess säregna uppfattning av verkligheten. Revisorerna, vilka närsluter en fotokopia av det ifrågasvarande tidningsnumret såsom *bilaga 11*, anser fog finnas för det omdöme om NUNSKU:s handlande i denna sak som har uttalats av Svenska institutets ordförande. Mot bakgrunden av vad sålunda förevarit anser sig revisorerna böra framhålla nödvändigheten av att den genom NUNSKU:s förmedling bedriva utställningsverksamheten inte utnyttjas för ovidkommande syften. Inte minst verksamhetens internationella karaktär, med de många grannliga avvägningsproblem detta medför, borde göra det angeläget för NUNSKU att strikt följa de bestämmelser som Kungl. Maj:t har fastställt för verksamheten.

Vad moderna museet därefter beträffar må erinras om att museet utgör en särskild avdelning av nationalmuseet, med inriktning på nutida måleri och skulptur samt fotografi. Enligt sin instruktion har nationalmuseet till uppgift "att främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen". I dess arbetsordning står det om moderna museet, att verksamheten "omfattar sådan konst, som skapats huvudsakligen efter år 1909". Av riksdagstrycket kan inte inhämtas något som visar att statsmakterna med moderna museet avsett annat än att skapa och driva just ett modernt konstmuseum.

Helt i överensstämmelse härmed sägs i det av överintendenten och chefen för nationalmuseet avgivna remissyttrandet, att "ett modernt museums främsta uppgift är att spegla den samtida konsten", vilket på ett annat ställe i skrivelsen varierar med orden, att "ett modernt museum skall spegla, d. v. s. ge en sann bild av samtidens konstnärliga skeende".

En viss glidning i uttrycks sättet förekommer emellertid i det yttrande av museidirektören och föreståndaren för moderna museet som är fogat vid nationalmuseets yttrande och vari överintendenten förklarar sig kunna i allt väsentligt instämma. Museidirektören gör sålunda gällande att "kulturinstitutionerna a priori (faller) inom den övre och väletablerade delen av samhället och bevarar dess värden". Han fortsätter: "Genom att då och då erbjuda en plattform för röster som representerar en annan samhällssyn har Moderna museet försökt att i någon mån balan-

sera detta förhållande". Sin ståndpunkt har museichefen ytterligare utvecklat i några intervjuuttalanden, gjorda i anslutning till revisorernas beslut att sända den i ärendet upprättade granskningspromemorian på remiss. Uttalandena, som veterligen aldrig har dementerats, återges här nedan.

Jag menar att vi skall verka för att kritisera det etablerade samhället. Givetvis får samhället betala för det. (G.H.T. den 4 juni 1971.)

Vi är till för att reta folk och sätta lite frågetecken. (S.D.S. den 4 juni 1971.)

Vi vill spegla tidens aktuella frågor, och där ingår i högsta grad politik. Vi bedriver här en sorts framtidsforskning. (Sv.D. den 5 juni 1971.)

De återgivna uttalandena ger vid handen, att museidirektörens åsikt om moderna museets uppgift inte sammanfaller med vad statsmakterna har avsett med museet. Revisorerna finner detta betänkligt, särskilt som den rent praktiska verksamheten kommit att i inte ringa utsträckning präglas av museidirektörens speciella synsätt. Visserligen torde huvudparten av de på moderna museet anordnade utställningarna låta sig väl förenas med det ändamål för vilket museet har inrättats. I åtskilliga fall, alltför talrika för att kunna betecknas som tillfälliga, är det emellertid möjligt att spåra en tendens till politisk snedvridning av verksamheten med gynnande av vissa extremistiska idéer och grupper. Stoffets konstnärliga gestaltning spelar därvid en mycket underordnad roll, om den alls förekommer.

Den ideologiskt färgade verksamheten vid moderna museet är företrädesvis förlagd till den s. k. filialen. Vid denna har under mars 1971—februari 1972 anordnats elva utställningar, av vilka åtminstone sex måste betecknas som politiska i nyss anförd bemärkelse. Som exempel härpå kan "Sveket" och "Reklam — en förvanskad bild av samhället" nämnas.

Den förra utställningen visades under tiden den 20 oktober—den 7 november. Den presenterades som en dokumentarisk skildring av förhållandena i en avfolkningsbygd på Gotland, vilka sades vara resultatet av en av staten och näringslivet gemensamt bedriven politik. Producenten illustrerade sina teser bl. a. med en järnbur, i vilken en svensk arbetare satt instängd. Burens galler hade formen av lätt identifierbara förkortningar: SAP som vid vandring runt buren övergick i SAF.

Den senare utställningen, som visades under tiden den 22 januari—den 12 mars, hade producerats av en grupp med nära anknytning till Unga Filosofer. I enlighet med upphovsmännens politiska värderingar gav den en mycket negativ bild av reklamens funktionssätt och verkningar utan att ens antyda att problemet kan ses från flera olika utgångspunkter. Statens insatser på området förbigicks helt. I stället riktades stark kritik mot riksdagens beslut att anslå medel för samhällsinformation.

Utöver de officiella utställningarna har vid moderna museets filial under den förut angivna perioden anordnats en rad stormöten, sammankomster i övrigt, filmkvällar, musikkvällar och kurser. Det kan ibland vara svårt att skilja de olika slagen av arrangemang från varandra. Räkningar emellertid med att antalet "sammankomster i övrigt" uppgår till 15, kan 13 av dessa sägas ha ett klart politiskt syfte, med ett starkt inslag av revolutionsromantiska idéer.

Vid bedömningen av frågan om ansvaret för den nu behandlade verksamheten bör följande uttalande i museidirektörens remissyttrande beaktas.

Alla arrangemang, som anordnas i museets lokaler, görs i direkt samarbete med museet. Museets samlingar och utställningar av konst visas i samma lokaler, där evenemangen anordnas. Detta innebär, att det är nödvändigt för museets personal att i varje detalj känna till programmet och övrig uppläggning.

Revisorerna har med sin analys av objektvalet inom moderna museets verksamhet, särskilt sådan den manifesterar sig i den s. k. filialen, självfallet inte avsett att göra någon värdering av olika politiska åsikter och idéer. Det måste emellertid betecknas som klart olämpligt att en statlig institution, inrättad för att tjäna ett visst ändamål och finansierad med skattemedel, utnyttjas för aktiviteter som är bestämda av enskilda tjänstemäns politiska värderingar och som saknar samband med institutionens syfte.

Den föregående framställningen ger vid handen, att revisorerna anser viss kritik kunna riktas mot de institutioner som har berörts av den i ärendet verkställda granskningen, d. v. s. riksutställningar, moderna museet och NUNSKU. Detta innebär dock inte att revisorerna skulle ha funnit verksamheten som helhet betraktad ge anledning till erinran. Av de anordnade utställningarna torde flertalet, såsom redan har påpekats, väl hålla sig inom ramen för vad statsmakterna har avsett med verksamheten. De tre institutionerna har utan tvivel gjort många värdefulla insatser för att bredda konstintresset och sprida kännedom om olika kulturyttringar i dagens Sverige.

De i vissa fall mycket påtagliga tendenserna till snedvridning av verksamheten, närmare berörda i det föregående, aktualiserar emellertid frågan om de former under vilka ledningen av verksamheten lämpligen bör utövas. Revisorerna har för sin del kommit till den uppfattningen, att det skulle vara till fördel för svenskt konstliv om de nämnda institutionerna underställdes styrelser med ett parlamentariskt inslag vid sidan av andra behöriga intressen. Långt ifrån att medföra någon risk för likriktning av de kulturella aktiviteterna skulle enligt revisorernas åsikt en sådan anordning skapa möjlighet för ett mera allsidigt sammansatt kulturutbud utan favorisering av vissa grupper. Uppenbart är att ju bredare förankring i olika intressen de för utställningsverksamheten ansvariga

har, desto större blir förutsättningarna för att olika konstnärer och olika konstriktningar kommer att beaktas. Förekomsten av ett parlamentariskt inslag i institutionernas styrelser skulle inte minst kunna bidra till att skapa en bättre balans i bedömningen av frågor som rör konstens förhållande till samhällslivet i övrigt.

Vad angår de befogenheter som bör tillkomma en styrelse av nu angivet slag bör det hållas i minnet, att det här är fråga om statliga institutioner, finansierade genom skattemedel och underkastade av Kungl. Maj:ts meddelade föreskrifter. För revisorerna framstår det som självklart att en sådan styrelse, på samma sätt som ledningen för varje annat statligt organ, måste kunna se till att verksamheten bedrivs enligt fastställda riktlinjer och alltså inte utformas för att tillgodose ovidkommande syften. Det kan inte vara rimligt att en enskild tjänsteman skall från sina subjektiva utgångspunkter få bestämma verksamhetens inriktning och innehåll. Det måste vara ledningens sak att inom ramen för den uppgift som institutionen i fråga har tilldelats av statsmakterna besluta om verksamhetens grundläggande villkor.

Ett bättre aktgivande på vad statsmakterna ytterst har avsett med nu behandlade institutioner är enligt revisorernas mening inte liktydigt med att verksamhetens innehåll bestäms så snävt, att kontroversiella ämnen måste mönstras ut. Avsikten med revisorernas nu framlagda förslag är, såsom redan har framhållits, att skapa förutsättningar för ett mera allsidigt sammansatt kulturutbud. Detta utesluter varje tanke på någon censur eller styrning av det konstnärliga skapandet. Önskar exempelvis en målare använda politiska motiv i sin konst, skall han fördens skull inte utsättas för någon diskriminerande bedömning eller behandling i den statliga utställningsverksamheten. Den både principiellt och praktiskt viktiga skillnaden mellan att förmedla konst, innefattande även politisk konst, å ena sidan och att driva propaganda till förmån för en viss politisk uppfattning å andra sidan får dock aldrig lämnas ur sikte.

Förut anförda exempel visar att det i allmänhet är vid s. k. temautställningar, alltså utställningar kring ett bestämt ämne, som denna skillnad inte alltid iakttas. Jämförda med andra utställningar är temautställningarna av speciellt slag och kan därför bedömas på något annat sätt. I regel utgör de ett beställningsarbete från institutionerna själva och avser vanligen att belysa något aktuellt samhällsproblem. Hittills har de mest haft karaktären av partsinlagor, presenterade av företrädare för ständigt samma grupp av politiska extremister.

Såsom har påpekats i det föregående ger gällande bestämmelser knappast stöd åt uppfattningen, att det skulle ankomma på nu behandlade institutioner att anordna temautställningar kring politiska samtidsproblem. Revisorerna anser därför att frågan bör tas upp till närmare övervägande, så att klarhet skapas på denna punkt. Skulle det därvid finnas lämpligt att tillerkänna institutionerna en sådan befogenhet, synes emel-

lertid nu tillämpade former böra omprövas, innan verksamheten fortsätter och eventuellt utvidgas.

Man kan sålunda betvivla riktigheten av att anordna utställningar i kontroversiella ämnen genom att låta en enda producent eller en grupp av personer med likartad inställning till det aktuella problemet helt sätta sin prägel på den färdiga utställningen. Även om studiematerial hålls tillgängligt, vilket anger utställningens karaktär av partsinlaga och uppmanar besökaren att kontrollera framförda påståenden mot andra källor, torde den visuella och emotionella genomslagskraft som en tekniskt välkomponerad utställning i sig själv besitter få till resultat, att det framför allt blir utställningsproducentens uppfattning och budskap som kommer att bestämma besökarens intryck av problemen. Härtill torde bidra dels de rent praktiska svårigheter att komma över kompletterande och balanserande upplysningar som kan föreligga, dels den officiella hallstämpel som en av ett statligt organ anordnad utställning alltid har, även om dess medverkan inskränker sig till att ställa enbart den yttre ramen till förfogande. Inte minst torde det sagda gälla i sådana fall då den publik till vilken utställningen vänder sig, t. ex. skolungdom, inte kan väntas ha hunnit skaffa sig mera allsidiga kunskaper i det ifrågavarande ämnet.

Ett sätt att komma ifrån nu berörda olägenheter skulle vara att projektutförandet i känsliga frågor fick formen av ett lagarbete i den meningen, att olika producenter gavs i uppdrag att från olika utgångspunkter och värderingar gestalta var sin del av en viss utställning. Därmed skulle åskådaren få en reell och inte bara en formell möjlighet att bilda sig en självständig uppfattning genom att ett allsidigt informationsmaterial var inbyggt i själva utställningen, utan att denna därför behövde förlora sin karaktär av debattforum. Enligt revisorernas mening är en sådan idé väl värd att pröva i den fortsatta försöksverksamheten.

Vid utställningsverksamhet som har karaktären av beställningsarbete är det enligt revisorernas mening av stor vikt, att ledningen förfogar över medel för kontroll av att den färdiga produkten verkligen stämmer överens med det utlagda uppdraget. Inte mindre betydelsefullt är att möjlighet finns för dokumentation i efterhand, alltså sedan en utställning har upphört. Vissa brister härutinnan synes nu föreligga. Revisorererna anser därför att de administrativa styr- och informationssystemen inom de behandlade institutionerna bör ses över av organisationsteknisk expertis. Vidare vill revisorererna stryka under angelägenheten av att hyra tas ut i sådana fall då viss institution tillhöriga lokaler tas i anspråk för evenemang som är främmande för institutionens egentliga uppgift. Så förfars inte nu vid moderna museet.

Sammanfattningsvis vill revisorererna anföra följande.

Den verksamhet som bedrivs av riksutställningar, moderna museet och NUNSKU är utan tvivel av stort värde för svenskt kulturliv. Vissa

tendenser, närmare beskrivna och berörda i det föregående, ger dock anledning till betänkligheter, delvis av allvarlig natur. Betänkligheterna grundar sig på det förhållandet, att ideologiskt färgade framträdanden och värderingar utan varje samband med de av statsmakterna angivna ändamålen i somliga fall har lämnats ett otillbörligt utrymme i verksamheten.

Med hänsyn till anförda omständigheter bör slås fast, att de nämnda institutionerna inte har någon annan uppgift än att på ett opartiskt sätt svara för de kulturella angelägenheter som har anförts trots dem. Ett sådant klarläggande bör följas av en reform, innebärande att institutionerna ställs under ledning av särskilda styrelser med parlamentariskt inslag. Därmed skulle vinnas framför allt den fördelen, att verksamheten skulle förankras i en bredare opinion och att risken för en snedvridning av verksamheten för ovidkommande syften lättare kunde undvikas. Förutsättningar skulle vidare skapas för ett mera allsidigt sammansatt kulturutbud, med garantier för fritt konstnärligt skapande oavsett ämnesval.

Frågan om anordnandet av s. k. temautställningar bör särskilt prövas. Om därvid skulle befinnas lämpligt att institutionerna får befogenhet att ta upp samtidsproblem som utställningsobjekt, bör utställningarna gestaltas på ett sådant sätt att ämnet kommer under allsidig belysning. En närmare bestämning av det ansvar som bör tillkomma vederbörande styrelser å ena sidan och administrativa chefstjänstemän och producenter å andra sidan framstår vidare som önskvärd. Av stor betydelse är likaledes att varje projekt blir väl dokumenterat, så att utställningsverksamheten kan följas och studeras även i efterhand. Den principen bör stadfästas, att hyra skall tas ut så snart viss institution tillhöriga lokaler upplåts till utomstående.

Revisorerna får hemställa att Kungl. Maj:t tar förevarande spørsmål under närmare övervägande.

Reservation

av herr Sven Gustafson

Jag har inte kunnat ansluta mig till den skrivelse som Riksdagens revisorer tillställt Kungl. Maj:t angående viss genom statsmedel bekostad utställningsverksamhet, då jag anser att flera formuleringar i skrivelsen kan ge ett intryck av att revisorerna skulle önska ett större inflytande från politiska instansers sida än vad jag från min principiella syn på konstens frihet anser vara motiverat.

Jag anser att det bör råda stor konstnärlig frihet inom statliga kulturinstitutioner. Konsten har ofta inneburit kritik av det etablerade samhället. Denna kritik har skett i karikatyrens form, har haft starka sati-

riska inslag och innehållit överdrifter. I en tid som karaktäriserats av ett stort intresse för samhällsfrågor är det ganska naturligt att konsten haft starka politiska inslag.

Att den konstnärliga friheten inte innebär skyldighet för en statlig institution att ge en utställning just den form som de deltagande konstnärerna önskar, framgår klart av det ställningstagande som Riksutställningars ledning gjorde under förberedelserna för utställningen "Förbud mot handikapp". En konflikt uppstod mellan den arbetsgrupp som skulle göra utställningen och ledningen. Denna vägrade att acceptera det preliminära resultatet av arbetsgruppens verksamhet därför att den orsaksanalys som presenterades var otillräcklig, förgrovd och ointressant. Den allvarligaste invändningen var dock att det preliminära utställningsmaterialet med sitt tydliga ideologiska hemvist försökte sätta en ideologisk hallstämpel även på strävandena att öka tillgängligheten i samhället för de handikappade. Ledningen för Riksutställningar kunde inte under några omständigheter acceptera en sådan turnering av utställningens syfte och budskap.

Jag har anfört detta för att visa att det finns situationer då en institution, som anordnar med statsmedel finansierade utställningar, konstaterar att den inte kan engagera sig i en målmedveten och ensidig politisk propagandakampanj. Jag kan instämma i uttalandet i revisorernas skrivelse att det finns en principiellt och praktiskt viktig skillnad mellan att förmedla konst, innefattande även politisk konst, å ena sidan och att driva propaganda för en viss politisk uppfattning å den andra sidan.

Att missgrepp skett i utställningsverksamheten är uppenbart. Jag vill instämma i vad ordföranden för Svenska Institutet säger i det särskilda yttrande, som är fogat till remisshandlingarna. Där sägs beträffande Puss-redaktionens deltagande i Ungdomsbiennalen i Paris 1969: "En politisk karikatyrtecknare, med en politisk inställning vars antisemitiska karaktär klart ådagalagts genom hans egna teckningar, representerar därmed en åsiktsinriktning, vilken är främmande för det svenska samhället och vars praktiska yttringar kriminaliserats i svensk lag... Konst av detta slag kan självfallet spridas både inom och utom landet på vederbörandes eget initiativ och egen bekostnad; detta utgör självfallet inslag i den yttrandefrihet som är garanterad varje svensk medborgare. Att av samhället finansierade organ underlättar detta genom s. k. arbetsbidrag eller genom att utställa sådana karikatyrteckningar eller genom att på utställning i utlandet distribuera nummer av den tidning som sprider dessa teckningar måste anses antingen som ett instämmande i den antisemitiska åskådning som tecknare gör propaganda för genom sina arbeten eller som allvarlig omdömeslöshet. I båda alternativen har det ansvariga organet ådagalagt ett bristande ansvar i sin verksamhet."

Revisorernas förslag om att institutionerna skulle ställas under styrelser med parlamentariskt inslag får inte på något sätt tolkas som en öns-

kan om politisk censur eller någon tro på att politiker skulle vara speciellt lämpade att vara konstkritiker. Däremot kan säkerligen parlamentariker ha bidrag att ge till den diskussion som enligt vad Konstfrämjandet anför i sitt remissyttrande bör äga rum "beträffande institutionens grundsyn och uppgifter i stort så att inte utställningspolitiken ensidigt bestäms med utgångspunkt från värderingar hos enstaka tjänstemän". Det torde vara av denna anledning som Konstfrämjandet ställer sig bakom revisorernas förslag på denna punkt samtidigt som organisationen uttalar sig mot censur från kulturinstitutionernas sida.

Enligt min uppfattning bör en statligt finansierad utställningsverksamhet kännetecknas av stor konstnärlig frihet, innefattande även kritik av det etablerade samhället. Den kan emellertid inte låta sig utnyttjas för ensidiga politiska propagandakampanjer och inte heller ge rum för en konst som utmärkes av råhet och antisemitiska inslag.

Om detta iakttages, kan s. k. temautställningar vara en lämplig form för utställningsverksamhet.

Av det föregående torde framgå att jag ansluter mig till majoritetens förslag att särskilda styrelser med parlamentariskt inslag inrättas. Dessa styrelser bör arbeta från de allmänna utgångspunkter som jag angivit i denna reservation.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Majt den 7 december 1972 med anledning av granskningspromemoria nr 2/1972 angående försvarrets centrala staborganisation jämte däröver avgivna remissyttranden

I sin år 1955 avgivna berättelse tog riksdagens revisorer upp frågan om krigsmaktens ledning och indelning. Mot bakgrunden av vissa kritiska synpunkter på den dåvarande organisationen lade revisorerna fram ett reformprogram i fem punkter, vilket syftade till en integration av de tre försvarsgrenarna i en på funktionella grunder uppbyggd krigsmakt. Den konkreta innebörden i detta förslag var att allt operativt krigsförberedelsearbete skulle ställas under överbefälhavarens ledning och föras samman i försvarsstaben, att verksamheten inom försvarsstaben skulle koncentreras på denna väsentliga angelägenhet och vissa mer perifera uppgifter flyttas över till andra organ, att befattningarna som försvarsgrenschefer skulle dras in och försvarsgrensstaberna omvandlas till inspektionsorgan med särskild uppgift att ha hand om utbildnings- och personalfrågor, att samtliga fredsförband och motsvarande enheter inom viss territoriell del av landet skulle underordnas en gemensam regional stab, till vilken under vederbörande befälhavares ledning detaljarbetet med krigsplanläggningen skulle föras, samt att hela försvaret omfattande centrala förvaltningsmyndigheter skulle inrättas även för tyg- och intendenturtjänsten. Revisorerna satte vidare i fråga om inte en särskild försvarsstabskår borde bildas, vars personal skulle få en sådan allsidig utbildning att den kunde användas för all högre stabstjänst och truppföring.

I sitt i ärendet avgivna remissyttrande avstyrkte överbefälhavaren revisorernas förslag och framhöll särskilt att det måste betraktas som uteslutet att genomföra en centralisering av krigsförberedelsearbetet till försvarsstaben. Riksdagens dåvarande statsutskott däremot förklarade sig i princip kunna ansluta sig till den uppfattning åt vilken revisorerna i förevarande hänseende hade gett uttryck. Utskottet förutsatte också att de av revisorerna framförda synpunkterna skulle komma att vederbörligen beaktas vid den fortgående omdaning av försvaret. Mot detta uttalande hade riksdagen inte något att invända.

Under den därefter förflutna tiden har revisorernas nu berörda förslag blivit till övervägande del förverkligade. Inte minst torde böra erinras om den genomförda koncentrationen av det operativa krigsförberedelsearbetet till försvarsstaben och om tillkomsten av försvarets nya regionala enheter, militärbefälhavarna med underställda staber, vilka är gemensamma för samtliga försvarsgrenar.

De militära ledningsfunktionerna har dock inte i alla avseenden kommit att omfattas av de enhetssträvanden som gjort sig gällande under senare tid. De tre försvarsgrensledningarna, bestående av chefen för armén, chefen för marinen och chefen för flygvapnet jämte staber, finns således alltså kvar som särskilda enheter närmast under överbefälhavaren med försvarsstaben. Deras uppgift är i huvudsak att centralt, envar för sin försvarsgren, handlägga frågor som rör stridskrafternas organisation, personal, utbildning och utrustning. I enlighet med denna arbets- och ansvarsfördelning fortlever armén, marinen och flygvapnet som inbördes självständiga och mot varandra avgränsade delar av krigsmakten.

Mot den angivna bakgrunden har revisorerna funnit det vara av intresse att låta granska förutsättningarna för en närmare integration av den centrala staborganisationen inom försvaret. Resultatet av den på revisorernas uppdrag utförda undersökningen har på sedvanligt sätt redovisats i en granskningspromemoria, vilken tillställts överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, försvarets rationaliseringsinstitut och statskontoret för yttrande. Promemorian och inkomna remissyttranden är fogade vid denna skrivelse som särskilda bilagor (*bil. 1—4*).

Enligt den uppfattning som har kommit till uttryck i granskningspromemorian är flera olägenheter av väsentlig natur förknippade med gällande ordning för den militära stabstjänsten på central nivå. De tankegångar som ligger till grund för denna uppfattning och därvid åberopade omständigheter är i korthet följande.

Vid ett eventuellt krigsutbrott skall försvarsgrenscheferna med underlydande staber uppgå i högkvarteret. En sådan åtgärd innebär en omläggning av verksamheten i ett skede som kan inställa sig mycket häftigt och överraskande och således är ytterst känsligt. Organisationen företer därmed en svaghet, vilken illa svarar mot det beredskapskrav som rimligen måste ställas på försvarets högsta ledning. Genom att i fred denna ledning, trots att det operativa krigsförberedelsearbetet har förts samman under överbefälhavaren i försvarsstaben, i vissa betydelsefulla avseenden är uppdelad på fyra mer eller mindre självständiga enheter kompliceras vidare befäls- och ansvarsförhållandena inom krigsmakten. En annan följd av den organisatoriska splittringen är att en avsevärd del av stabspersonalen hålls sysselsatt i parallella funktioner; i vissa fall kan arbetsuppgifter av principiellt ensartad beskaffenhet utföras vid fyra olika enheter. Förhållandet har medfört inte bara onödiga merkostnader, vilka medverkat till att utgiftsstegringen för den centrala administrationen har varit snabbare än för försvaret i dess helhet, utan också en bindning av kvalificerad militär personal vid stabsarbete till förfång för trupptjänstens behov.

Granskningspromemorian utmynnar i ett förslag om en förenkling

och effektivisering av försvarets centrala stabsorganisation, vilket anses böra prövas genom en särskild utredning. Huvudpunkterna i förslaget är att försvarsgrensstaberna integreras med försvarsstaben, som samtidigt avlastas visst detaljarbete, att de på försvarsgrenscheferna nu ankommande uppgifterna förs över till en överbefälhavaren underställd enhet med ansvar för inspektionsverksamheten inom försvaret och att både den nya försvarsstaben och det nya inspektionsorganet indelas efter funktioner och inte efter försvarsgrenar. I promemorian har vidare förordats dels att krigsmaktens indelning ses över, dels att pågående försök med integration av försvarsområdesstaber och förband påskynas. I sistnämnda hänseende har slutmålet angetts vara att försvarets fredsorganisation bör innehålla bara tre nivåer, nämligen central, regional och lokal nivå, i stället för som nu är fallet fem nivåer.

Den rationaliseringsvinst som skulle uppnås genom en omorganisation av det centrala stabsarbetet inom försvaret efter nu berörda riktlinjer har i granskningspromemorian uppskattats till ett ungefärligt belopp av 17 milj. kronor. Det har förutsatts att den militära personal som sparas in genom omläggningen i första hand skall överföras till trupptjänst.

Överbefälhavaren, som avgett sitt remissyttrande gemensamt med de tre försvarsgrenscheferna, uttalar bl. a. att en organisatorisk översyn i kostnadsminskande syfte, avseende även krigsmaktens centrala staber och förvaltningar, blir nödvändig till följd av 1972 års riksdagsbeslut i försvarsfrågan. Dock avvisas de förslag som har lagts fram i granskningspromemorian. Denna sägs sålunda sakna en realistisk syn på försvarets organisation "nu och i framtiden". De däri angivna medlen för att nå kostnadsminskningar anses inte vara lämpliga, eftersom de inte utgår från de krav som verksamheten och de ålagda uppgifterna ställer. Promemorian kan därför enligt överbefälhavaren inte läggas till grund för en översyn av den centrala ledningsnivån.

De motiv som överbefälhavaren anför till stöd för sin ståndpunkt är i huvudsak följande.

På grundval av ett omfattande studie- och utredningsarbete, redovisat framför allt i 1958 års försvarsledningskommittés och 1960 års försvarsledningsutrednings betänkanden, har statsmakterna vid 1961 och 1964 års riksdagar fattat beslut om den organisation som i dag gäller såväl för krigsmaktens högsta ledning som för totalförsvarets regionala ledning. Även försvarets nya planerings- och ekonomisystem har utformats mot bakgrund av de krav som man har velat tillgodose genom denna organisation. Det har inte framkommit några nya faktorer som pekar på att kraven förändrats sedan utredningarna gjordes och beslut fattades av statsmakterna. Ansvarsförhållandena är inte oklara och splittrade; försvarsstaben har lika hög beredskap som militärområdesstaberna. Vidare måste beaktas att ett stort antal uppgifter har tillkommit vid de centrala staberna och förvaltningarna sedan år 1955. Detta

har föranlett en viss utbyggnad av ledningsorganen, men kostnadsökningarna har varit mycket måttliga. Ett omfattande rationaliseringsarbete bedrivs för närvarande inom krigsmakten. Det är emellertid väsentligt att tillgänglig utredningskapacitet kraftsamlas till områden som väntas ge stor effekt i form av sänkta kostnader.

Försvarets rationaliseringsinstitut ansluter sig, åtminstone i princip, till tanken på en översyn av organisationen för krigsmaktens ledning och indelning, omfattande även frågan om de centrala stabernas organisation. Skäl som enligt institutets mening klart talar för en sådan översyn är den fortsatta utvecklingen av försvarets planerings- och programbudgetsystem, som kan komma att föranleda en omprövning av formerna för handläggningen av de uppgifter i hithörande avseenden som för närvarande är fördelade mellan överbefälhavaren och försvarsgrenscheferna. En annan omständighet som återopas i sammanhanget är att nuvarande ledningsförhållanden kan te sig komplicerade och tungarbete. Det anses emellertid inte sannolikt att en översyn av den centrala stabsorganisationen med den i granskningspromemorian angivna inriktningen skulle ge några nämnvärda minskningar i krigsmaktens totala kostnader, varför frågan bör anstå i varje fall till år 1975. Institutet framhåller att de riktlinjer som anges i granskningspromemorian får anses vara alltför begränsande för en undersökning, varjämte vissa kritiska synpunkter anföras mot promemorians uppgifter om kostnadsutvecklingen och personalförhållandena inom försvaret.

Statskontoret, som inte ingått på någon detaljgranskning av det föreliggande utredningsmaterialet, har helt allmänt uttalat att i promemorian behandlats flera frågor och förhållanden som bör tas upp för närmare undersökningar i syfte att klarlägga möjligheterna till en rationalisering av verksamheten. Ämbetsverket anser därför att en översyn bör göras och anger samtidigt vissa speciella frågor som därvid bör beaktas.

När nu revisorerna har att ta slutlig ställning i det förevarande granskningsärendet, vill revisorerna inledningsvis framhålla att den gjorda undersökningen, tvärt emot vad som görs gällande i överbefälhavarens yttrande, har utgått från de krav beträffande principerna för krigsmaktens högsta ledning som angavs av 1958 års försvarsledningskommitté och 1960 års försvarsledningsutredning och som sedermera godtogs av statsmakterna. Granskningen har i första hand gällt den nuvarande centrala stabsorganisationens möjligheter att svara mot de av statsmakterna uppställda kraven. Revisorerna önskar vidare fästa uppmärksamheten på att den i överbefälhavarens remissyttrande framförda kritiken ligger på ett allmänt plan och inte är konkretiserad i något försök att påvisa i vilka hänseenden den föreslagna organisationsmodellen skulle vara olämplig. En saklig analys av tänkbara för- och nackdelar med ett totalintegrerat system för försvarets högsta ledning

skulle enligt revisorernas mening ha varit av värde för frågans allsidiga belysning. Någon sådan har dock inte gjorts.

Till stöd för sin uppfattning hänvisar överbefälhavaren framför allt till de nyssnämnda båda utredningarna, vilkas betänkanden ligger till grund för nu tillämpad ordning. Revisorerna kan dock inte finna att de bedömningar som är redovisade i dessa betänkanden skulle utesluta tanken på en omläggning av den centrala stabstjänsten inom försvaret enligt de i granskningspromemorian angivna riktlinjerna. Visserligen förordas ett bibehållande av försvarsgrenarna och därmed av försvarsgrensledningarna, men de båda utredningarna framhåller samtidigt att deras förslag skall ses enbart i ett tioårsperspektiv, då de anser sig sakna möjlighet att överblicka en längre tidsperiod. Försvarsledningskommittén säger uttryckligen (SOU 1960: 12, s. 16 och 17), att det synes sannolikt att utvecklingen så småningom kommer att göra den nu gällande ansvarsfördelningen mellan försvarsgrenarna otidsenlig och att en sådan utveckling kan på längre sikt leda till en förändrad indelning, utformad efter mer funktionella grunder. I det åsyftade betänkandet uttalas även att kommittén vid sina överväganden om den högsta militära ledningens organisation har beaktat dessa förhållanden och försökt bygga upp ledningen så, att den skall äga förmåga att själv klarlägga de faktorer som påverkar krigsmaktens indelning och efter hand genomföra eller föreslå önskvärda förändringar i denna. Såvitt revisorerna förstår kan i dessa uttalanden hämtas belägg snarare för granskningspromemorians betraktelsesätt än för den syn som kännetecknar överbefälhavarens remissyttrande.

Till skillnad från överbefälhavaren anser revisorerna vidare att åtskilligt av intresse för den nu behandlade frågans bedömning har inträffat under den period som förflutit sedan statsmakterna fattade sina beslut om den militära ledningsorganisationen på grundval av de båda utredningarnas förslag.

Härutinnan torde först få erinras om att flera både principiellt och praktiskt viktiga reformer har genomförts under denna tid, bland vilka särskilt sammanförandet av det operativa krigsförberedelsearbetet till försvarsstaben och tillskapandet av de nya militärområdesstaberna må nämnas. Genom dessa båda reformer, vilka innebar ett frångående av det dittills tillämpade systemet med försvarsgrensindelade organisationsenheter, kan tanken på en integrerad ledning sägas ha blivit för första gången konsekvent förverkligad inom områden av väsentlig betydelse för den rent militära verksamheten. Från den sålunda genomförda omläggningen måste i dag finnas en rik, tidigare okänd erfarenhet. Enligt revisorernas mening bör denna erfarenhet, systematiskt analyserad, kunna ge värdefulla bidrag till en rationell bedömning av frågan om den militära ledningsstrukturen över huvud taget.

En annan omständighet som kan sägas ha medfört en förskjutning

av perspektivet på nämnda fråga är införandet av försvarets nya planerings- och ekonomisystem, byggt på programbudgeteringens principer. Dessa principer ger uttryck åt ett funktionellt betraktelsesätt och innebär i nu berört hänseende, att den organisatoriska indelningen skall anpassas efter de sakligt sammanhängande arbetsuppgifter som måste fullgöras för att uppställda mål skall kunna nås. Överfört på militära förhållanden betyder detta, att försvarsfunktioner och inte försvarsgrenar skall utgöra underlag för både verksamhetsplanering och val av verksamhetsformer. Programbudgeteringens principer, konsekvent tillämpade, talar således närmast för en omorganisation av den centrala stabstjänsten inom försvaret efter mer funktionella grunder. Med hänsyn till att det sätt på vilket programbudgetsystemet praktiskt utformats inom försvaret synes mer vara ägnat att behålla ett försvarsgrenstänkande än svara mot det samlade målet för försvarets verksamhet har också statskontoret funnit en översyn av den nuvarande indelningen i huvudprogram vara motiverad.

Den militärtekniska utvecklingen är vidare en faktor som måste ägnas uppmärksamhet i sammanhanget. Vad som kännetecknar denna utveckling är inte minst att enskilda och till enbart en viss försvarsgren hänförliga vapen alltmer ersätts av komplicerade vapensystem, sammansatta av komponenter från olika försvarsgrenar. Dessa komponenter är inte stelt infogade i systemen utan i viss omfattning utbytbara, varför ett val dem emellan får träffas på grundval av en samlad bedömning av verkningssätt, stridsekonomi, beredskapskrav och liknande. Detta är en arbetsuppgift som torde tillhöra de mest betydelsefulla inom svensk försvarsplanering.

Av nämnda förhållande följer att de stridande förbandens beväpning, organisation och utbildning inte längre kan ses enbart som en angelägenhet för en viss försvarsgren utan måste sättas in i ett vidare sammanhang. Även den s. k. förbandsproduktionen bestäms ytterst av strategiska och operativa hänsyn. Självfallet skall fackmässiga synpunkter skänkas vederbörligt beaktande vid förbandens uppsättning, utrustning och taktiska uppträdande, men detta är ett krav som i första hand avser ledningen på lokal nivå. I överbefälhavarens remissyttrande har inte anförts någon omständighet som visar att det skulle vara omöjligt att tillgodose behovet av fackkunskap inom ett organisatoriskt system, så uppbyggt att ansvaret för den förbandsproducerande verksamheten läggs på ett överbefälhavaren underställt organ utan de mellanled som försvarsgrensledningarna utgör i dag. Det torde inte heller erbjuda något egentligt administrativt problem att ge detta organ en sådan allsidig sammansättning, att alla i sammanhanget nödvändiga intressen blir företrädda. Med tanke på vad nyss har sagts om de integrerade vapensystemens allt större betydelse för vår försvarsplanering och vår försvareffekt torde tvärtom väsentliga fördelar stå att vinna genom en

enhetlig och således inte efter försvarsgrenar uppdelad behandling av hithörande ärenden på central nivå. I sammanhanget må erinras om att det inom den civila statsförvaltningen, exempelvis vid de affärsdrivande verken, ingalunda är ovanligt att ett och samma tjänsteställe har anförtrots den administrativa ledningen av tekniskt avancerade system av olikartad beskaffenhet.

Vid en bedömning av frågan, i vad mån något nytt har inträffat som kunde motivera en omprövning av 1961 års riksdagsbeslut om försvarets centrala stabsorganisation, bör enligt revisorernas mening uppmärksamhet ägnas även de reformer på hithörande område som nyligen har genomförts i två med oss jämförbara länder. I både Norge och Kanada har sålunda stridskrafterna ställts under enhetlig ledning, och i det sistnämnda landet har den militära integrationen drivits så långt att försvarsgrenarna formligen avskaffats. Krigsmakten där består numera av en enda organisation med all tjänstgörande personal enhetligt uniformerad. Åtgärderna anses ha haft såväl effektivitetsförbättringar som kostnadsminskningar till följd. I särskilda bilagor till denna skrivelse (*bil. 5* och *6*) lämnas närmare redogörelser för reformerna och deras verkningar.

I remissyttrandena har, såsom antytts i det föregående, framförts vissa invändningar mot speciella avsnitt av granskningspromemorian. De åsyftade avsnitten innehåller dels en jämförelse mellan de båda budgetåren 1955/56 och 1970/71, såvitt gäller kostnaderna för försvarets centrala förvaltningar och staber, dels en redogörelse för stabspersonalens fördelning på olika arbetsuppgifter, dels ett av vakansläget inom försvaret föranlett förslag om överförande av stabspersonal till trupptjänst. I en särskild bilaga (*bil. 7*), som är närsluten denna skrivelse och till vilken revisorerna får hänvisa, har hithörande spörsmål närmare berörts, varvid invändningarna i fråga tagits upp till granskning och bemötande.

Som ett sammanfattande omdöme vill revisorerna uttala, att de inte funnit den i överbefälhavarens remissyttrande framförda kritiken vara sådan, att de grundläggande tankegångarna i granskningspromemorian därigenom skulle ha rubbats. Revisorerna kan därför ansluta sig till förslaget om en översyn av försvarets centrala stabsorganisation.

Krigsmakten är i dag uppbyggd på två olika principer. I vissa avseenden tillämpas sålunda vad som skulle kunna kallas integrationsprincipen, innebärande en helhetssyn på verksamheten och en därav föranledd funktionell indelning av erforderliga stabs- och förvaltningsorgan. Vid sidan härav råder inom speciella områden vad man skulle kunna kalla separationsprincipen, kännetecknad av uppfattningen att på visst sätt avgränsade delar av krigsmakten är så särpräglade, att de måste ha en självständig ställning under egna topporgan. Denna sammanblandning av sinsemellan oförenliga principer synes revisorerna

knappast vara ägnad att befordra den klarhet i ansvars- och ledningsförhållandena som just inom krigsmakten är särskilt önskvärd. Den har därjämte lett till en betydande överorganisation av försvarets centrala ledning. Arbetsuppgifter av likartad beskaffenhet har sålunda spritts på fler händer än vad som med hänsyn till tjänstens krav framstår som oundgängligen nödvändigt. En fyrdubbling av parallellt verkande funktioner kan i vissa fall iakttas. Även antalet organisationsnivåer är större än vad som eljest är vanligt inom statsförvaltningen. Enligt revisorernas mening bör det vara möjligt att genom en integration av den centrala staborganisationen och en förenkling av instansordningen ernå betydande rationaliseringsvinster. För en reform i angiven riktning talar även den militärtekniska utvecklingen, som av förut anförda skäl gör det angeläget att operativa frågor och frågor om den s. k. förbandsproducerande verksamheten tas upp till ett enhetligt bedömande mot bakgrunden av det samlade försvarets mål och uppgifter. Innebörden av det planerings- och budgetsystem som nu är under införande vid krigsmakten kan likaledes åberopas som ett tungt vägande argument för en omläggning av det centrala stabarbetet efter mer funktionella grunder. Därmed skulle också för försvarets högsta ledning full samstämmighet mellan fredsorganisation och krigsorganisation uppnås, något som på andra militära områden anses svara mot kravet på god beredskap.

Statskontoret har, som tidigare påpekats, tillstyrkt förslaget om en översyn av försvarets centrala staborganisation. Även försvarets rationaliseringsinstitut biträder förslaget, om ock med vissa förbehåll, men framhåller samtidigt att den lämpliga tidpunkten för en översyn ännu inte kan anses vara inne. Institutet hänvisar härutinnan till andra angelägna rationaliseringsbehov. Med hänsyn till den centrala ledningens i vissa avseenden utslagsgivande betydelse för krigsmaktens effektivitet hyser emellertid revisorerna den åsikten, att ett klarläggande av frågan om den mest ändamålsenliga organisationen av denna ledning måste vara en grundförutsättning för ett framgångsrikt rationaliseringsarbete inom försvaret. I rådande läge, då krigsmakten står inför nödvändigheten att anpassa sig efter 1972 års försvarsbeslut, kan det för övrigt knappast komma i fråga att de centrala staberna undantas från de besparingssträvanden som nu är på gång eller har förutskickats inom försvaret. Revisorerna finner det därför motiverat att en översyn kommer till stånd snarast möjligt. Därvid bör granskningspromemorians förslag allsidigt prövas i syfte att ernå en efter funktionella grunder uppbyggd och därmed mer effektiv och mindre kostnadskrävande organisation av det centrala stabarbetet inom försvaret. Någon särskild utredning om krigsmaktens indelning torde däremot inte vara behövlig, då det får förutsättas att en integration av de centrala staberna enligt granskningspromemorians förslag automatiskt får till följd, att uppdelningen på försvarsgrenar upphör och försvaret får karaktären av en enda orga-

nisation med strukturellt särpräglad verksamhet på lokal nivå blott när så är oundgängligen nödvändigt.

Revisorerna får hemställa att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en översyn av försvarets centrala stabsorganisation i ovan angivet syfte.

*Underbilaga 5
till bilaga 5*

DET KONGELIGE FORSVARSDEPARTEMENT
Sørkedalsveien 148
Oslo-Dep
Oslo I
(02) 17 80 80

Kungl. Svenska Ambassaden

ORGANISASJON AV FORSVARETS OVERKOMMANDO

Forsvarsdepartementet viser til Kungl. Svenska Ambassadens brev av 25 april d. å. og vil i det etterfølgende gi en kort redegjørelse for den foretatte omorganisering på det sentrale plan i det norske forsvar.

Forsvarets overkommando ble etablert 1 desember 1970 og flyttet da inn i et nybygg på Huseby i Oslo sammen med Forsvarsdepartementet. Forsvarsdepartementet har imidlertid helt ut beholdt sin stilling som regjeringskontor.

Nybygget på Huseby var en forutsetning for den omorganisering som fant sted, og som innebar en sammenføring av Forsvarsstaben, de tre forsvarsgrensstaber og Heimevernsstaben samt visse mindre fellesinstitusjoner. Samtidig ble samtlige sentrale forvaltninger for materiell, bygg og eiendommer lagt direkte under departementet.

Forslaget om etablering av Forsvarets overkommando ble fremmet for Stortinget ved Stortingsproposisjon nr 125 for 1968/69 og Stortinget fattet sitt vedtak i saken ved behandlingen av Forsvarskomiteens Innstilling S nr 279 for 1968/69 den 21 mai 1969.

1 ekspl av stortingsproposisjonen (fotostatkopi) og innstillingen vedlegges.

Hovedideene som lå til grunn for denne gjennomgripende reorganisering av Forsvarets øverste militære ledelse var i korthet følgende:

— å skape en sterkere og mer effektiv forsvarsledelse ved å konsentrere fagkunnskap, arbeidskapasitet, autoritet og ansvar på ETT sted, både organisasjonsmessig og fysisk.

— å skape en institusjon hvor man bygget på enhetlig planlegging og ledelse, og hvor man samtidig som man integrerte de funksjoner som lå til rette for det, gjorde plass for forsvarsgrensvis kompetense på felter hvor krav til spesialisering var nødvendig for effektiv ledelse.

— å skape en sjefsinstitusjon med uomtvistelig ansvar og myndighet og med muligheter i seg til å styre hele den militære sektor og gjennomføre et helhetssyn i praksis.

— å frita forsvarsledelsen for unødig belastning av administrativ og teknisk art, slik at den kunne ofre mer arbeidskapasitet på spørsmål som angår Forsvarets oppgaver og målsetting. Bl. a. derfor ble de sentrale forvaltningsorganer for materiell, bygg og eiendommer skilt ut fra den fagmilitære ledelse og lagt under departementet.

Organiseringen førte til at i alt ca 400 stillinger ble frigjort. Denne innsparing ble mulig først og fremst på grunn av sentraliseringen av administrasjon og servicefunksjoner, men også gjennom integreringen.

Organisasjonen har virket i snart 1 1/2 år, men det er ennå for tidlig

å trekke sikre konklusjoner om i hvilken utstrekning intensjonene vil bli oppnådd. Det er imidlertid ikke noe som i dag tyder på at så ikke vil skje, selv om det er klart at visse justeringer av bemanning og funksjonsfordeling i overkommandoen nok vil bli aktuelt.

Senere (pr 1/9 1971) har man fulgt opp organisasjonsprosessen ved å etablere integrerte felleskommandoer for hver av landsdelene Nord-Norge og Sør-Norge. På lavere plan vil felleskommandoer ikke bli organisert.

Departementet viser ellers til de transparenter om denne sak som for kort tid siden ble oversendt Forsvarsattachéen av oberst Børli/Hærstaben.

Etter fullmakt

R. Godø

Kommandør
Sjef avd I

R. Eios

Oberstløytnant
Kontorsjef

St. prp. nr. 1.

1970—71

Hovedpunkter.

I de to første år i perioden, 1969—70, er det budsjettert med en samlet personellnedgang på 470. Fra sommeren 1968 ble arbeidsuken forkortet fra 45 til 42 1/2 time. Denne reduksjon tilsvarer 800—900 årsverk. Arbeidstidsforkorting har i mange tilfelle samme virkning som en reduksjon i personelloppsetning. Personellreduksjonene sammen med arbeidstidsforkorting har gjort at personellforholdene ved mange avdelinger er blitt meget anstrengt, og det blir vanskeligere å opprettholde en tilfredsstillende beredskapstjeneste.

Aldersstrukturen i befalskorpsen legger også begrensninger på utnyttelsen av det disponible militære personell. Riktignok vil en gjennom organisasjonsomlegginger og rasjonalisering fortsatt kunne spare inn personell og stillinger. Men det er også behov for mer personell på visse områder. Den økte tilgang av nytt og komplisert teknisk materiell gjør det nødvendig med en gradvis styrking av materiellvedlikeholdet. Videre er det behov for en viss personelløkning for å styrke utdanningen ved rekruttskolene og de stående avdelinger. Også på enkelte spesialområder som forskning og elektronisk databehandling regner en med å måtte opprette noen nye stillinger. De personellreduksjoner som hittil har vært foretatt er delvis et resultat av organisasjonsendringer og rasjonaliseringstiltak. Men en har også gjennomført endel begrensninger ut fra generelle budsjettensyn.

Med utgangspunkt i den personellsituasjon som det er redegjort for i det foregående, vil departementet ikke foreslå ytterligere reduksjoner i personelloppsetningene i 1971. De stillinger og det personell som frigjøres ved etablering av Forsvarets overkommando bør etter departementets syn gå til styrking særlig av utdanningssektoren og materiellvedlikeholdet. 1971-budsjettet er derfor basert på omtrent samme antall personell i tjeneste som i 1970.

Det er imidlertid behov for å foreta enkelte justeringer i stillingsrammene. I 1970 var regnet med 13 022 stillinger for befal og 10 783 for sivile, tilsammen 23 805.

Sivile stillinger som blir innspart ved etablering av Forsvarets overkommando vil kunne frigjøres for andre viktige formål, fordi personallet som ble overtallig ved omorganiseringen enten er sluttet frivillig eller tilsatt i andre ledige stillinger. Det foreslås at 45 sivile stillinger gjøres om til engasjementsstillinger for befal og disponeres på områder hvor befallssituasjonen er særlig anstrengt. Som følge av de endringer som er foreslått i stillingsrammene under de enkelte forsvarsgrener, Heimevernet og fellesinstitusjonene, kan stillingsrammen for 1971 settes til 23 755 stillinger. Av disse er 13 043 stillinger for befal og 10 712 for sivile.

I tallene ovenfor er ikke tatt med stillinger for drift av sjøredningshelikoptere i Luftforsvaret, og det er heller ikke budsjettet med lønninger for personell til denne tjenesten i 1971. En vil imidlertid komme tilbake til denne sak i forbindelse med et konkret forslag om utbygging av sjøredningstjenesten med helikoptere.

Utdanning

Det foreslåtte program for utdanning følger samme mønster som i foregående termin. Befalsskolene forutsettes som i 1970 også å ta opp elever som senere skal gjøre tjeneste i Heimevernet etter de retningslinjer som ble trukket opp i St. prp. nr. 1 for 1969—70.

Som tidligere anført må en i 1971 foreta utdanning av teknisk befal for vedlikehold av de nye redningshelikoptere som Luftforsvaret skal forestå driften av. Forholdene vil ligge til rette for økt inntak ved Luftforsvarets tekniske befalsskoler, slik at en kan bygge opp den driftsorganisasjon som trengs for redningstjenesten.

Høsten 1970 tok Luftkrigsskolen opp første kull etter treårig skoleordning i samsvar med Stortingets vedtak. (Jfr. St. prp. nr. 115 for 1960—70.) Første kullet etter denne ordning uteksamineres i 1973.

Øvinger

Nedenfor er gitt en samlet oversikt over den foreslåtte øvingsvirksomhet uttrykt i antall tjenestedager sammenliknet med 1970.

Tjenesteart	Budsjett 1970	Foreslås 1971	Endring
Førstegangstjeneste	7 626 066	7 688 481	+ 62 415
Vervede	528 050	568 200	+ 40 150
Repetisjonsøvinger	400 330	400 530	+ 200
Sum	8 554 446	8 651 211	+ 102 765
Sammenhengende øvinger i Heimevernet	196 000	196 000	0

UNIFICATION OF THE CANADIAN ARMED FORCES

On February 1, 1968, The Canadian Forces Reorganization Act became a law of the land. On that date the Royal Canadian Navy, Canadian Army and the Royal Canadian Air Force ceased to exist as legal entities.

Thus, in less than four years, Canada carried out a task which many believed to be impossible; the unification of the three traditional separate services into one force.

In 1964 when the Parliament of Canada passed a bill authorizing the Department of National Defence to begin integrating the three services there were 120,781 officers and men in the armed forces. This bill, as outlined in the White Paper on Defence, 1964, was the first step toward a single unified force. As the integration and unification program progressed, manpower ceilings decreased — one of the program's aims — and February 1, 1968 the strength of the force was 101,676. Further manpower reductions, due mainly to budget restrictions, have been implemented with a forecast total strength of 82,000 by April 1973.

The first step toward a unified force, integration, was the process whereby the three services were brought together under single control and management with common logistics, supply and training systems, operating within a functional command and organization structure, but retaining their separate legal entities.

The final step, unification, was the creation of a single service in which all officers and men are administered under a common personnel policy and wear a uniform that is common throughout the Canadian Forces.

Integration begins

The integration bill, became law on August 1, 1964. It was brief in content but far reaching in its implications. Bill C-90 consisted of an amendment to the National Defence Act abolishing the positions of Chairman of the Chiefs of Staff Committee and the Chiefs of the Navy, Army and Air Force. Replacing them was the Chief of the Defence Staff, in whom would be vested the authority previously held by the three service chiefs.

During the next two years, a major reorganization of National Defence Headquarters and the armed forces in general took place. The three individual service headquarters in Ottawa were merged into a single Canadian Forces Headquarters. The separate branches of the three services — operations, personnel, logistics and finance — were moulded into a single structure based on functional branches charged in their prescribed areas with the management and direction of all three services.

These functional branches, by title, are the Vice Chief of Defence Staff, Chief of Personnel, Chief of Technical Services and the Comptroller-General. The Defence staff consists of the Chief and Vice-Chief of Defence Staff and the chiefs of the functional branches.

The first phase — the integration of the Canadian Forces Headquarters — was completed in 1966. The reorganization of the 11 commands in the three services was also completed that year. Prior to integration, the Navy had two major commands — one on each coast; the Army had four, geographical in concept; and the Air Force operated five, all on a functional basis.

Command reorganization

After many weeks of study and planning, carried out coincidentally with the physical integration of the new headquarters in Ottawa, the integrated, functional command structure became an accomplished fact on April 1, 1966. On that date Training Command assumed functional control over its bases and units. Prior to this date the other commands assumed their particular responsibilities during the period August 1965 to March 1966.

Thus the second phase was completed many months ahead of schedule and where formerly there were 11 commands each having its own single service staff and branches there are now five, each fully integrated and organized on a functional basis. The five commands and their headquarters are as follows:

Mobile Command	Montreal
Maritime Command	Halifax
Training Command	Winnipeg
Air Transport Command	Trenton, Ont.
Air Defence Command	North Bay, Ont.

A sixth, Materiel Command, with headquarters in Ottawa, was formed in 1965. After three years of operation, however, studies showed that more economical, efficient and effective logistics and technical support for the operational arms of the forces could be achieved by combining the Command with the Tactical Services branch at CFHQ. As a result, in the fall of 1968 the Chief of Technical Services became responsible for engineering and logistics policies and plans as well as for their implementation.

Command roles

Mobile Command — The role of Mobile Command established on October 1, 1965, is: to provide ground forces, including tactical air support, for the protection of Canadian territory; to maintain operational readiness of combat formations in Canada required for support of overseas commitments; and to provide military units suitably trained and equipped to support United Nations or other peacekeeping/peace-restoring operations. This latter role includes responsibility for Land/Air Warfare Operational training as well as basic parachute training.

Mobile Command forces include three combat groups; the Canadian Airborne Regiment; the United Nations Force in Cyprus; two tactical fighter squadrons; one transport helicopter squadron; and one combat training centre. The combat groups are organized to perform a wide variety of roles and are being provided with air-portable equipment.

The Militia and the Air Reserve components are also controlled and administered by Mobile Command.

Maritime Command — Formed on January 17, 1966, Maritime Command is responsible for the operational effectiveness of all maritime

forces. All Canadian maritime forces, both sea and air, are under the command of the Commander Maritime Command whose Headquarters is in Halifax. The Deputy Commander is the Commander Maritime Forces Pacific with Headquarters in Esquimalt. The role of Maritime Command is to defend Canadian interests from assault by sea and to support NATO by assisting in conducting anti-submarine warfare in the Allied Command, Atlantic. The Commander Maritime Command is the NATO Commander of the Canadian Atlantic Sub-Area of the Western Atlantic Command, under the Supreme Commander, Allied Command Atlantic (SACLANT). Additional roles are to provide any sea lift required by Mobile Command, and to conduct search and rescue operation within the Atlantic and Pacific search and rescue areas (roughly Maritime provinces and British Columbia).

The Naval Reserve component is controlled and administered by Maritime Command.

The resources assigned to Maritime Command include destroyers, operational support ships, submarines, minesweepers, and aircraft for short and long range patrol.

Training Command — The role of Training Command is to provide individual training for the Forces. All former individual training units of the three services have been placed under functional control of Training Command with the exception of The Canadian Military Colleges (Royal Military College, Royal Roads and Collège militaire royal de Saint-Jean), the Staff Colleges and the National Defence College which are under the direct control of Canadian Forces Headquarters. Basic fixed-wing and helicopter pilot training are a Training Command responsibility.

The Command is also responsible for search and rescue operations within the Western search and rescue area (roughly, Manitoba, Saskatchewan and Alberta).

Air Transport Command — The role of Air Transport Command was not significantly changed by integration and unification. This command's role is to provide air transport support to Canadian Forces everywhere, and to conduct search and rescue operations in the Eastern search and rescue area (roughly, Ontario and Quebec). It has five squadrons operating short-range and long-range cargo and troop-carrying aircraft as well as four transport and rescue squadrons.

Air Defence Command — The role of Air Defence Command, not significantly changed from the pre-integration period, is to participate with the United States in the air defence of North America, through NORAD (North American Air Defence Command). It has command of three interceptor squadrons, two SAM (surface-to-air missile) squadrons, one SAGE (semi-automatic ground environment) control centre, two BUIC (Back-up interceptor control) centres and two transcontinental radar lines. Operational control of NORAD assigned forces is exercised by Headquarters NORAD, Colorado Springs, Colo.

Another significant result of the integration process was the creation of a single *Canadian Forces Communication Command* to coordinate and manage the fixed communication facilities of the three services.

Canadian Forces Europe — The Canadian Forces allocated to support NATO in Europe comprise Canadian Forces Europe. The land element is 4 Canadian Mechanized Battle Group operationally responsible to the Central Army Group. The air element, 1 Canadian Air Group,

consisting of three CF104 Starfighter Squadrons is operationally assigned to 4 Allied Tactical Air Force. These elements are located in the Lahr area in southern Germany and are administratively supported by Canadian Forces Base Europe at Lahr.

Headquarters Northern Region — This headquarters was formed in 1970 at Yellowknife, N.W.T. to co-ordinate military activities in the north and to provide a liaison link with the territorial governments of the Yukon and Northwest Territories.

Functional/regional organization

Functional commanders were assigned a regional as well as a functional responsibility in 1970, for such actions as representation to provincial governments, aid of the Civil Power, emergency and survival operations, administration of cadets, as well as regional support services for all units in the region.

Canada was divided into five regions which have been assigned to functional commanders as follows:

Atlantic — Newfoundland, Nova Scotia, Prince Edward Island, New Brunswick — *Maritime Command*

Eastern — Quebec — *Mobile Command*

Central — Ontario — *Air Transport Command*

Prairie — Manitoba, Saskatchewan, Alberta — *Training Command*

Pacific — British Columbia — *Maritime Forces Pacific*

Reserve reorganization

Integration also affected the Reserve Forces. To complement and more closely support regular force operational roles, Militia units, and Air Reserve units were placed under the command of Mobile Command. Naval reserves are now the responsibility of Maritime Command.

Militia command and control is now exercised through five areas, divided into 20 districts across the country. The areas and districts are commanded by militia officers. A senior reserve officer from each element has the responsibility of advising the Chief of Defence Staff on reserve force matters.

Integration problems

When the initial program for integration of the Armed Forces was planned, a target date of the summer or fall of 1967 was envisioned. There were some headaches involved; a constant problem of manpower control, repositioning personnel within the changing organizations; conducting a continuing review and re-evaluation of new structures; revising policies, procedures and regulations to bring them into a common form and making them consistent with the new look; and operational and administrative problems involved in the concurrent phasing out and phasing in of the old and new commands. Despite the problems, the major aspects of integration were achieved a full year ahead of schedule, paving the way for the final phase — unification.

Unification achieved

With the integration process completed, the final step, unification, was reached on February 1, 1968.

On that date a single service was established in which all officers and men became members of a single corporate body, with a common uniform.

The aims of unification were:

1. To reduce overhead costs and costs for non-operational activities and thereby allot a larger percentage of budget and resources to operational activities and equipment.
2. To change the top-level decision-making process and modernize management techniques to take optimum advantage of resources.
3. To build flexible and effective forces, more in keeping with the changing nature of Canada's international commitments.
4. To provide servicemen and servicewomen with more satisfying careers.

Common policies and procedures for all aspects of the administration, training and logistic support have been adopted. Officer selection, training and development has been structured to enable officers who reach top decision-making positions to be cognizant of each element of the forces, and of the requirements of the forces as a whole.

Although traditional services have ceased to exist, the forces have retained the structure of combat components and it is in these components that the environmental fighting expertise will be maintained.

Thus unification has produced a single highly efficient force capable of undertaking at a moment's notice any task it may be assigned by the Government of Canada.

Information Services
Department of National Defence
Ottawa — Tel: 992-7287

January 1972

*Underbilaga 7
till bilaga 5*

Vissa i granskningspromemorian berörda speciella frågor

Granskningspromemorian innehåller bl.a. en kostnadsjämförelse mellan de båda budgetåren 1955/56 och 1970/71, vilken visar att de centrala förvaltningsmyndigheterna och staberna under angiven tidsperiod har ökat sin andel av försvarshuvudtitelns anslagssumma från 3,3 till 4,9 procent. I en vid överbefälhavarens remissyttrande fogad bilaga görs gällande att en sådan jämförelse inte är möjlig, eftersom försvarsgrensstaberna först år 1964 fick egna löne- och omkostnadsanslag. Det påpekas särskilt att de centrala förvaltningarna, som sägs ha haft de största kostnadsökningarna, har tagits med i jämförelsen. I det av försvarets rationaliseringsinstitut avgivna remissyttrandet hävdas att förvaltningarna skulle vara "ovidkommande faktorer" i sammanhanget.

Med anledning härav torde få erinras om att 1955 års revisorer redovisade vissa till budgetåret 1955/56 hänförliga uppgifter om de centrala förvaltningarnas och stabernas kostnader. Revisorerna hade erhållit dessa uppgifter direkt från vederbörande myndigheter, och en jämförelse mellan de båda budgetåren 1955/56 och 1970/71 går därför mycket väl att göra, trots att särskilda anslag för försvarsgrensstaberna inte fanns anvisade förstnämnda budgetår. Det kan måhända med hänsyn till granskningsuppdragets innebörd synas egendomligt, att promemorian tar med uppgifter om förvaltningsmyndigheternas kostnader. Redovisningens innehåll har emellertid bestämts av önskemålet om att ernå full jämförbarhet med de i 1955 års revisionsberättelse intagna uppgifterna. En närmare analys av det material som ligger till grund för kostnadsjämförelsen ger för övrigt vid handen, att det är försvarsgrensstaberna och inte förvaltningsmyndigheterna som har den största relativa kostnadsökningen. En korrigering för gruppen som helhet bör dock göras med hänsyn till att hyreskostnader inte ingår i uppgifterna för budgetåret 1955/56 men väl i uppgifterna för budgetåret 1970/71. En jämförelse mellan de båda budgetåren med uteslutande av hyreskostnaderna utvisar, att de centrala förvaltnings- och stabsorganens andel av försvarshuvudtitelns anslagssumma under perioden i fråga ökat från 3,3 till 4,7 procent.

I granskningspromemorian finns en undersökning redovisad, enligt vilken 60 procent av försvarsstabens och försvarsgrensstabernas sammanlagda personalstyrka skulle vara sysselsatta i parallella funktioner. Detta bestrids emellertid i den vid överbefälhavarens remissyttrande

fogade bilagan, vari görs gällande att överslagsberäkningarna i fråga skulle ha helt felaktiga utgångspunkter. Som stöd härför har framhållits att försvarsstaben och försvarsgrensstaberna har principiellt skilda uppgifter, vilket bl. a. medför att den hos de sistnämnda staberna tjänstgörande personalen företräder speciell fack- och miljökunskap.

På denna punkt föreligger uppenbarligen en missuppfattning av vad granskningspromemorian faktiskt innehåller. I promemorian framhålls sålunda uttryckligen att överslagsberäkningarna inte omfattar personal som handlägger frågor om vapensystem och dessas taktiska insats och tekniska egenskaper. De enheter som avses är i stället sådana som finns inrättade för personaltjänst, underrättelsetjänst, signal- och signalskyddstjänst, vissa ledningsfunktioner, kommunikationstjänst, presstjänst, bibliotekstjänst, studier för utvecklingsarbete, forskning, operationsanalys, central planering, programbudgetering, automatisk databehandling samt administrativa tjänster av allmän karaktär, d. v. s. funktioner som till sin principiella innebörd inte är knutna till viss försvarsgren.

Enligt granskningspromemorian skulle det vid en integrerad stabsoorganisation vara möjligt att väsentligt beskära antalet personer som är sysselsatta med arbetsuppgifter av nu avsett slag. Rationaliseringsvinsten har approximativt beräknats till ett belopp av 17 milj. kronor. Det har samtidigt förutsatts att den från stabstjänsten frigjorda personalen skulle omdisponeras för att i första hand fylla ut luckor i utbildningsorganisationen. I den vid överbefälhavarens remissyttrande fogade bilagan uttalas emellertid, med hittills tillämpad terminologi som för konsekvensens skull används här även av revisorerna, att det främst är underofficers- och underbefälsvakanserna som är besvärande. De förslag i berört avseende som läggs fram i promemorian anses därför vara av ringa betydelse för att förbättra situationen.

Härtill kan anmärkas att vakansläget — såvitt framgår av de uppgifter som har lämnats av ansvariga militära myndigheter — är bekymmersamt även för officerarnas vidkommande. I den av chefen för armén avgivna berättelsen för budgetåret 1969/70 anges sålunda, för att nämna ett exempel, att vakanserna inom armén år 1969 hade en relativ omfattning av 14 procent för officerarna, av 19 procent för underofficerarna och av 16 procent för underbefälet. Uppgifter i motsvarande redogörelse för budgetåret 1970/71 tyder på att vakansläget beträffande officerarna i stort sett är oförändrat. Den sistnämnda redogörelsen utvisar även (tabell 5, s. 44), att den relativa bristen på befäl i olika befattningar inom armén uppgår för kompanichefer med formell kompetens till 31 procent, för kompanichefs ställföreträdare till 33 procent, för plutonchefer med formell kompetens till 33 procent och för instruktörer till 34 procent. Det kan vidare nämnas att arméstabens personalorganisation budgetåret 1970/71, d. v. s. den tidsperiod som den förevarande undersökningen närmast anknyter till, omfattade 146 militära

tjänster, av vilka 78 tillhörde grupperna regementsofficerare/kaptener eller kaptener i lönegraderna Ao 26/23—Ao 23. Av tillgängligt officiellt material framgår således, att det inom armén föreligger en brist på officerare, att denna brist inte är ringa och på truppnivå betydande samt att mer än hälften av antalet militära tjänster vid arméstaben uppehålls av personal, tillhörande de kategorier som närmast berörs i det fall en förskjutning av personal från stabstjänst till trupptjänst blir aktuell.

De övriga försvarsgrenarna redovisar sin personal något annorlunda än armén, varför för deras del inte lika säkra slutsatser om vakansläget kan dras. I viss omfattning synes dock berörda förhållanden vara likartade inom hela försvaret.

I förevarande sammanhang torde även följande vara av intresse.

I ett den 31 januari 1972 dagtecknat yttrande, vilket alltså avgavs ca tre månader före yttrandet över granskningspromemorian, redovisade överbefälhavaren sin syn på ett av delegationen för lokalisering av statlig verksamhet framlagt förslag om utflyttning av försvarets fyra centrala staber och försvarets materielverk från Stockholm. Förslaget avstyrktes mycket bestämt av överbefälhavaren, som hävdade att ett förverkligande därav skulle leda till ett ökat personalbehov vid nämnda enheter. Ett tillgodoseende av detta behov skulle i sin tur förvärra den redan mycket besvärande personalsituationen vid utbildningsförband och skolor. Överbefälhavaren förklarade sig sträva efter att så rationalisera stabs- och förvaltningsverksamheten, att därigenom uppkommande personella vinster kunde komma utbildningsverksamheten till godo, en strävan som dock skulle motverkas av en utlokalisering enligt delegationens förslag.

En åtgärd, som i remissyttrandet över granskningspromemorian angetts vara "av ringa betydelse", har alltså av överbefälhavaren tillmätts avgörande vikt då det gällt att bedöma konsekvenserna av en ifrågasatt utflyttning av de militära ledningsorganen.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 december 1972 med anledning av granskningspromemoria nr 5/1972 angående statsmyndigheternas information till och kontakt med allmänheten jämte däröver avgivna remissyttranden

Den offentliga sektorn har under de senaste årtiondena undergått en stark expansion. Som exempel på utvecklingen kan nämnas att antalet statstjänstemän under perioden 1944—1970 ökat med drygt 75 procent. Denna tillväxt har inte enbart sin grund i att samhällsorganen vidgat sina insatser på traditionella verksamhetsområden utan även i det förhållandet att samhällsverksamheten kommit att omfatta nya områden. Den offentliga förvaltningen har samtidigt härmed blivit mer svåröverskådlig, vilken utveckling i sin tur har medfört ökat behov av information hos den enskilde medborgaren om hans rättigheter och skyldigheter i samhället.

Kunskap om de medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna erhålls i första hand genom de författningar av olika valör som olika samhällsorgan utfärdar. Författningarna är emellertid ofta svåröverskådliga och komplicerade, vilket medför krav på mer lättillgänglig information. Sådan lämnas också av myndigheterna genom allmän information i form av annonser, broschyrer och liknande alster eller genom individuella svar vid direkt förfrågan från enskild medborgare. När det gäller den allmänna informationen har under senare år allt starkare betonats att myndigheternas verksamhet måste vara anpassad till allmänhetens behov och önskemål. Som ett led i arbetet på en förbättrad samhällsinformation har också inrättats en särskild nämnd för sådan information, nämligen nämnden för samhällsinformation (NSI) med uppgift bl. a. att verka för samordning av myndigheternas informationsverksamhet.

Även om den allmänna samhällsinformationen ökas, kvarstår ett behov för varje enskild medborgare att genom förfrågningar hos myndigheterna få upplysning om handläggningen av ärenden som är av betydelse för honom. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av den växande omfattningen av statsverksamheten har riksdagens revisorer beslutat undersöka om statsmyndigheterna har sitt arbete organiserat på sådant sätt att de kan lämna allmänheten upplysningar i olika ärenden utan onödig tidsutdräkt. Undersökningen har begränsats till att avse myndigheternas administrativa handläggning av informationsärenden. Den omfattar ej frågan om allmänhetens behov av information och hur detta behov tillfredsställs. Däremot har den allmänna informationsverksamheten hos olika myndigheter berörts vid undersökningen.

Den utförda undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria som tillställts 16 olika remissinstanser för yttrande. Promemorian, en förteckning över remissinstanserna samt avgivna yttranden har som *bilagor 1—17* fogats vid denna skrivelse.

Som nämnts har undersökningen i första hand avsett den information och service som lämnas enskild medborgare vid hänvändelse till myndighet med förfrågan av något slag. I denna del har i granskningspromemorian lagts fram vissa förslag rörande myndigheternas expeditionstider, publiceringen i telefonkatalogen av uppgifter om myndigheternas arbets- och expeditionstider samt av uppgifter om deras organisation och om fördelningen av ärenden mellan olika enheter inom myndigheterna. Vidare har föreslagits översyn av instruktionerna för arbetet i myndigheternas telefonväxlar och av växlarnas kapacitet, översyn av myndigheternas diarieföring av ärenden och översyn av reglerna om information till nyanställda om den service som myndighet skall lämna allmänheten. Förslagen har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. I den mån någon remissmyndighet haft avvikande mening anmärks detta i det följande.

När det gäller myndigheternas expeditionstider framhålls i granskningspromemorian att det speciellt för den förvärvsarbetande delen av befolkningen är av vikt att myndigheternas expeditionstider — och motagningsbetingelserna i övrigt — är så utformade, att nödvändiga kontakter kan tas utan att den enskilde måste ta ledigt från sitt ordinarie arbete. Myndigheter med stor kontaktyta bör därför organisera sitt arbete så, att allmänheten kan betjänas även på morgnar och kvällar samt under lunchtid och även på lördagar. Av undersökningen framgår att det såväl på skatteförvaltningens område som inom tullverket, arbetsmarknadsverket och hos försäkringskassorna i varierande utsträckning har ordnats med mottagning för allmänheten på kvällstid och i vissa fall även på lördagar. Å andra sidan finns det myndigheter som har lunchstängt och expeditionstid för allmänheten endast under viss del av den normala arbetstiden. I promemorian föreslås därför att de nu tillämpade expeditionstiderna hos olika myndigheter i görligaste mån anpassas till allmänhetens möjligheter att bekvämt utnyttja dem.

Omfattningen av de i telefonkatalogen intagna uppgifterna om olika statsmyndigheter varierar avsevärt mellan de olika myndigheterna. Vissa myndigheter lämnar utförliga uppgifter om sin organisation och sina mottagningstider, medan andra ej meddelar sådan information. Då telefonkatalogen är en grundläggande informationskälla för den som vill komma i kontakt med myndigheterna föreslås i promemorian att uppgifter om myndighets arbets- och expeditionstid samt om dess organisation och om ärendefördelningen inom myndigheten alltid anges i katalogen.

Förslaget om att kataloguppgifterna även skall omfatta myndighe-

tens organisation och ärendesfördelningen inom densamma har satts i fråga av statskontoret och televerket. Statskontoret avstyrker för sin del att en generell rekommendation härom utfärdas under motiveringen att varje myndighet själv bör överväga hur man lämpligen skapar möjligheter för den enskilde att hitta rätt.

Självfallet bör uppgifterna i telefonkatalogen begränsas så mycket som möjligt och bara avse vad som absolut är nödvändigt för en tillförlitlig information. Ett minimikrav torde dock böra vara att myndigheternas arbetsuppgifter klart kan utläsas av uppgifterna i telefonkatalogen.

Det kan i detta sammanhang finnas anledning att sätta i fråga om inte uppgifterna i telefonkatalogen rörande stats- och landstingsmyndigheter samt kommunala myndigheter bör föras samman till särskild avdelning i katalogen. En sådan anordning torde befrämja både en enhetlig utformning av kataloguppgifterna om olika myndigheter och ge bättre möjlighet för den enskilde medborgaren att snabbt finna den myndighet som söks. Införs i katalogen en särskild avdelning för myndigheterna, torde den även böra förses med särskilt sökordsregister.

Av stor betydelse för den uppgiftssökande allmänheten är att personalen i myndigheternas telefonväxlar hålls väl informerad om ärendesfördelningen inom myndigheten. Den genomförda undersökningen har gett vid handen att växelpersonalen i regel hålls väl informerad om ärendesfördelning och tjänstemännens placering genom förteckningar och organisationstabläer. Vissa myndigheter har härutöver utrustat växelpersonalen med alfabetiska namn- och sökordsregister. Undantag från denna regel finns emellertid och i sådana fall synes myndigheten förlita sig på växelpersonalens självvunna erfarenhet och på att personalen sällan flyttas. Flertalet av de tillfrågade myndigheterna har utfärdat föreskrifter av innebörd att bortovaro från tjänsterummet under längre tid av dagen skall anmälas till viss expedition eller telefonväxel.

I promemorian föreslås att alla myndigheter bör se till att instruktioner finns för arbetet i myndigheternas telefonväxel. Härutöver bör varje myndighet se till att växelpersonalen har tillgång till aktuella uppgifter om myndighetens organisation och ärendesfördelningen inom denna. Föreskrifter bör även utarbetas om tjänstemännens skyldighet att anmäla längre bortovaro från tjänsterummet till telefonväxeln.

Av väsentlig vikt för en god service gentemot allmänheten är att myndigheternas telefonväxlar är rätt dimensionerade. Vid undersökningen har kunnat konstateras att så ej alltid varit fallet, varför det i promemorian föreslås att myndighet som har anledning att anta att dess växel har bristande kapacitet skall vända sig till televerket för förslag till förbättringar av växeln.

En ej oväsentlig fråga när det gäller kontakterna mellan myndigheterna och allmänheten är att tjänstemännen har kännedom om sina skyl-

digheter att lämna allmänheten service i form av upplysningar. Under utredningens gång har ett positivt intryck erhållits av den service som här ges från myndigheternas sida. I enstaka fall har dock serviceandan varit mindre god. I promemorian föreslås därför att varje myndighet hos sina anställda understryker vikten av god service och att särskilt de nyanställda får information om sina skyldigheter i detta avseende.

Det torde böra få ankomma på nämnden för samhällsinformation (NSI) att i samråd med statskontoret och televerket vidare utreda de frågor som nu tagits upp till behandling.

Några generella bestämmelser om diarieföring eller annan registrering av allmänna handlingar hos förvaltningsmyndigheterna finns för närvarande inte. Diarieföring eller annan registrering av inkommande och utgående handlingar torde emellertid utgöra en nödvändig förutsättning för ordning och reda i det löpande arbetet hos myndigheterna. För att kontakten mellan myndigheterna och allmänheten skall fungera utan anmärkning fordras också att myndigheternas diaries förs så, att snabba och korrekta besked kan lämnas vid förfrågningar.

I granskningspromemorian föreslås att ändamålsenligheten i nu tillämpade system för diarieföring och registrering av handlingar omprövas och att myndigheternas diarieplaner ges en så enhetlig utformning som möjligt. Som skäl härför har anförts att utredningen visat att åtskilligt finns att göra på detta område.

Statskontoret ställer sig i sitt remissvar avvisande till den föreslagna översynen. Verket anför som skäl härför bl. a. följande.

Analysen av vilken behovstäckning olika slag av registreringsförfaranden ger måste enligt statskontorets mening ligga till grund för val av registreringsuppläggning. Sådana analyser ger skiftande registreringsbehov mellan myndigheterna och medför således variationer i systemuppläggning myndigheterna emellan. Att registreringen på så sätt varieras är till fördel ur servicesynpunkt både internt inom den egna myndigheten som externt, d v s bl a vad gäller informationen till allmänheten. Att eftersträva enhetlighet i registreringsförfarandena, annat än i fråga om vissa grundläggande principer, är därför enligt statskontorets uppfattning inte lämpligt. Statskontoret ställer sig därför avvisande till den föreslagna översynen.

De av statskontoret anförda synpunkterna synes böra beaktas. Verket synes dock vara negativt inställt enbart till införande av enhetliga diarieplaner. Däremot torde verket inte vara negativt när det gäller en översyn i syfte att få till stånd en rationell användning av de system för registrering som tillämpas hos olika myndigheter. Under hänvisning till vad i granskningspromemorian redovisats rörande diarieföringen torde det böra få ankomma på statskontoret att gemensamt med respektive myndigheter se över myndigheternas system för diarieföring och registrering.

Som nämnts har i granskningspromemorian även berörts den allmän-

na informationsverksamhet som bedrivs av olika myndigheter. I avslutning härtill föreslås i promemorian att en utvidgad och moderniserad upplaga av socialdepartementets år 1970 utgivna socialkatalog ges ut. Vidare läggs fram vissa förslag om myndigheternas tillhandahållande av informationsmaterial samt vidgad och systematisk användning av TV och radio i samhällsinformationen.

Enligt granskningspromemorian torde kontakterna mellan myndigheterna och allmänheten kunna underlättas om en aktuell informationskrift med översiktliga uppgifter för de författningsområden som är av speciellt intresse för allmänheten gavs ut. En sådan översiktlig vägledning skulle kunna utnyttjas av myndigheterna även vid personalutbildningen. Den föreslagna medborgarkatalogen skulle lämpligen kunna utformas som en utvidgad och moderniserad upplaga av socialdepartementets socialkatalog. Katalogen borde även omfatta uppgifter om den samhällsservice som handhas av kommunala och landstingskommunala organ. Då informationen härigenom måste ges en regional anpassning, föreslås det i promemorian att det bör övervägas om inte medborgarkatalogen lämpligen skall tas in i telefonkatalogen.

Förslaget om utgivande av en medborgarkatalog har vid remissbehandlingen mottagits positivt, men vissa remissmyndigheter har uttalat tveksamhet inför förslaget.

Statskontoret, som i princip delar uppfattningen om värdet av en medborgarkatalog, vill för sin del som en första insats föreslå en genomgång av effekterna av och erfarenheterna från de kataloger som nu ges ut inom den offentliga förvaltningen och som riktar sig till hushåll inom viss sektor. Undersökningsresultatet från socialkatalogen och den katalog som Stockholms läns landsting gav ut 1970 finns tillgängliga, och en sådan genomgång och analys skulle ge bättre underlag för en bedömning av förslaget om en medborgarkatalog, anser man. Statskontoret anför vidare att risken med kataloger rent allmänt är, att de endast når de redan informerade medborgarna och att de som bäst skulle behöva informationen inte förmår att ta del av de tryckta budskapen. Därför bör man enligt verkets uppfattning också överväga möjligheterna att som komplement till eller ersättning för katalogutgivning inrätta en telefonservice av den typ som i den allmänna debatten benämns "Fröken Staten". En sådan informationskanal skulle dessutom ge goda möjligheter att via frågornas frekvens och inriktning mäta var medborgarnas informationsbehov är störst.

Även nämnden för samhällsinformation (NSI) förordar att en utvärdering först görs av tidigare utgivna sammanställningar av förevarande slag.

Enligt revisorernas mening synes en medborgarkatalog ha stort värde för de enskilda medborgarna dels som allmän kunskapskälla rörande deras rättigheter och skyldigheter, dels som uppslagsbok när det gäller att

få besked om behandlingen av enskilda ärenden. Det torde därför böra få ankomma på NSI att närmare utreda frågan med ledning av tidigare erfarenheter från utgivningen av liknande sammanställningar.

I granskningspromemorian har även tagits upp frågan om utvidgad och systematisk användning av TV och radio i samhällsinformationen. I promemorian understryks etermediernas värde från informationssynpunkt under hänvisning till deras effekt och möjligheter till koncentration med bibehållen åskådlighet.

Förslaget har vid remissbehandlingen mottagits positivt. Ett par remissmyndigheter har dock understrukt att Sveriges radio AB enligt avtalet med staten avgör i vilken form och vid vilken tidpunkt ett meddelande skall sändas. Sålunda anför NSI att det inte i nämnvärd utsträckning torde vara möjligt att systematiskt vidga användningen av etermedierna i samhällsinformationen. Staten bör dock självfallet så långt som möjligt utnyttja Sveriges radios tjänster vid distribution av aktuella meddelanden, anser nämnden.

Sveriges radio har i sitt yttrande framhållit att det under 1971 tillsattes en intern arbetsgrupp inom bolaget med uppgift att undersöka förutsättningarna för samhällsinformation i radio och TV. Gruppen skulle presentera sina undersökningsresultat under hösten 1972. I avvaktan härpå har Sveriges radio ej haft några synpunkter att lämna på det framlagda förslaget.

Enligt revisorernas mening är det av vikt att samhällsinformationen förs fram till medborgarna så effektivt och till så ringa kostnad som möjligt. Ett medel är att i större utsträckning använda etermedierna. Det torde därför böra få ankomma på NSI att utarbeta förslag till sådant tillägg till statens avtal med Sveriges radio att samhällsinformationen får större utrymme än vad nu är fallet.

Även övriga, här ej berörda, förslag i granskningspromemorian torde tillhöra NSI:s förvaltningsområde.

Under hänvisning till vad ovan anförts får riksdagens revisorer hemställa, att det uppdras åt NSI att vidta här förordade åtgärder utom såvitt avser frågan om översynen av myndigheternas system för diarieföring och registrering av handlingar, vilken översyn torde böra få anförtros statskontoret.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj: den 14 december 1972 med anledning av granskningspromemoria nr 6/1972 angående de statliga betalningarnas fördelning över budgetårets olika månader jämte däröver avgivna remissyttranden

Statsverkets checkräkning i riksbanken, som kassamässigt är knuten till riksstatens driftbudget, utgör grunden för det statliga betalningssystemet. Storleken och tidsinriktningen av de betalningsströmmar som registreras på denna checkräkning har därför avgörande betydelse för statens finansiella beredskap. Till följd av statsverksamhetens omfång påverkas även de allmänna likviditetsförhållandena i samhället av rörelsen på checkräkningen. Härtill bidrar inte minst den totala samordningen av skatteuppbörden, vilken gör en fortlöpande avräkning av kommunala medel mot statliga nödvändig.

Hos riksdagens revisorer har utförts en undersökning av det statliga betalningssystemets funktionssätt, varvid tidsfördelningen av inbetalningar och utbetalningar samt konsekvenserna av nu tilläpplad ordning härutinnan stått i förgrunden för intresset. Särskild uppmärksamhet har även ägnats frågan om utgiftsanhopningen hos statliga myndigheter vid budgetårsskiftena. Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria, som på sedvanligt sätt remissbehandlats. Synpunkter på de iakttagelser som gjorts vid undersökningen jämte därav föranledda slutsatser och förslag har sålunda inhämtats från riksrevisionsverket, riksskatteverket, fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, budgetutredningen, Svenska landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Promemorian och de avgivna remissyttrandena är fogade vid denna skrivelse som särskilda bilagor (*bil. 1—8*).

I granskningspromemorian har ett omfattande statistiskt material lagts fram, vilket visar att betydande variationer årligen uppstår i det fortlöpande budgetutfallet sådant det avspeglas i betalningstransaktionerna på statsverkets checkräkning. Dessa variationer kommer till synes vid jämförelser såväl mellan budgetårets båda hälften som mellan udda och jämna månader och mellan veckor och dagar i en och samma månad. De kraftiga svängningarna i den statliga likviditeten medför enligt promemorian bestämda olägenheter, såsom störningar på penningmarknaden, svårigheter för de penningvårdande organen och merutgifter för staten genom den kortfristiga upplåning som riksgäldskontoret nödgas tillgripa för att täcka temporära underskott på checkräkningen. I sistnämnda avseende har promemorian särskilt belyst det förhållandet, att staten under udda månader — då uppbörden av preliminär skatt äger rum — har att betala ut kommunalskattemedel och kommunerna

tillkommande skatteutjämningsbidrag ca tio dagar före det att huvuddelen av skattemedlen flyter in till statskassan.

Av undersökningen framgår vidare att i åtskilliga fall en mycket stark utgiftskoncentration till budgetårsskiftena förekommer hos de statliga myndigheterna. Denna anhopning av utgifter och därmed av utbetalningar från statsverkets checkräkning anses kunna medverka till uppkomsten av nyss berörda likviditetssvängningar, varjämte risk uppstår för en mindre god hushållning med tilldelade anslagsmedel.

Enligt granskningspromemorian är svagheter i det statliga betalningssystemet så stora, att särskilda åtgärder för avhjälpande av därav föranledda olägenheter bör vidtas. I fråga om budgetvariationerna anges problemet vara att så långt möjligt få till stånd en jämn inleverans av statsinkomsterna och en däremot svarande tidsanpassning av de statliga utbetalningarna.

I detta syfte föreslås en översyn av samtliga statliga inbetalningsrutiner, en förändring av tidpunkten för kommunalskattemedlens utbetalning under samtidigt beaktande av de konsekvenser som gällande bestämmelser om återbetalning av överskjutande skatt har för den statliga likviditeten samt en prövning av utbetalningsföreskrifter och nu tillämpad praxis i fråga om myndigheternas anslagsdispositioner. Vidare förordas, för att man skall få till stånd en medelsförbrukning som fördelar sig jämnare över året än nu är fallet, att en särskild likviditetsbudget införs hos de statliga myndigheterna inom ramen för det system för verksamhetsplanering och kostnadskontroll som är under uppbyggnad.

I granskningspromemorian har slutligen framhållits att det i förevarande sammanhang inte varit möjligt att ingå på de med det statliga betalningssystemet förknippade problemen i alla deras enskildheter. Uppdrag borde därför lämnas riksrevisionsverket och riksgäldskontoret att gemensamt göra en närmare undersökning i ämnet och att framlägga därav föranledda förslag. Det har därvid förutsatts att de båda ämbetsverken skulle arbeta i nära anknytning till den sittande budgetutredningen.

Remissinstanserna ställer sig genomgående positiva till de grundläggande tankegångarna i granskningspromemorian, även om vissa nyanser i bedömningen förekommer. Behovet av reformer på förevarande område, syftande till en bättre tidsanpassning av de statliga in- och utbetalningarna sinsemellan, vitsordas också. Å andra sidan påpekas i flertalet yttranden, att de hithörande frågorna har ett nära samband med det uppdrag som har lämnats budgetutredningen, varför de bör prövas mot bakgrunden av det resultat som denna utredning kan komma till i sitt arbete. Med hänsyn härtill anses någon särskild undersökning med den breda ämnesinriktning som har förutsatts i promemorian inte nu böra företas. Landstingsförbundet och kommunförbundet har framhållit att åtgärder som vållar landstingen respektive kommunerna ökade

utgifter eller minskade inkomster bör undvikas. Beträffande frågan om en förskjutning av kommunalskattemedlens utbetalning till en senare dag under respektive månader har de båda förbunden uttalat, att en sådan förändring inte torde kunna accepteras av landstingen och kommunerna med hänsyn till effekten på deras ekonomi.

Revisorerna kan för egen del i allt väsentligt ansluta sig till de synpunkter och reformförslag som har lagts fram i granskningspromemorian. Flera av de åtgärder som synes erforderliga för att önskvärda förbättringar i det statliga betalningssystemet skall komma till stånd är emellertid av vittsyftande natur och berör grunderna för den budgetteknik och konjunkturpolitik som statsmakterna kan vilja tillämpa. Framför allt frågan om de tidpunkter då kommunalskattemedel och överskjutande skatt bör betalas ut är exempel härpå. De allmänna förutsättningarna för någon viss åtgärd kan också vara beroende av den statliga budgetens framtida uppbyggnad. Revisorerna finner det därför lämpligt att granskningspromemorian och däröver avgivna remissyttranden överlämnas till budgetutredningen för att beaktas under det fortsatta utredningsarbetet. Med anledning av landstingsförbundets och kommunförbundets nyss återgivna uttalande vill revisorerna göra det tillägget, att det får förutsättas att man i utredningsarbetet tar hänsyn till de svårigheter som uppstår för landsting och kommuner genom en omläggning av gällande rutiner för kommunalskattemedlens utbetalning.

Vissa av de frågor som behandlas i granskningspromemorian är dock av den natur, att de enligt revisorernas mening bör kunna tas upp till prövning och avgörande utan hinder av det redan pågående utredningsarbetet. En sådan fråga är statsmyndigheternas likviditetsbudgetering. Riksrevisionsverket har uttalat att en rutin för ändamålet, knuten till övriga rutiner i det nya statliga redovisningssystemet, lämpligen borde utarbetas inom ramen för visst uppdrag som lämnats ämbetsverket av Kungl. Maj:t. Att nämnda uppdrag utvidgas på angivet sätt anser revisorerna vara i hög grad önskvärt. De överväganden som därvid blir aktuella torde böra ta sikte på att få en passande rutin för likviditetsbudgeteringen i praktisk tillämpning så snart som möjligt. I sammanhanget må erinras om att budgetutredningen i sitt remissyttrande betonat angelägenheten av att myndigheterna har en god planering på förevarande område.

En annan fråga som likaledes borde kunna tas upp i särskild ordning gäller de statliga myndigheternas inbetalning av personalskatter. Riksskatteverket har tillstyrkt granskningspromemorians förslag till omläggning av nu tillämpat förfarande och förklarat sig berett att medverka till frågans lösning. En förenklad avräkningsmetod borde enligt ämbetsverket vara möjlig även vid myndigheternas redovisning av mervärdeskatt och vissa punktskatter. Det synes revisorerna vara lämpligt att riksskatteverket får i uppdrag att närmare pröva dessa problem för

att därefter lägga fram de förslag till åtgärder som undersökningens resultat kan påkalla.

Revisorerna anser vidare att en teknisk översyn av de föreskrifter som reglerar det statliga betalningssystemet och därpå grundade rutiner bör göras. Såsom framgår av granskningspromemorian saknas en bestämd systematik på detta område, vilket framför allt beror på att bestämmelserna i ämnet mestadels har tillkommit utan beaktande av deras effekter på det löpande budgetutfallet och därmed på den statliga likviditeten. Att klarlägga hithörande förhållanden och att överväga förslag till omläggningar i de enskilda fallen är ett tidsödande detaljarbete som lämpar sig mindre väl för en kommitté av budgetutredningens karaktär. Å andra sidan torde det vara av stor betydelse, oavsett vilket resultat som denna utredning kommer till, att förutsättningarna för en bättre kassamässig samordning av statens inkomster och utgifter blir närmare belysta från rent fackmässiga utgångspunkter. Då de på statsverkets checkräkning redovisade transaktionerna, vare sig det gäller in- eller utbetalningar, bör ses i sitt inbördes sammanhang, framstår det som önskvärt att översynen får en enhetlig prägel och att således arbetet därmed inte fördelas på olika händer. Den mest ändamålsenliga lösningen synes revisorerna vara att en särskild arbetsgrupp tillsätts för ändamålet, bestående av representanter för de tre myndigheter — riksrevisionsverket, riksskatteverket och riksgäldskontoret — som har den främsta sakkunskapen på nu behandlat område.

Revisorerna får hemställa att Kungl. Maj:t ville föranstalta om åtgärder i det ovan angivna syftet.

Sakregister till granskningsärendena år 1972

ADB-redovisning av mervärdeskatten	71: 125
Avgiftsuppbörd se Kostnaderna för avgiftsuppbörden	
Arkivalier se Utgallring	
Datadrift vid karolinska sjukhuset	72: 96
Departemental organisation se Planfrågorna	
Domänverkets fastighetsinköp	72: 114
Driftavbrott vid värmekraftverket i Stenungsund	71: 128, 72: 113
Ersättning för viss rundradioverksamhet	71: 121
Fastighetsinköp se Domänverkets fastighetsinköp	
Forskningsverksamhet se Statlig forskningsverksamhet	
Frånvarofrekvensen hos statsmyndigheterna	71: 118
Försvarets centrala stabsorganisation	72: 93
Försvarets materielverk, personalorganisation	71: 108
Försäljningsskatt på guldsmedsvaror	71: 127
Information till allmänheten se Statsmyndigheternas information	
Karolinska sjukhuset se Datadrift	
Kommittéväsendet	71: 105
Kontakt med allmänheten se Statsmyndigheternas information	
Kostnaderna för avgiftsuppbörden hos vissa statliga myndigheter	72: 104
Kreditgaranti till visst företag i pianobranschen	71: 123
Kungl. Djurgårdens förvaltning	71: 104, 72: 89
Mervärdeskatten se ADB-redovisning	
Nordiska rådets svenska delegation, resa	71: 128
Pianobranschen se Kreditgaranti	
Planfrågorna i den departementala organisationen	71: 127, 72: 90
Polisväsendet, organisatoriska förhållanden	71: 108, 72: 91
Remissförfarandet	71: 115
Rundradioverksamhet se Ersättning	
Samordning av det statliga värdetrycket	72: 97
SJ stationer, trivselåtgärder	71: 112
Skatteadministrationen se Statens kostnader	
Stabsorganisation se Försvarets centrala stabsorganisation	
Statens kostnader för skatteadministrationen	71: 113
Statlig vaccintillverkning	71: 110
Statliga betalningarnas fördelning över budgetåret	72: 100
Statlig forskningsverksamhet	72: 111
Statsmyndigheternas information till och kontakt med allmänheten	72: 106
Upphandling av visst tandvårdsmaterial	72: 110
Utgallring av arkivalier	71: 120
Utställningsverksamhet, statligt bekostad	71: 123, 72: 108
Vaccintillverkning se Statlig vaccintillverkning	
Visst bostadsbyggnadsföretag i Fröjereds kommun	72: 111
Värdetrycket se Samordning	
Värmekraftverket i Stenungsund se Driftavbrott	